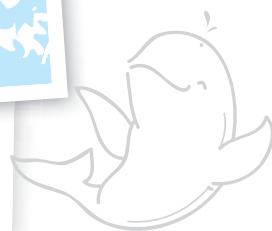

เคสลับใบ 5

'2553

มาร์ไ้ชงก่อนสงข
ไ้ชงดางถ้ำหาคัน
มาร์่วมทวงหางแผ่นดิน
แคววรินทร์ "เคสลับใบ"

www.s/b-media.psu.ac.th

เปิดใจ จ๊วลา

เมื่อเลิก บุษกราย แม่ 'ซุ่ยซุ่ย' หน้าหนัก	เด็กกรุง นาง 'ซุ่ยเสี๊ยะง' คู่ซุ่ยซุ่ย พระนครราชาน	นาม 'ซุ่ยเสี๊ยะง' เสี๊ยะงโง้งสี บุษการี ขานนาว่า
เชิบในญ์ อ่านเขียน ราวขาว ที่พันผูก	ใต้ทุนไป นัด เลว-ดี นลบกليب คาม ถูกส่งมา	ไกลแล้วเขียน ประสีประสา ตามสัณญา สงขลาน คินทร

ซีแรก ตอจ้ง ถึงคิ่นเก่า และถึงคิ่น	แนกดอก ฝังจิตไซริ เนจ่าญาตีจิม เมืองนอคนา	นอกรใจจ้ง ไกลดวิล ประโลมจันตี จั้งจาลิช
---	--	--

ช่อม่า นันทัด น.สงขลา และนาตในญ์	นักโพนม เขียนรัก เมืองสงขลา กลางเขียน 'บ้าน'	ความโทมนัส พักอาศัย ของใครีคร คิ่นฐานเนา
---	---	---

ลุ่มน้ำ ว่าจู้ต เห็นชัด บ้านนั้นน้ำ	ทะเลสาบ สุดผ่อง วัดรัง คือ 'บ้านเก่า'	ดาบสมุทร สมองจักเวลา กลิ้งกล่อมเวลา อนาคตกาล !
--	--	---

สามทศวรรษ เห็นความดี จับสิ่งงาม นังทอดแทน	กว่ากว่า เห็นความโหด สิ่งทรมานทุ้ม แผ่นดินท่าน	มาที่นี้ โคตภมนาศาล ชุ่มชมพวน เบิกบานใจ
--	---	--

'เสสาบเรา' วางเขินที่ งบประมาณ ชั้นซีโนน	เล่นน้ำ สุดท้าง ทางการตัด ไม้พอรุน	น้ำท่าานนี้ ในวันโนน ขัดลดไป จุดนุนนมา
---	---	---

'ซุ่ยเสี๊ยะง' กลวง กราบจ๊วลา จงชกชกช และประรา	นาง 'อวิธนี' ขอพร รักษลุ่มน้ำ กว่าสองล้าน	สุทธอวิภากร ทุกทิศา สามพารา ใน 'บ้านเรา'
--	--	---

อวิธนี สุทธอวิภากร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อดีต ... ปัจจุบัน

1 ช่างนาข

จารี รั้งสายกฤษฎ์

ชุมชนลุ่มน้ำ

25 เมื่อทะเลสาบสงขลาถูกรุกน้ำ... ข้ามี

สัทธชัย พิรัชคุณธร

45 คลองอู่ตะเภา : สายน้ำ-สายชีวิตในชุมชนน้ำ

ปราโมทย์ รุฑาพร

ชุมชนสากล

63 มารู้จักเรื่องเสียงก้นน้จ

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร

ศิลปะ / วัฒนธรรม / ท่องเที่ยว

81 นนัง(ตะลุง) มรดกวัฒนธรรม

สุนทร นาดประติษฐ์

99 พิพิธภัณฑ์ในสามจังหวัดลุ่มน้ำ

ทีมงาน 'เลสาบเร'

157 วิถีทัศน์ "เสียงเรจากลุ่มเล"

ทีมงาน 'เลสาบเร'

169 เกาะขว ทอผ้า น้ำเที่ยว

เนตภนภา สุทธิวิภากร

183 สองวัน นนังคืน ธรันรอกเล

จิระพงษ์ วงศ์วิวัฒน์

Some people grumble because roses have thorns;

I am thankful that the thorns have roses.

-- **Alphonse Karr** (ค.ศ. 1808 - 1890)

Jean-Baptiste Alphonse Karr นักวิจารณ์ นักหนังสือพิมพ์ และนักเขียนนวนิยาย ชาวฝรั่งเศส กล่าวมธุรพจน์ข้างต้น เมื่อกว่าร้อยปีก่อน ที่อาจแปลความได้ว่า **บางคนครวญคร่ำ ว่ากุหลาบมีหนาม แต่ข้าพเจ้าขอบคุณ ว่าหนามมีกุหลาบ**

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีปัญหามากมาย และก็มีคนศึกษาวิจัยมาก มากจนหลายคนชอบวิจารณ์ส่อเสียดว่า **มีงานวิจัยจนถมได้เต็มทะเลสาบ** น้อยนักที่จะมองในอีกแง่มุมหนึ่งว่า **ดีที่ทะเลสาบได้มีงานวิจัยมาถมเต็ม เพราะอย่างน้อยก็ทำให้มีที่ยืน สำหรับอีกหลายคนที่ต้องการลงมาช่วยลุดต่อ**

กวางว ที่ไรหนาม จะเรียกว่ากุหลาบ ได้อย่างไร...
งานที่ไร้อุปสรรค จะทำให้การฟันฝ่า มีค่าได้อย่างไร...
ที่ลับมือที่เรียบลื่น จะช่วยให้ใบมีดคม ได้อย่างไร...
ชีวิตที่ไม่มีความตาย จะทำให้การมีชีวิตอยู่ มีความหมายได้อย่างไร...

เข่นนี้แล้ว คงต้องขอบคุณ ที่ทะเลสาบสงขลามีปัญหา
ที่ยังต้องหาคนแก้...ที่ยังต้องแก้อย่างเป็นระบบ...อย่างเห็นภาพรวม
ทั้งจากนักวิชาการ ที่ต้องจ่อจรดค้นคว้าหาความจริง
ทั้งจากปวงประชา ที่ต้องร่วมกันจรดจ่อให้เป็นจริงอย่างตระหนักรู้
สมองที่ขาดมือ...ตาที่ขาดตื่น...ลิ้นที่ขาดฟัน...
ล้อที่ขาดเครื่อง...เฟืองที่ขาดเกียร์...จะทำงานสมบูรณ์ขึ้น ได้เช่นไร

แม้หนังสือชุด **เลสาบเรา...** ซึ่งก็เป็นเล่มที่ 5 แล้ว ถ้าไม่นับรวม **เลสาบเรา 2009** ฉบับปกแข็ง จะมีคล้ายงานวิจัยเอาเสียเลย (อย่างที่มักเห็นแบบเป็นทางการ)
แต่ก็อาจถือเป็น Literature review หรือเป็นการทบทวนวรรณกรรม แบบบ้านบ้าน
แบบที่เห็นภาพ แบบที่เห็นผล... แบบที่เห็นงาม แบบที่เห็นทรา
ที่จะมาช่วยถมเต็มทะเลอีกหนึ่งอย่าง เติมเต็มความรู้ เติมเต็มความรู้สึกนึกคิด
ช่วยสะกิดต่อมจิตสำนึก ให้ตระหนักรู้ถึง **มูลเหตุของปัญหา และการร่วมกันแก้ปัญหา**

เพราะนี่คือ **เลสาบเรา...ทะเลสาบของเรา** และมี **ใช้ของคนอื่น**

เทก เช่นรูปแบบในสี่ฉบับก่อนหน้านี้นี้ เนื้อหา **เลสาบเรา 5** ประกอบด้วย อดีตที่อันตรายใน **ข้างหาย** ที่กล่าวถึงโหล่งข้างแห่งทุ่งระโนด ที่ถูกสาปให้สาบสูญ จากผืนแผ่นดินลุ่มน้ำฯ ที่เป็นตัวอย่างว่าอีกหลายอย่างก็กำลังจะสูญสิ้น หากไม่มีการช่วยเปลี่ยนแปลงชะตากรรมโดยชนลุ่มน้ำฯ ตามด้วยปัญหาการบุกรุกผืนเล **เมื่อทะเลสาบสงขลาถูกรุกล้ำ...ย่ำยี** จากการเบียดเบียนของกิจกรรมนอ่ยใหญ่ ทั้งโดยหน่วยงานรัฐและทั้งโดยปัจเจกชน ทั้งที่ตั้งใจทำเอง หรือที่มีส่วนสนับสนุน อย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม แลนอกจากผืนน้ำใหญ่และปากทางน้ำลงสู่เลแล้ว สายน้ำลุ่มน้ำย้อยที่ชื่อเดียวกันสายหนึ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตกลุ่มชนที่อยู่กันหนาแน่นที่สุดในลุ่มน้ำฯ ก็ยังกำลังถูกย่ำยี ทั้งอย่างเจียบๆ และอย่างโจ่งแจ้ง **คลองอู่ตะเภา: สายน้ำ-สายชีวิตใหญ่ในลุ่มน้ำฯ** จะถูกกระเทาะเปลือกออกมาอีกส่วนหนึ่งจากการผจญภัยของอินเดียน่าโจนส์ **ปราโมทย์ จุฑาทพร**

แฉะ เพื่อบรรเทาความปวดเคียรเวียนเกล้าจากปัญหาที่รุมเร้า **เลสาบเรา** ฉบับนี้ได้ฉีกแนวบทความไปถึงปัญหาสากลในเรื่อง เสียง และการรบกวนของเสียง (**Noise และมีใช้ Sound**) ออกไปในแนวการเสนอความรู้วิชาการแบบสนุกๆ ในเรื่อง **มารู้จักเรื่องเสียงกันหน่อย** ซึ่งอ่านแล้วก็อาจสัมผัสปัญหาทะเลสาบไปได้เลยสักกระยะหนึ่ง จากนั้นเราจะหวนกลับมาลุยเรื่องทางศิลปะ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวกันเป็นชุด เริ่มด้วยเรื่อง **หนัง(ตะลุง) มรดกลุ่มน้ำ** และ **หนังนครินทร์ ชาทอง** ศิษย์เอกของ **หนังกัน ทองหล่อ** ต่อด้วยเรื่องยาวแห่งฉบับใน **พิพิธภัณฑ์ในสามจังหวัดรอบลุ่มน้ำ** ตามด้วยเรื่องย่อจากวิถีทัศน์ของโครงการ **เสียงเรียกจากลุ่มเล** ตบท้ายด้วย **เกาะยอ ทอผ้า น้ำเที้ยว** และลงเอยด้วย **สองวัน หนึ่งคืน ระรื่นรอบเล** โดยตากล่องคนตรัง **จิระพงษ์ วงศ์วิวัฒน์** ผู้เคยรังสรรค์ฝ่ากผีมือภาพถ่ายไว้ใน **เลสาบเรา 2009** ทั้งเล่ม

คุณภาพคับแก้วเช่นเดิมเช่นนี้ คงทำให้ท่านที่คิดจะนำไปถมทะเล อาจต้องคิดใหม่หะครับ

ขอมอบกุหลาบพร้อมหนาม
หรือหนามพร้อมกุหลาบ นี้
ให้ชนลุ่มน้ำฯ ทุกท่าน ด้วยจิตคารวะ

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

...มธุรพจนชดช้อยหยดช้อยหยดออก
บ้างติดอกกุหลาบศรีว่ามีหนาม
แต่ข้าเจ้าเฝ้าชอใจในหนามทราวม
ผลิกุหลาบดอกงามงามออกเงย...

เลสาบเรา '2553

ช้างนาง

วารี รั้งสีโขกฤษณ์

ภาพถ่ายโครงกระดูกช้าง และรูปปั้นช้าง

หน้าโบสถ์วัดดอนผาสุก ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช.

[^] ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ชุมชนบริเวณตอนเหนือของทะเลสาบ
ถิ่นที่เคยมีช้างแควะมากในอดีต เมื่อครั้งทศวรรษก่อนนั้น

ครึ่ง ร้อยปีก่อน
บ้างเรียก 'ข้างคอม'
'ข้างแกลบ' 'ข้างแดง'
แต่แสนเสียดาย

ตอนเหนือลุ่มน้ำนี้
บ้างเรียก 'ข้างแคะ'
'ข้างทุ่ง' 'ข้างพรุ'
'ข้างหาย' ตายจาก

มีข้างเยอะเยอะ
และอื่นอีกหลาย
มากมุ่มมากมาย
จบฉากข้างชุม

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร

ใจ ความข้างต้น คงพอเป็น
บทสรุปสั้นๆ ที่เข้าใจได้ไม่ยากว่า เพียงกิ่งศตวรรษ
ที่ผ่านมา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้สูญเสียสัญลักษณ์
ไปอีกอย่างน้อยหนึ่งอย่าง อย่างที่ไม่มีวันหวนกลับมา

บทความนี้ อาจถือเป็นการกล่าวไว้อาลัยให้
กับข้างแคะ (หรือชื่ออะไรก็ตามที่เรียกกันอื่นๆ)
ด้วยการย้อนกระหวัดถึงประวัติความเป็นมา ปัญหา
สาเหตุ จวบจนวาระสุดท้ายของข้าง เพื่อให้ชาวลุ่มน้ำฯ
ได้รำลึกถึง และเพื่อที่จะได้ตระหนัก รู้ รัก หวงแหน
ถึงสิ่งอื่นที่ยังคงเหลืออยู่ ที่อาจจะสูญสลายไปจนหมดสิ้น
ดังเช่นสัตว์ตัวใหญ่ หนึ่งหนา พันธุ์นี้ ที่มีอาจชันแข่ง
แกร่งแย่งที่ทำกินกับมนุษย์ ที่ตัวเล็กกว่า หนึ่งบางกว่า
ได้เลย

▲ พรุควนเค็ง ในตำบลเค็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ถิ่นที่อยู่อาศัย และสภาพพื้นที่

ข้างแคระ (หรือมีคนอื่นเรียกชื่อต่างกันไป คือ **ข้างค่อม** บ้าง **ข้างแกลบ** บ้าง **ข้างแดง** บ้าง **ข้างพรุ** บ้าง **ข้างทุ่ง** บ้าง **ข้างหระ** บ้าง ฯลฯ) เป็นข้างที่อาศัยอยู่ในป่าพรุและท้องทุ่งทางตอนเหนือของทะเลสาบสงขลา ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ ตำบลทะเลน้อย ตำบลนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอระโนด โดยเฉพาะตำบลบ้านขาว ตำบลตะเครียะ ตำบลบ้านใหม่ ตำบลแดนสงวน และตำบลคลองแดน จังหวัดสงขลา และตำบลควนชะลิก ตำบลแหลม ตำบลเขาพังไกร ตำบลรามแก้ว และตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร และบริเวณตำบลเคื่อง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในอดีตเมื่อประมาณ 200 กว่าปีที่ผ่านมา บริเวณนี้เคยเป็นแหล่งป่าไม้เบญจพรรณมาก่อน แต่หลังจากสันทรายสทิงพระเคลื่อนตัวเข้ามาปิดกั้นทะเลตอนเหนือ มีผลทำให้เกิดทะเลสาบสงขลา ในระยะแรก มีร่องน้ำเปิดออกสู่ทะเลได้ทั้งทางทิศเหนือบริเวณอ่าวนครศรีธรรมราช หรืออ่าวปากพนัง และทางด้านทิศใต้ที่ปากอ่าวทะเลสาบสงขลา คือบริเวณหัวเขาแดงในปัจจุบัน ผลจากการเคลื่อนตัวของสันทรายสทิงพระไปปิดกั้นทะเลตอนเหนือ ทำให้บริเวณด้านหลังของสันทรายที่เคยเป็นป่าชายเลน กลายเป็นที่ลุ่มลึก หรือพื้นที่ขุมน้ำ และบริเวณที่เคยเป็นแหล่งป่าไม้เบญจพรรณมาก่อน ก็กลายเป็นที่ราบทุ่งหญ้า ส่วนใหญ่เป็นพวกหญ้าาก หญ้าปรีอ หญ้าราโพ หญ้าอ้อ หญ้าลม หญ้าครุน และพืชน้ำอื่นๆ

ส่วนสภาพของป่าพรุมีไม้เสม็ดเป็นหลัก และมีไม้ชนิดอื่นขึ้นปะปน ได้แก่ ไม้จิก อินทนิล ลำพู เตยว เกี๋ยง และต้นหมัน เป็นต้น ในพื้นที่เป็นที่ดอน ไม้ไม่ท่วมขังจะมีสภาพเป็นป่าดงดิบชื้น มีสัตว์ป่ามากมาย นอกจากข้างป่า ข้างแคระ หรือข้างค่อม ยังมีกวาง กระซัง เสือ หมูป่า อีเห็น มูสึง เต่า ไก่ฟ้า นกเป็ดน้ำ แร้ง นกกระทุง นกแขวก ในป่าพรุ จะมีจระเข้ นาก ปลาน้ำจืด ได้แก่ ปลาส่อน ปลาตุ๊ก ปลาตุ๊กลำพัน ปลาหลด ปลาหมอ ปลาชี่ตั้ง ปลาแรด ปลาตะเพียน ปลาพรหม ปลากระเบนน้ำจืด ปลาหัวอ่อน ปลาหัวโหม่ง ปลาชี่ขม ปลากรด ปลาโสด ปลาข้อม กุ้งน้ำ กุ้งก้ามกราม เป็นต้น

[^] บ้านหนองไม้แก่น ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผืนแผ่นดินแห่งนี้ เคยเป็นทางเดินและถิ่นที่อยู่ของช้างแควในสมัยก่อน

ลักษณะ และวิถีความเป็นอยู่

ช้างแคว มีลักษณะเหมือนกับช้างทั่วไป เพียงแต่มีขนาดเล็กกว่า ไม่สูงมากนัก เหมือนควายตามบ้าน (นพ.บุญส่ง เลขะกุล) มีขนาดพอๆ กับวัวพื้นบ้าน ลำตัวอ้วน หัวและเท้ามีขนาดเล็ก มีขนสีแดงอ่อนหรือสีน้ำตาล จึงมีชื่ออีกอย่างว่า **ช้างแดง** ตามสีขนของมัน

ในส่วนของลักษณะนิสัยของช้าง แม้ข้อมูลจากหลายแหล่งจะขัดแย้งกันบ้าง แต่โดยรวมแล้วหลายท่านบอกว่า **ลักษณะนิสัยของช้างนี้ไม่ดุร้ายเหมือนช้างป่า ไม่ตื่นตกใจง่าย แต่กลัวคน (ขนาดกลัวคนอย่างนี้ ยังไม่วายสูญพันธุ์จนหมดป่าไปแล้วเลย)** ถ้าเห็นคนก็จะวิ่งหนีเข้าป่าพุ่ม ปกติชอบหากินในป่าพุ่ม และทุ่งหญ้า ชอบกินหญ้าอ่อนพวกหญ้าปรี้อ หญ้า ราโพ และหญ้าาก เป็นต้น ชอบไปไหนมาไหนกันเป็นฝูงๆ และเดินตามกันเป็นแถว น้อยตัวมักจะมาเดี่ยวๆ

ทางเดินของช้างในทุ่งระโนดมีลักษณะเป็นร่อง หรือ ทอน

มีผู้เฒ่าเล่าสืบต่อกันมาว่า “คลองป่ากระวะ เดิมเกิดจากทางเดินของช้าง ที่เดินมาจากมาบบางเตย และบางชันาค ช้างเหล่านี้จะเดินมาตามคลองช้าง และเดินกันเป็นแถวเรียงหนึ่ง **โซลงหนึ่ง ๆ มีร้อยกว่าตัว** เดินมาทางร่องน้ำ ชาวบ้านเรียกว่า **ทางช้าง** หรือ **ทอนช้าง** หรือ **คลองช้าง** แต่หลังจากวะแตก (ป่ากระวะแตก สมัยน้ำท่วมใหญ่ ปี พ.ศ. 2485) **ชาวบ้านเรียกคลองช้างนี้ว่า คลองป่ากระวะ** มาจนถึงปัจจุบันชื่อคลองช้างก็เลือนหายไปจากความทรงจำของชาวบ้าน” (โสภณ มุสิกธีรกุล และธวัช ทวีชนม์ คลองชะอวด-แพรกเมือง ภูเขาประวัติศาสตร์ ไชยปริศนาเมืองโบราณบ้านแพรกเมือง หน้า 281)

นิสัยอีกประการหนึ่งคือ การชอบนอนแช่น้ำ เพื่อป้องกันไม่ให้ยุงกัด เพราะในป่าพุ่มมียุงชุมมาก และช้างจะนอนกันทั้งฝูงหรือทั้งโซลง โซลงหนึ่งๆ มักจะมีประมาณ 30-50 ตัว แต่บางโซลงอาจมีน้อยเหลือเพียง 5-6 ตัว **เวลานอนแช่น้ำจะนอนเป็นวงกลม โดยตัวที่แข็งแรงจะนอนอยู่วงนอกสุด และให้ตัวเล็กๆ**

^ คลองนางเรียม ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ถิ่นที่อยู่ของจระเข้และของฝูงช้างแควในสมัยก่อน

< นายชื่น สงช่วย

บ่นร้องรอยที่อ้างกันว่าช้างแควเคยเดินผ่าน

หรือลูกๆ นอนข้างใน ตัวที่นอนที่วังนอกสุดจะเอาหัว
หันออกข้างนอก เพื่อป้องกันจระเข้ (นี่ก็หายไปจาก
พื้นที่นี้จนหมดแล้วเหมือนกัน!) และศัตรูอื่นๆ ปกติ
เวลากลางวันก็จะหากินในป่าพรุ พอตกค่ำก็จะ
ออกมากินข้าวในนาของชาวบ้าน เช่น ที่บ้านเสาธง
บ้านต้นช้อย บ้านล่องลม ตำบลบ้านขาว ชาวบ้าน
ต้องเฝ้านาไล่ช้างกันทุกคืน นอกจากนี้ **ช้างแคว**
จะเป็นช้างที่เลี้ยงไม่เชื่องเหมือนช้างป่าอื่นๆ
ชาวบ้านเคยจับมาเลี้ยง แต่จะล้มตายในไม่ช้า

¹ ช้างแคะในอดีตกลับมาได้ คงจำถิ่นที่อยู่เดิมไม่ได้

หลักฐานเกี่ยวกับช้างแคะ

มีหลักฐาน (ส่วนใหญ่ทางวาจา มากกว่าทางกายภาพ) ที่ยืนยันว่า **บริเวณท้องทุ่งทางตอนเหนือของทะเลสาบสงขลา** (บริเวณอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา **บริเวณทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง** และ **อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช**) **เคยเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของช้างแคะนับพันๆ ตัว** ร่อนเร่หากินอยู่ตามป่าพรุและทุ่งหญ้า และผู้คนที่อยู่ในบริเวณนี้เคยพบเคยเห็น **บางคนยังเคยกินเนื้อช้างเป็นอาหาร** ดังคำบอกเล่าของบุคคลต่อไปนี้

ตา **ผ่อง เดชนครินทร์** เล่าว่า

“เมื่อก่อนช้างมีมากจริงๆ มันเข้ามากินข้าวในนา ต้องยิงไล่ ก็จุดคบเพลิงเอาไปไล่ให้มันออกไปจากนาข้าว ตัวมันใหญ่เท่ากับช้างเดี๋ยวนี้ แต่น่าจะเรียกว่า **ช้างพรุหรือช้างทุ่งจะฉูด** [ต้อง] **กว่า** มันอยู่ตามในพรุ กลางวันมันเข้าไปอยู่ในป่า พอกลางคืน มันออกมากินหญ้า โดยเฉพาะข้าวมีรวง ข้าวเกือบจะสุก หรือข้าวสุกแล้วนี้ ช้างชอบมาก แห่ลงมา ชาวบ้านต้องไปยิงไล่จุดคบไฟ มันกลัว ช้างเคยมีเป็นร้อย ถ้าลงมามากๆ ยิงไล่ง่าย ผิดกับไอ้ช้างตัวเด็วยกยาก มันสู้กับคน แต่ถ้า

ช้างตั้งฝูง ถ้ามันวิ่งไปสักตัว ก็วิ่งตามไปหมด มันตื่นตื่นไปกับเพื่อน” (นิพัทธ์พร เฟิงแก้ว **เล่าขานตำนานเรื่องช้างคอม: อนุทินทะเลสาบสงขลา บันทึกจากแผ่นดินของปู่-ทะเลของย่า** กรุงเทพฯ 2543 หน้า 97-99)

ผ.อ. **ทงศักดิ์ ประเมษฐานุวัฒน์** ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบางแก้ว อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง (ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ตำบลท่าบอน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา) ได้เล่าถึงเรื่องช้างว่า

“อดีตสมัยเป็นเด็ก คือเมื่อปี พ.ศ. 2502 เคยไปเที่ยวที่บ้านหัวป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ได้เห็นช้างแคะหรือช้างคอมฝูงหนึ่ง **ประมาณ 4-5 ตัว** กำลังกินหญ้าในป่าพรุเท่าที่สังเกตเห็น พบว่ามีลักษณะเหมือนกับช้างทั่วไป เพียงแต่มีขนาดเล็ก **ประมาณพอๆ กับวัวพื้นเมือง** มีน้ำหนักประมาณ **300-400 กิโลกรัม** ชอบหากินในป่าพรุ คือชอบกินหญ้าอ่อนๆ ตามขอบทะเลน้อย นิสัยกลัวคน ถ้าเห็นคนก็จะวิ่งหนีเข้าป่าพรุไป และมักจะอยู่กันเป็นฝูง บางฝูงมากถึง **30-50 ตัว** บางฝูงน้อยเพียง **4-5 ตัว**” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ที่ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง)

^ คุณตา ช้างแคะ

> โครงกระดูกช้างแคะ

นายแพทย์ **บุญส่ง เลขะกุล** นักอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตวป่าชื่อดัง ผู้ล่วงลับไปแล้ว ได้เล่าถึงเรื่องช้างแคะที่เขียนลงในหนังสือพิมพ์ **พิมพ์ไทย** ประจำวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2506 ว่า

“เมื่อ 10 ปีก่อน เคยเห็นช้างแคะหรือช้างค่อมถึงสองครั้ง บริเวณทิศเหนือของทะเลสาบสงขลา ในครั้งแรกพบ 7 ตัว ครั้งหลังพบ 4 ตัว ขณะที่ยืนกินหญ้าอยู่ตามหนองน้ำ เห็นได้ชัดว่ารูปร่างสูงใหญ่เหมือนควายตามบ้าน มีนิสัยไม่ดุร้ายเหมือนช้างป่า พอถึง พ.ศ. 2506 ได้ออกไปสำรวจอีกครั้ง แต่ไม่พบช้างประเภทนี้และสืบสวนได้ความว่า เพราะส่วนหนึ่งชาวบ้านไล่ล่ามากินแทนเนื้อหมู” (หนังสือพิมพ์ มติชนรายวัน วันอาทิตย์ที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2552)

> มีดจักตอก

ตา **เอี่ยม นิลรัตน์** เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2470 ปัจจุบันอายุ 83 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 2 ตำบลแดนสงวน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อดีตเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนัน เล่าว่า

“จำได้ว่าตอนอายุ 12 ขวบ คุณพ่อ (นายเอี่ยม นิลรัตน์) ได้พาผมไปเอาเนื้อช้าง จากหมู่บ้านที่จับช้างได้ เอาเนื้อแบ่งกันกิน และพ่อก็เอาหนังช้างมาส่วนหนึ่งให้ผมแบกกลับบ้าน และคุณพ่อได้ตัดหนังช้างเป็นเส้นๆ ตากให้แห้งและใช้ผูกวัวและควาย นับเป็นเชือกที่เหนียวและทนที่สุดเท่าที่ใช้มา” และเล่าต่อว่า “**ตัวช้างจริงไม่เคยเห็น** เพราะสภาพท้องทุ่งระโนดตอนนั้นเต็มไปด้วยป่าหญ้า พวกรูปร่างปรีอ หญ้าราโพ หญ้ากอก สูงมาก สูงท่วมหัว มองไม่เห็นอะไร” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2552)

ยาย **เนื่อม ขุนศรี** (อายุ 75 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2550) และ ยาย **เกลื่อน ขุนนต์** (อายุ 83 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2550)

“วันหนึ่ง สมัยที่ผู้ใหญ่เยี่ยม นิลรัตน์ พ่อของแม่เนื่อมยังหนุ่ม ๆ มีช่างผู้หนึ่งหลงมาจากตำบลตะเคียนชะรอย ริมทะเลสาบ เมื่อมาถึงทุ่งสงวน ใต้คลองแดนลงมาเล็กน้อย ชาวบ้านช่วยกันขับไล่จนช่างเตลิดหนีไปที่อื่น เหลือช่างเคราะห์ร้ายตัวหนึ่งหนีไม่พ้น จึงถูกชาวบ้านใช้มีดใช้ขวานฟันจนตาย จากนั้นชาวบ้านก็แบ่งเนื้อไปใส่เกลือเพื่อย่างกิน เอาหนังไปแล้ทำเชือกล่ามวัว เหลือกระดูก ผู้ใหญ่เอามากระดุกขาข้างหนึ่งมาดัดแปลงทำกระต่ายขูดมะพร้าว กับเอากระดูกซี่โครงทำตามมีดจ๊กตอก” (อเนก นาวิกมูล พบกระดูกข้างแกลบ เน้นสุดสัปดาห์ ปีที่ 16 ฉบับ 806 วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 หน้า 51)

นอกจากนี้ เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ผู้เขียนได้ไปสัมภาษณ์ดา **เขื่อน ศรีวิโรจน์** อายุ 94 ปี บ้านเลขที่ 164 หมู่ที่ 3 บ้านปากเหมือง ตำบลตะเคียนชะรอย อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา และยาย **น่วม ไสยคล้าย** อายุ 93 ปี บ้านเสาธง หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ผู้อาวุโสทั้ง 2 ท่าน ต่างก็เล่ายืนยันว่า เป็นผู้เคยเห็นช่างมากินข้าวในข้าวเป็นโหลง ๆ จำนวนมากหลายสิบตัว บางครั้งมากอาจเป็นร้อย และเคยกินเนื้อข้างที่ชาวบ้านช่วยไล่อิงข้างเอาเนื้อมากิน

^ ยายเนื่อม ขุนศรี

ชาวตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
เจ้าของกระดูกข้างแครง
ที่นำมาทำตัวกระต่ายขูดมะพร้าว

v กระต่ายขูดมะพร้าว (เหล็กขูด)
จากกระดูกข้างแครง

^ คลองที่ชาวบ้านสันนิษฐานว่าเคยเป็นทางเดินช้าง ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร

วิวัฒนาการ การตั้งถิ่นฐานบริเวณตอนเหนือลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ประมาณ 150 ปีมานี้เอง มีผู้คนเริ่มอพยพเข้ามาจับจองที่ดินและตั้งถิ่นฐานทำมาหากินกันอย่างถาวรในพื้นที่ทางตอนเหนือของทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยในเขตอำเภอระโนด ตั้งแต่ตำบลระโนด บ้านใหม่ ตะเคียน บ้านชาวแดนสงวน ปากแตร ท่าบอน และตำบล คลองแดน จังหวัดสงขลา และ อำเภอหัวไทร ตั้งแต่ตำบลแหลมควนชะลิก เขาพังไกร रामแก้ว และหน้าสตน จังหวัดนครศรีธรรมราช ประมาณปี พ.ศ. 2485 เริ่มมีการหักร้างทางป่าทำนาข้าวอย่างถาวร ผู้ที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ส่วนใหญ่มาจากอำเภอสทิงพระ การอพยพของผู้คนมีอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2529

การตั้งถิ่นฐานบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยสันนิษฐานว่าแรกๆ มีไม่กี่ครอบครัว พระครูพิทักษ์พุทธิวงศ์ เจ้าอาวาสวัดป่ากระวะ ตำบลหน้าสตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช (เจ้าอาวาสปัจจุบัน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507) เล่าว่า บ้านป่ากระวะเดิมเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ไม่มีบ้านคน เป็นป่าไม้หลากหลายชนิด สลับกับที่ราบลุ่มชุ่มน้ำ ยังเป็นป่าหยาบลมปากก ป่าปรีอ ตามที่เล่ากันมา เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์มากมาย โดยเฉพาะช้างป่า ช้างค่อม ซึ่งมาจากมาบเตย บางขึ้นาก และควนทะเลมอง จะพากันมาเล่นน้ำทะเล ชาวบ้านจึงเรียกที่รกร้างว่างเปล่านี้ว่า “ป่าร้าง ช้างนอน”

การอพยพของผู้คนมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณทางตอนเหนือลุ่มน้ำทะเลสาบ ทั้งในอำเภอระโนดและอำเภอหัวไทร เป็นการบุกรุกถิ่นที่อยู่อาศัยของช้างแควหรือช้างค่อม ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างในเรื่องการ “แย่งพื้นที่ทำมาหากิน” โดยที่ท้ายสุดนั้น ช้างอยู่ทางฝั่งผู้พ่ายแพ้อย่างหมดหวังราบคาบแแก้ว (เหมือนเรื่องอื่นๆ ในที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์แทบจะเสมอมา)

^ หุ่งระโนด ถ่ายภาพจากควนชะลิก

การสูญพันธุ์ของช้างแคว

การสูญพันธุ์ของช้างแควอาจจะมีหลายสาเหตุ แต่สาเหตุสำคัญที่สุดคือความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง เรื่องการ แย่งพื้นที่อยู่อาศัย และทำมาหากินกัน กล่าวคือ หลังจากที่ผู้คนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณทางตอนเหนือของทะเลสาบสงขลา ได้แก่บริเวณทุ่งระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นการบุกรุกถิ่นที่อยู่อาศัยและที่หากินของช้างแล้ว เมื่อชาวบ้านปรับพื้นที่และทำนาปลูกข้าว ช้างที่มักจะออกมาหากินในเวลากลางคืน ก็เข้ามากินข้าวของชาวบ้าน ช้างพากันมาเป็นโขลงๆ ครั้งละหลายสิบตัว ชาวบ้านก็ต้องเฝ้านาไล่ช้างกันทุกคืน ในที่สุด **ชาวบ้านก็ร่วมมือด้วยวิธีการต่างๆ** เช่น จัดเวรยามเฝ้านา **จุดคบเพลิงไล่ช้างกันทุกคืนโดยเฉพาะช่วงที่ข้าวออกรวง และร่วมกันล่าช้าง ด้วยการขุดหลุมลึก 2-3 เมตร แล้วใช้คบเพลิงไล่ให้ช้างตกลงไปในหลุม จากนั้นก็แล่เอาเนื้อไปแบ่งกันกิน เอาเงาไปขาย ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวบ้านใช้ปืน “รางแดง” และปืน “ไรเฟิล” ที่ได้มาในช่วงสงคราม ไปยิงช้าง เอาเนื้อไปกิน เอาหนังไปทำเชือกล่ามวัวล่ามควาย กระทั่งช้างแควได้สูญพันธุ์ไปจากทุ่งระโนด และบริเวณตอนเหนือของทะเลสาบสงขลาในที่สุด**

อีกประการหนึ่ง ซึ่งมีการกล่าวถึงว่าทำให้ช้างแควลดจำนวนลงอย่างมากและอย่างรวดเร็วก็คือ**ภัยธรรมชาติ** ชาวบ้านเล่าว่า ในการเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2485 มีพายุรุนแรง ฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน น้ำจากพรุควนเครื่องไหลทะเลสักท่วมทุ่งราบอำเภอหัวไทร และอำเภอระโนด เกิดกระแสน้ำไหลเชี่ยวกรากนำกลิ้งน้ำท่วมปีนั้นมีผู้คนเสียชีวิตหลายคน รวมทั้งช้างแควและสัตว์อื่นๆ จำนวนมากที่ถูกกระแสน้ำพัดพาออกสู่ทะเล และตายในที่สุด

อุทกภัยปีนั้นชาวบ้านเรียกว่า “**ปีช้างลอย**”

v ควนชะลิก

ชาวบ้านในอำเภอระโนดบางท่านกล่าวว่า ช้างแคะจำนวนหนึ่งที่เหลือจากภัยธรรมชาติและการไล่ล่าของชาวบ้าน ได้อพยพหนีขึ้นไปทางเหนือ มุ่งสู่พสุควนเคร็ง และไปยังป่าที่บริเวณเทือกเขาบรรทัด

แต่หากเป็นเช่นนั้นจริง ในเทือกเขาบรรทัด น่าจะมี แคนสนธยา

เพราะปัจจุบัน ยังไม่เคยมีผู้พบเห็นช้างแคะหรือ ช้างแคะที่ หายไป เหล่านี้อีกเลย

และแม้แต่ช้างธรรมดาๆ ก็ยังไม่มีให้เห็น

เลสาบเรา ขอร่วมไว้อาลัยต่อการจากไปของ โขลงช้าง

ที่ ไปไม่กลับ กลับไม่สนิท

เพราะจะมีคนเขียนถึงคนึงหาไปเรื่อยๆ ไปอีกนานแสนนาน

เอกสารอื่นๆ บางส่วนที่ เกี่ยวข้องกับ ที่น้ำสนธิ

1. สารานุกรมภาคใต้ สถาบันทักษิณคดีศึกษา พ.ศ. 2529 เล่ม 8 หน้า 3030-3031
2. ช้างแกลบทุ่งระโนด โดย อเนก นาวิกมูล ในหนังสือที่ระลึก เนื่องในเรือ่งการจัดงาน ระโนดสังสรรค์ครั้งที่ 21 วันเสาร์ที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 หน้า 47-49 เรื่อง จดหมายเหตุระโนด ข้อที่ 20
3. ช้าง : ในวัฒนธรรมภาคใต้ โดย สุทธิวงศ์พงศ์ไพบุลย์ และ วิเชียร ณ นคร ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 4 กรุงเทพฯ 2542
4. ทะเลสาบสงขลา : มรดกธรรมชาติและวัฒนธรรม โดย เขมานันท์ทะเล กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์สายส่งสุขภาพใจ พ.ศ. 2543 หน้า 272-274
5. ช้างแกลบ สมบัติล้ำค่าของทะเลสาบสงขลา โดย อเนก นาวิกมูล ใน สมบัติเมืองสงขลา : โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชวูธ พ.ศ. 2550 หน้า 360-372

^ อายุใกล้ 80 ยังไม่เคยเห็นข้างแคะเลย
> เด็กรุ่นใหม่ ได้ยืนข้างแคะแต่ตำนาน

ศาลาพรหมจรรย์ข้างแกลบ
นั่งท่องบ้านยาว

เนื้อหาส่วนนี้ **เสสาบเรา** คัดมาจากส่วนหนึ่ง
ของเรื่อง

ตามรอยข้างแกลบ นุ่งท่งบ้านขาว

ที่เขียนโดย

อาจารย์จรรยา หยุทอง

แห่งเครือข่ายนักวิชาการเพื่อสังคม ภาคใต้
สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
สงขลา

ที่เขียนไว้ในหนังสือที่ระลึก ด้วยรักและอาลัย
แม่สุด ศิรินุพงศ์
เมื่อปลายปี 2552

เสสาบเรา ขอขอบคุณท่านอาจารย์จรรยา หยุทอง
ที่อนุญาตให้นำมาเผยแพร่เพิ่มเติม

และขอขอบคุณ

ดร.มณูญ ศิรินุพงศ์

แห่ง ม.อ.ปัตตานี

ที่ได้นำเอกสารรำลึกถึงคุณแม่ดังกล่าว
มาให้ได้ร่วมกันรับรู้และเรียนรู้

ข้างแกลบ นุ่ง ท่ง ข้างแคะ

ข้างที่พบในภาคใต้ นอกจากจะเป็นข้างป่า
ทั่วไปแล้ว ยังพบข้างสายพันธุ์พิเศษเรียกว่า **ข้างแคะ**
ข้างหระ **ข้างแดง** หรือ **ข้างแกลบ** เป็นข้างขนาดเล็กซึ่งเพิ่งจะสูญพันธุ์ไปเมื่อประมาณห้าสิบกว่าปี
ที่ผ่านมา

คำว่า **แกลบ** นอกจากจะหมายถึงเปลือกของ
เมล็ดข้าวและแมลงตัวแบนๆ ที่อาศัยอยู่ตามกอง
แกลบแล้ว ยังหมายถึงสิ่งของ หรือสัตว์ หรือวัตถุ ที่
มีขนาดย่อมหรือขนาดเล็ก หรือแคะแกร็น เช่น
ม้าแกลบ ม้าพันธุ์หนึ่งที่มีขนาดเล็ก วิหารแกลบ
หมายถึง วิหารที่มีขนาดเล็ก เป็นต้น

ข้างแกลบ เป็นสัตว์พื้นถิ่นในกลุ่มหน้าทะเลสาบ
สงขลา เป็นสัตว์ที่รักอิสระ เลี้ยงไม่เชื่อง มักจะตายใน
ที่สุด ดังหลักฐานที่ปรากฏในรายงานราชการมณฑล
นครศรีธรรมราช ร.ศ. 116 ของพระยาสุขุมนัยวินิต
ข้าหลวงเทศาภิบาลว่า “...**เมื่อกลางปีศก 116 ข้าง**

**ในคลองระโนดตายระบาทัวประมาณ 60 ตัว จับ
ลูกข้างได้ 5 ตัว แต่เลี้ยงไว้ไม่รอด ล้มเสียทั้ง 5
ตัว...**” ชอบกินหญ้าาก หญ้าปรีอ ซึ่งมีอุดมสมบูรณ์
ในแถบพรุละแวกนั้น

เล่ากันว่าทางตอนเหนือของทะเลสาบสงขลา
ในท้องที่อำเภอระโนด (ตำบลบ้านขาวและตำบล
ตะเคียน) จังหวัดสงขลา อำเภอควนขนุน จังหวัด
พัทลุง อำเภอหัวไทร อำเภอชะอวด และอำเภอ
เชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่
ป่าพรุ เคยมีข้างชนิดหนึ่งอาศัยอยู่มากมายเรียกว่า
ข้างแกลบบ้าง **ข้างแคะบ้าง** **ข้างหระบ้าง** **ข้างพรุบ้าง**
ข้างท่งบ้าง **ข้างค่อมบ้าง** **ข้างนกยางบ้าง** **ข้างแดง**
บ้าง **ข้างหัวแดงบ้าง** อาศัยอยู่ในพรุมานานปี ข้างพวก
นี้โขลงหนึ่งมีประมาณ 20-30 ข้าง มีอยู่หลายโขลง
อาศัยอยู่ตามควน และ พังการในเเม (พังการ หมายถึง
ถึง **ที่ดอน เนินหรือโคก** ที่อยู่กลาง **เเม** หรือ **พื้นที่ลุ่ม**
ที่น้ำท่วมขังตลอดปี) ข้างพรุพวกนี้ไม่ค่อยสมบูรณ์นัก
ข้างพลายก็ไม่ค่อยมีง่า ที่มีง่าบ้างก็ขนาดเล็กกว่าข้าง
ภูเขา เพราะ**อาหารในพรุไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์** มีเพียง
หญ้าหน้า เช่น กก ปรีอ หญ้าครุนหรือพืชอื่นๆ **ทำให้**
ข้างแคะแกร็น

เอนก นาวิกมูล เคยเขียนเรื่องข้างประหลาด
ลงตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกงานระโนดสังสรรค์
ครั้งที่ 25 พ.ศ. 2538 กล่าวว่า **นายแพทย์บุญส่ง**
เลชะกุล นักนิยมไพรเคยกล่าวถึงข้างแคะหรือข้าง
ค่อมดังกล่าวในหนังสือพิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 5
มิถุนายน พ.ศ. 2506 ว่า เมื่อสิบปีก่อนท่านเคยพบ
ข้างแคะหรือข้างค่อม 2 ครั้ง บริเวณทิศเหนือของ
ทะเลสาบสงขลา ครั้งแรกพบ 7 เชือก ครั้งที่ 2 พบ 4
เชือก ขณะยืนกินหญ้าอยู่ตามหนองน้ำ **รูปร่างสูงใหญ่**
เหมือนควายตามบ้าน มีนิสัยไม่ดุร้ายเหมือนช้างป่า
ครั้งใกล้ๆ ปีพ.ศ. 2506 ออกไปสำรวจอีกครั้งแต่
ไม่พบข้างพวกนี้ และสืบได้ความว่าเพราะส่วนหนึ่ง
ชาวบ้านล่ามากินตางหมู

จากหนังสือ **Five Years in Siam** ของ **เซอร์เบิร์ต**
วาริงตัน สมิธ ชาวอังกฤษ พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ
พ.ศ. 2441 กล่าวว่า ปี พ.ศ. 2439 สมิธได้ไปสำรวจ
ดินแดนชายฝั่งภาคใต้ซีกอ่าวไทยพบว่า ในท่ง
ระโนดซึ่งแทบจะไม่มีต้นไม้ใหญ่ให้เห็นและมีบ้านเรือน
เพียงน้อยหลัง มีฝูงข้างที่มีขนาดเล็กอยู่ประปราย

เรียกกันว่า **ข้างแดง** ตามสีขนของมัน ขนาดสูงราว 8 ฟุต หัวและเท้าเล็ก ลำตัวอ้วนใหญ่ เป็นที่หวาดกลัวในความดุคัตันของมัน เช่นเดียวกับข้างป่าทั่วไป ข้างแดงพวกนี้ไม่ตื่นตกใจง่ายๆ ชอบการบุกกรุกเอาบ้านและทุ่งแทนป่า หากจับมาเลี้ยงมักตายง่าย เล่ากันว่าข้างพวกนี้คุ้นเคยกับน้ำกร่อยในหนองน้ำ ถ้าเปลี่ยนไปอยู่กับน้ำใส จากภูเขามักตายง่าย

มีคำกล่าวของชาวบ้านร้านถิ่นในเขตอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่บทหนึ่งว่า **คุ้นกับหญิง รังจัดตรอ ฉ้อคนโม โห่ข้างหระ เขเรือไฟ ไปกับพระ** นับว่าเป็นของหรรษาของคนแถวนั้นในยุคนั้น **คุ้นกับหญิง** หมายความว่า มีความคุ้นเคยกับหญิงสาวจนถึงขั้นเป็นคนรักกัน

รังจัดตรอ หมายความว่า รังไล่ตะตะกร้อแบบคนหัดตะตะกร้อใหม่ๆ เพื่อนไม่ค่อยให้ร่วมวงตะด้วยเพราะยังตะไม่เป็น จึงมักอยู่นอกวง รอตตะกร้อหลุดออกจากวง ซึ่งนานๆ จะได้ตะสักทีด้วยความสะใจ

ฉ้อคนโม หมายความว่า สามารถหลอกฉ้อโกงคนโง่ รู้ไม่ทัน

โห่ข้างหระ หมายความว่า ได้โห่ข้างทุ่ง หรือข้างหระ ที่มากินข้าวในนาของตนให้หนีไปในนาคนอื่น

เขเรือไฟ คือได้หนังเรือกลไฟ ซึ่งมีเพียงลำเดียวในขณะนั้น แล่นโดยสารถะหว่างอำเภอหัวไทรกับอำเภอปากพนัง ใครมีโอกาสนั่งถือว่าหรรษา หรือโก้เก๋มาก

ไปกับพระ หมายความว่า ไปไหนมาไหนกับพระ ได้ที่อยู่ทีกินที่ได้อย่างแน่นอนเพราะชาวบ้านสมัยนั้นศรัทธาพระสงฆ์มาก

นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ข้างเข้ามากินข้าวในนาของชาวบ้าน และรังแกคนที่เดินทางผ่านคลองระโนด ดังความในรายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ตอนหนึ่งว่า “...เมื่อกลางปีศก 116 ข้างในคลองระโนดตายระบาดประมาณ 60 ตัว...ที่ข้างในคลองระโนดตายลงครั้งนี้ราษฎรมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะข้างเหล่านี้รังแกเรื่อ รังแกคน ทำอันตรายข้าวในนาอยู่เสมอๆ ข้าหลวงเทศาภิบาลเมื่อไปตรวจราชการทาง

คลองระโนด ก็ได้ถูกแจวเรือหนีข้าง 2 ครั้ง ที่ตรงไหนเป็นที่น้ำตื้น เป็นทางข้างข้าม เรือไปมาก็จำเพาะไปติดอยู่ตรงนั้นเสมอ ไปจอตระข้างเป็นที่น่ากลัวมาก...”

ชาวบ้านใช้ **ปิ่นรางแดง** และ **ปิ่นไรเฟิล** ที่ได้มาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484-2488) ยิงข้างเอาเนื้อมากิน เอาหนังมาทำเชือกล่ามควายข้างที่เหลือเลยหนีตายไปตามเทือกเขาบรรทัดหรือเทือกเขานครศรีธรรมราช ปัจจุบันมีคนพบข้างแกลบบริเวณป่าเชิงเขาในเขตพื้นที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา (ป่าลุงหอม)

จากเอกสาร คำบอกเล่าและหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับข้างแคะดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีข้อเท็จจริงปลีกย่อยแตกต่างกัน ดังนี้

ประการแรก เกี่ยวกับบริเวณที่พบข้างสายพันธุ์นี้ ส่วนใหญ่ระบุตรงกันว่า พบบริเวณตอนเหนือของทะเลสาบสงขลา ในท้องที่อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร และอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสอดคล้องกับแหล่งที่พบกระดุกขึ้นส่วนต่างๆ ของข้าง

ประการที่สอง ขนาดของข้างแคะ หรือข้างแกลบ หรือข้างแดง ฯลฯ ส่วนใหญ่ระบุตรงกันว่ามีขนาดเล็กกว่าข้างภูเขา ขนาดเท่าควายถึกหรือควายขนาดใหญ่เท่านั้น สันนิษฐานว่าเนื่องจากมีอาหารไม่อุดมสมบูรณ์อย่างในเขตป่าเขา

ประการที่สาม ลักษณะนิสัยใจคอข้างมีความเห็นแย้งกัน บางส่วนบอกว่าข้างพวกนี้มีนิสัยดุคัตันขึ้นตื่นตกใจ เลี้ยงไม่เชื่อง ชอบทำร้ายคน ในขณะที่บางส่วนบอกว่าไม่ได้ดุร้ายและไม่ค่อยตื่นตกใจง่ายๆ

ประการที่สี่ มีความเห็นสอดคล้องตรงกันว่าข้างพวกนี้สูญพันธุ์ไปกว่าห้าสิบปีมาแล้ว

เชื่อน ศรีวิโรจน์ ชาวบ้านอาวุโสแห่งตำบลตะเคียนเขาให้ฟังว่า ประมาณ 80-90 ปีมาแล้ว มีข้างอยู่ในทุ่งหนองอ้ายแท่น นาจักร หนองถั่ว เป็นฝูงๆ มากินข้าวในนาชาวบ้าน ต้องเผ่านาไล่ข้างทุกคืน เมื่อมีคนมาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น ข้างก็อพยพลงไปทางพุด้าน

ทิศตะวันตกของตำบลตะเคียนในพื้นที่รอยต่อกับอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มักลักลอบกินข้าวในนาของชาวบ้านแถบบ้านต้นช้อย บ้านเสาธง บ้านล่องลม ตำบลตะเคียน (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่ของตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา)

ข้างดังกล่าวทั้งหมดไปจากทุ่งระโนดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะปืนรางแดงและปืนไรเฟิลชาวบ้านนำมายิงข้างเอาเนื้อมากิน ชายข้างที่เหลือจึงหนีเข้าป่าเขตจังหวัดพัทลุงหมด

พัฒนาการของชุมชนบริเวณถนนหน้าจวง ทะเลสาบสงขลา

ชุมชนบริเวณตอนเหนือของทะเลสาบสงขลาปัจจุบันอยู่ในเขตท้องที่ของตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตำบลบ้านขาว ตำบลตะเคียน ตำบลบ้านใหม่ ตำบลแดนสงวน และตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร และตำบลศรี อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยบ้านทะเลน้อย บ้านหัวป่า บ้านบ้านขาว บ้านบ้านพราน บ้านเสาธง บ้านมาบสองชั้น บ้านควา บ้านควนชะลิก บ้านตะเคียน บ้านหนองถั่ว บ้านหนองลาน บ้านปากเหมือง บ้านปากบางตะเคียน บ้านศาลาธรรม บ้านบ้านใหม่ บ้านโคกคราม บ้านระโนด บ้านทุ่งสงวน บ้านดอนผาสุก บ้านคลองแดน

บ้านตะเคียน มีการตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว เริ่มจากบ้านปากบางตะเคียนก่อนขยายเข้ามาตามลำคลองตะเคียนยาวประมาณ 3 กิโลเมตรถึงบ้านหนองลานในปัจจุบัน ต่อมาขยายออกไปอีกหลายบ้าน ได้แก่ บ้านปลายคลอง บ้านปากเหมือง บ้านหนองถั่ว บ้านหนองห้วย เป็นต้น บริเวณนี้มีสัตว์ป่าชุกชุมทั้งเสือ ช้าง กวาง หมู และจระเข้ ดังจะเห็นได้จากชื่อสถานที่ แหล่งน้ำต่างๆ ได้แก่ หนองจระเข้ตาย หนองจระเข้ไซ้ หนองแปลงหมู หนองกวางตาย หนองหัวช้าง บ้านกำเลื้อ ทุ่งกำเลื้อ หนองงูเห่า เป็นต้น

คำว่า ตะเคียน มาจากชื่อพันธุ์ไม้พื้นถิ่นคือไม้ตะเคียน ที่ขึ้นหนาแน่นบริเวณปากบางตะเคียน (บริเวณวัดวาริปาโมกข์ในปัจจุบัน) มีหนองน้ำชื่อ **หนองตะเคียน** ทางทิศตะวันตกของบ้านต้นช้อย มีหนองเถียะเอน หนองเถียะด้วน หนองเถียะตักน้ำ **ไม้เถียะ** เป็นไม้เนื้ออ่อน เหนียว เนียนละเอียด นิยมเอามาทำแพข้ามฟาก ลอยน้ำได้ดีมาก ลำต้นใหญ่สูงประมาณ 10-15 เมตร ต้นใหญ่ขนาด 2 คนโอบก็มีทางทิศตะวันตกของบ้านปากบางตะเคียนประมาณ 2 กิโลเมตร (บริเวณบ้านหัวป่า ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน) เป็นไม้เนื้อแข็ง นิยมเอามาทำเสาเรือนทนทานมาก คนตระกูล **พรณราย** เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อน เรียกว่า **บ้านหัวป่า** เพราะอยู่ใกล้ๆ ป่าพรุทางทิศตะวันตก ทางทิศเหนือของบ้านหัวป่าราว 2 กิโลเมตร เป็นเนินดิน น้ำไม่ท่วมในหน้าฝน เสือ ช้าง กวาง หมู และงู ทุกชนิดขึ้นจากพรุมาอาศัยทุกปี เรียกว่า **ทุ่งต้นช้อย** พบซากถั่ว ชามโอ่ง อ่าง ไห มากมาย บนโคก (ที่ดอน)

ทางทิศตะวันตก มีต้นช้อยอยู่ 2 ต้นใกล้ๆ กัน ทิศตะวันออกของต้นช้อยราว 5-6 เมตร มีซากอิฐดินเผาเรียงเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 6 เมตร ยาว 9-10 เมตร ทั้ง 4 ด้านสูงจากพื้นดินระดับหัวเสาของเด็กวัย 10 ขวบ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 30-40 เมตร มีสระน้ำขนาดใหญ่ 2 สระใกล้กัน บนโคกมีซากอิฐวางเรียงกันอยู่ เรียกว่า **โคกโบสถ์** เชื่อกันว่าบริเวณนี้เคยเป็นวัดมาก่อน เล่าลือกันว่า มีคนมาจับจองพื้นที่ทำนาเรียงกันเป็นแถวๆ **ต้องต่อสู้กับข้างฝูงนับร้อยตัว** ทุกๆ ฤดูนา

จากทุ่งต้นช้อยไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร เรียกว่าบ้านเสาธง ตระกูล **ศิริบุหงศ์** เป็นผู้บุกเบิกการตั้งถิ่นฐาน มี **คุณยายหมางุ้ย** เป็นคนมีอันจะกิน มีลูก 5 คน เป็นหญิง 2 คน ชาย 3 คน ลูกชายคนโตชื่อ **ชนะ** เมื่อมีเหย้าเรือนเห็นว่าทุ่งตรงนั้นยังว่างอยู่ จึงชักชวนน้องทั้ง 3 คนที่เหลื่ออยู่คือ **กรต ยกเหนียว** และ **ยก** ออกไปจับจองที่ทำนา ตั้งบ้านเรือนเรียงแถวเพื่อสกัดข้างฝูงไม่ให้มากินข้าวในนา

บ้านเสารง เมื่อก่อนเรียกว่า **บ้านชายพรุ** ใช้ทางระกำจุดไล่ช้าง ต่อมาเปลี่ยนเป็นบ้านเสารง เพราะลุงชนะสร้างศาลาบนขอบสระ สร้างเสารงจากไม้เปลี่ยนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก มีผ้าแดงซีกอยู่ปลายเสาเป็นประจำ

ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านเสารง ประมาณ 1 กิโลเมตรมี **บ้านล่องลม** หมู่ที่ 4 ตำบลตะเคียนะ (ปัจจุบันเป็น **ตำบลบ้านขาว**) จากบ้านล่องลมไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตรเป็นบ้าน **บ้านขาว** เป็นเนินดินสีขาว หน้าไม้ท่อมในฤดูฝน

ทางทิศตะวันตกของบ้านขาวประมาณ 1 กิโลเมตรเป็นบ้าน **บ้านพราน** ผู้บุกเบิกคือ **นายยก ศิรินพงค์** ที่ชื่อ **บ้านพราน** เพราะ **นายสง อ่ำปลอด** และพรรคพวกชาวบ้านตะเคียนะมีอาชีพร่อนคือล่า **ช้างพลายเออ** โดยใช้ปืนนกสับ

ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นโคกดินเนินสูงยาวเหยียดไปทางทิศเหนือเรียกว่า **บ้านควา** มีสกุล **ขุนมนต์** มาตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ มี **ผู้ใหญ่ปลอด แก้วทะนงค์** เป็นผู้ใหญ่หมู่ที่ 8

ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร แพทย์สาย ตัวงเหมือน แพทย์ประจำตำบลตะเคียนะ ซักขวนลูกหลานไปจับจองตั้งบ้านเรือนเรียงรายไปจดเขตอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ร่องรอยช้างแกลบ

แหล่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ชิ้นส่วนของช้างแกลบ หรือช้างค่อม หรือ ช้างแคระ ที่หลงเหลือจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

นายเถียม นิลรัตน์ คุณตาของ **นายโกมล ขุนศรี** ชาวตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา **นำกระดูกช้างแกลบมาทำตัวกระต่าย (เหล็กขุด) ขุดมะพร้าว** และนำ **กระดูกซี่โครง**

ช้างแกลบ มาทำตาม**มิดจักตอก**

พระครูพิศิษฐ์ บุญญสุโร (หลวงพ่อปลอด) เจ้าอาวาสวัดหัวป่า ตำบลตะเคียนะ (ปัจจุบันเป็น ตำบลบ้านขาว) อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มอบ **กระดูกซี่โครงช้างแกลบ** ให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 เลขทะเบียน 33/2531

นางละม้าย ชูเกลี้ยง นำชิ้นส่วน **กระดูกช้างแกลบส่วนขาหน้าท่อนบน** มอบให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 เลขทะเบียน 35/2531

นายเกสรณ์ ศิรินพงค์ อดีตครูโรงเรียนระโนดวิทยาลูมินี นำ **กระดูกช้างแกลบส่วนขาหน้าท่อนบน** พบเมื่อ พ.ศ. 2471 มอบให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2531 เลขทะเบียน 41/2531

นายสนั่น หิรัญวรชาติ มอบกระดูกช้างแกลบ พบที่ตำบลตะเคียนะ ให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2531 เลขทะเบียน 42/2531

นายวิเชียร นางอุไร บัวมาศ โรงพยาบาลระโนด มอบ **กรามช้างแกลบ** พบที่โคกควนมาบลูกโค ให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2531 เลขทะเบียน 43/2531

นายณฤพนธ์ จันทร์จิบ นายองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว แจ้งว่า ชาวบ้านตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ไถเพื่อปลูกปาล์มเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2550 พบกระดูกช้างแกลบจำนวนหนึ่ง แต่ตอนนี้กระดูกช้างแกลบกระจัดกระจายกลายเป็นมูลสารเพื่อทำเหรียญจตุคามรามเทพเกือบหมดแล้ว

นายกลบ บัวแดง ช่างราชการบำนาญ อดีตครูโรงเรียนวัดหัวป่า **พบกระดูกช้างแกลบ** ที่หนองอ้ายบัวแดงคลองกก ปัจจุบันเก็บไว้ที่ 105 บ้านหัวป่า ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

นางสุด ศิริनुพงศ์ บ้านเสารัง ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไทร จังหวัดสงขลา พบ **กระดุกขาและกระดุกสะโพก** อย่างละชิ้น ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่บ้านเสารัง

นายชนะ จันทร์ช่วย บ้านปากบางตะเคียนพบ **ฟันข้าง 2** ซี่ และ **กระดุกหน้าแข้ง** อีก 1 ชิ้น ที่หนองอ้ายบัวแดง บริเวณคลองกก ในท้องที่ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่บ้านเลขที่ 8/1 หมู่ที่ 1 ตำบลตะเคียน อำเภอรอนไทร จังหวัดสงขลา

นายheim เดชดี ข้าราชการบำนาญ เก็บรักษา **กระดุกขาหน้าท่อนบน** ไม้ 1 ชิ้น ที่บ้านเลขที่ 8/3 หมู่ที่ 1 ตำบลตะเคียน อำเภอรอนไทร จังหวัดสงขลา **บริจาค** ให้สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ ผ่าน **นายจรรยา หุยกอง** เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2552

นายชัยวุฒิ พิชะกุล นักวิชาการชำนาญการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา รับบริจาค **กระดุกกรามข้าง** จำนวน 2 ชิ้น ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

นายณรงค์ พงษ์อนันต์ เก็บรักษา **กระดุกฟัน**

ข้าง 1 ซี่ ไว้ที่บ้านเลขที่ 268-270 หมู่ที่ 4 ตำบลระโนด อำเภอรอนไทร จังหวัดสงขลา

[นอกจากนี้แล้วยังพบว่ามี] ชาวบ้านสุ่มกอง กระดุกข้างหลายชิ้น ไว้บริเวณที่พักรถสงฆ์เขาผี ใกล้วัดพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

.....

เลสาบเรา ขอขอบคุณท่านอาจารย์จรรยา หุยกอง ที่อนุญาตให้นำมาเผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง

เพ็ญใจ แหล่งข้อมูลหลักฐาน

ทางกายภาพเหล่านี้

ไม่ว่าว่าจะนำไปสู่การพิจารณา

ปะติดปะต่อ

ให้เป็นรูปร่างที่สมบูรณ์

โดยนักวิชาการด้านที่เกี่ยวข้องได้ในอนาคต

เพื่อที่จะได้สร้างมโนภาพ
ที่ใกล้เคียงความจริงในอดีตมากที่สุด
ของข้างที่สูญพันธุ์ไปแล้วเหล่านี้

เมื่อทะเลสาบสงขลา ถูกรุกกล้ำ... ข้ำจี่

สิทธิชัย พิภพคุณธร

ทะเลสาบ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติแห่งหนึ่งที่ยังประโยชน์มหาศาลแก่มวลมนุษย์ ทั้งทรัพยากรพืช และ ทรัพยากรสัตว์น้ำ ตลอดจนเป็นเส้นทางคมนาคมให้กับคนหมู่มาก จึงถือเป็นสาธารณสมบัติ ที่ควรอนุรักษ์หวงแหนไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ใช้สอยสืบไปนาน ๆ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น หมายความว่าทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดิน ซึ่งใช้เพื่อ สาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เป็นทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง และ ทะเลสาบ

และสาธารณสมบัติเช่นที่ว่านี้ ก็ย่อมจะได้ รับการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายต่าง ๆ หลาย ฉบับ มิให้บุคคลใดมารุกล้ำ ทำลาย หรือทำให้เสีย หายเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ท่าเรือน้ำลึกสงขลา และกำแพงกันคลื่น
ปากทางออกทะเลสาบสงขลา
โครงการขนาดใหญ่ของรัฐ ที่เป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อการไหลเวียนของน้ำ ที่ไหลเข้าออกทะเลสาบ

กฎหมาย ที่มุ่งให้การปกป้องคุ้มครอง แหล่งน้ำสาธารณะของประเทศไทย และได้รับการตราขึ้นไว้นานมาแล้วได้แก่ พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พุทธศักราช 2456 ซึ่งตราออกมาบังคับใช้ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 117 ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำเข้าไปเหนือน้ำ ในน้ำ และใต้ น้ำ ของแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทยหรือบนชายหาดของทะเลดังกล่าว

มาตรา 118 {แก้ไขโดยพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2535} ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 117 หรือผู้ใดได้รับอนุญาตตามมาตรา

117 แล้วปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดไม่เป็นไปตามที่ได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษปรับ โดยคำนวณตามพื้นที่ของอาคารหรือสิ่งอื่นใด ในอัตราไม่น้อยกว่าตารางเมตรละห้าร้อยบาท แต่ไม่เกินตารางเมตรละหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 119 ห้ามมิให้ผู้ใดเท ทิ้ง หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้หิน กรวด ทราย ดิน โคลน อับเฉา สิ่งของหรือสิ่งปฏิกูลใดๆ ลงในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ หรือทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือทะเลภายในน่านน้ำไทย อันจะเป็นเหตุให้เกิดการตื้นเขิน ตกตะกอนหรือสกปรก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และต้องชดเชยเงินค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในการขจัดสิ่งเหล่านั้นด้วย

แต่ไม่ว่ากฎหมายจะบัญญัติไว้ดีเพียงใด ถ้าไม่ได้รับการนำไปบังคับใช้ หรือบังคับใช้บ้าง ไม่บังคับใช้บ้าง หรือไม่บังคับใช้อย่างเคร่งครัด กฎหมายก็ไม่ต่างไปจากกระดาษเปื้อนหมึก เป็นที่ทราบกันดีว่า ในประเทศสยามนามว่าไทยแลนด์แห่งนี้ ตัวกฎหมายนับเป็นเรื่องหนึ่ง ส่วนการบังคับใช้กฎหมายก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาให้พบเห็นได้จนซาชินในแทบทุกเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย

การรुक้าทะเลสาบเป็นสิ่งที่เกิดมาช้านานแล้ว ไม่ว่าจะป็นโดยภาครัฐ หรือภาคเอกชน การรูก้าของภาครัฐที่พบเห็นได้บ่อย ได้แก่ การสร้างทางเรือ สร้างเขื่อน สะพาน ถมทะเล สร้างถนน ฯลฯ ส่วนการรูก้าของภาคเอกชน มีหลากหลายรูปแบบ เช่น ถมดินลงในทะเลเพื่อการใช้ประโยชน์ต่างๆ การสร้างบ้านที่อยู่อาศัย รีสอร์ท ร้านค้า แหล่งท่องเที่ยว และ ร้านอาหารริมทะเลสาบ

สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลน้อย ต.ทะเลน้อย อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ที่สร้างรูก้าเข้าไปในผืนน้ำ

ด้านหลังของฝูงนกมีสิ่งแปลกปลอมที่มนุษย์สร้างขึ้นปรากฏอยู่

หัวข้องานรากล้ำของภาคเอกชน

^ ไซ้แห้งและบ้านประมงที่สร้างรากล้ำทะเลสาบ

^ ร้านอาหารที่สร้างรากล้ำทะเลสาบ

^ ที่พักอาศัยที่สร้างรูก้ำทะเลสาบมานานพอสมควร

^ ที่พักอาศัยใหม่ๆ ที่ยังสร้างรูก้ำทะเลสาบ

ทัศนียภาพเกาะยอ จังหวัดสงขลา
เครื่องมือประมงที่มียู่เต็มทะเล เรียงรายสุดลูกหูลูกตา

พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2535 และ
กฎกระทรวงฉบับที่ 63 (พ.ศ. 2537) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการเดิน
เรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้ผู้ประสงค์จะขออนุญาต
ปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำลำน้ำ ให้ยื่นคำขอที่อธิบดีกรมเจ้าท่า (กรมเจ้าท่า
ปัจจุบันคือ กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี) ระบุว่า การก่อสร้างอาคารและ
การล่วงล้ำลำน้ำแม่น้ำนอกจากที่กำหนดไว้จะขออนุญาตไม่ได้ เว้นแต่เป็นของทางราชการ
หรือรัฐวิสาหกิจ และปลูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

ประกาศกรมเจ้าท่า ที่ 251/2541 กำหนดลักษณะของอาคารและสิ่งล่วงล้ำ
 ลำน้ำที่พึงอนุญาตได้ ว่ามีดังต่อไปนี้

1. ท่าเทียบเรือ 2. สะพานปรับระดับและโป๊ะเทียบเรือ 3. สะพานข้ามแม่น้ำ
 หรือสะพานข้ามคลอง 4. ท่อหรือสายเคเบิล 5. เขื่อนกันน้ำเขาะ 6. คานเรือ
7. โรงสูบน้ำ 8. กระชังเลี้ยงสัตว์น้ำ

^ เครื่องมือประมงที่มีมากมายในทะเลสาบ
คำคืนที่สวยงามบนความเสื่อมโทรม

แต่ก็ดูเหมือนว่า จะมี (ถ้ามี) ผู้นำพา กับกฎหมายต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึง น้อยกว่าที่ควรจะเป็นมาก ๆ ทั้งประชาชนทั่วไป ที่มักจะอ้างได้ว่า **ไม่รู้กฎหมาย** และเจ้าหน้าที่รัฐผู้เกี่ยวข้อง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผู้เป็นผู้รู้กฎหมายดี แต่จิตสำนึกในการทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย และในการรื้อรื้อกฎแห่งแห่งน้ำอันเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่ายิ่งของสาธารณะหลายส่วน หลายที่ หลายครั้ง ยังดีไต่หลังความรู้ไม่ทัน หรืออาจยังมีไม่มากพอ ที่จะหยุดยั้ง กระแสการบุกรุกและการรุกรานได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้าราชการก็อาจมีผู้รู้ที่ ไปช่วยชี้ช่องโหว่ของกฎหมายเข้ามาซ้ำเติมอีกด้วย** เช่น กระชังเลี้ยงสัตว์น้ำในข้อ 8 ข้างต้น อยู่ในข่ายที่พึงอนุญาตได้ แต่มิได้สูงสุดจำนวนเท่าไร หรือครอบคลุมได้สูงสุดร้อยละเท่าไรของพื้นที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ และถ้าไม่มี การกำหนดขอบเขตการอนุญาตอยู่ในดุลยพินิจของผู้ใด ในระดับใด เป็นต้น

^ การถมดินและสร้างเขื่อนกั้นดินที่รูก้าทะเลสาบ

> ป้ายประกาศของสำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 4 ห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างรูก้าลงในทะเลสาบที่หาความศักดิ์สิทธิ์เอาแทบไม่ได้

นับแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา การรูก้าทะเลสาบสงขลา ได้ปรากฏเพิ่มมากขึ้น แม้จะมีการบัญญัติกฎหมายใหม่ที่เข้มข้นกว่าเกิดขึ้น ช่องโหว่ระหว่างกฎหมายเก่ากับกฎหมายใหม่เป็นส่วนหนึ่งของการกีดกันประสิทธิภาพในการใช้งานตามเจตนารมณ์ บ้างก็ถูกเชื่อมต่อกับกฎระเบียบที่อ่อนเปลี้ย เช่นว่า สิ่งปลูกสร้างอาคาร หรือสิ่งอื่นใดที่ล่วงล้ำลำแม่น้ำ ลำคลอง อย่างเก็บน้ำ ทะเลสาบหรือทะเล ที่มีโดยมิได้รับอนุญาต หรือที่ไม่ได้เป็นไปตามที่ได้รับอนุญาตนั้น **มีอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2535 ประกาศบังคับใช้** ถ้าได้เสียค่าปรับอย่างสูงตามกฎหมาย และยื่นคำขออนุญาตภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่กฎกระทรวงบังคับใช้ ให้เจ้าท่าสามารถพิจารณาอนุญาตได้

กฎกระทรวงฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวอาคาร หมวด 4 แนวอาคารและระยะต่างๆ ของอาคาร ข้อ 42 กำหนดว่า **อาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงใกล้แหล่งน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น บึง ทะเลสาบ หรือทะเล ต้องร่นจากแนวเขตแหล่งน้ำสาธารณะนั้นไม่น้อยกว่า 12 เมตร**

แต่จะมีผู้ปฏิบัติตามมากน้อยแค่ไหนก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง เพราะเมื่อมีการหย่อนยาน ก็มักมีการรุกราน เกิดขึ้น

< ที่ทิ้งขยะใกล้แหล่งร้านอาหารริมทะเลสาบ และการปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเลสาบ v

ความย่อหย่อนของการบังคับใช้กฎหมายที่ว่าด้วยการรुक้าล้างน้ำสาธารณะนี้ มีตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดจากป้ายประกาศของทางราชการ (สำนักงานขนส่งทางน้ำที่ 4) ที่ห้ามปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างรुक้าลงในทะเลสาบ (ดูภาพประกอบ) **ทว่าในบริเวณใกล้เคียงป้ายประกาศดังกล่าว กลับมีการถมดินยื่นรुक้าลงในทะเลสาบ มีการก่อสร้างกำแพงหินอย่างแข็งแรง** ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านทัศนียภาพและปัญหาอื่นๆ โดยไม่ปรากฏว่ามีหน่วยงานราชการหรือผู้ใดใส่ใจที่จะเอาผิดกับผู้กระทำผิดกฎหมายดังกล่าว ทั้งๆ ที่ การติดตามจับกุมผู้กระทำผิดในกรณีเช่นนี้จะกระทำได้ไม่ยาก เนื่องจากเป็นการกระทำผิดที่ปรากฏชัดซึ่งหน้า และผู้กระทำผิดก็คงอยู่ไม่ไกล

การทำผิดกฎหมายอีกประเภทหนึ่งที่เรามักเห็นกันบ่อยๆ คือ การทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล หรือปล่อยน้ำเสียลงในทางน้ำสาธารณะ หรือลงในทะเลสาบ ปัญหาข้อนี้คงจะเป็นการยากถ้าจะให้แก้ไขโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐแต่ฝ่ายเดียว เพราะภาครัฐคงจะไม่มีกำลังเจ้าหน้าที่เพียงพอในการเฝ้าระวังและติดตามผู้กระทำผิด **หนทางเดียวในการแก้ปัญหานี้ก็คงจะทำได้ด้วยการให้การศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไปและเยาวชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งน้ำสาธารณะและการอยู่อาศัยอย่างถูกสุขลักษณะ เพื่อประโยชน์ของผู้ที่อาศัยอยู่ตรงนั้นเป็นอันดับแรก** ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีในด้านสุขอนามัยแก่ตนเองแล้ว ยังจะเป็นการช่วยกันคนละไม้คนละมือในการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำโดยรวมมิให้เสื่อมโทรมรวดเร็วเกินไปด้วย

^ ท่อส้วม ที่ปล่อยน้ำเสียตรงลงสู่ทะเลสาบ

^ ทะเลสาบอารัล (Aral) ปี พ.ศ. 2519
ในสหภาพโซเวียต (ขณะนั้น)

เพื่อ เป็นการปลอบใจ ว่าทะเลสาบสงขลาไม่ใช่ที่เดียวที่มีปัญหาการรุกราน
คงต้องบอกว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาสากลด้วย เพราะตัวอย่างความเสียหายที่เกิดขึ้น
กับทะเลสาบจากการปล่อยปุ๋ยและของเสียให้มีการบุกรุกในต่างประเทศก็มีอยู่ไม่น้อย
ดังเช่น การรุกรานทะเลสาบเทกซ์โคโค (Lake Texcoco) ในหุบเขาเม็กซิโก ในประเทศ
เม็กซิโก เพื่อทำฟาร์มเพาะเลี้ยงสาหร่ายเกลียวทองของชาวบ้าน ปัจจุบัน พื้นที่ทะเลสาบ
แห่งนี้ส่วนใหญ่ได้สูญหายไปเพราะเกิดปรากฏการณ์ยูโทรฟิเคชัน (Eutrophication) ซึ่ง
เป็นกระบวนการที่น้ำในทะเลสาบมีสารอาหารเพิ่มขึ้นมาก จนทำให้เกิดการเติบโตและ
ขยายตัวของพืชบางชนิด เช่นสาหร่าย เป็นเหตุให้คุณภาพของน้ำลดต่ำลงมากจนเกินไป
เพราะปริมาณออกซิเจนในน้ำลดลง ส่งผลให้ปลาและสัตว์น้ำมีจำนวนน้อยลง หรือลอย
ตายเป็นแพ ปัจจุบัน ปัญหานี้ได้เกิดขึ้นกับทะเลสาบสงขลาด้วยเช่นกันในบางที่และใน
บางช่วงเวลา

^ ทะเลสาบอาร์ล ปี พ.ศ. 2540 ลดขนาดลงร้อยละ 40 จากภาพก่อน
-ปัจจุบัน ไม่ทราบเหลือเท่าไร แต่ก็ยังเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างในต่างประเทศ

ที่มาของทั้งสองภาพ: *National Geographic Satellite Atlas of the World*

อีกตัวอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านของเราเอง คือที่ลุ่มทะเลสาบอินเล ในรัฐฉาน ประเทศพม่า ปัญหาใหญ่ของทะเลสาบอินเลคือน้ำตื้นเขิน มีสาหร่ายเติบโต และมีการทับถมตะกอนของสาหร่ายอย่างรวดเร็วจนมีปัญหาหน้าเสียหาย ชุมชนอินเลได้บุกรุกทะเลสาบเพื่อปลูกพืชลอยน้ำ จนปัจจุบันทะเลสาบแห่งนี้ได้กลายสภาพและอยู่ในภาวะตื้นเขินไปแล้ว

เราท่านทั้งหลาย คงไม่อยากเอาตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นมาเป็นแม่แบบเป็นแน่ แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวของชุมชน มักมีผลให้เกิดการขยายเขตทำประโยชน์ในพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เป็นสาเหตุให้มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณประโยชน์ รวมทั้งบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการตื้นเขินของทะเลสาบจากตะกอนดินที่ไหลลงมาทับถม เพราะไม่มีป่าดักตะกอนและป่าซับตะกอนก่อนไหลลงสู่ทะเล **ดังนั้น ปัญหาการหยุดยั้งการรุกคืบ และรูปแบบการฟื้นฟูที่ถูกรุกคืบ คงต้องมีการเริ่มพิจารณาอย่างจริงจัง** (อีกแล้ว)

๙ *ผืนน้ำไม่มีไฉนด ใครจับจองก่อน เป็นสิทธิ์ของคนนั้น ?*
บ้านหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

๕ *เมื่อทะเลสาบสงขลาถูกคุกคาม...จำใจ*

ทะเลสาบสงขลา เป็นสาธารณสมบัติที่เรากทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน

แต่เช่นเดียวกับสาธารณสมบัติทั่วไป ที่คนมักมองว่าเป็นทรัพยากรที่ไม่มีเจ้าของ หลายคนจึงมุ่งแสวงหาและตัดดวงเอาผลประโยชน์จากทะเลสาบในลักษณะ **มือใครยาว สาวได้สาวเอา** การหวังจะพึ่งพากลไกของรัฐเพียงอย่างเดียว เพื่อปกป้องคุ้มครองทะเลสาบยังเป็นสิ่งหวังไม่ได้มากนัก **เพราะกฎหมายของเรายังมีข้อด้อยในเรื่องความล้าสมัย และในเรื่องของการบังคับใช้ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ แม้จะมีกฎหมายมากมายหลายฉบับ ทั้งเก่าและทั้งใหม่ แต่ก็มักเกิดปัญหาด้านการบูรณาการ ความซ้ำซ้อน และขัดแย้งกันในข้อกฎหมาย ตลอดจนผู้บังคับใช้กฎหมายเองก็มีปัญหาในการแย่งกันปฏิบัติ** **แย่งกันปฏิบัติ** และขาดการประสานงานกันในการปฏิบัติ ตัวอย่างปัญหาการรुकล้ำทะเลสาบ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายมีหลายกรมกอง ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น การประสานงานระหว่างหน่วยงานมักทำได้ค่อนข้างยาก (ถ้ามี) ทั้งปัญหาด้านการควบคุมรูปแบบแผนผังอาคารสิ่งปลูกสร้าง ด้านการควบคุมการบริหาร ไปจนถึงความเหลื่อมล้ำในการออกใบอนุญาต ฯลฯ และโดยมีการรุกล้ำที่กฎหมายยินยอมให้แกหน่วยงานราชการเอง ดังใน **ประกาศกรมเจ้าท่าที่ 251/2541 กำหนดลักษณะของอาคารและสิ่งล่วงล้ำลำน้ำที่พึงอนุญาตได้** ที่กล่าวถึงข้างต้น ที่บ่อยครั้งมักขาดการศึกษาในรายละเอียดถึงผลกระทบในระยะยาว ช้ำร้ายยังเป็นผลกระทบที่ยิ่งใหญ่กว่าปกติทั่วไปอีกด้วย เพราะโครงการเช่นนี้มักจะไม่มีการเล็กๆ เทาไรหนัก (**เล็ก ๆ ไม่ใหญ่ ๆ ทำ**)

การขาดจิตสำนึก ทั้งในตัวเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนโดยทั่วไป ที่ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ขาดความรับผิดชอบ และขาดจริยธรรมที่พึงมีต่อส่วนรวมและต่อคนรุ่นหลัง เหล่านี้เป็นปัญหาที่ตัวมนุษย์

เมื่อมนุษย์มุ่งหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติ
มากจนเกินพอดี *ไม่มีการเสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติ
เพื่อมนุษยชาติ* เอาแต่ประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ในขณะที่ทรัพยากร
ธรรมชาติมีอยู่จำกัด

ธรรมชาติจะยังคงอยู่ได้อีกนานสักเท่าไร
เพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่จำกัด
โดยปราศจากการจัดการที่ดีได้ ?

คลองอู่ตะเภา : สาขาหน้า-สาขาชีวิตในถ้ำ ในกลุ่มน้ำฯ

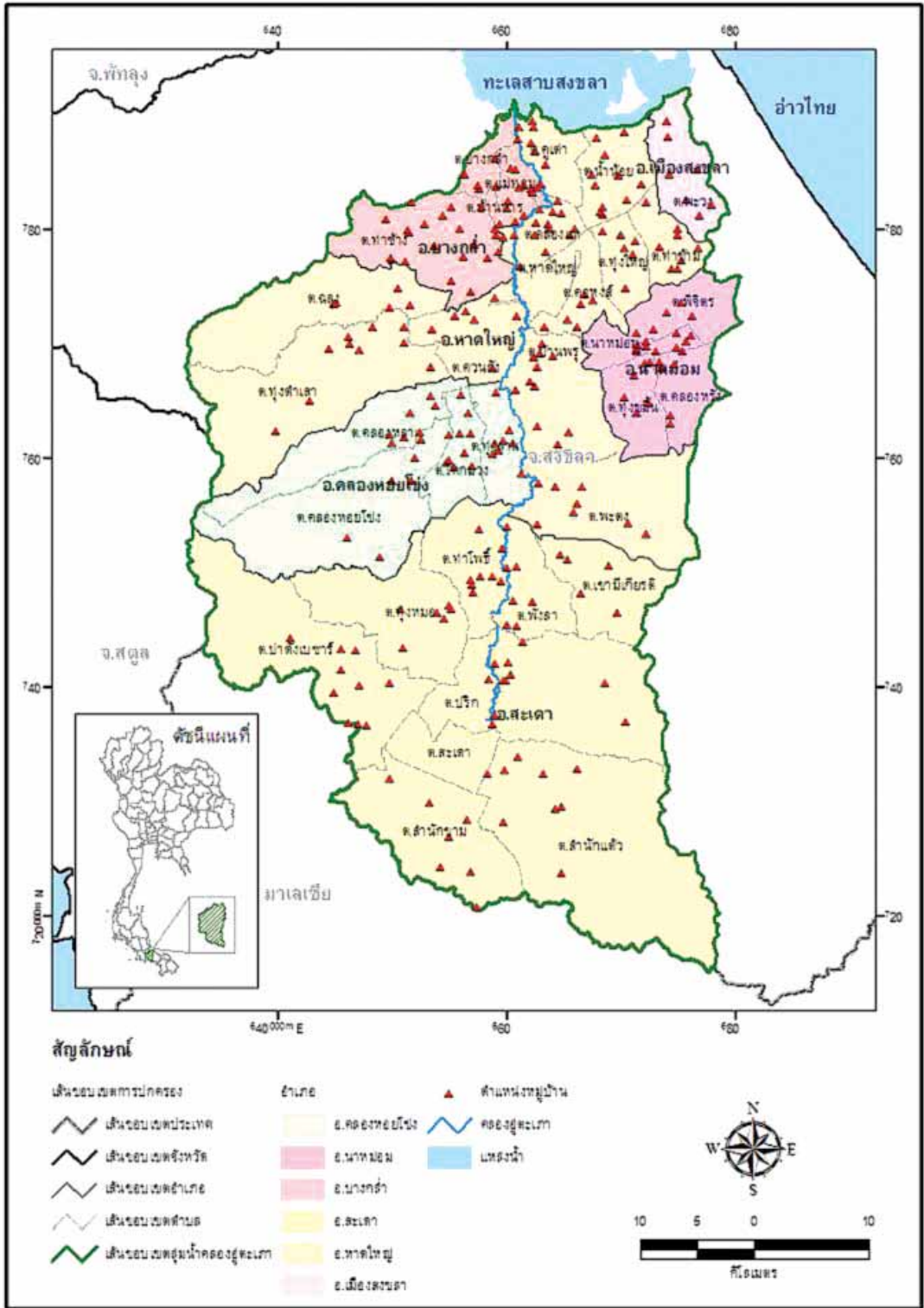
เรื่องและภาพโดย
ปราโมทย์ รุททาพร

นับแต่น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่ครั้งใหญ่เมื่อปลายปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา ดูเหมือนว่าเมื่อเข้าหน้าฝนช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมของปีใด ปีใด ชื่อ **คลองอู่ตะเภา** ก็มักถูกชาวหาดใหญ่และละแวกใกล้เคียงกล่าวขานถึงกันบ่อยครั้งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่มีฝนหนัก อย่างเช่นเมื่อช่วงต้นเดือนและปลายเดือนพฤศจิกายน 2552 ปีที่แล้ว ซึ่งมีฝนตกหนักมากและเกิดน้ำท่วมอย่างกว้างขวางในบริเวณรอบนอกของอำเภอหาดใหญ่

ข้อความในย่อหน้าข้างต้น บ่งบอกถึงความสำคัญยิ่งประการหนึ่งของคลองอู่ตะเภาที่มีต่อชาวหาดใหญ่และคนในบริเวณใกล้เคียง ในฐานะคลองระบายน้ำขนาดใหญ่ ที่ช่วยนำน้ำฝนที่ตกลงมาในแถบลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา ตั้งแต่อำเภอสะเดา อำเภอคลองหอยโข่ง เรื่อยมาจนถึงอำเภอหาดใหญ่ ระบายลงสู่ทะเลสาบสงขลา เพื่อถ่ายเทลงสู่ทะเลในอ่าวไทยอีกทอดหนึ่ง **เมืองหาดใหญ่ซึ่งอยู่ในที่ราบลุ่มที่มีน้ำในปริมาณมากมหาศาลไหลผ่านในหน้าฝนของแต่ละปี จึงจำเป็นต้องพึ่งพาคองอู่ตะเภาเป็นอย่างมากในการระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วม**

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของคลองอู่ตะเภาก็คือ การเป็นแหล่งน้ำดิบในการทำน้ำประปา เพื่อส่งไปหล่อเลี้ยงผู้คนในอำเภอหาดใหญ่ จำนวนกว่าห้าหมื่นครัวเรือน คิดเป็นจำนวนคนราว 2-3 แสนคน ในพื้นที่เกือบ 4 หมื่นตารางกิโลเมตร ทั้งในและนอกเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ และเขตเทศบาลใกล้เคียง ข้อมูลของการประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) สาขาหาดใหญ่ ระบุว่า ในเดือนที่มีการใช้น้ำสูงสุดของปี 2552 กปภ. ต้องผลิตและจ่ายน้ำประปาให้กับประชาชนถึงเดือนละเกือบ 2 ล้านลูกบาศก์เมตร (ลบ.ม.) **น้ำดิบที่ใช้ทำน้ำประปา**

๙ เส้นทางลำน้ำคลองคู่สะพาน จากอำเภอสะเตา ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลาที่ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่
ที่มา: สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16

<http://reo16.mnre.go.th/image/public_relation_pic/project_tapaw_pic/political.png>

คลอง อยู่ตะเภายังเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับดินแดนสองฝั่งคลอง เป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ เพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวน เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลากหลายชนิดซึ่งเป็นแหล่งอาหารและแหล่งโปรตีนอันสำคัญสำหรับประชากร อีกทั้งยังเคยเป็นเส้นทางคมนาคม เส้นทางขนส่งสินค้า ที่ช่วยให้ชาวบ้านสามารถติดต่อไปมาหาสู่ ทำมาค้าขาย ตลอดบริเวณสองฝั่งคลอง ตั้งแต่ปากทะเลสาบสงขลาในตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ ไปจนถึงตำบลพะตง ที่อยู่ติดเขตอำเภอสะเดา

เมื่อคลองอยู่ตะเภามีความสำคัญต่อหาดใหญ่ถึงขนาดนี้ ถ้ามองว่าคนในอำเภอหาดใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับคลองอยู่ตะเภา ตระหนักถึงความสำคัญของคลองอยู่ตะเภา และมีความรักหวงแหนลำคลองสายนี้กันมากน้อยแค่ไหน?

ถ้าท่านเป็นคนหนึ่งที่เป็นชาวอำเภอหาดใหญ่ ท่านคงจะรู้คำตอบต่อคำถามข้างต้นนี้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ ที่เราอาจพอจะได้ยินข่าวอย่างแผ่วเบา และได้เห็นความเคลื่อนไหวอย่างเสื่องกลางของพวกเขาในการเรียนรู้และอนุรักษ์คลองอยู่ตะเภา นานๆ ครั้งแล้ว **สำหรับคนส่วนใหญ่ เราก็คงจะเห็นพวกเขาออกมาแสดงความสนใจ หรือให้ความสำคัญกับคลองอยู่ตะเภา ก็แค่ช่วงหน้าฝน โดยเฉพาะในเวลาที่มีโอกาสน้ำจะท่วมนี้แหละครับ แต่สำหรับในช่วงเวลาอื่นแล้ว มีผู้กล่าวไว้ว่า พวกเขาจะเห็นคลองอยู่ตะเภาเป็นเพียงที่ทิ้งขยะหรือที่ระบายน้ำเสียเท่านั้น คิดแล้วน้ำเศร้าหรือเปล่าครับ?**

มารู้จักคลองอยู่ตะเภากันอีกสักหน่อยดีกว่า

คลองอยู่ตะเภาเป็นธารน้ำธรรมชาติที่มีจุดเริ่มต้นอยู่ในเขตอำเภอสะเดา ลำน้ำนี้ไหลมาจากทิศใต้ของอำเภอหาดใหญ่ ไหลขึ้นไปทางทิศเหนือผ่านมาทางด้านทิศตะวันตกของตัวเมืองหาดใหญ่ ผ่านชุมชนต่างๆ จำนวนมาก ก่อนไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลา มีระยะทางรวมประมาณ 90 กม. **ลุ่มน้ำคลองอยู่ตะเภา** มีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอสะเดาและอำเภอหาดใหญ่ และพื้นที่บางส่วนของอำเภอคลองหอยโข่ง อำเภอนาหม่อม อำเภอบางกล่ำ อำเภอเมืองสงขลา และอำเภอควนเนียง **เป็นลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญที่สุดของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่รับ

น้ำประมาณ 2,840 ตร.กม. ในเขต 6 อำเภอ 36 ตำบล 261 หมู่บ้าน 11 เทศบาล มีคลองอยู่ตะเภาเป็นลำน้ำสายหลัก โดยสองฝั่งของคลองอยู่ตะเภาเป็นที่ตั้งของแหล่งชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มปศุสัตว์ต่างๆ จำนวนมาก และหนึ่งในชุมชนนั้นก็คือเมืองหาดใหญ่ที่มีความสำคัญยิ่งในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้

คลองอยู่ตะเภา มีต้นกำเนิดมาจากลำต้นน้ำที่สำคัญ 3 แฉ่ง คือ

- **เทือกเขาแก้ว** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาบรรทัด สายน้ำไหลมารวมกันที่บ้านคลองรำ อำเภอสะเดา เกิดเป็นลำน้ำที่เรียกว่า **คลองรำ** ซึ่งไหลจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไปรวมกับ **คลองใหญ่** ที่บ้านท่าโพธิ์ อำเภอสะเดา กลายเป็นคลองอยู่ตะเภา
- **เทือกเขาน้ำค้าง** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาสันกาลาคีรี ต้นน้ำเริ่มจากลำธารเล็กๆ จำนวนมากไหลมารวมกันจนมาบรรจบกับคลองรำที่บ้านท่าโพธิ์ ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอสะเดา และกลายเป็นคลองอยู่ตะเภา
- **เทือกเขาย้อย อื่น ๆ** ซึ่งเพิ่มปริมาณน้ำให้กับคลองอยู่ตะเภาในตอนกลางลำน้ำ ตั้งแต่ตำบลพลัง อำเภอสะเดา ถึงเขตเมืองหาดใหญ่ ทั้งด้านตะวันออกและตะวันตกของคลองอยู่ตะเภา เช่น เขาวังชิง เขามีเกียรติ เขาคอหงส์ และภูเขาในเขตอำเภอนาหม่อม และอำเภอจะนะบางส่วน

นอกจากคลองอยู่ตะเภาซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักของพื้นที่ลุ่มน้ำแล้ว ยังมีลำคลองสาขาอีกเป็นจำนวนมากที่เชื่อมต่อกับคลองอยู่ตะเภา ได้แก่ **คลองหะ คลองยา คลองโป๊ะหมอ คลองรำใหญ่ คลองปอม คลองหินเหล็กไฟ คลองตง คลองประตู คลองแงะ คลองพุดแค คลองพลังา คลองปริก คลองวาด คลองต้า คลองยาง คลองหลา คลองจำไทร คลองหล้าหุ่ย และ คลองรำบน และอื่น ๆ**

นอกจากนี้ ยังมีคลองสำคัญที่อยู่บริเวณต้นน้ำ ได้แก่ **คลองสะเดา** ซึ่งครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลสำนักแต้ว ตำบลสะเดา ตำบลปาดังเบซาร์ และตำบลสำนักขาม ของอำเภอสะเดา และไหลลงสู่คลองอุตะเกาที่ตัวอำเภอสะเดา สำหรับคลองสาขาย่อยบริเวณปากคลองอุตะเกา ก่อนไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ **คลองเตย** ซึ่งไหลอ้อมผ่านเข้าสู่พื้นที่เมืองหาดใหญ่ และไหลไปรวมกับ **คลองแห** ที่บริเวณตำบลคลองแห ก่อนไหลรวมกับคลองอุตะเกาที่ตำบลคูเต่า อำเภอบางกล่ำ

ต้นน้ำสายหลัก ๆ ของคลองอุตะเกานั้น ส่วนมากและที่มีความสำคัญจะมาจากเทือกเขาแก้ว ในอำเภอคลองหอยโข่ง โดยมีป่าต้นน้ำที่สำคัญคือ ป่าผาดำ ป่าผาดำของเทือกเขาแก้วในอดีตมีอาณาเขตกว้างใหญ่ อุดมไปด้วยพรรณพืชและสัตว์ป่านานาชนิด มีพื้นที่ครอบคลุมตั้งแต่เขารูปช้างในอำเภอสะเดา ไปจนถึงตำบลทุ่งตำเสาในอำเภอหาดใหญ่ อีกทั้งยังมีน้ำตกผาดำซึ่งอยู่ในเขตอำเภอคลองหอยโข่ง และอยู่ใกล้กับน้ำตกโตนงาช้าง **ป่าผาดำเป็นป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นต้นกำเนิดของสายน้ำหลายสายที่ไหลลงคลองอุตะเกา เช่น คลองบาโรย** ที่ไหลลงคลองอุตะเกาบริเวณบ้านทุ่งสูงและบ้านทุ่งลาน **คลองจำไทร** ซึ่งไหลมาจาก ตำบลโคกม่วง ในอำเภอคลองหอยโข่ง และ **คลองเต่า** ซึ่งไหลผ่านวังผาและไหลลงคลองอุตะเกาที่บ้านควนลัง

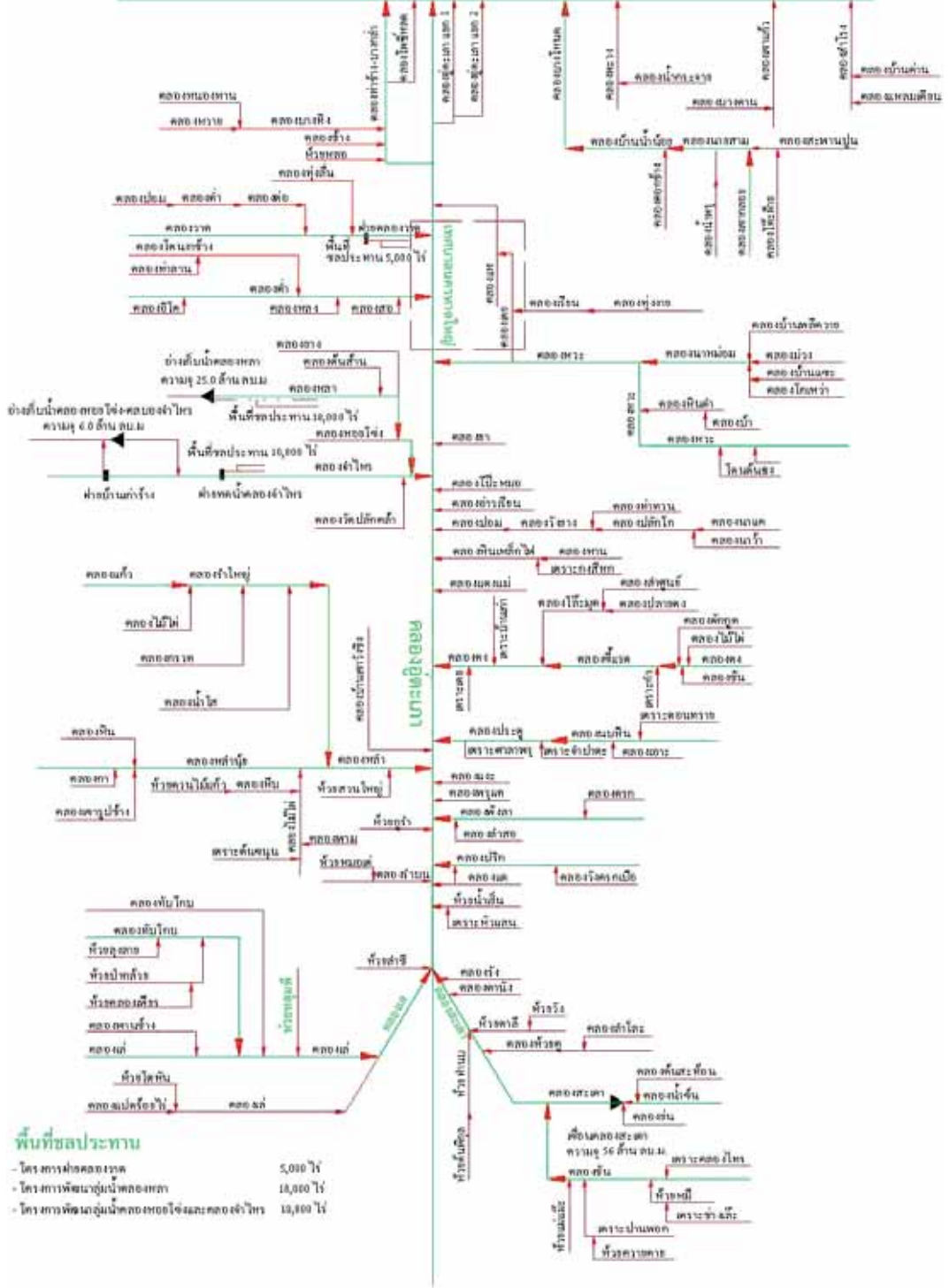
เป็นที่ทราบกันดีว่า **ป่าต้นน้ำผาดำกำลังเผชิญกับวิกฤติที่ทำหายเป็นอย่างมาก ปัจจุบันป่าผาดำถูกทำลายไปแล้วกว่าร้อยละ 60 จากการถูกบุกรุกโดยชาวบ้านและนายทุน เพื่อแผ้วถางนำไปใช้เป็นที่ทำกินและการทำธุรกิจไม้เถื่อน** ส่งผลกระทบต่อลุ่มน้ำคลองอุตะเกาอย่างใหญ่หลวง เป็นจุดกำเนิดของตำนานการต่อสู้ของกลุ่มชาวบ้านที่ต้องการลงมือปกป้องป่าผานี้ด้วยตนเอง แต่หนั้นก็เป็นอีกประเด็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยที่ควรจะต้องนำเสนอเป็นหนึ่งเรื่องยาวแยกออกไปต่างหากอีกเรื่องหนึ่งนะครับ

เราสามารถแบ่งคลองอุตะเกาตามสภาพทางภูมิศาสตร์ได้จากเช่น 3 ตอน คือ

ลุ่มน้ำคลองอุตะเกาตอนเหนือ (อยู่ที่คิได้ แต่อยู่เหนือหน้า หรือ Upstream) ซึ่งเป็นเขตป่าเขาของห้วย หนอง คลอง หนองร้อยสาย ครอบคลุมพื้นที่เขตอำเภอสะเดา อำเภอคลองหอยโข่ง และ อำเภอนาหม่อม ลุ่มน้ำคลองอุตะเกาตอนเหนือนี้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมากมาย สามารถหล่อเลี้ยงเมืองสงขลามาดังแต่อดีต ทรัพยากรจากลุ่มน้ำตอนเหนือไม่ว่าจะเป็น หนังสัตว์ ของป่า ไม้ ชัน น้ำมัน ยาง เครื่องเทศ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้เรือสำเภาเข้าถึงท่าหาดใหญ่ และทำให้เกิดมีผู้สร้างขอมเรือสำเภารุ่นที่ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ (ทางด้านใต้ของวัดอุตะเกา) เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำอุตะเกาตอนเหนือเป็นเขตติดต่อชายแดนประเทศมาเลเซีย และเป็นป่าเขาสลับซับซ้อน จึงเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาป่าไม้ และเป็นพื้นที่ราบเชิงภูเขา เป็นสวนยาง สวนปาล์ม สวนผลไม้

ลุ่มน้ำคลองอุตะเกาตอนกลาง (Midstream) หรือลุ่มน้ำอุตะเกาเขตชุมชน เป็นเขตพื้นที่สัมผัสกับคลองอุตะเกาเป็นอย่างมาก มีลำคลองสาขาจากพื้นที่ต่างๆ ที่ไหลลงสู่คลองอุตะเกามากมาย เช่น คลองหระ คลองจำไทร คลองเตย และ คลองแห เป็นต้น มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่อำเภอสะเดาส่วนที่ติดกับอำเภอหาดใหญ่ อำเภอคลองหอยโข่งด้านตะวันออกเฉียงใต้ และอำเภอหาดใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบจึงมีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น มีการใช้พื้นที่ทั้งเพื่อเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และอยู่อาศัยเป็นชุมชนเมือง จัดเป็นแหล่งที่มีผู้ใช้น้ำจากคลองอุตะเกามากที่สุด สำหรับการอุปโภค บริโภค การอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ปล่อยน้ำเสียลงคลองอุตะเกามากที่สุดเช่นกัน

ทะเลสาบสงขลา

- พื้นที่ชลประทาน**
- โครงการฝายคลองกรวด 5,000 ไร่
 - โครงการพัฒนาภูมิน้ำคลองกรวด 18,000 ไร่
 - โครงการพัฒนาภูมิน้ำคลองหนองโจ้งและคลองจำเริญ 18,000 ไร่

^ แผนภูมิทางน้ำชลประทานของกลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา ที่มา: สำนักชลประทานที่ 16 <http://reo16.mnr.go.th/image/public_relation_pic/project_tapaw_pic/political.png>

ทำน้ำบาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นที่เขตลุ่มน้ำ
อยู่ตะเภาดอนกลางนี้ ทั้งกว้างและลึกมาก จนเรือขนาดใหญ่
อย่างเรือสำเภาสมาารถแล่นเข้าถึงได้ ข้อนี้เป็นสิ่งที่
ทำให้ทำน้ำบาดใหญ่มีความสำคัญมาแต่อดีต และ
เนื่องจากเขตลุ่มน้ำอยู่ตะเภาย่านนี้เป็นชุมชนเมือง
คลองอยู่ตะเภาก็เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับใช้ในการผลิต
น้ำประปา เพื่อการหล่อเลี้ยงคนเมืองหาดใหญ่ทั้งเมือง
คนในอำเภอคลองหอยโข่งบางส่วน ในอำเภอนาหม่อม
บางส่วน ในอำเภอเมืองสงขลาทั้งเมือง และในอำเภอ
สิงหนคร **จึงไม่เป็นการเกินเลยนักหากเราจะกล่าว
ว่า คลองอยู่ตะเภาคือสายน้ำ-สายชีวิตของคนเกือบ
ทั้งจังหวัดสงขลาเลยทีเดียว**

ลุ่มน้ำอยู่ตะเภาดอนล่าง หรือ Downstream
นับได้จากตำบลคลองแห ไปจนถึงอ่าวแหลมโพธิ์ใน
ตำบลคูเต่า มีพื้นที่ครอบคลุมอำเภอหาดใหญ่ อำเภอ
บางกล่ำ อำเภอกวนเคียง และอำเภอเมืองด้านทิศใต้
พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ประชาชนในพื้นที่แถบนี้
จึงมักประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมงพื้นบ้าน

**เขตลุ่มน้ำดอนล่างเป็นเขตลุ่มน้ำที่ได้รับ
ผลกระทบจากมลภาวะที่ชุมชนเหนือน้ำปล่อยลง
คลองอยู่ตะเภามากที่สุด** จากเดิมที่พื้นที่นี้เคยเป็น
พื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งวัฒนธรรมเฉพาะของ
ลุ่มน้ำอยู่ตะเภาหลายอย่าง อาทิ วิถีชีวิตที่ผสมผสาน
ระหว่างวัฒนธรรมคนจีนกับวัฒนธรรมไทยท้องถิ่น
อย่างกลมกลืน จนเกิดศิลปวัฒนธรรมเฉพาะของ
ตนเอง อย่างเช่น **เพลงเรือแหลมโพธิ์ เพลงยาวเกาะใหญ่**
และการกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษ ตลอดจนถึงการมี
บ้านเรือนที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะ
เฉพาะที่สวยงามโดดเด่น

**ลุ่มน้ำอยู่ตะเภาดอนล่างยังเป็นเขตที่ได้รับ
ผลกระทบมากที่สุดจากภาวะน้ำท่วม** การสร้างคลอง
ร. 1 เพื่อช่วยเบี่ยงเส้นทางน้ำจากคลองอยู่ตะเภาดอน
กลางที่ไหลผ่านเมืองหาดใหญ่ เป็นการป้องกันน้ำท่วม
ตัวเมืองหาดใหญ่ แต่เนื่องจากคลอง ร. 1 มีลักษณะ
ที่ตรง ไม่คดเคี้ยว และไม่มีสิ่งกีดขวางทางน้ำดังเช่น
คลองตามธรรมชาติ ทำให้น้ำไหลผ่านคลอง ร. 1
ออกสู่ตำบลคลองแห ตำบลคูเต่า และทะเลสาบสงขลา
อย่างรวดเร็ว แต่เมื่อน้ำไปถึงทะเลสาบที่มีระดับน้ำสูง
เพราะปริมาณน้ำมากอยู่แล้ว น้ำจึงไหลลงสู่ทะเลได้ช้า
ทำให้เกิดน้ำท่วมขังที่ปลายน้ำ ทั้งในปริมาณที่มากขึ้น

และเป็นระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นอีกด้วย ในช่วงที่ฝน
ตกหนักและน้ำท่วมเมื่อเดือนพฤศจิกายนปี 2552
คนในเขตลุ่มน้ำดอนล่างต้องประสบกับภาวะน้ำท่วม
ที่รุนแรงขึ้นกว่าปีก่อนๆ เป็นอย่างมาก

มานั่งเรือสำเภาสภาพปัจจุบัน ของ คลองอยู่ตะเภา

ทีหลังจากเลื่อนนัดมาถึงสองครั้งเพราะเหตุ
น้ำหลากหาดใหญ่ในช่วงต้นเดือนและปลายเดือน
พฤศจิกายน 2552 ในที่สุดผู้เขียนได้มีโอกาสนั่งเรือ
ล่องคลองอยู่ตะเภาเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2552
หลังจากน้ำท่วมในบริเวณรอบนอกตัวเมืองหาดใหญ่
ระลอกที่สองผ่านไปราว 2 สัปดาห์ เพื่อสำรวจสภาพน้ำ
และสภาพทั่วไปของคลองอยู่ตะเภา (ปี 2552 มีน้ำท่วม
ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่และบริเวณใกล้เคียงถึง
สองครั้ง คือช่วงวันที่ 5-8 พฤศจิกายน และช่วงวันที่
21-24 พฤศจิกายน)

ในการล่องเรือครั้งนี้ ผู้เขียนนับว่าโชคดีที่ได้
ได้รับความช่วยเหลืออย่างดีจาก **คุณอำนาจ สุขสวัสดิ์**
หรือพี่นวยของพวกเราหลายๆคน อดีตรองนายก อบต.
ทุ่งลาน (ปัจจุบัน อบต. ทุ่งลาน ได้รับการยกฐานะเป็น
เทศบาลตำบลทุ่งลาน) และจาก **คุณครูเบญจมาศ
นาคหลง** จากโรงเรียนพะตงประธาณศิริวัฒน์ คุณ
อำนาจนั้นปัจจุบันแม้จะพ้นจากตำแหน่งทางการเมือง
ท้องถิ่นแล้ว แต่ก็ยังคงมีบทบาทอย่างขยันขันแข็งใน
การปกป้องคลองอยู่ตะเภา และเป็นแกนนำสำคัญของ
เครือข่ายรักษาคองอยู่ตะเภา ที่เริ่มงานอนุรักษ์คลอง
อยู่ตะเภามาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 ส่วนคุณครูเบญจของ
เด็กๆ ในโรงเรียนพะตงประธาณศิริวัฒน์ เป็นบุคคล
สำคัญในการก่อตั้งกลุ่ม **เยาวชนต้นกล้าเพื่อการอนุรักษ์
คลองอยู่ตะเภา** ที่มีบทบาทต่อเนื่องมานับแต่ปี 2549 ใน
การส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม
จากประสบการณ์ตรงผ่านคลองใกล้บ้าน

ผู้เขียนพร้อมด้วยทีมงานถ่ายภาพนิ่งและถ่าย
วิดีโออีก 2 คน เริ่มออกเดินทางจากบ้านพักในเขต
เทศบาลเมืองบ้านพรูตั้งแต่วรา 7 โมงเช้า โดยมีจุด
นัดหมายที่บ้านคุณอำนาจที่บ้านทุ่งลาน แต่ไม่ลืมแวะ
เอาเสบียงอาหารและน้ำที่ตลาดทุ่งลุงเสียก่อนเราไปถึง
บ้านคุณอำนาจราวเกือบ 8 โมง ๓ ที่นั่นมีทีมเดินทางรอ
พร้อมอยู่แล้ว ประกอบด้วยคุณอำนาจ หัวเรือหัวแรง

ใหญ่ในการจัดการให้การเดินทางในครั้งนี้เกิดขึ้นได้ **คุณจรงค์รัตน์ สุขสวัสดิ์** (คุณดำ) นายท้ายเรือ พร้อมลูกเรือ 5 คน เพื่อช่วยขนย้ายเรือซึ่งมีน้ำหนักกว่า 120 กก. ขึ้นลงจากคลอง ช่วยพายเบี่ยงทิศทางเรือในยามจำเป็น และช่วยหักร่างตงพงในช่วงที่มีกิ่งไม้ขวางทางเรือให้เรือสามารถเดินทางต่อได้ นอกจากนี้ยังมีนักเรียนรุ่นหลานกลุ่มเยาวชนชนต้นกล้าเพื่อการอนุรักษ์คลองอู่ตะเภาจากโรงเรียนพะตงประธาณศรีวิวัฒน์ที่ครูเชิญส่งมาสำรวจสภาพคลองอีก 4 คน

^ ปลาตุกรัสเซียจากคลองอู่ตะเภา ถูกนำมาอวดโฉมพร้อมนายแบบที่หน้าตาหล่อพอกัน

ขณะรอเตรียมความพร้อมจากทีมงานอีกเกือบชั่วโมง เราก็ได้พบกับชาวบ้านที่เพิ่งกลับจากการตกจับปลาในคลองอู่ตะเภา พร้อมด้วยปลาจำนวนหนึ่ง เราจึงมีโอกาสได้ยลโฉมของปลาบางชนิดที่พบได้ในคลองแห่งนี้ คุณอำนวยการให้ฟังว่าปีนี้น้ำในคลองอู่ตะเภา มีสภาพดีขึ้น ส่งผลให้พบปลาหลายชนิดที่เคยหายากกลับมาอยู่อาศัยในคลองอีกครั้ง ปลาที่ยังพบได้ในคลองอู่ตะเภา ได้แก่ ปลาลิง ปลาหลด ปลาหลด ปลากระทิง ปลาเม่น ปลาตเหลือง และปลากดดำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิ้งก่ามกรามซึ่งเคยพบขนาดใหญ่ถึงขนาดน้ำหนักตัวละครึ่งกิโลกรัมเลยทีเดียว แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าปลาทุกชนิดเป็นปลาขนาดใหญ่ที่มีลักษณะคล้ายปลากินน้ำจะสูญพันธุ์ไปจากคลองอู่ตะเภาแล้ว

^ เรือท้องแบนกำลังถูกขนย้าย (หรือถูกลากลู่ก้าง) ลงคลองอู่ตะเภาที่บ้านม่วงก้อง

เรา ขนเรือท้องแบนขนาด 15 ที่นั่งพร้อมเครื่องยนต์เรือขึ้นรถกระบะ แล้วขับย้อนขึ้นไปเหนือน้ำอีกราว 2 กิโลเมตร เพื่อนำเรือลงคลองอู่ตะเภาที่บ้านม่วงก้อง คุณอำนวยการบอกว่าเรือนี้ได้รับการอนุเคราะห์มาจากเทศบาลตำบลทุ่งลาน ส่วนเครื่องยนต์นั้นได้รับความเอื้อเฟื้อมาจากสำนักงานประมงจังหวัดสงขลา ผู้เขียนจึงขอแสดงความขอบคุณมายังหน่วยงานทั้งสองไว้ ณ ที่นี้ด้วย

^ คุณอำนวยการกับผู้เขียนและทีมงานหน้าตาดีบางส่วนที่รวมลงเรือลำเดียวกัน

หลัง จากเอาเรือลงน้ำและติดตั้งเครื่องยนต์เข้ากับเรือเสร็จเรียบร้อย เราก็พร้อมที่จะออกเดินทาง ก่อน 09.00 น. เล็กน้อย พร้อมๆ กับดวงตะวันที่สาดแสงจ้าไล่หลังเราขึ้นท้องฟ้า ส่งสัญญาณว่าวันนี้เราต้องเผชิญกับการแผดเผาของแสงแดดอันร้อนแรงไปอีกหลายชั่วโมงอย่างแน่นอน และตอกย้ำให้ผู้เขียนอดนึกตำหนิตัวเองไม่ได้ ที่ลืมหยิบหมวกปีกกว้างที่ได้เตรียมไว้ในรถติดมือมาด้วย

^ เมืองทรายแห่งแรกที่เรพบเห็นที่บ้านม่วงกึ่ง

^ เมืองทรายอีกแห่งที่มีขนาดใหญ่กว่าแห่งแรก

เราขับเรือย้อนขึ้นไปเหนือน้ำอีกเล็กน้อย ที่นี่เราได้เห็น **เมืองทราย** ที่ติดตั้งเครื่องดูดทรายไว้กลางแม่น้ำ คุณอำนวยการบอกว่าเป็นหนึ่งตัวอย่างของเมืองทราย **ผิดกฎหมาย** จำนวนหลายรายที่เราจะได้พบเห็น เรียงรายอยู่เป็นระยะๆ ในคลองอุตะเปา เมืองทรายเหล่านี้ดำเนินการมาแล้วเป็นเวลาหลายปี และเป็น **สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการกัดเซาะ** ซึ่งทำให้ **ตลิ่งชายคลองอุตะเปาพังทลายลงไปแล้วไม่น้อย** ป่อยครั้งที่การพังทลายของชายตลิ่งนี้ได้นำเอาที่ดินซึ่งเป็นสวนยางพารา ต้นยางพารา ตลอดจนจนถึงสิ่งปลูกสร้างของชาวบ้านจมหายไปใต้สายน้ำ ซึ่งเราได้พบเห็นสภาพการพังทลายของชายตลิ่งได้เกือบตลอดเส้นทางเดินทางด้วยเรือในครั้งนี้

ต่อไป มาเมื่อเราออกเดินทางแล้ว เราจึงได้เห็นว่าตลอดระยะทางไม่กี่กิโลเมตรที่เราล่องเรือผ่าน ยังคงมีเมืองทรายทั้งที่ร้างไปแล้วและที่ยังกำลังดำเนินการอยู่นับจำนวนเกือบสิบราย คำถามที่เกิดขึ้นในใจทันทีก็คือ หากเมืองทรายเหล่านี้เป็นการทำเหมืองที่ผิดกฎหมายแล้วทำไมเรา (ซึ่งผู้เชี่ยวชาญก็ไม่แน่ใจว่าหมายถึงใครกันบ้าง) จึงยังคงเพิกเฉยปล่อยให้ผู้ประกอบการเหล่านี้รุ่มทำร้ายสายน้ำที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตของผู้คนนับหลายแสนคนอยู่ได้อย่างไร?

เราหันหัวเรือกลับเพื่อเดินทางล่องตามน้ำ ตั้งใจว่าจะเดินทางไปให้ถึงบ้านพรุหรือถึงคลอง ร. 1 หากว่ายังคงสามารถทนความร้อนจากแดดได้จนถึงเวลานั้นไม่นานเราก็เจอกับลำน้ำที่ทั้งแคบและกึ่งไม้ที่ยื่นออกมา กีดขวางทางเดินเรือ ลูกเรือที่อยู่ด้านหัวเรือต้องทำงานกันค่อนข้างหนัก เพื่อช่วยทำให้เรือสามารถผ่านสิ่งกีดขวางไปได้ จากนั้นอีกครู่เดียวเราก็เริ่มเห็น **สภาพการพังทลายของชายตลิ่งคลองเป็นช่วงๆ** ซึ่งสภาพเช่นนี้เป็นสิ่งที่เรพบเห็นได้ตลอดเส้นทางเดินทางเรือในครั้งนี้ และแม้ว่าอาจจะยังไม่มีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ที่บ่งได้ชัดว่าการพังทลายของตลิ่งคลองนั้นเกิดจากสาเหตุใด แต่ **เป็นที่น่าเชื่ออย่างมากว่าจำเลยของปรากฏการณ์นี้ ย่อมมีการดูดทรายจากคลองรวมอยู่ด้วย** นอกเหนือจากสาเหตุอื่นที่เป็นไปได้อีก เช่น การกัดเซาะตามธรรมชาติอันเนื่องมาจากกระแส น้ำอันเชี่ยวกรากในช่วงน้ำหลากของฤดูฝน

^ ตลิ่งชายคลองที่พังทลายและกวาดเอาที่สวนพยอมต้นยางพาราของชาวบ้านไปด้วยจนเหลือแต่ตอ

^ ชายตลิ่งที่พังจนเกือบถึงที่ตั้งของบ้านหลังหนึ่ง

^ สภาพคลองบางช่วงอันคับแคบ แต่ไม่ทราบว่าจะคับใจเพราะมลพิษด้วยหรือปล่าว

ช่วงปลายของการเดินทาง จุดที่เลยวัดบางศาลา ไปเล็กน้อย เราพบว่าบ้านที่มีโครงสร้างคอนกรีตอย่างดี หลังหนึ่งที่ตั้งอยู่ริมคลอง กำลังถูกรื้อถอนไปเกือบหมด เพราะบ้านอยู่ในสภาพหมิ่นเหม่ที่จะพังทลายลงมามาก โดยตลิ่งใต้พังทลายไปจนเหลืออีกไม่ถึงเมตรก็จะถึงเสาบ้านอยู่แล้ว จากกระแสน้ำอันรุนแรงเมื่อไม่กี่วันก่อนหน้า และที่จุดนั้นตลิ่งมีความสูงถึงราว 10 เมตร เพราะที่น้ำในคลองอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อมองมาจากตัวบ้านลงมาข้างล่างจะดูน่ากลัวมากทีเดียว

มีการวิเคราะห์วิจารณ์กันว่า การพังทลายของตลิ่งคลองที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในหลายจุดในช่วงน้ำหลากของปี 2552 น่าจะเกิดจากผลกระทบของคลอง ร.1 ที่มีเส้นทางที่ตรง ไม่คดเคี้ยวและไม่มีสิ่งกีดขวางเช่นคลองตามธรรมชาติ ทำให้กระแสน้ำไหลด้วยความเร็วสูงเพิ่มขึ้นมากกว่าที่เคยเป็นมา ส่งผลให้การกัดเซาะตลิ่งเป็นไปอย่างรุนแรงอย่างไม่เคยพบมาก่อน

ก่อนเที่ยงเราเข้าเขตบ้านทุ่งสูง เราเริ่มได้กลิ่นเหม็นค่อนข่างรุนแรงที่รวมเอากลิ่นฉุนของก๊าซแอมโมเนียด้วย ซึ่งจะเป็นอะไรไปไม่ได้นอกจากกลิ่นจากโรงงาน เราเริ่มมองเห็นหอสูงที่น่าจะถูกใช้เป็นที่เก็บน้ำออกสู่ไกลออกไป กลิ่นเหม็นนี้คงจะมาจากโรงงานที่ทำผลิตภัณฑ์จากยางพารา

^ ลูกเรือกำลังทำงานหนัก เพื่อนำเรือฝ่าตอไม้ที่โผล่ตัวลงมาขวางทางเรือ

^ โรงงานที่สามารถมองเห็นได้จากระยะไกล

ด้านหลังโรงงานส่วนมาก มีสภาพไม่น่าดูนัก มีไม่กี่โรงที่ดูแลหลังบ้านได้เรียบร้อยพอควร บางโรงงานมีขยะกระจัดกระจายให้เห็นเกือบเต็มพื้นที่ริมตลิ่ง ในขณะที่บางโรงงานปล่อยให้สิ่งก่อสร้างผู้พึงร่วงหล่นลงมาในคลอง ขยะที่มักพบเห็นส่วนมากเป็นเศษไม้ หิน และเศษวัสดุก่อสร้าง นอกจากนี้ **ดินริมตลิ่งด้าน**หลังโรงงานหลายแห่งจะมีลักษณะเหมือนดินที่นำมาถมใหม่ เพราะแตกต่างจากดินเดิมในบริเวณใกล้เคียงอย่างเห็นได้ชัด และเราสามารถมองเห็นเศษหินและเศษวัสดุอื่นๆ ปนอยู่ในเนื้อดินนี้เป็นจำนวนมาก **ซึ่งหมายความว่า น่าจะมีการถมที่บุกรุกพื้นที่ในลำคลอง**

^ ด้านหลังของโรงงานแห่งหนึ่งที่มองเห็นโรงสูบน้ำ

^ สภาพหลังโรงงานที่ไม่น่าดูนัก มีทั้งขยะกองโตและการผู้พังของกำแพงลงมาที่ดขวางคลอง

^ สภาพหลังโรงงานอีกแห่งที่ดูสะอาดเรียบร้อยดี

^ ท่อน้ำทิ้งหลังโรงงานแห่งหนึ่ง ซึ่งไหลออกมาให้เห็นหน้าเพียงน้อยนิด คาดจะมีความอายอยู่บ้าง

โรงงานที่ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองอยู่ตะเภาทุกโรงงานต่างระบายน้ำทิ้งลงสู่คลอง และสูบน้ำดิบจากคลองไปใช้ เราจึงพบว่าด้านหลังโรงงานจะมีสถานีสูบน้ำของโรงงานและท่อระบายน้ำทิ้งอยู่แทบทุกโรงงานน้ำทิ้งจากโรงงานแต่ละโรงงานมีลักษณะแตกต่างกันโดยมีทั้งที่มีลักษณะค่อนข้างใส จนถึงที่มีสีดำคล้ำ บ่งบอกถึงมาตรฐานการบำบัดน้ำทิ้งของโรงงานเหล่านี้ที่น่าจะแตกต่างกันค่อนข้างมาก และยิ่งบ่งบอกถึงจิตสำนึกต่อสังคมที่แตกต่างกันของฝ่ายบริหารโรงงานเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

เราไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงของสีน้ำในคลองช่วงนี้มากนัก เมื่อประเมินดูด้วยตาเปล่า น้ำในคลองยังคงมีสภาพดีเป็นที่น่าพอใจ ไม่มีสีหรือกลิ่นที่น่ารังเกียจ ลักษณะของน้ำยังคงมีสีน้ำตาลขุ่นเช่นเดียวกับน้ำในคลองช่วงก่อนหน้านี้ คงจะเป็นเพราะน้ำท่วมเพิ่งผ่านพ้นไปไม่กี่วันและปริมาณน้ำในคลองที่ยังคงมีมาก สีน้ำตาลขุ่นของน้ำคงมาจากดินโคลนที่ถูกชะปนมากับกระแสน้ำที่ยังแรงอยู่

^ ท่อน้ำทิ้งหลังโรงงานอีกแห่งกำลังทำหน้าที่ของมันอย่างใจจั่งงเพื่อระบายน้ำลงคลอง v

^ ตลิ่งเดิมที่ดินถล่มลงสู่คลอง

< การนำดินใหม่จากที่อื่นมาถม

คุณอำนวยเล่าว่า

ในคลองอุตะเขตนอกกลางที่เรากำลังเห็นอยู่นี้ ช่วง 2 ปีที่ผ่านมาสภาพน้ำวดีขึ้นจนเป็นที่น่าพอใจระดับหนึ่ง ชาวบ้านได้พบปลาหลายชนิดที่เคยหายไปจากคลอง หวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้คงเป็นเพราะได้รับความร่วมมือจากโรงงานหลายแห่ง และจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลโรงงาน ทำให้มีการบำบัดน้ำทิ้งจากโรงงานในแถบนี้

อย่างจริงจังและเหมาะสมมากขึ้นก่อนปล่อยทิ้งลงคลอง ต้องขอบคุณการทำงานของกลุ่ม **เครือข่ายรักษาสงครามอุตะ** ที่ประกอบด้วย เครือข่ายชาวบ้าน โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ร่วมกันทำงานอนุรักษ์คลองอุตะเอาไว้อย่างเข้มแข็ง โดยการสนับสนุนของสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 การทำงานของพวกเขาส่งผลในทางบวกต่อคลองที่มีความสำคัญยิ่งแห่งนี้ อย่างเห็นได้ชัด

แม้เราจะเห็นเครื่องมือตกปลาบ้างประปรายตลอดการเดินทาง แต่เราแทบไม่เห็นปลาเลยแม้แต่ตัวเดียว เข้าใจว่าเสียงเครื่องยนต์เรือที่ดังมากคงทำให้ปลาตกใจหนีหายไปหมดและไม่ยอมโผล่หน้ามาให้พวกเราไล่ฉมึน อย่างไรก็ตาม **นกกระยางหลายฝูงที่บินวนเวียนมาหากินในคลอง และคนตกปลาริมฝั่งที่เราพบเห็นได้ตลอดการเดินทาง** น่าจะเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีว่าในลำคลองสายนี้ยังคงมีปลาและสัตว์น้ำอยู่ไม่น้อย

เลยเที่ยงเล็กน้อย เราก็มองบ้านทุ่งสูงและบ้านทุ่งลาน ซึ่งเป็นเขตชุมชนเมืองที่มีผู้คนอยู่อย่างหนาแน่น ร่องรอยของความเจริญเริ่มปรากฏให้เห็นในรูปของขยะพลาสติกจำนวนมาก ที่ค้างอยู่บนต้นไม้ที่บางต้นก็สูงรวม 6 เมตรจากระดับน้ำปัจจุบัน ผู้เขียนพยายามจะมองให้เห็นภาพขยะเหล่านี้เป็นงานศิลปะกรรม แต่ความพยายามนี้ก็ต้องล้มเหลว เพราะกลับเห็นแต่ภาพที่ดูจืดจางเป็นอันมาก ขยะเหล่านี้ลอยมากับน้ำเมื่อคราวน้ำท่วมเมื่อไม่กี่สัปดาห์ก่อนที่ผ่านมา และภายหลังจากน้ำลดพวกมันกลับไม่ยอมไปไหน แต่ขอยู่ประจามมนุษย์มีก่ายจันทวนหนึ่งที่ตั้ง

^ สัญลักษณ์ของความเจริญหรือความเป็นชุมชนเมือง นอกจากบ้านเรือนอาคารแล้ว ยังมี **ขยะ** อีกด้วย

ขยะเรี่ยราด **แต่ไม่รู้ว่าจะมีมนุษย์คนไหนจะรู้จักอายุกันบ้าง!**

เลยเที่ยงครึ่งไปสักพักแล้ว เราดกลงใจแวะพักทานอาหารเที่ยงที่เตรียมกันมาแล้วที่บ้านบางศาลา ที่ระยะทางราว 1 กม. ก่อนถึงวัดบางศาลา ดูเหมือนว่าวันนี้ผู้เขียนจะรู้สึกหัวเร็วเป็นพิเศษ คงเป็นเพราะแดดที่ร้อนเปรี้ยว และความเมื่อยล้าจากการที่ต้องนั่งเรือโดยไม่มีพนักให้แผ่นหลังได้พักพิงมาหลายชั่วโมง ประกอบกับวัยของผู้เขียนที่มีอายุ (**เหลือ**) น้อยแล้วก็เป็นที่ขำมันไถ่ทุ้งลุ่มมือนี้ไม่ได้ทำให้ผู้ร่วมเดินทางคนไหนผิดหวังในการเติมเต็มให้อิ่มท้อง แถมยังมีรสชาดสมกับที่เป็นอาหารขึ้นชื่อของบ้านทุ่งสูง

ภาพขยะที่ติดอยู่เต็มบนต้นไม้ ยังคงติดตาพวกเราและช่วยเตือนให้พวกเราไม่ลืมที่จะเก็บเศษภาชนะใส่อาหารและขวดน้ำดื่มทิ้งลงถังขยะให้เรียบร้อย ก่อนจะลุยโคลนที่ลึกถึงหน้าแข้งเพื่อกลับไปขึ้นเรือเพื่อเดินทางต่ออีกครั้ง

เราจำเป็นต้องลุยโคลนเพื่อขึ้นฝั่ง และลุยโคลนกลับมาขึ้นเรือเกือบทุกครั้งที่เราจะจอดเรือ เนื่องจากว่า**ตลอดสองฝั่งคลองที่เราเดินทางผ่าน**

เราไม่พบเห็นท่าเทียบเรือเลย
แม้แต่แห่งเดียว และสภาพดิน
ริมฝั่งส่วนมากยังคงอ่อนนุ่ม
และอุ้มน้ำจนแฉะ เพราะเพิ่ง
ผ่านน้ำท่วมหนักมาไม่กี่วัน
นับเป็นประสบการณ์ที่คน
เมืองอย่าง ผู้เขียนได้เจอไม่
บ่อยเลยจริงๆ

หิลิ่ง อ้อมท้องเรา
ออกเดินทางกันต่อ **แต่ยังคง**
ทำหน้าที่ของมันในการแผด
เผาทุกสิ่ง ซึ่งรวมทั้งใบหน้าและแผ่นหลังของพวกเรา
ทุกคนโดยไม่สนใจต่อเสียงบ่นของพวกเราบางคน
ช่วงต่อจากนี้ไปเราไม่พบเห็นอะไรที่น่าสนใจมากนัก เรา
ยังคงพบเหมือนทรายบ้าง และเห็นริมตลิ่งที่พังทลายไป
ค่อนข้างมากตลอดเส้นทาง กับนกกระยางฝูงหนึ่งที่ดู
เหมือนจะบินนำหน้าเราไปตลอดทาง เมื่อเลยวัดบาง
ศาลาไปเล็กน้อยและเริ่มจะเข้าเขตบ้านพรุ ผู้เขียนก็ได้
เห็นบ้านริมตลิ่งที่อยู่ในสภาพหมิ่นเหม่ที่จะพังทลายลง
มา เพราะตลิ่งได้พังทลายและรุกเข้าไปจนเกือบถึงตัว
บ้าน ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

[^] ขยะที่ลอยมากับน้ำช่วงน้ำท่วม
แล้วก็ไมยอมหนีไปไหนหลังน้ำลด

เราจะได้ประโยชน์บ้างจากการเดินทางในครั้งนี

คุณอำนวยซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ริมน้ำบ้านทุ่งลานมาเกือบทั้งชีวิต ประารภาว่า คณะของเราจะเป็นคณะแรกในรอบหลายสิบปีที่ได้มีโอกาสลงเรือเพื่อสำรวจคลองอยู่ตะเภาดอนกลางค่อนข้างไปทางตอนบนในครั้งนี คณะอื่นๆ ที่เคยเดินทางสำรวจคลองอยู่ตะเภามักจะเลือกสำรวจคลองช่วงตอนกลางถึงตอนล่าง โดยออกเดินทางจากวัดท่าเคียนใหญ่ในหาดใหญ่เพื่อลงเรือลงไปถึงแหลมโพธิ์ ซึ่งเป็นจุดที่น้ำจากคลองอยู่ตะเภาไหลลงทะเลสาบสงขลา

ผู้เขียนเข้าใจดีว่าสภาพคลองที่เรามีโอกาสได้พบเห็นนั้น มีทั้งเรื่องที่น่ายินดี เช่นเรื่องที่น่าในคลองเก่าที่เห็นด้วยตาเปล่ามีสภาพดีขึ้น จนถึงเรื่องที่น่า

เป็นห่วงอันได้แก่ การทำเหมืองทรายที่ผิดกฎหมาย การพังทลายของตลิ่งคลองที่มีความรุนแรงค่อนข้างมาก และการปล่อยน้ำทิ้งลงคลองของบางโรงงานที่ดูเหมือนว่ายังไม่ได้ผ่านการบำบัดอย่างเหมาะสม แต่สภาพน้ำที่ตื้นขึ้นนั้นก็อาจจะเป็นเพราะพื้นที่ที่เราสำรวจเพิ่งผ่านสภาพน้ำหลากมาก็เป็นได้ โดยน้ำจำนวนมากที่ไหลผ่านได้ช่วยกวาดชำระเอามลภาวะและสิ่งสกปรกในคลองหายไปเสียมากแล้ว สภาพที่ตื้นขึ้นนี้อาจเป็นเพียงภาพลวงตาที่เกิดขึ้นอย่างไม่ยั่งยืน ผู้เขียนจึงได้แต่หวังว่าจะมีโอกาสหวนคืนกลับมาเยือนรอยเดินทางตามเส้นทางนี้อีกมากกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อจะได้สัมผัสกับสภาพที่แท้จริงของท้องน้ำผืนนี้ และรายงานให้ผู้อ่านได้ทราบในโอกาสหน้า

นอกจากนี้ การสำรวจด้วยตัวยังมี

ข้อจำกัด และไม่อาจนับเป็นวิธีทางวิทยาศาสตร์ ผู้เขียนจึงหวังด้วยเช่นกันว่า จะมีโอกาสรายงานให้ทราบถึงตัวเลขต่างๆ ที่สามารถวัดได้ และเป็นดัชนีบ่งชี้คุณภาพน้ำทางวิทยาศาสตร์ของคลองอุตะเกาในโอกาสต่อไป สำหรับผู้ที่สนใจข้อมูลเหล่านี้ อาจจะเป็นสิ่งที่หาอ่านได้ไม่ยากอยู่แล้ว เนื่องจากมีเอกสารของทางราชการจำนวนมากที่พยายามเผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ เช่น ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ <<http://www.pcd.go.th/>> และข้อมูลของสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 <<http://reo16.mnre.go.th/>> ซึ่งข้อมูลของสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 นี้ นับเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง และเป็นข้อมูลที่มีคุณภาพเป็นอย่างยิ่ง

ประสบการณ์ จากการเดินทางครั้งนี้

ได้เปิดหู เปิดตา และสร้างความตระหนักรู้อย่างยิ่งให้กับผู้เขียนว่า คลองอุตะเกานั้นมีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของผู้คนหลายแสนคนในลุ่มน้ำแห่งนี้

**สายน้ำ-สายชีวิตของชาวหาดใหญ่ และ
ละแวกใกล้เคียงเส้นนี้ ยังมีความเปราะบาง (Fragile)
อยู่ไม่น้อยและนับวันจะยิ่งอยู่ภายใต้ความเสี่ยง
(Vulnerable) ต่อการถูกทำลาย**

**ซึ่งอาจนำไปสู่วิกฤติและการล่มสลายของ
วิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำคลองอุตะเกาที่สืบทอดกันมา
อย่างยาวนาน....**

^ สนามบินที่อยู่ใกล้ชุมชนมากจนเกินไป?
หรือชุมชนที่ขยับขยายตัวมาใกล้สนามบินจนเกินไป?
ปัญหาเรื่องเสียงจะเป็นเรื่องใหญ่ในอนาคตของเมืองที่กำลังเติบโต
ดังตัวอย่างภาพสนามบินในต่างประเทศแห่งหนึ่งในภาพนี้

มารู้จักเรื่อง เสียง กันหน่อย

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร

ยังจำกันได้ไหม

ว่าช่วงเปิดสนามบินสุวรรณภูมิใหม่ๆ
เมื่อปลายเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2549 นั้น
มีเรื่อง “เสียง” ที่ก่อนหน้านี้ไม่ค่อยมีใครพูดถึง หรือ
“ได้ยิน” และต่อมาก็ “ดัง” จนบางคนแทบ “หูหนวก”
และนี่ก็คือสิ่งที่เราจะพูดถึงกันในวันนี้ ว่า

เรามักละเลย
ที่จะรู้จักกับปัญหา
จนกว่าจะพบปะกับของจริง
จนบ่อยครั้งก็แก้ไม่ทันการณ์

ทะเลสาบสงขลาของเราโดยส่วนใหญ่ค่อนข้างเงียบสงบ
ก็จริง แต่ก็แฝงด้วยปัญหาของ **เสียง**

ทั้งเสียงรตรา (ถามคนในเมืองใหญ่)
เสียงรถไฟ (ถามคนใกล้ทางรถไฟ)
เสียงเครื่องบิน (ถามคนควนลัง บ้านพรุ เป็นต้น)
ที่กำลังเริ่มมีเคาปัญหาแบบสุวรรณภูมิ
ในอีก 10 ปีข้างหน้า

และเสียงเรือหางยาว (ถามคนริมน้ำ โดยเฉพาะที่ทะเล
น้อย ที่ที่ต้องการความสงบเพื่อชมนกชมบัวนั้นแหละ
ซึ่งมักมีพาหนะทางน้ำที่ส่งเสียงดังรบกวนสรรพสิ่ง
แลกับปากท้องของผู้ประกอบการ)

> เรือหางยาวเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ไทยภูมิใจ
แต่จะภูมิใจนานเกินไป
จนลืมการปรับแก้ระดับเสียงดังรบกวนหรือไม่?

v รถไฟความเร็วต่ำยังส่งเสียงดังรบกวนมาก
รถไฟความเร็วสูงในอนาคต
จะส่งเสียงดังรบกวนมากกว่านี้หรือไม่?

๒
แ้ว่าหน่วยของเสียงที่พูดถึงกันที่สุวรรณภูมิ จะใช้หน่วย NEF หรือ Noise Exposure Forecast หรือ การคาดการณ์ระดับผลกระทบด้านเสียง โดยเฉพาะจากเครื่องบิน ที่ใช้กันในหลายประเทศ แต่ขนาดของเสียงแวดล้อมธรรมชาติที่ยอมรับกัน เป็นค่ามาตรฐาน ที่กล่าวถึงมาก คือ ค่าไม่เกิน 75 “เดซิเบลเอ” และ 70 “เดซิเบลเอ” เช่น N70 จะหมายถึงจำนวนเที่ยวบิน ที่เปล่งเสียงเกิน 70 เดซิเบลเอ เป็นต้น

เราจึงขอเน้นที่หน่วย “เดซิเบลเอ” มารู้จักกัน ณ ที่นี้ ก่อนนะครับ

“เดซิเบลเอ” คืออะไร.....

ตั้งแต่ไหน..... กะอย่างไร

เรื่องมันยาว แต่ยังไงขอเสนอว่า เราควรเริ่มจากพื้นฐานมาก่อนหน่อย เพื่อทำความเข้าใจในภาพรวมก่อนดีกว่า บุกเข้าไปที่ลี้กๆ หน่อย แล้วเราก่อยกลับมาที่ต้นตอขึ้น น่าจะดีกว่าคิดตื้นๆ ตั้งแต่แรก แล้วก็รู้ผิวเผินแค่งๆ ปลายๆ ไปทั้งชีวิต

ที่จริงผู้เขียนเองก็ไม่ใช่นักรู้มากอะไร เพราะเป็นเพียงวิศวกรโยธา งานที่ทำส่วนใหญ่ก็ห่างจากเรื่องเสียงเยอะ ที่เริ่มไปข้องเกี่ยวกับตอนไปรวมศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมกับเค้าหลายๆ ครั้ง แล้วก็คิดว่า ถ้าวุ่นมากขึ้น ก็คงไม่เสียหายอะไร เพราะเรื่องเสียงนี้มันก็เกี่ยวกับชีวิตประจำวันเราทุกคน แล้วก็เพราะอยากจะทำให้ท่านได้รู้เพิ่มขึ้นด้วย ไปพร้อมกัน ดีมั๊ยครับ?

หน่วย เดซิเบลเอ [decibel A ย่อว่า dB(A) หรือ dBA] เป็นแบบหนึ่งของหน่วยเดซิเบล (dB) ที่ dB เขียนย่อด้วย d ตัวเล็ก และตามด้วย B ตัวใหญ่ ก็เพราะ d ตัวเล็กย่อมาจากคำว่า “deci” และ B ตัวใหญ่ย่อมาจากคำว่า “Bel”

deci เป็นคำนำหน้า (Prefix) ที่มักใช้ในความหมายที่แปลว่า 10 หรือ 1/10 เช่น เลข decimal แปลว่าเลขฐานสิบ decade แปลว่า 10 ปี หรือ ทศวรรษ deciliter แปลว่า 1/10 ลิตร หรือ 1/10 ของ 1,000 ลบ.ซม. หรือเท่ากับ 100 ลบ.ซม. หรือ 100 มิลลิลิตร เป็นต้น

สภาพรถติดในเมืองขนาดใหญ่

สภาวะที่มักมีผู้ติดถึงแก่การขีดข่วนและอุบัติเหตุ

และมลภาวะที่มักมีผู้ติดถึงแก่ควันพิษและฝุ่นละออง

... เรื่องเสียงดังรบกวนเช่นเรื่องที่หลายคนอาจมองข้าม

อธิบายเรื่องหน่วยตรงนี้มากไปเดี๋ยวจะ
ไปกันใหญ่

กลับมาที่ **B** ตัวใหญ่ครับ

ที่เขียน **B** ตัวใหญ่ก็เพราะเป็นคำย่อจากชื่อคนครับ
ท่านคงต้องเคยได้ยินชื่อนักประดิษฐ์โทรศัพท์คนแรก
ของโลก (โทรศัพท์ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับเสียงนั่นแหละ)
เขาชื่อว่า **Alexander Graham Bell** ครับ

**หน่วยนี้ไปเอานามสกุลเขามาใช้
เพื่อให้เกียรติกับเขา**

แต่ตัดแอลออกไปตัวหนึ่ง เหลือแต่ **Bel**
ก็ไม่มีใครเห็นว่าทำไม ใครช่วยบอกด้วย
แต่ตอนนี้เรารู้เรื่องหน่วย **dB** กันดีกว่า

หน่วย **dB** ที่รู้จักกันแพร่หลาย
จะเป็นหน่วยวัดระดับเสียง
แต่หน่วยนี้ก็เป็นหน่วยที่ใช้ในวงการอิเล็กทรอนิกส์
สัญญาณ และการสื่อสารด้วย

หน่วย dB นี้เป็นหน่วยแบบ

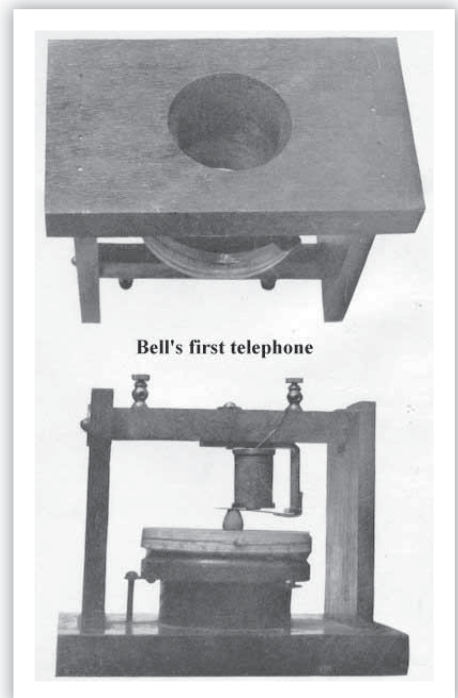
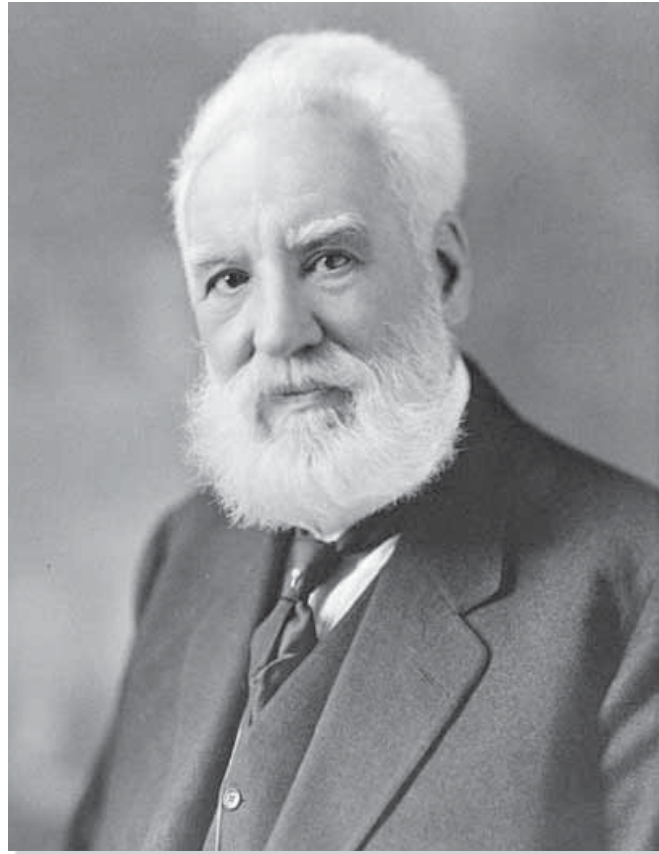
ล็อกการิทึม (Logarithmic)

ถ้าไม่รู้จักก็ไม่เป็นไร อ่านๆ ก็รู้มากขึ้นเอง
แต่คนที่เคยเรียนคณิตศาสตร์มาบ้าง
จะเข้าใจมากกว่า เร็วกว่า

หน่วยนี้ใช้อธิบายค่าสัดส่วน
โดยที่ค่าสัดส่วนอาจเป็นค่าพลัง หรือค่า กำลัง
ที่ฝรั่งใช้คำว่า **Power**, ค่าแรงดันเสียง (**Sound
pressure**), ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้า (**Voltage**), หรือ
ค่าความเข้มของอีกหลายๆ อย่าง

**dB เกี่ยวข้องกับหน่วย ฟน (phon)
และหน่วย ซน (sone)**

แล้วเราจะหวนกลับมาดูความสัมพันธ์นี้ที่หลังนะครับ
แต่ตอนนี้ เรามาทำความเข้าใจกับเรื่องหน่วย
ในลักษณะแบบ ล็อกการิทึม กันก่อน
เพื่อปู หรือเพื่อฟื้นฟูความรู้กันสักหน่อยดีกว่าครับ

สมมุติว่าเรามีลำโพงสองตัว

ตัวแรกส่งเสียงด้วยกำลัง P_1
ส่วนอีกตัวหนึ่งส่งเสียงเดียวกัน แต่ตั้งกว่า
ด้วยกำลัง P_2

ถ้าทุกอย่าง (ระยะทาง ความถี่เสียง ฯลฯ) เหมือนกัน
ความแตกต่างในหน่วยเดซิเบลระหว่างลำโพงสองตัวนี้
จะเป็นไปตามนิยามการหาค่าของหน่วยนี้ คือ

$$10 \log (P_2 / P_1) \text{ dB}$$

โดยเป็น \log ที่อยู่บนฐาน 10

สมมุติว่าลำโพงตัวที่สอง

ส่งกำลังออกมาเป็น 2 เท่าของลำโพงตัวแรก

ความแตกต่างในหน่วย **dB** จะเท่ากับ

$$10 \log (P_2 / P_1) = 10 \log 2 = 3 \text{ dB}$$

หมายเหตุ: $\log 2$ ประมาณเท่ากับ 0.3010

ดังนั้น ค่าตอบข้างบนหน้าจะเป็น 3.01 **dB**

แต่หน่วย **dB** ไม่นิยมเขียนแบบมีค่าศนิยม

ใส่ไปก็เท่านั้น ความละเอียดไม่ช่วยเรื่องความถูกต้อง
มากขึ้นนักในที่นี้

โดยวิธีข้างต้นอย่างเดียวกัน

ถ้าลำโพงตัวที่สอง

ส่งกำลังเป็น 10 เท่าของลำโพงตัวแรก

ความแตกต่างในหน่วย **dB** จะเท่ากับ 10 **dB**

ถ้าเป็น 100 เท่าจะได้ 20 **dB**

เป็น 1,000 เท่าจะได้ 30 **dB**

....เป็นล้านเท่าจะได้ 60 **dB**

ลองคิดในใจ หรือคิดเครื่องคิดเลขเองก็ได้นะครับ

ประโยชน์ของการใช้หน่วยเดซิเบลจากตัวอย่าง
ข้างต้นก็คือ

เราจะได้อ่านตัวเลขในหน่วยนี้ ในขนาดที่ง่าย ไป
สำหรับใช้ในการอธิบายสัดส่วนขนาดมที่มาได้

แต่สิ่งเกิดนะครับ ว่าเรายังไม่ได้ระบุว่า
ลำโพงสองตัวนี้ส่งกำลังออกมาจริง ๆ เท่าไรกันแน่

เราเพียงบอกแค่ “สัดส่วน” ของกำลัง

และก็ขอให้สังเกตอีกว่า

นิยามที่มีเลข 10 อยู่ข้างหน้า \log ของสัดส่วนนี้

เป็นบ่อเกิดแห่งคำว่า “เดซิ” ในหน่วยนี้แหละครับ

ที่นี้เราก็นึกถึงบางอ้อกันเสียที่...รวมทั้งผมด้วย

โดยทั่วไป เสียงที่ออกมาจากไมโครโฟน

จะเป็นสัดส่วนโดยประมาณกับ แรงดันเสียง p

สังเกตในสูตรข้างล่างนะครับว่าในที่นี้เราใช้ p ตัวเล็ก

สำหรับแรงดันเสียง (pressure)

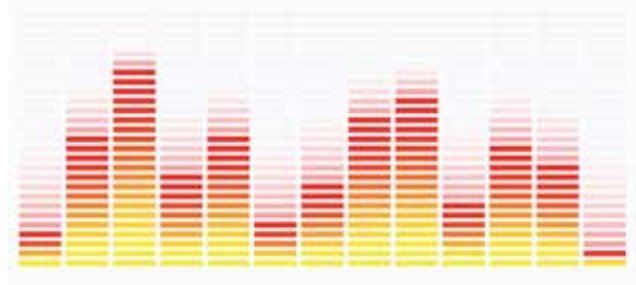
และใช้ P ตัวใหญ่สำหรับ กำลัง (Power)

แต่หลาย ๆ ที่ เขาก็นิยมเขียนเต็ม ๆ

สำหรับแรงดันเสียงว่า Sound Pressure Level

หรือ **SPL**

เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนครับ

ถ้าเราจับให้ค่าทุกอย่างอื่น ๆ เท่ากัน
กำลังของคลื่นเสียง จะแปรผัน

ตรงกับกำลังสองของ แรงดันเสียง

ก็ทำนองเดียวกับกำลังไฟฟ้าในตัวต้านทาน
ที่ก็แปรผันตรงกับกำลังสองของแรงดันไฟฟ้า
คนเคยเรียนไฟฟ้ามาคงจะจำกันได้แน่ครับ
ว่า $V = IR$ หรือ $I = V/R$ และ $P = VI$
ดังนั้น $P = V^2/R$ (เมื่อ V คือ แรงดันไฟฟ้า,
 I คือ กระแสไฟฟ้า, และ R คือความต้านทานไฟฟ้า)
ที่นี่ \log ของ x กำลัง 2 ก็เท่ากับ 2 คูณกับ $\log x$
ซึ่งก็แปลว่า ถ้าเราใช้ แรงดันเสียง มาคิด
แทนที่จะใช้ กำลังเสียง มาคิด
เราก็จะมีตัวเลข 2 เท่า
เข้ามาเพิ่มในนิยามใหม่ที่จะใช้ แรงดันเสียง นั่นคือ

$$\begin{aligned} 20 \log (p_2/p_1) \text{ dB} \\ = 10 \log (p_2/p_1)^2 \text{ dB} \\ = 10 \log (p_2^2/p_1^2) \text{ dB} \\ = 10 \log (P_2/P_1) \text{ dB} \end{aligned}$$

ถ้าดูแล้วยังง

ก็ให้พยายามดูสูตรทั้งหลายแบบย้อนหลังก็แล้วกัน
ขวามือสุดคือนิยามแรกจากกำลังที่เราพูดถึงตั้งแต่ต้น
ถัดไปทางซ้ายคือการเปลี่ยนจากนิยาม “กำลัง”
ให้เป็นนิยาม “แรงดัน”
ซึ่งเกิดจากความรู้ว่า
กำลังเสียงนั้นเป็นกำลัง 2 ของแรงดันเสียง
ถัดไปทางซ้ายอีกทีก็เป็นคณิตศาสตร์ทั่วไป
ที่เอาค่ากำลัง 2 ออกมานอกวงเล็บ
และขวามือสุดก็มาจากการความรู้ที่ว่า
 \log ของ x กำลัง 2 เท่ากับ 2 $\log x$
ถึงตอนนี้ เวลาเราจะใช้เดซิเบลสำหรับเทียบ
ระดับเสียง เราก็จะต้องมี “ระดับเสียงอ้างอิง”

แรงดันเสียง อ้างอิงในบรรยากาศ
เขาใช้ค่า 20 ไมโครปาสคาล ค่านี้เป็นค่าน้อยมาก
(นิยามของ 1 ปาสคาลคือ 1 นิวตันต่อตารางเมตร
และคำนำหน้า “ไมโคร” คือ 1 ใน ล้าน,
สำหรับแรง 1 นิวตันนั้นจะมีค่าประมาณ 1 ใน 10

ของแรง 1 กิโลกรัม หรือแรงประมาณ 1 ซีต)
เขาเลือกค่านี้ ก็เพราะแรงดันระดับนี้อยู่สุดขอบ
ความไวการรับรู้ของมนุษย์ปกติ ในช่วงความถี่
เสียงที่มนุษย์ปกติได้ยิน แต่ถ้าคุณฟังชาวเด็บบ้าที่
มาก ๆ หรือเข้าคิสโกเทคบ่อย ๆ คุณคงรับความรู้สึก
ขนาดนี้ไม่ได้แน่ เพราะหูคุณจะไม่เคยชินกับเสียง
เบาขนาดนี้แล้ว

สมมุติว่าเราอ่านค่าระดับแรงดันเสียงได้ 86 dB
นั้นก็หมายความว่า $20 \log (p_2/p_1) = 86 \text{ dB}$
โดยที่ p_1 คือค่าระดับแรงดันอ้างอิง และ
 p_2 คือระดับแรงดันเสียงที่ทำให้เกิดค่า 86 dB นี้

หารทั้งสองข้างด้วย 20 จะได้ว่า

$$\begin{aligned} \log (p_2/p_1) &= 4.3 \\ \text{ซึ่งจะได้ว่า } p_2/p_1 &= 10^{4.3} \end{aligned}$$

ในตัวเลข 4.3 นี้

4 เป็นค่า \log ของ 10,000 (หรือ 10 ยกกำลัง 4)
และ 0.3 เป็นค่า \log ของ 2
รวมความได้ว่า เสียง 86 dB นี้ มีแรงดันเสียง
ประมาณ 2 ทศนิยมของแรงดันเสียงอ้างอิง
86 dB เป็นระดับเสียงที่ตั้ง แต่ถ้าวัดฟังสั้น ๆ ไม่นาน
ก็ยังไม่ใช้ระดับเสียงที่อันตรายครับ

แล้ว 0 dB แปลว่าอะไรครับ

แปลว่าไม่มีเสียงอะไรเลยอย่างนั้นหรือครับ
ไม่ใช่ครับ มันแปลว่าเสียงนั้นมีแรงดันเสียงเท่ากับ
แรงดันเสียงอ้างอิง 20 ไมโครปาสคาลครับ
ตรวจสอบจากสูตรเองก็ได้นะครับถ้าอยากทำ
อย่างทีกล่าวไว้ก่อนหน้านี้นะครับ
แรงดันเสียงนี้มีค่าน้อยมาก แต่ไม่ใช่ศูนย์แน่ ๆ ครับ

แล้วค่าเดซิเบล “ติดลบ” ได้หรือไม่ครับ?

ได้สิครับ ไม่เห็นมีอะไรห้าม
มันจะแปลว่าแรงดันเสียงนั้น น้อยกว่าแรงดันเสียง
มาตรฐานในละครับ เช่น -20 dB แปลว่า แรงดัน
เสียงนั้น “น้อยกว่า” แรงดันเสียงมาตรฐาน 10 เท่า
หรือแปลว่าแรงดันเสียงเท่ากับ 2 ไมโครปาสคาลครับ
อยากคำนวณเองก็ทำได้นะครับ สูตรก็สูตรเดิมข้าง
บน แต่เราอย่าพูดต่อมากดีกว่าครับ เอาแค่รู้จักพวกที่
มีค่ามากกว่าศูนย์ ก็ปวดหัวพอแล้ว

นี่เรากำลังจะเข้าถึงหัวใจของเรื่องจริงๆ แล้วหะครับ

เพราะเราจะพูดถึงเรื่อง **“ความดัง”** ของเสียง
แต่ต้องไปพื้นฐานถึงเรื่อง **“กำลังเสียง”**

และเรื่อง **“แรงดันเสียง”**

และยังแถมด้วยเรื่อง **“ความถี่เสียงที่มนุษย์ได้ยิน”**
และลึกต่อไปยังจะมีเรื่อง **“ระยะห่างจากแหล่งเสียง”**

และเรื่องสภาวะแวดล้อมอื่นๆ อีก

อ้อ เรื่องมันเยอะเหลือเกิน กว่าจะเอามาหลอมรวม
กันเป็นเรื่องเป็นราวได้อย่างมีระบบและอย่างมีตรรกะ

แต่ไม่เป็นไรครับ ผมจำภาษิตได้อันหนึ่งเกี่ยวกับ
การเรียนและการทำงาน ภาษิตนั้นสั้น กระชับ

ได้ใจความ และแปลความหมายดี

มันบอกกว้างครับ

“เวลาจะกินข้าว ให้กัดทีละคำ”

ต้นฉบับภาษาอังกฤษบอกว่า **“When eating an
elephant, take one bite at a time”**

“แรงดันเสียงที่เท่ากัน ไม่ได้แปลว่าเสียงดังเท่ากันเสมอไป”

บางคนคงบอกว่าเรื่องนี้ชักจะเลอะเทอะกันไปกันใหญ่
แล้ว ถ้าจั่วหัวแบบนี้ นี่มันอะไกัน ยังสีเรื่องแปลกๆ
แบบนี้ในโลกอีกด้วยหรือ

คือครับ

เราจะกลับมาที่เรื่องความถี่เสียงที่มนุษย์ได้ยิน
หูมนุษย์เราไวต่อเสียงที่มีความถี่

ในช่วง 1 kHz ถึง 4 kHz ครับ

Hz เป็นคำย่อของ **Hertz** ซึ่งเป็นชื่อคนอีกแล้วครับ

แหม...ชักอยากมีชื่อเราที่ชาวโลกเอาไปเป็นตัวย่อบ้าง

ซะแล้ว เสียตายที่ไม่เก่งพอ ไม่ดังพอ ไม่ขยันพอ

คำนี้วิทยาศาสตร์เขาเอามาใช้เป็นหน่วย

แทนคำว่า **“ครั้งต่อวินาที”** ครับ

ย้ำครับ ต่อวินาที นะครับ ไม่ใช่ ต่อนาที

ส่วนค่า k ตัวเล็กที่เขียนหน้าหน้านั้น

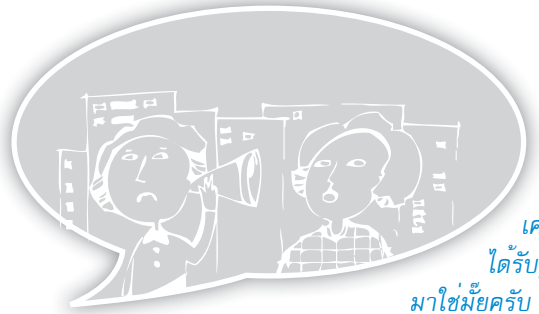
เป็น prefix ที่แปลว่า kilo หรือ 1,000 ครับ

เพราะฉะนั้น ความถี่ที่มนุษย์ได้ยินง่าย

จะอยู่ในช่วงการสั่น 1,000 ถึง 4,000 ครั้งต่อวินาที

ความถี่เสียงที่ต่ำมาก ๆ หรือสูงมาก ๆ

เรามักจะไม่ได้ยิน

เคย
ได้รับรู้
มาใช้มั๊ยครับ

เชื่อว่า ทุกคนไวสู้หามาไม่ได้

หามาฟังเสียงความถี่สูงได้ดีกว่าเรา

ถึงว่า...มันถึงหอนตอนตีระฆัง หรือได้ยินเพลงบาง

เพลง มันคงได้ยินเสียงที่มีความถี่ที่หูของมันเป็น

ที่แทรกมากับเสียงที่เราได้ยิน

แต่ความถี่นั้นไม่หวนหูเราเป็นแน่ แต่หวนหูมัน

ก็ถือว่าโชคดีของมนุษย์เราไปอย่างครับ

ไม่งั้นหูหวนตายแน่ถ้าเราได้ยินทุกเสียง

ตามระดับแรงดันโดยไม่มีกรรกรองความถี่

แล้วเราก็อาจต้องหอนตามหามา

ขอบคุณพระเจ้าครับ

แล้วท่านเคยดูสารคดีสัตว์โลก

ที่ทำเรื่องเกี่ยวกับเสียงสัตว์หรือไม้ครับ

อย่าง จระเข้เนี่ย เสียงความถี่ต่ำแรงมาก ๆ ครับ

แรงจนน้ำกระเพื่อมกระฉอกจานกระช้านเซ็น

แต่เราจะได้ยินแค่เสียงน้ำกระฉอกครับ

ไม่ได้ยินแรงที่ทำให้หน้ากระฉอกเลย

ก็แปลกดีนะครับ

กลับเข้าเรื่องอีกทีดีกว่าครับ

เมื่อทุกคนมีคุณลักษณะเช่นนี้

มาตรวัดเสียงก็เลยต้องมีการจัดให้มีตัวกรองความถี่

หรือที่ฝรั่งเรียกว่าฟิลเตอร์ (Filters) เพื่อให้พยายาม

เลียนแบบวิธีการได้ยินแบบหูคน ตัวกรองที่นิยมใช้

กันแพร่หลายมากที่สุดก็คือตัวกรอง เอ (A)

ดังนั้น **แรงดันเสียง** จากเครื่องเช่นนี้

ก็เลยมีหน่วยเป็น **dB(A)** หรือ **dBA**

แต่ว่ากันจริงๆ แล้วก็ยังให้ค่าแตกต่างจาก

“ความดัง” นะครับ

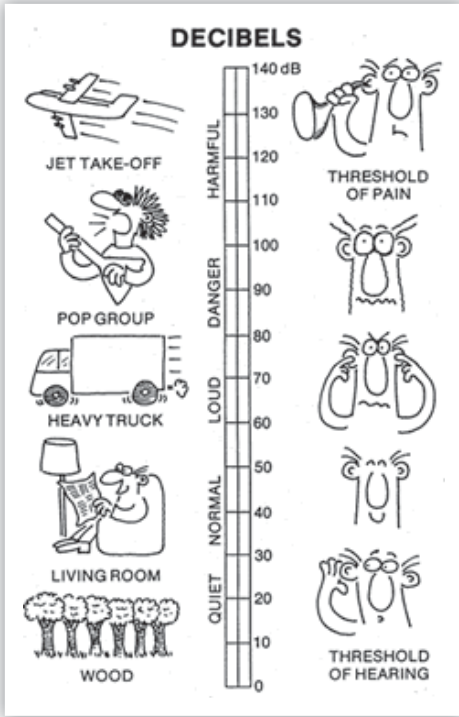
เพราะทำไงก็เลียนแบบให้เหมือนหูคนจริงๆ ไม่ได้

ดังนั้น จึงมีผู้พยายามทดสอบกับคน

แล้วสร้างกราฟแสดงความสัมพันธ์

และอธิบายการตอบสนองของหู

กับความถี่เสียง และความดังที่ได้ยิน

หรือความรู้สึกทางจิต
ซึ่งมาจากคำฝรั่งว่า *psychophysical* ครับ

**ที่ความถี่เสียง 1 kHz
ค่า phon กับค่า dB ตามนิยามจะมีค่าเท่ากัน**

นอกเหนือจากความถี่นี้
ค่า phon ได้มาจากการทดสอบกับอาสาสมัคร
โดยการให้คนพวกนั้นทำการปรับ “ความดัง” ที่ได้ยิน
ที่เกิดจากความถี่เสียงต่าง ๆ
ให้เท่าๆ กับความรู้สึกถึงความดัง
เมื่อ “ความดัง” นั้นเกิดจากความถี่เสียง 1 kHz
ซึ่งก็พบว่า ที่ความถี่ต่ำลงๆ (แต่ที่มนุษย์ยังได้ยินอยู่)
จะต้องปรับแรงดันสัญญาณเสียงเพิ่มขึ้นๆ อย่างมาก
เพื่อให้ได้ความดังเสียงเท่ากับความดังที่ความถี่ 1 kHz

หนึ่ง มาตรฐานวัดเสียงที่ใช้ตัวกรอง A นี้
จะไม่ไวต่อความถี่เสียงที่สูงมากหรือต่ำมาก
และนอกจากตัวกรอง A แล้ว
ยังมีตัวกรอง C สำหรับการใช้งานอื่นอีก
ซึ่งแน่นอนว่า เขาจะเรียกหน่วยที่ใช้ตัวกรอง C ว่า **dBc**
แล้วก็ยังมี **dBb** ซึ่งอยู่ระหว่าง **dba** และ **dbc** อีก
แต่ก็ใช้กันน้อยมาก
เอาเป็นว่าเรารู้เรื่อง **dba**
เรื่องเดียวก็พอแล้ว
เพราะฟังเข้าใจ
สื่อกันได้ในเกือบทุกระดับ
ตั้งแต่ระดับชาวบ้าน ระดับนักวิชาการ
นักบริหารโครงการ ฯลฯ
รวมถึงนักการเมือง (ซึ่งน่าจะสำคัญที่สุด?)

กลับมาต่อเรื่องจากย่อหน้าก่อน หลังจากที
ขีดตาทัพไปแล้วชื่อตัวกรองแบบต่างๆ นะครับ
ทีนี้เราก็มารู้เรื่องหน่วย ฟอน (phon)
ที่เกี่ยวข้องกับ **dB**
หน่วย phon คือหน่วยวัดทาง
“จิตกายภาพ”
ผมคิดเรียกมันเอง ว่า จิต-ตะ-กาย-ยะ-พาบ
ในความหมายว่า เป็นเรื่องกายภาพที่รับรู้ทางจิต

แต่ที่ความถี่สูงกว่านี้
(แต่ที่มนุษย์ก็ยังคงได้ยิน)
อาสาสมัครจะต้องปรับแรงดันเสียงให้น้อยลงๆ
เมื่อความถี่สูงขึ้นๆ จนกระทั่งถึงความถี่ 4 kHz
พ้นจากนั้นจะต้องปรับแรงดันสัญญาณเสียงสูงขึ้นๆ
จนถึง 9 kHz แล้วก็ปรับลงๆ อีก
แต่แล้วก็จะกลับปรับเพิ่มอีกหลังประมาณ 12-13
kHz
กราฟที่ได้แกว่งไปแกว่งมาน่าเวียนหัว
แต่นี้ก็คือคนครับ
และการทดลองนี้ก็ทำมา
ตั้งแต่ 54 ปีก่อนปี พ.ศ. 2553 นี้ครับ
ไม่ใช่เรื่องใหม่แต่ประการใด

จัก หน่วยที่สำคัญคือหน่วย ซน (sone)
หน่วยนี้มีที่มาเหมือนกับหน่วย phon
แต่แทนที่จะปรับให้ความดังเท่ากัน อาสาสมัครได้รับการร้องขอให้ปรับจนได้ความดังเป็น “สองเท่า”
นิยามแท้ๆ ของ 1 sone คือเท่ากับ 40 phons
จากการทดลอง การเพิ่ม “ระดับแรงดันเสียง” 10 dB สัมพันธ์กับการเพิ่ม “ความดังเสียง” 1 เท่า

เนื่องจากความดังที่ 40 phons เท่ากับ 1 sone ดังนั้น

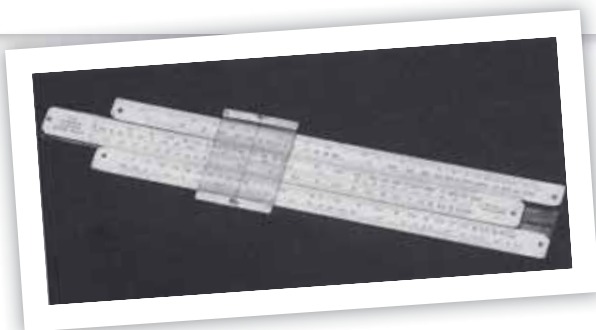
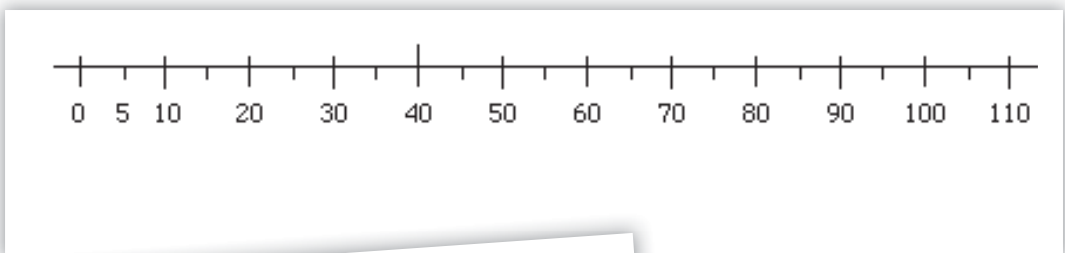
- 50 phons จะดังเป็น 2 เท่าของ 40 phons
- 60 phons จะดังเป็น 2 เท่า ของ 50 phons
หรือดังเป็น 4 เท่าของ 40 phons
- 70 phons จะดังเป็น 2 เท่า ของ 60 phons
หรือดังเป็น 8 เท่าของ 40 phons
- 80 phons จะดังเป็น 2 เท่า ของ 70 phons
หรือดังเป็น 16 เท่าของ 40 phons
- 90 phons จะดังเป็น 2 เท่า ของ 80 phons
หรือดังเป็น 32 เท่าของ 40 phons
- 100 phons จะดังเป็น 2 เท่า ของ 90 phons
หรือดังเป็น 64 เท่าของ 40 phons
- 110 phons จะดังเป็น 2 เท่า ของ 100 phons
หรือดังเป็น 128 เท่าของ 40 phons
- 120 phons จะดังเป็น 2 เท่า ของ 110 phons
หรือดังเป็น 256 เท่าของ 40 phons

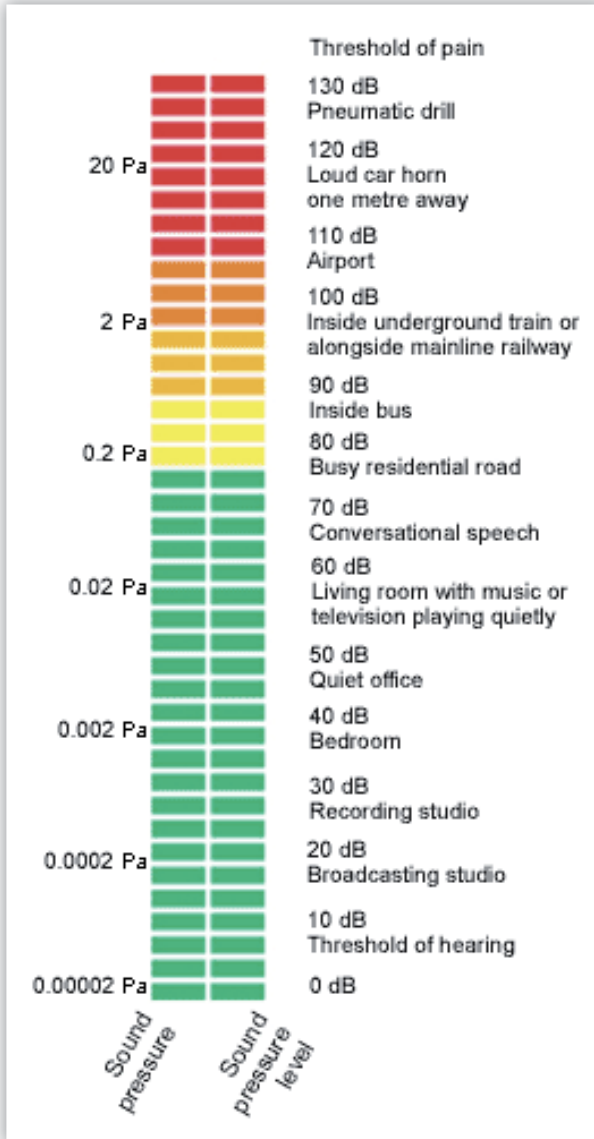
คงจะดีไม่น้อยถ้าเราจะแปลงค่า dB หรือ “ความดังที่เครื่องวัดวัดได้” ให้เป็นค่า “ความดังที่หูคนรู้สึกได้”

ซึ่งถ้าจะทำให้ถูกต้องจริงๆ แล้วเราจะต้องไปเปิดใช้ตารางในคู่มืออะคูสติกส์อย่างละเอียด แต่ชาวบ้านอย่างเราๆ จะใช้ข้อมูลข้างบน “กะ” ไปเลย (แต่ก็ยังไม่ใกล้เคียงความถูกต้องพอสมควร)

ก็เพราะว่าเส้นโค้งจากการถ่วงน้ำหนักโดยประมาณ โดยใช้ตัวกรอง A อยู่ในช่วงความถี่ย่านกลางๆ ที่มนุษย์ตอบสนองได้ดี

ดังนั้น ค่า dBA จะมีค่าโดยประมาณ เท่ากับค่า phon แล้วเราก็ใช้ความสัมพันธ์ลึกลับการมีกระหว่าง phon กับ sone ข้างต้นต่อไปเลย

80 dBA จะตั้งเป็น 4 เท่าของความดังสนทนา (ประมาณเสียงภายในรถสปอร์ตที่ความเร็ว 100 กม/ชม)

90 dBA จะตั้งเป็น 8 เท่าของความดังสนทนา (ประมาณเสียงรถสิบล้อที่วิ่งผ่านหน้าบ้านห้องแถวริมถนน)

100 dBA จะตั้งเป็น 16 เท่าของความดังสนทนา (ประมาณเสียงเลื่อยยนต์ที่คนเลื่อยจะไต่ยีนหากไม้ปิดหู)

110 dBA จะตั้งเป็น 32 เท่าของความดังสนทนา

(ประมาณเสียงเครื่องย่ำหมุดเหล็กที่คนย่ำไต่ยีนหากไม้ปิดหู)

120 dBA จะตั้งเป็น 64 เท่าของความดังสนทนา

(เสียงเครื่องบินไอพ่นที่กำลังทะยานขึ้นในระยะ 30 ม)

130 dBA จะตั้งเป็น 128 เท่าของความดังสนทนา (ระดับเสียงที่ปวดแก้วหู และหูจะหนวกแล้ว)

ยังจบไม่ได้ครับ ยังมีเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับ “เวลา” เข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้อีกเรื่องครับ ไอ้เสียงดังนั้น นอกจากจะต้องถามว่าดัง “มาก” แค่ไหนแล้ว

ยังอาจต้องถามว่า ดัง “นาน” แค่ไหนด้วย ส่วนอีกเรื่องคือระยะห่างระหว่างแหล่งกำเนิดเสียงกับจุดที่รับเสียง

แท เพื่อให้เข้ามาเรื่องนี้มาใช้ในชีวิตจริงให้เป็นที่เข้าใจกันมากขึ้นอีกหน่อย ผมว่าเอาอย่างนี้ดีกว่าครับ ค่าความดังปกติที่เราใช้สนทนากันที่เครื่องวัดเสียงแบบที่ใช้ตัวกรอง A วัดได้จะมีค่าประมาณ 60 dBA ดังนั้นถ้าเราให้ค่าความดังตรงนี้เท่ากับ 1 (แทนการให้ 1 กับค่าที่ 40 dBA ตามที่แสดงข้างต้นตามนิยาม) แล้วขยับค่าที่คำนวณได้ของ sone ออกไปทางขวามือทั้งแถวเลย เราจะได้ความสัมพันธ์โดยประมาณว่า 70 dBA จะตั้งเป็น 2 เท่าของความดังปกติที่ใช้สนทนา (ประมาณเสียงเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ระยะ 15 ม)

เรื่องหลังสุดนี้เราก็ได้ให้ตัวอย่างไว้ข้างบนนิดหน่อยแล้ว อยู่ไกลหรืออยู่ใกล้แหล่งเสียงนี้สำคัญนะครับ แต่สำหรับในเรื่อง “เสียงแวดล้อม” อย่างที่เป็นปัญหาที่สนามบิน หรือที่ทะเลสาบสงขลาที่ปกติแล้ว นักสิ่งแวดล้อมและชาวบ้านอย่างเราๆ จะไม่จำเป็นต้องไปสนใจว่ามันอยู่ใกล้อยู่ไกลแค่ไหนจริงๆ เพราะสำคัญที่สุดอยู่ที่ว่า ณ ตำแหน่งที่เราอยู่นั้นเสียงที่มุ่งมาทำร้ายเรานั้นดังแค่ไหน ส่วนเรื่องไกลใกล้ ขอให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบไปจัดการให้ระดับเสียงที่เราจะต้องได้ยินตรงนี้นั้นให้ “ไม่ดังเกินระดับมาตรฐาน” เป็นใช้ได้

เรื่อง “ความหนาน” นี้ ยังมีวิธีการวัดกันอีกแบบหนึ่ง ใหม่นู กัว่าถึงนี้แล้ว ก็คิดว่าควรแถมให้ด้วย วิธีนี้เขาเรียก L10 กับ L50 ครับ โดยที่ L10 คือค่าระดับเสียง ที่มีค่าเสียงเกินค่าระดับนั้นร้อยละ 10 ของเวลา

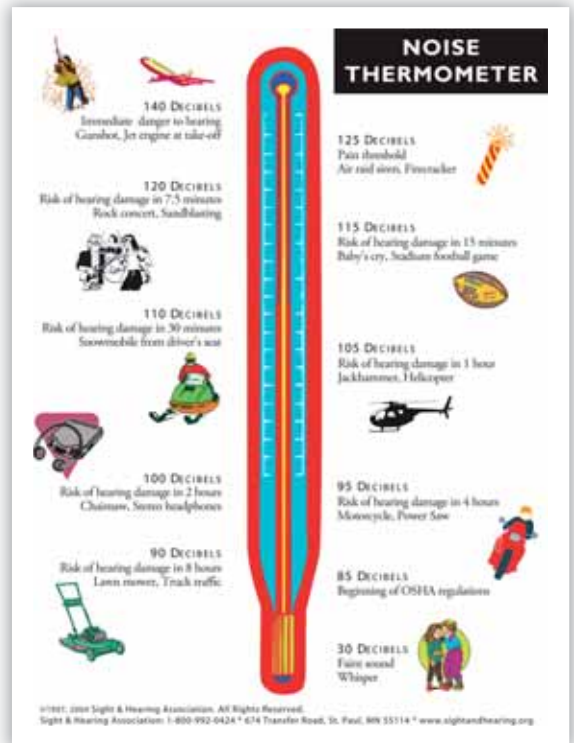
เช่น ถ้าวัด 1 นาที แล้วมีเสียงดังเกินค่าระดับนั้น นานรวม 0.1 นาที (หรือ 6 วินาที)

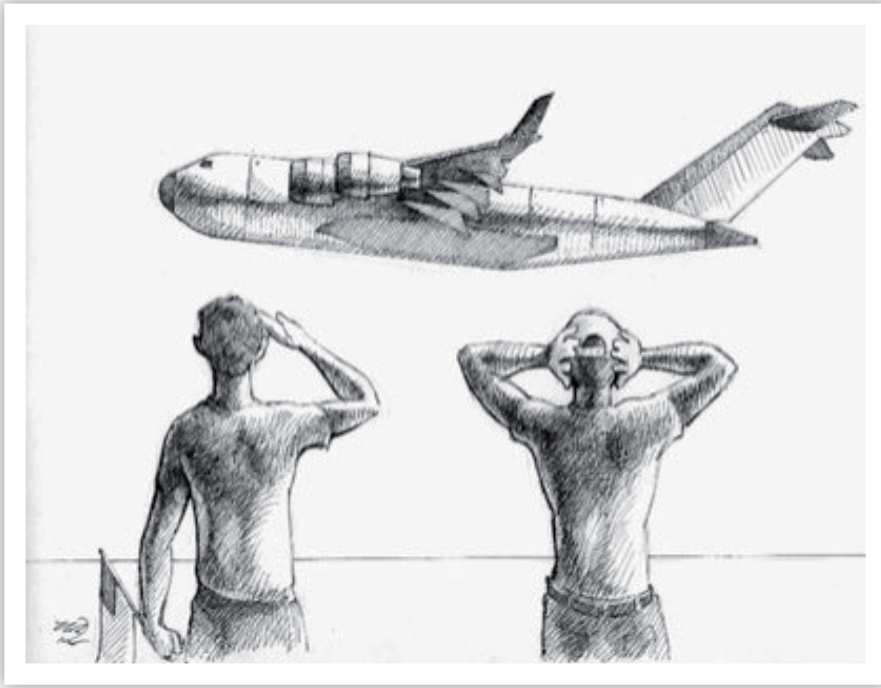
ส่วน L50 คือค่าระดับเสียง ที่มีค่าเสียงเกินค่าระดับนั้นร้อยละ 50 ของเวลา เช่น ถ้าวัด 1 นาที แล้วมีเสียงดังเกินค่าระดับนั้น นานรวม 0.5 นาที (หรือ 30 วินาที)

เรื่อง “ความหนาน” นี้ก็สำคัญนะครับ เพราะหนวกหูแบบเดียวบางทีก็พอทน (ถ้าไม่ตั้งจนหูหนวกไปเสียก่อนในครั้งนั้น) แต่หนวกหูเป็นนาที เป็นชั่วโมง เป็นหลายชั่วโมง เป็นวัน ติดต่อกันนี่สิครับ รำคาญจนเป็นบ้าไปได้เลย ดังนั้น การวัดระดับเสียงแวดล้อมในการทำงาน จึงมักมีการวัดแบบ 8 ชั่วโมง (เช่นในโรงงาน) และแบบ 24 ชั่วโมง (เช่นที่ชาวบ้านที่ต้องฟังเสียง เครื่องบินขึ้นลงทั้งวันทั้งคืน) เขาเรียกค่านี้ว่า Leq 8 และ Leq 24 ตามลำดับครับ ช่วยกันเดาหน่อยนะครับว่าน่าจะย่อมาจากอะไร ตัว L คงย่อมาจาก Level of noise หรือระดับเสียงรบกวน ส่วน eq ก็มาจาก Equivalence หรือ Equivalent แล้วแต่จะว่ากันเป็นคำนามหรือคำวิเศษณ์ ซึ่งแปลว่า “สมมูล” หรือ “เทียบเท่า”

แล้วเทียบเท่าอะไรหรือครับ? ก็เทียบเท่า “พลังงาน” ที่ทำให้เกิดเสียงนั้นแหละครับ เอาพลังงานที่ทำให้เกิดเสียงดังมากบ้างน้อยบ้าง ในช่วงเวลาที่ทำการวัดมารวมกัน แล้วคอยนำมาเฉลี่ยให้เท่าๆ กันทุกชั่วโมง ในช่วงเวลาที่ต้องการ

ไม่ใช่เอาค่าความดังตรงนั้นตรงนี้ไปบวกกัน แล้วหาร ด้วยจำนวนครั้งที่วัดนะครับ

ถึงแม้เรื่องนี้จะยาวไปบ้าง

แต่คงจะขาดรรถรสไป

ถ้าจะไม่กล่าวถึงการมีเสียงดังหลาย ๆ เสียง
ที่เกิดพร้อม ๆ กัน

ว่าผลลัพธ์ของเสียงจากหลายแหล่งน่าจะเป็นเช่นไร
ไม่งั้น ผู้เล่าอาจจะตกมาตายตอนจบก็ได้

เอาง่าย ๆ ก่อน

ลองถามตัวเองนะครับ ว่าเสียงดัง 60 dBA สองเสียง
จะรวมกันได้เป็น 120 dBA หรือเปล่า

แล้ว 3 เสียง จะรวมกันได้เป็น 180 dBA หรือเปล่า
เป็นต้น

คำตอบคงอยู่ในใจแล้วนะครับ

ว่ารวมกันที่อู๋ ซื่อบ้อแบบนี้ไม่ได้

เพราะถ้าได้ เราก็คงจะหุหนวกตายกันไปหมดแล้ว

จำได้นะครับ ว่า 60 dBA คือเสียงสนทนาปกติ

ถ้ามีคนมาวิ่งส่งเสียงสนทนาอีกคน หรือสองคน

เปล่งเสียงคนละ 60 dBA

เสียงมันต้องดังขึ้นกว่า 60 dBA แน่ ๆ

ปัญหาคือดังขึ้นแค่ไหนล่ะ ครับ

เราจะหาคำตอบ

ได้จากนิยามที่อยู่ต้น ๆ ของเรื่องนี้ได้ครับ

ถ้าวัดเสียงนั้นเป็นกำลังหรือ power

เราก็มีนิยามเสียงเป็น $10 \log (P_2/P_1)$ dB

หากมี 2 พลังเสียงเท่ากันออกมา

พลังที่ส่งออกมาก็เป็น 2 เท่า

$$= 10 \log (2 P_2/P_1) \text{ dB}$$

$$= 10 \log (P_2/P_1) + 10 \log (2) \text{ dB}$$

และยังจำวิธีหาได้นะครับ ว่า $10 \log 2 = 3 \text{ dB}$

เพราะฉะนั้น กำลังเสียงที่เท่ากันจาก 2 แหล่ง
จะทำให้ได้กำลังเสียงรวมกันเพิ่มขึ้น 3 dB

ถ้ามาจาก 10 แหล่ง

ก็จะทำให้ได้กำลังเสียงรวมกันเพิ่มขึ้น 10 dB

ถ้าวัดเสียงนั้นเป็น **แรงดันเสียง** หรือ **pressure**

เราก็มีนิยามเสียงเป็น $20 \log (p_2/p_1)$ dB
 หากมี 2 **แรงดันเสียง** เท่ากันออกมา
แรงดันเสียง ที่ส่งออกมาก็เป็น 2 เท่า

$$= 20 \log (2 p_2/p_1) \text{ dB}$$

$$= 20 \log (p_2/p_1) + 20 \log (2) \text{ dB}$$

แล้วเราจึงจำได้นะครับ

ว่าค่า dB จาก **แรงดันเสียง** จะประมาณเท่ากับค่า phon
 ซึ่งประมาณเท่ากับค่าความดังในหน่วย dBA ที่ความถี่
 ปกติที่มนุษย์ได้ยิน

เนื่องจาก $20 \log 2 = 6$

ดังนั้น **แรงดันเสียง** ที่เท่ากันจาก 2 แหล่ง จะทำให้ได้
แรงดันเสียงรวม หรือ “**ความดังเสียง**” เพิ่มขึ้น 6 dBA
 ถ้ามาจาก 10 แหล่ง ก็จะทำให้ได้**ความดังรวม**กันเพิ่ม
 ขึ้น 20 dBA

หรือตั้งขึ้นจากค่า 1 แหล่งประมาณ 4 เท่า

เอางี้แล้วกัน

เรามาจำกันง่าย ๆ ว่า

ถ้าเรามี n เสียง

และแต่ละเสียงมีความดัง x dBA เท่า ๆ กัน

คิดรวมความดังแล้ว เราจะได้ค่าความดัง

เพิ่มจาก x dBA เท่ากับ $20 \log (n)$

แต่ถ้าแต่ละเสียง **ดังไม่เท่ากัน**สักเสียง ก็จะคิดยากขึ้น
 นิดหน่อยนะครับ ก็ฝากไปคิดลับสมองเล่นต่อก็แล้วกัน

ว่าแต่ว่า ตอนที่แตกสมการข้างบน
ไม่รู้จะงงกันหรือเปล่า

คนที่เคยเรียนคณิตศาสตร์มาบ้าง คงยังจำได้นะครับ
 ว่า **log** ของเลขที่คุณกัน

จะเท่ากับ **log** ของค่าแรก บวกกับ **log** ของค่าหลัง

เช่น $\log (6) = \log (2 \times 3) = \log (2) + \log (3)$

ถ้าไม่เชื่อก็ลองกดเครื่องคิดเลขดูได้นะครับ

สำหรับวิศวกรโบราณสมัยผมเรียนหนังสือ

เราจำได้ตอนใช้ **Slide rule** หรือไม้บรรทัดคำนวณ

ว่าสเกล C กับสเกล D เป็น **ล็อกสเกล**

ตอนเราคูณเลข เราก็เอาค่าตัวเลขบนสเกลทั้งสองมา

ต่อกัน แล้วก็อ่านค่าผลคูณ

ซึ่งก็คือการเอาค่า **log** มารวมกัน

หรือการบวกค่า **log** นั้นเอง

ยังไม่จบ ครับ

ต่อภาคสองนะครั้บ

โนห์อา ออกไปขึ้นชมผลงาน
ของสัตว์ทั้งหลายไปเรื่อยๆ
ตรวจตราจนเห็นดีเห็นชอบ
เห็นขอนไม้แห่งหนึ่งก็ขึ้นไปนั่งพัก
ขอนไม้กลมขยับกลับไปเล็กน้อย
อันเนื่องจากน้ำหนักของ โนห์อา
ที่นั่งลงไม่ตรงศูนย์กลาง

พลันก็มีงู **Adders** ตัวน้อยๆ ออกมายั้วเยี้ยหลายตัว
ตามมาด้วยพ่อแม่ของมัน

โนห์อา ทั้งดีใจทั้งแปลกใจระคนปนกัน

ดีใจที่มันไม่สูญพันธุ์แล้ว

แต่แปลกใจที่มันว่ามัน “บวก” เป็นอย่างเดียว

แล้วไหนมันสองยัง “ทวีคูณ” ได้

โนห์อา ถามงูพ่องแม่ด้วยความฉงนว่า

“ยวบกว่ายู **Multiply** ไม่เป็น เพราะเป็นเพียง **Adders**”

“แล้วนี่เกิดอะไรขึ้นยูถึง **multiply** ได้?”

งูพ่องแม่กระมิดกระเมี้ยนชนิดหนึ่ง เอาตัวทาบต่อกัน

พรางเอาหางทั้งสองขึ้นไปที่ขอนไม้

แล้วก็ตอบ โนห์อา อย่างฉลาดฉานว่า

“**We take log**” หรือ “**เราใช้ล็อก**”

ซึ่งคำนี้ในที่นี้ แปลได้ 2 ความหมาย

แล้วแต่ผู้แปลต้องการ

คือ “**ล็อกการริทึม**”

ในวิชาคณิตศาสตร์ที่เราพูดมาชะยี้ดยาวในเรื่องเสียงนี้

หรือคือ “**ขอนไม้**” ที่งูเอาหางชี้

โนห์อา มีน กลับไปไหว้พระเจ้า

ไปขอให้พระเจ้าช่วยสอนคณิตศาสตร์ให้

แล้วก็กลับมาถ่ายทอดให้ลูกหลานเหลนโหลน

ต่อๆ มาจนความรู้หลุดมาได้ถึงทุกวันนี้

จบครั้บ จบเรื่องเสียงแล้วครั้บ

อ่านจบแล้วถ้าไม่ชอบใจ

ก็ห้ามรุมส่งเสียงด่าผม

เกิน 130 dBA นะครั้บ

เพราะเดี๋ยวมุมจะหววก

หนัง (ตะลุง) มรดกกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และ หนังนครินทร์ ขาทอง ศิลปินแห่งชาติ

สุนทร นาคประติษฐ์

หนังนครินทร์ ขาทอง
ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นผู้มี
ผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม จาก
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539

หนังนครินทร์ ขาทอง
รับพระราชทานเข็มเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ
สาขาศิลปะการแสดง (การแสดงพื้นบ้าน-หนังตะลุง)
เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 ณ ศาลาดุสิดาลัย

ทำนองหนัง

ทะเลสาบ สงขลา มีคำจึง
เข็นถิ่นที่ อยู่ชู่ปลา สารพัน
ต้นลำพู ตูพันรู้ไม้ มากนลาขย่าง
ธรรมชาติ ใต้กำหนด เข็นกฎเกณฑ์

นอกจากเข็น แฉ่งจวนาร สถานถิ่น
มีทั้งหนัง โนรา คำอันนัถ์

ทะเลสาบ สงขลา น้ำนองนน
มรดก ตกทอด ทลวดตนา
ศิลปะ ท้องถิ่น ศิลข้ทั้งนลาข
ทะเลสาบ สามน้ำ สุดงามล้ำ

มากด้วยสิ่ง ธรรมชาติ ประสาทสรรพ
เข็นเนล่านลัน พรกนพฤกษา ช่ารายเลน
ข้าโก่งกาง สร้างจวนาร เพื่อนลานเนลน
ช่ารายเลน เข็นแฉ่งเนมาเร ที่เพารพันรู้

ยังมีศิลป์ พันบ้าน สืบสานสรรค์
สิ่งผูกพัน กับชีวิต ท้อติดมา

เข็นดินแดน ล้ำลึก ดวงตึกษา
ประเพณี มีคำ และวัฒนธรรม
ในทุกฝ่าข ร่วงถิ่น รุปลัษณ์ภ
ถิ่นที่น้ำ ความสุข ในทุกตน

ทะเลสาบสงขลา แหล่งน้ำธรรมชาติในแผ่นดิน ที่กว้างใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีความสำคัญนานนับพันปี ดินแดนแห่งนี้เคยได้ชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัย อันเป็นดินแดนประกอบด้วย 3 เผ่าพันธุ์ คือ ชาว มาลายู และภาคใต้บ้านเรา ชนถิ่นนี้จึงได้สั่งสมวัฒนธรรม ประเพณีไว้มาก จนเป็นมรดกล้ำค่า

เลสาบเรา ฉบับนี้ จะนำเรื่องราวที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม มาให้ผู้อ่านได้ทราบเรื่องราวของหนังสือ ซึ่งจะเป็นการเล่าประสบการณ์ตรงของผู้เขียน มาให้ผู้อ่านได้ทราบเรื่องราวของ หนังสือ หรือ หนังสือ ตระกูล ตามความเห็นของผู้เขียน และนำเรื่องประวัติและความหมายย่อยๆ ของศิลปินแห่งชาติ [สาขา ศิลปะการแสดง พ.ศ. 2550] ของจังหวัดสงขลาท่านหนึ่ง คือ นายหนังสือครินทร์ ชาทอง [15 กันยายน พ.ศ. 2488 -] พร้อมทั้งบทสวดดีบุรพาจารย์จากจิตวิญญาณของศิลปินแห่งชาติท่านนี้

เรา (นครินทร์ ชาทอง และผู้เขียน) นั่งลงคุยกันแบบคนที่เข้าใจตรงกันในเรื่องหนังสือและโนรา

ก๊อนที่จะคุยกันเรื่อง หนังสือ เราได้คุยกันเรื่องการทำนาของภาคใต้ เราพูดกันถึงเรื่อง ชาว ว่าแต่ก่อนไม่เคยเห็น น้ำท่วม มีแต่ น้ำมาก เป็นประจำทุกปีเมื่อถึงเดือนสิบสอง ชาวปักขไต้เรียกว่า น้ำพะ คือ น้ำจะนองเต็มทุ่ง แต่ไม่สร้างความเสียหาย ทั้งยังช่วยสร้างความสุขให้กับคนชนบท เพราะมีทั้งน้ำและปลา อย่างสนุกสนาน เมื่อเราขี้เกียจ ได้เห็นการส่งข้าวปักขไต้ไปขายมาเลเซีย แต่ปัจจุบัน ก็जारดั่งกล่าวได้หายไปจากปักขไต้ พร้อมทั้ง น้ำข้าว หลายต่อหลายแห่งก็ได้กลายเป็น นาทุ่ง และ สวนยาง

ข้าว เป็นธัญพืชที่ให้ประโยชน์ต่อมนุษยชาติสูงสุดกว่าสิ่งใดที่มีในโลกนี้ เพราะคนส่วนใหญ่บริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก คนไทยโบราณให้ความสำคัญกับข้าวอย่างสูงส่ง เรียกข้าวว่า แม่โพสพ การกระทำต่อข้าวจะทำด้วยความเคารพ ตั้งแต่การเริ่มต้นปลูกข้าวเรื่อยไปจนถึงการบริโภค

สิ่ง คมการทำนาในอดีต เป็นสังคมที่ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำนาแต่ละปี เจ้าของ หรือแต่ละครอบครัว ต้องช่วยตัวเองก่อน เช่น การเตรียมดิน หลังจากนั้นก็จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามแต่สถานะของแต่ละครอบครัว ร่วมกันช่วยกันดำนา ช่วยกันเก็บเกี่ยวข้าว ช่วยกันหาบข้าว จนกระทั่งเสร็จ ซึ่งเป็นธรรมเนียมหรือวิถีที่ชาวบ้านยึดถือมานาน แต่ปัจจุบันแรงงานเป็นของมีค่า ทำให้วิถีชาวบ้านที่ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันหมดสิ้นไป กลายเป็นค่าจ้างแรงงานมาแทนที่ ซึ่งเป็นสังคมนายทุน ที่เอาแรงงานคนอื่นไปใช้เพื่อสร้างความร่ำรวย

พูดถึงการทำนาของภาคใต้แล้ว

ก็อดสงสารนาทำไมได้ เมื่อมองไปข้างหน้า ที่นาในภาคใต้ที่เหลือน้อยนิด คิดว่าไม่ช้าไม่นานคงจะหมดไปจากบักซ์ไต้เป็นแน่ เพราะหลายคนเอาที่นามาปลูกสวนยาง โดยเห็นว่ากรทำสวนยางดีกว่าการทำนา เพราะรัฐบาลสงเคราะห์ให้ทุกอย่างในการปลูกยาง ตั้งแต่ชุดหลุม ช่วยค่าพันธุ์ยาง ช่วยค่าปุ๋ย ช่วยจนยางกรีดได้ **แต่เรื่องข้าว ผู้เกี่ยวข้องไม่ได้เข้ามาช่วยเหมือนกับในเรื่องยางพารา ทั้งๆ ที่ข้าวก็ส่งออก คนทำนาต้องเป็นหนี้ทุกครั้งทีลงมือทำนา แต่คนทำสวนยางรัฐเข้าไปช่วยทันทีที่จะปลูกยาง ไม่ต้องพูดถึงผลลัพธ์ว่าใครจะได้มากกว่า คนที่ใช้ที่ดินปลูกยางพาราจะต้องได้ค่าตอบแทนสูงกว่าการทำนาหลายเท่าแ่งๆ ทั้งๆ ที่ยางพารากินไม่ได้ ส่วนข้าวต้องกินทุกคน ผู้เขียนไม่แน่ใจว่ารัฐบาลจะรู้อะไรบ้างหรือเปล่าว่า ค่าตอบแทนชาวนาต่ำมาก ทำลักร้อยปีก็ไม่มีทางรวย ก็ได้แต่คิดว่าจะพึ่งท่าน [นายก] อภิสิทธิ์ [เวชชาชีวะ] โดยเฉพาะรัฐบาลที่พรรคประชาธิปัตย์ เป็นแกนนำ และรัฐมนตรีที่เป็นลูกชาวนาจากบักซ์ไต้ ว่าควรจะได้สำนึกคุณของข้าวและคุณค่าของชาวนา เพื่อช่วยให้ชาวนาได้มีโอกาสซื้อรถกระบะกับเขาบ้าง**

“ชีวิตของชาวชนบทจะวนเวียนอยู่กับนา และจับปลาตามแหล่งน้ำธรรมชาติ เด็กทุกคนที่เกิดมาในชนบทต้องรู้วิถีหากิน เริ่มต้นจากการจับปลาในนาข้าว เรียกว่า **“ปลาดัก”** ต่อมาก็รู้จักวิดปลาในหนองเล็กๆ และรู้จักวิธีทงเบ็ดและราวเบ็ด ทอดแห และวิธีจับปลาโดยวิธีอื่นตามความสามารถของแต่ละคน และชาวนาในแต่ละวันจะมีชีวิตอยู่กับการเลี้ยงวัว ซึ่งภาษาใต้เรียกว่า **“แล่ว”** [การ แล่ว คือ การปล่อยวัวให้กินหญ้าตามทุ่งนาที่ยังไม่ปลูกข้าว ปล่อยให้วัวกินอย่างอิสระ แล่วตัวเองก็มีเวลาว่าง] ผมจึงถือโอกาสเก็บไปไม่มาทำเป็นรูปหนึ่ง แล่วก็ร้องเสียงดังๆ เป็นการเริ่มหัดหนังสือตั้งแต่วัยเด็กของผม”

เมื่อ พงษ์ นครินทร์ เล่าถึงวิธีการตัดหนังของตัวเองแล้ว ผู้เขียนก็นึกเห็นถึงศิลปินอีกหลายคนที่ได้ใช้เวลาในลักษณะนี้ ไปฝึกกลอนหนังและโนราไปด้วย โดยการฝึกร้องกลอน จนสามารถเป็นนายหนัง นายโรงโนรา มาได้หลายคนแล้ว **เรียกว่าเป็นการฝึกหัดแบบธรรมชาติ** การร้องบทก็จะร้องบทกล่าวบทที่จำมาจากหนังตะลุงหรือกลอนโนรา เมื่อคล่องแล้วจึงหัดร้องกลอนที่ตัวเองคิดขึ้นได้ การฝึกหัดดังกล่าวจะมีผู้คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เช่น เพื่อนจะเป็นผู้ดูแล้วยให้แทน เพราะเพื่อนเชื่อว่าหน่วยก้านดี และเมื่อผู้ใหญ่ได้เห็นได้รู้ว่าลูกหลานสนใจโนรา หรือหนัง ถ้าผู้ใหญ่ชอบก็จะหาครูหัดให้ ถ้าไม่ชอบจะห้าม เพราะถือว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของนักเลงเล่น บางคนบางครอบครัวไม่นิยมส่งเสริม จนเด็กบางคนต้องหนีพ่อแม่ไปหัดหนังก็มี

หนังตะลุงมาจากไหน

ตำนานประวัติ เรารับวัฒนธรรมมาจากอินเดีย เข้ามาพร้อมกับศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธใน สมัยศรีวิชัย แต่จะมีหนังอยู่ในจังหวัดต่างๆ ทั่วภาคใต้ ส่วนที่มากและแน่นจะอยู่รอบทะเลสาบสงขลา ซึ่งบริเวณ แถบนี้ นอกจากจะเป็นแหล่งกำเนิดนายหนังแล้ว ยังเป็น แหล่งเกิดของตัวตลกทั้งหมดในหนังตะลุงอีกด้วย

ประเทศไทยไม่ใช่มีหนังเฉพาะภาคใต้ ภาคกลาง ก็มีที่เพชรบุรี อยู่ชุกก็เคยมีหนังตะลุง สำหรับภาคอีสาน ก็ยังมีหนังอยู่จนทุกวันนี้ เรียกว่า หนังปราโมทัย แต่หนัง ทุกแห่งไม่สนุกเท่ากับหนังภาคใต้ อันนี้เป็นความรู้สึก ที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์อย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช่เข้า ข้างหนังบ้านเอง หนังที่เล่นอยู่ในภาคใต้เป็นรูปขนาด เล็กเหมือนกับทั้งในชวาและมาลายู ซึ่งต้องมี โรงแยก ว่า “โรงหนัง” แล้วมี ผ่าชาวกัน เรียกว่า “จอหนัง” ใช้ตะเกียงส่องรูปหนังที่สลักลาย เมื่อผ่านแสงไฟไปยัง จอผ้าจะทำให้เห็นลายรูปหนังสวยงาม โดยนายหนังจะ จับรูปและร้องบท รวมทั้งเจรจาจากคนๆ เดียวกัน แต่ โบราณใช้นายหนังหลายคนเรียกว่า หนังหัวหยวก ปลาย หยวก หัวหยวก เป็นผู้ชักรูปหนังตัวหลักๆ ส่วน ปลาย หยวก เป็นผู้ชักรูปอื่นที่เป็นตัวรอง หรือตัวที่ไม่สำคัญ

ตัวนายหนังเองจะเป็นผู้ร้องบทและดำเนินเรื่อง ทุกคน ต้องจำเรื่องได้หมด รูปแบบหลังของการแสดงหนังที่ เล่ามานี้ได้หายไปหมดแล้ว เพราะหนังได้พัฒนาความ สามารถของนายหนังแต่ละคนให้คนๆ เดียวสามารถ สวมบทบาทได้ทุกบท เช่น บทยักษ์ บทมนุษย์ผู้ช่วย บท มนุษย์ผู้หญิง ฯลฯ ในเวลาเดียวกัน จากจินตนาการของ หนังและบทบาทของรูปแต่ละตัวที่นายหนังสวมวิญญาณ ให้คนหน้าโรงที่นั่งดูติดตามเรื่อง จนผู้ดูเคลิบเคลิ้มตาม กระทั่งหลายคนถึงกับหลงเชื่อว่า รูปหนังที่นายหนังสวม บทบาทตามหน้าที่แต่ละตัวหนัง เป็นรูปคนจริงๆ จน บางครั้งผู้ดูหนังต้องโศกหรือสุข หรือบางคนร้องไห้ก็มี

วัด มรรคที่คิด ธรรมาทิวัตน์
นิยง โทร. 386454, 432366

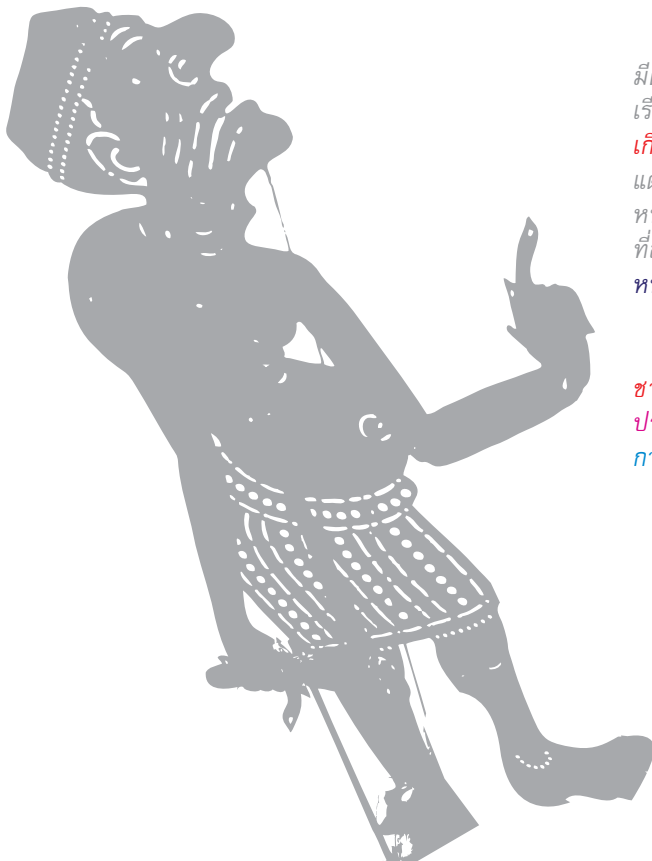
กาถลนหน้

ค้ำว่ แลหน้ เป็นภาษาท้งถิ่นของภาคใต้ หมายถึง การไปดูหน้ โอกาสที่จะมีหน้แสดงมีหลายโอกาส เช่น งานประเพณีต่างๆ งานแกบน หรืองานวัด เมื่อประมาณ 60 ปี มาแล้ว คนไทยเรายังไม่มีเครื่องขยายเสียงใช้ ไม่มีแสงไฟฟ้ การแสดงหน้จะต้งใช้ตะเกียงเจ้าพายุ และใช้เสียงตัวเอง

การเตรียมการไปแลหน้ (ในอดีต)

เมื่อทราบว่าจะมีหน้เล่นที่วัด หรือที่บ้านคนใดคนหนึ่ง นักดูหน้จะไปกันทั้งหมู่บ้าน เด็กดีใจมากๆ ต่างเตรียมตัวหุงหาอาหารกินข้าวปลา และเตรียมหมากพลูสำหรับคนแก่ สิ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือ **สาด** (เสื่อ) สำหรับนั่งดูหน้ บางบ้านที่อยู่ทิศทางอื่นผ่านป่ารก กลัวงูจะกัด เพราะมองไม่เห็นทาง ก็จะเดินโดยใช้คบ หรือ **ไต้** เป็นแสงสว่างนำทาง จนถึงโรงหน้แล้วก็หาที่นั่ง

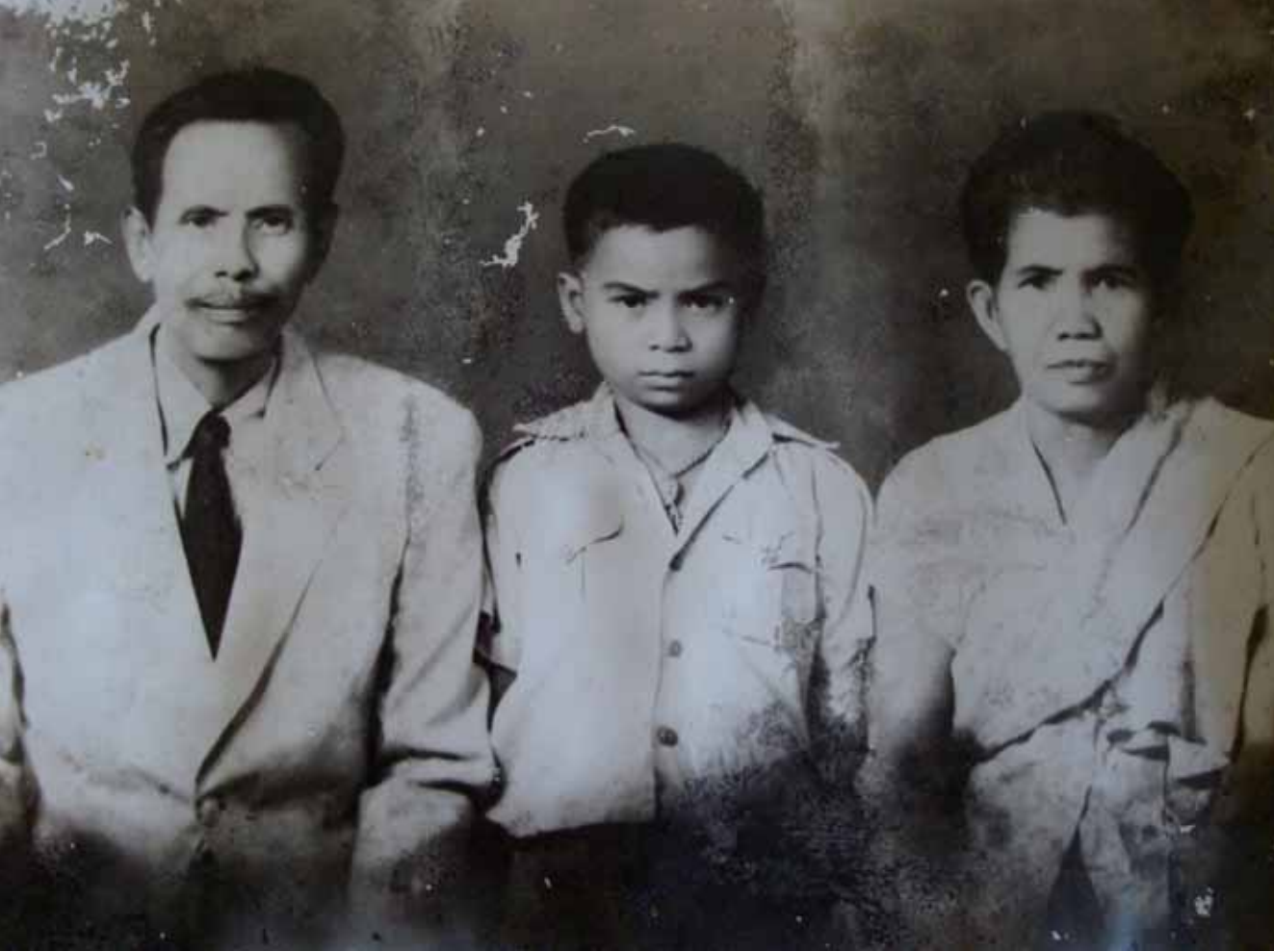
นอกจากคนดูแล้ว ยังมีแม่ค้าขายของหน้าโรงหน้ ส่วนมากเป็นประเภทของกิน เช่น ถั่วต้ม ข้าวหลาม ตมยง เป็นต้น ถ้าหน้ดีมีชื่อเสียงมาก คนจะเต็มหน้าโรงหน้ตั้งแต่หัวค่ำ โดยวิธีดูหน้ทุกแห่งจะคล้ายคลึงกัน คือ แม่ค้าจะมีอยู่สองข้าง โดยต้งร้านเรียงเป็นแถวต้งแต่โรงหน้ เรียงยาวมาเรื่อย ส่วนผู้ดูอยู่ตรงกลางระหว่างรานค้าสองแถว คนมากอนจะนั่งถึงหน้าโรง คนมาหลังก็นั่งต่อมาเรื่อยๆ ดูเป็นระเบียบดี ตอนหัวค่ำก็คุยกันครึกครื้น เด็กๆ ก็จะมาเล่นกันเป็นที่สนุกสนานจนถึงเวลาหน้ลงโรง หมายถึง **การโหมโรง** ของหน้ ซึ่งใช้เวลาไม่มากสำหรับต้งนั้น แล้วหน้ก็เริ่มออกฤาษี ออกพระอิศวร ปรายหน้าบาทไปตามลำดับจนเล่นเรื่อง คนดูก็จะเจีบสนธิ จะเลิกคุยกัน จะต้งใจดูหน้ อย่างจริงจัง บางคนตดิตนิยายหน้จนตองตามดู (ภาคหรือตอนต่อไป) ถ้าหน้เล่นใกล้ๆ ก็จะพยายามไปให้จนได้ เมื่อหน้เริ่มโหมโรงแล้วเล่นไปจนเที่ยงคืนจะหยุดพัก **1 ชั่วโมงโดยประมาณ พอดี 2 ก็เริ่มเล่นต่อไปจนสว่าง** เป็นลักษณะนี้คือการเล่นหน้โดยทั่วไปในอดีต

ปรากฏณ์

หลายคนเชื่อกันว่า หนังตะลุง มีต้นกำเนิดในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่ก่อนเรียกกันว่า หนัง เเฉยๆ โดยไม่มีคำว่า ตะลุง คำว่า ตะลุง เกิดขึ้นในสมัยใดนั้นไม่แน่ชัด แต่คงไม่เกิน 50 ปี เพราะแต่ก่อนเราพูดกันว่า ไปแลหนัง หนังเล่นที่วัด แม้แต่ชื่อหนังก็ไม่มีคำว่าตะลุง โดยเรียกตามชื่อนายหนังและถิ่นที่อยู่ของนายหนัง เช่น หนังกันสงขลา หนังอิมห้วยลึก หนังลอดลำปำ เป็นต้น

จากการคุยกับศิลปินแห่งชาติ คือ **หนังนครินทร์** ชาทอง เราคุยกันเรื่องต่างๆ มากมาย โดยอาศัยประสบการณ์จากความทรงจำเป็นหลัก โดยเฉพาะวิธีการเป็นนายหนังของ **นครินทร์** ว่าเป็นมาอย่างไร

กาฬนัตนัง

“ผมอยู่กับคุณตา ชื่อ นายวอน [รัตนศรี] อยู่บ้านคลองทอยโฮง และท่านได้ทำทุกอย่างเพื่อให้ผมเป็นนายหนังให้ได้” นครินทร์ เล่าด้วยความเป็นกันเองว่า คุณตาवอน (สำเนียงใต้ออกเสียง วอน) เลี้ยงวัวฝูงประมาณ 100 ตัว และควาย 2 ตัว สำหรับใช้งานลากของ ปล่อยให้วัวและควายเดินกินหญ้าเอง **คุณตาเป็นคนชอบหนังและเล่นหนังด้วย** แต่เป็นหนังที่ไม่ดัง การหัดหนังของผมครั้งแรกใช้ใบไม้ โดยรูปหนังทำจาก ใบทั้ง ใบมะไฟ ใบมะปราง ใบมะละกอ ใบมะปริง เป็นต้น โดยใช้มือฉีกให้เป็นรูปหนัง

*และนี่ก็คือจุดเริ่มต้นของผู้ที่เข็นสิลขัน
หนังชาติ*

นักร้องเพลง

“ขณะเรียนชั้นมัธยมต้นที่อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส โดยอยู่กับอาและลุง ช่วงนี้ไม่ได้เล่นหนัง แต่อาสนับสนุนให้ร้องเพลงไทยสากล และผมก็หัดร้องเพลงอย่างจริงจัง เพราะชอบร้องเพลงอยู่แล้ว ซึ่งการหัดครั้งนี้ผมไม่เคยคิดล่วงหน้าว่าจะมาเล่นหนังและร้องเพลง ทำให้ผมมีพื้นฐานในการใช้เพลงผ่านตัวตุ๊กต ถือเป็นคนแรกที่ใช้เพลงประกอบ” นครินทร์ เล่าด้วยความภาคภูมิใจถึงความสามารถของอาปรภณ์ ไชยรัตน์ ซึ่งเป็นนักแต่งเพลงและแต่งกลอนทั่วภาคใต้

นักชักหุ่นหนังจริง

เมื่อเรียนมัธยมปลาย นครินทร์ ได้ย้ายกลับมาเรียนที่ โรงเรียนสมานคุณวิทยาทาน อยู่ในวัดโคกสมานคุณ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในช่วงเวลานั้น หนังกันทองหล่อ กำลังมีชื่อเสียงมาก มีคนอัดเทปเสียงหนังกันทองหล่อ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ และนำเทปดังกล่าวมาเปิดโดยชักรูปตามเสียงพากย์ในเทป เหมือนกับหนังกันเล่นเอง เรียกว่า “หนังเทป” เป็นอาชีพใหม่ที่เกิดขึ้น ผู้เขียนได้เห็นหนังหลายโรงที่มีการชักรูปตามเทปดังกล่าวที่วัดโคกสมานคุณ นครินทร์ เล่าให้ฟังว่า “ในวัดมีโรงหนัง และคนหัดเล่นหนังอยู่แล้ว แต่เขาขาดลูกคู่ และเล่นหนังยังไม่เป็น โดยเฉพาะการพูดรูปตลก

เขาออกเสียงนายเท่งและตัวอื่นๆ ไม่ได้ พูดที่ไรเป็นเสียงคนในตลาด ภาษาหนังเรียกว่า “พูดไม่กินรูป” เขาคิดจะเลิกและขายเครื่องหนังทั้งหมด ผมจึงไปเป็นลูกคู่ให้ และชวนเพื่อนลูกศิษย์วัดมาหัดลูกคู่ และผมขึ้นเล่นแทนเขา บางครั้งไปเล่นไกลถึงนราธิวาสโดยใช้ชื่อของเขามาตลอด แต่รายได้มาแบ่งให้อย่างยุติธรรม” โดย นครินทร์ ได้อาศัยประสบการณ์และความรู้เรื่องหนังจากคุณตา ประกอบกับได้หัดชักรูปตามเทปของหนังกันทองหล่อ “นอกจากนี้ เจ้าอาวาสในขณะนั้น (พระเทพมุนี เจ้าคณะจังหวัด) ท่านเป็นผู้เก่งทางกลอน เห็นผมมีหน่วยก้านทางหนัง ท่านจึงให้การสนับสนุนโดยเขียนกลอนและทำจอหนังให้ โดยเขียนในจอว่า “นครินทร์ ขาทอง ขวัญใจนักเรียน (เด็กวัดโคกสมานคุณ)” และที่ดีใจที่สุด เมื่อท่านเจ้าคุณได้รับนิมนต์ไปเทศน์ที่ไหน ท่านจะให้เจ้าภาพรับหนังนครินทร์ไปเล่นในงานด้วย”

หนึ่งกั้น ทองหล่อ ในวัยหนุ่ม

นครินทร์ ชาทอง ในวัยกลางคน

จากสะพานมือ ห่อถึงโก

กั้นทองหล่อพ่อสวนศิษย์ด้วยจิตนมาข
 หนึ่งกั้นสร้างนรธาไกรธา ดิน
 นครินทร์ สืบสืบขึ้นหนึ่ง
 เล่นหนึ่งตีมีรักโกศกนลโกศก
 แสนสุภาพไม้นายบ คยตามสาขหนึ่ง
 นครินทร์ท่าทองได้ ครองตน
 ความไกลจัดกับพ่อกั้นผู้ขึ้นศิษย์
 เช่นสืบสืบมีสืบประวาทะดี
 แม้แต่เรื่องเล็กน้อยของกั้นนี้
 นครินทร์ท่าทองต้องขึ้นรวม
 จากสะพานมือของพ่อกั้นนั้นนาโก
 นครินทร์เล่นหนึ่งตั้งตั้งกั้น

ปลูก ความ คิดศิษย์ทั้งกลางสืบสาขสืบ
 เช่นสืบสืบหนึ่งชาติปราชญ์ลือชา
 ตาม คำสั่งพ่อกั้นสร้างนรธา
 การเรจจากกล่าวบทพจน์นิพนธ์
 สม ความจงจากราจรประสาณผล
 ความสัจทนใน คนจันนั้นไม่มี
 รัถูกมิตทั้งทรนนักถึงศักดิ์ศรี
 ได้เช่นที่มุ่งนังจางสัง คม
 เช่นสิ่งที่ ควรพิเคระนในเนนมาสม
 พัง คกรมพังทำนองโกกรังเพลิน
 ความนิวกินสากรพัดไม้จัดเงิน
 หนึ่งตีเส็ดเพลิดเพลินตี เน้นนาน

กั้น ทองหล่อ

ศิลปินแห่งชาติ

สาขาศิลปการแสดง

(หนังสือลูก)

ประจำปี 2529

กั้น ทองหล่อ หรือ **หนังกั้น** เกิดเมื่อ 100 ปีที่แล้ว ณ บ้านน้ำกระเจาย ตำบลพะวง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน ของ นายคง และนางซุ่ม

วัยเด็ก **หนังกั้น** เรียนประถมศึกษาที่โรงเรียนประชาบาลวัดน้ำกระเจาย จากนั้นเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดสงขลา เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ลาออก เพราะไปสนใจการเล่นหนังตะลุง เมื่ออายุ 17 ได้บวชเป็นสามเณรที่วัดน้ำกระเจาย บรรพชา 2 ปี ก็สอบนักธรรมโทได้ จากนั้นได้ลาสิกขาบทไปเป็นครู แต่ยึดอาชีพครูได้ไม่ถึงปีก็ลาออก หันกลับไปแสดงหนังตะลุงอีกครั้งหนึ่ง การแสดงหนังตะลุงครั้งแรกเมื่ออายุ 18 ปีนั้น ประชาชนเรียก **หนังกั้น** ว่า **หนังกั้นเด็ก** เมื่ออายุ 22 ได้เข้าอุปสมบทอีกครั้งหนึ่ง ณ วัดน้ำกระเจาย ขณะเป็นภิกษุสามารถเทศน์มหาชาติได้ทั้ง 13 กัณฑ์ แต่บวชได้เพียงพรรษาเดียว ก็ลาสิกขาบทไปเล่นหนังตะลุงต่อตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย

พ.ศ. 2503 คณะศิษย์กว่า 100 คน ได้จัดพิธีไหว้ครูเชิดชูเกียรติให้เป็นครั้งแรก ณ บ้านน้ำกระเจาย

พ.ศ. 2524 สถาบันทักษิณคดีศึกษา เสนอชื่อในฐานะผู้มีผลงานดีเด่นด้านการผลิตงานสื่อมวลชนประเภทชาวบ้าน และได้รับโล่เกียรติคุณจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี สมัยนั้น

พ.ศ. 2527 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา วิทยาลัยครูสงขลา ร่วมกับคณะศิษย์ ได้จัดพิธีไหว้ครูเพื่อเชิดชูเกียรติให้เป็นครั้งที่สอง (วิทยาลัยครูสงขลา ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น สถาบันราชภัฏสงขลา และท้ายสุดเป็น มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา)

พ.ศ. 2528 วิทยาลัยครูสงขลา บันทึกผลงานบางส่วน ในการเป็นประธานที่ปรึกษาชมรมหนังตะลุงจังหวัดสงขลา ที่ให้ความรู้ คำปรึกษา และประสบการณ์แก่สมาชิกชมรม ทั้งที่เป็นภาพถ่ายและแถบบันทึกเสียง และเก็บรักษาไว้ที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา

พ.ศ. 2529 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานโล่เชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาศิลปการแสดง (หนังตะลุง) ประจำปี 2528 และนายหนังกั้นได้ประกาศเกียรติคุณยกย่องว่า **หนังกั้น ทองหล่อ** เป็นเลิศ และเป็นหนังตะลุงชั้นปรมาจารย์

พ.ศ. 2530 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง (หนังตะลุง) ประจำปี 2529 นับเป็นศิลปินแห่งชาติคนแรกของวงการหนังตะลุง และของภาคใต้

พ.ศ. 2530 ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต กิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีและศิลปการแสดง จากวิทยาลัยครูสงขลา

หนังกั้นถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 ขณะอายุได้เกือบ 80 ปี

มอบหัวใจเป็นศิษย์หนังกัน

โหครินทร์ รักและศรัทธาหนังกันทองหล่อเป็นอย่างมาก เมื่อเล็กๆ คุณตาได้พุดถึงเพื่อนที่เคยหัดหนังร่วมกันคือ หนังกันทองหล่อ หนังกันเรียกคุณตาว่า **พี่เฒ่าอ่อน** พอโรงเรียนปิดเทอม พ่อได้พาไปฝากให้เป็นศิษย์ เมื่อปี พ.ศ. 2504 เมื่อได้ขึ้นโรงหนังกันแล้ว **โหครินทร์** พยายามทำงานทุกอย่าง ตั้งแต่เป็นลูกคู่ เก็บรูป และแบกแผงรูป “ผมดีใจมากเมื่อหนังกันอนุญาตให้ [ผม] ออกรูปถ่าย และออกพระอิศวร รวมทั้งได้รองบทธรรเสริญ นอกจากนี้ได้ฝึกวิธีการออกรูป ชักรูปอื่นๆ บอกวิธีขับบทให้มันจังหวะและให้เสียงสอดคล้องกับอารมณ์ของสถานการณ์ และให้ลงไปดูรูปหน้าโรงว่า หากชักรูปแบบไหนจะออกมาเป็นอย่างไร ผมได้ทุกอย่างจากครู แม้แต่ศพของครูก็ยังสั่งฝากให้ผมเป็นคนดูแลเมื่อท่านตายไปแล้ว” **โหครินทร์** จบการหัดหนังด้วยความภาคภูมิใจ

ผู้เขียนได้มีความสนิทสนมกับหนังโหครินทร์ ในปี พ.ศ. 2519 แต่ได้รู้จักกันอย่างผิวเผินมาก่อนเมื่อสมัย **โหครินทร์** เล่นหนังที่วัดพิชัยยาติการาม งานวัดสารทศกฐิมัททิน กรุงเทพมหานคร ในครั้งนั้น หนังโหครินทร์เป็นหนังที่มีชื่อเสียงที่สุดคณะหนึ่ง และนายหนังเป็นครู ผมเป็นคณะกรรมการจัดงาน ผมจำได้ว่าคนดูหนังแน่นมาก ประมาณห้าพันคน ปี พ.ศ. 2519 ผมได้รับหนังโหครินทร์ไปเล่นที่บ้านญาติสองครั้ง และได้ติดตามผลงานเขาเรื่อยมา จนมีความสนิทสนมกัน

ลักษณะของหนัง

ดังที่ได้กล่าวมา หนังนครินทร์ เป็นศิษย์เอกของหนังกันทองหล่อ ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุงคนแรกของภาคใต้) เมื่อปี พ.ศ. 2529 [หนึ่ง ปี พ.ศ. 2528 เป็นปีแรกที่มีการมอบรางวัลศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง] หนังกันทองหล่อ เป็นยอดหนังของจังหวัดสงขลา ซึ่งหนังตะลุงแยกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหนังนครศรีธรรมราช กลุ่มหนังสงขลา และกลุ่มหนังพัทลุง โดยแยกจากสำนวนทางกลอน ทางสงขลาจะถือหนังกันทองหล่อเป็นหลัก คือใช้กลอนสุภาพ และมีความไพเราะมาก ส่วนหนังทางนครศรีธรรมราช จะมีทางกลอนที่เอาแบบมาจากสิริวิบูลย์กิจ หรือยศกิจ (คำคอน: เป็นกลอนที่มาจากยศกิจ) และมีบทอื่นๆ อีกมาก มีการแต่งไว้ล่วงหน้าเพื่อต้องการให้ไพเราะจับใจคนฟัง ส่วนหนังพัทลุงหรือตรัง ส่วนใหญ่เริ่มกลอนสด ใช้ทำนองหนังแท้ๆ ที่มีจำนวนแต่ละวรรคเกินกว่า 8 หรือ 9 คำ ซึ่งเป็นทำนองแบบเก่า ยกตัวอย่างสักบทหนึ่ง เช่น “เห็นดาวล้อมเดือนเปรียบเสมือนเพชรที่ประดับไปด้วยเม็ดพลอย เห็นเหลืองแดงแสงห้อยลอยกระจายอยู่ในสายพนา”

หนังกันทองหล่อ มีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงในสังคมประมาณสิบคน แต่ละคนมีวิธีการเล่นหนังต่างกัน และไม่เหมือนใครด้วย บางโรงไม่มีเค้าโครงของครูอยู่เลย เช่น หนังประเคียง ระฆังทอง ยอดหนังจังหวัดนครศรีธรรมราช หนังละมุนศิลป์ อำเภอรัตนภูมิ มีลีลาที่แปลกไม่เหมือนหนังกัน แต่สำหรับนครินทร์ชาทอง อาจเกิดจากความใกล้ชิดเป็นพิเศษ คือเป็นศิษย์คนโปรด บั้นปลายชีวิตของหนังกันได้ใกล้ชิดกับนครินทร์มากที่สุดกว่าศิษย์คนอื่น

การสวนศิษย์

เมื่อเป็นหนังดั่ง ย่อมมีคนชอบ มามอบตัว เป็นศิษย์ เช่นเดียวกับที่ นครินทร์ เคยมอบตัวเป็น ศิษย์หนังกัน นครินทร์มีศิษย์กว่า 65 คน (ถ้านับ รวมทั้งในและนอกระบบจะมีกว่า 200 คน) ศิษย์ คนแรกคือ หนังเสรี คนที่สองคือ หนังสุธน คนที่ สามคือ หนังมงคล ศุขรัตน์ และ ศิษย์คนสุดท้าย [ในขณะนี้] เป็นนายธนาคาร คือผู้จัดการธนาคาร ไทยพาณิชย์ สาขานครปฐม ชื่อ หนังภิญโญ ศ นครินทร์ (2 หิ้ง) เหตุที่เรียก 2 หิ้ง เพราะ เคยหัดโนรามา ก่อน นายหนังที่มีตำแหน่งเป็นถึง ผู้จัดการธนาคารท่านนี้เกิดที่อำเภอหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช ขณะที่ศึกษาที่มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ได้หัดรำโนรากับ ครูยก ชูบัว และโนรา ละมัยศิลป์ ชอบแสดงเป็นตัวพราน และมีความชอบ หนังตะลุง และได้เริ่มเป็นลูกคู่ของหนังต่างๆ หลายโรง เช่น หนังประยูร ศ ศรีพัฒน์ ซึ่งเป็นหนังที่ขึ้นไปแสดง ที่กรุงเทพฯ คุณภิญโญ หัดหนังโดยวิธี ครูพักลักจำ และชอบทำนองลีลาของหนังนครินทร์เป็นพิเศษ หนัง นครินทร์ได้รับเป็นศิษย์และได้รับการเป่ากระหม่อม จาก หนังฉิ้น ธรรมโฆษณ์ [นายฉิ้น อรมุต] ยอดหนัง ตะลุงอาวุโส ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ปี พ.ศ. 2532 งานแสดงของเขาส่วนใหญ่อยู่ใน ภาคกลางที่มีแหล่งชาวลี

เมื่อได้คุยกับศิลปินแห่งชาติคนล่าสุดของ จังหวัดสงขลาแล้ว จะเห็นได้ว่า หนังนครินทร์ ได้ ผ่านกระบวนการฝึกฝนโดยครอบครัวและสังคมเป็น ผู้ช่วยเหลือ แต่ละท่านล้วนมีภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทั้งสิ้น เริ่มตั้งแต่พ่อเฒ่า (ตา) ซึ่งถือว่าเป็นครูต้น และได้รับการชี้แนะจาก พ่อ อา ลุง และท่านเจ้าคณะ จังหวัดสงขลาในขณะนั้น และท้ายที่สุดได้รับการ อบรมสั่งสอนจากศิลปินแห่งชาติคนแรกของหนัง ตะลุงคือ หนังกัน ท่องหล่อ จากความรู้ที่ได้รับที่ เริ่มต้นจากพ่อเฒ่า (ตา) จนถึงท้ายที่สุดได้ครอบ

มือเป็นศิษย์เอกของหนังกันท่องหล่อ จากกระบวนการทั้งหมดนี้ หนังนครินทร์ได้ สัมผัสขนบ วิธี และเรื่องราวต่างๆ ของหนังไว้มาก จะหาผู้อื่นมาเทียบเท่าได้ยาก เขาจึง เป็นหนังที่เล่นดี ครอบงำผู้ดูมาตลอด จนได้เป็นศิลปินแห่งชาติ [สาขาศิลปะการแสดง]

กตัญญู คุณนัง

คุณคนแรกแรกเริ่มประเดิมสอน
ท้าวจันทาทูทุกสิ่งอย่างจริงจัง
พ่อแนบขจาวราชย์ปกครองสวนกลอนศัพท์
ขอตนักกลอนก.ต.วินรินทร์ ศิลปินที่เกรียงไกร
อยู่วัดโคกสมานคุณจบขุนแสน
เช่นเด็กวัดดินหนังดังลือชา
ผมเฝ้า คิดด้วยจิตจ้อแท้พ่อกั้น
ด้วยท้าวจอนผู้เข็นนลิกช่วยซักใจ
อยู่ขุนโรงพ่อกั้นนมันตักชา
พ่อสอนนลิกการจักอุปจอกอุปให้คนดู

เด็กแกลควางขลาวงนาศิษย์ท้าวจอน
อีกพระเทพมุนีท่านผู้รู้คุณูปการ
คนสุดทางได้พ่อกั้นผู้ขึ้นศิษย์
ได้สั่งสมอุดมการณ์ผ่านพิธี
น.ครินทร์ ได้ดีเพราะมีผู้ชี้สอน
ทั้งนี้ คุณผู้เข็นน้ำไม่จำพราง
น.ครินทร์ ได้เสกวิสมจาวรณณ์นัง
เช่น ศิลปินที่ลือชาใช้กรา ดิน

พ่อเฒ่าจอนผู้จุ่มผู้มั่งนัง
เพื่อใจในผมเข็นนังท่านทั้งใจ
เรื่องการจับคู่ทางสว่างไสว
ผมจาดังไขบุญท่านเจ้า คุณนา
ด้วยสมภารท่านนวงแนนผมหนักหนา
ตัดจาวผ้าพาวจอกงานบ้านไกลไกล
จนความฝันได้เข็นจริง ครั้งจึงในญ์
สุดดีใจเมื่อพ่อพาไปนา คุ
เบ็ชท์รู้ค่าอนทรีที่เพราจะนุ
ผมเบ็ชท์บ้านขบหนึ่งตลอดทั้งพิธีการ

พ่อแนบขจาวราชย์ปกครองสวนสืบสาน
เช่นจาวราชย์สอนสั่งด้วยนังดี
ได้ฝังปลูกขี้ถูกผัดสวนถั่วถั่วดี
ล้วน คนมีภูมิปัญญาพาชี้ทาง
ทิพาการวิชนี้ในรังสีสว่าง
ช่วยสรสร้างปลูกฝังนังน ครินทร์
ได้เข็นนังสืบสานทางด้านศิลป์
เช่น ศิลปินนังชาติปราชญ์เบ็ชท์

น.ครินทร์ ขาทอง

พิพิธภัณฑ์

ในจังหวัดรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สถานที่เล่าเรื่องราวอดีตที่เราท่านสัมผัสได้

เลสาบเรา ฉบับนี้ ในเรื่องนี้ ได้รวบรวม ความรู้ ข้อคิด ข้อเขียน รวมทั้งรูปภาพ ฯลฯ หลายต่อหลายส่วน ทั้งจากเว็บไซต์ จากหนังสือ จากเอกสาร จากสิ่งพิมพ์ และโบรชัวร์เพื่อเผยแพร่ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาไว้ซึ่งส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา ทั้งที่เป็นของส่วนตัว ของวัด ของเมือง และของชาติ แล้วร้อยเรียงประกอบกันเข้ากับข้อเขียนและรูปภาพที่ทีมงาน เลสาบเรา ได้จัดทำขึ้นเองอีกส่วนหนึ่ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะรวบรวมความดีงามจากหลายแหล่งเหล่านี้ไว้ในที่เดียวกัน และมีได้มีจุดประสงค์ที่จะทำการคัดลอกมาและทำเสมือนหนึ่งว่าเราเป็นผู้ทำเองทั้งหมดเพื่อประโยชน์อันเป็นส่วนบุคคล หากส่วนหนึ่งส่วนใดของความรู้ ข้อคิด ข้อเขียน รูปภาพ ฯลฯ เหล่านี้ ไป ตรง คล้องจอง คล้ายเหมือน หรือ พ้อง กับที่ได้มีการบันทึกไว้ในที่อื่นก่อนหน้านี้ เลสาบเรา ก็ใคร่ขอให้คุณงามความดีเหล่านั้น ได้ตกไปอยู่กับผู้เขียนและหรือผู้จัดทำเหล่านั้นทั้งหมดทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากการยากและไม่สะดวกที่จะอ้างอิง ว่าเราได้เอะไรส่วนนั้น ๆ จากที่ใด จากใคร เมื่อไร อย่างไร และเท่าไร และใครขอให้ท่านหรือหน่วยงานทั้งหมดเหล่านี้ได้โปรดมีความภาคภูมิใจ ว่าสิ่งที่ท่านหรือหน่วยงานของท่านได้ทำมาเหล่านั้น ต้องเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่า มีประโยชน์ อย่างแน่นอน เลสาบเรา ถึงได้ทำการคัดลอกนำมารวบรวมนำเสนอใหม่ร่วมกับความคิดของเราอีกครั้งหนึ่งในนี้ หรือไม่ก็ขอได้โปรดให้อภัยการกระทำ ที่มุ่งแต่จิตสาธารณะกุศลของทีมงานของเรา ที่จะช่วยร่วมกันเผยแพร่ เผยแผ่สิ่งดีงามและผลงานในอดีต เพื่ออนุชนคนรุ่นต่อ ๆ ไป

และเนื่องจากเนื้อหาอาจจะดูยาวไปบ้าง เพราะเป็นการรวมของดีจากสถานที่ต่าง ๆ จากทั้งสามจังหวัด ดังนั้น ท่านผู้อ่านอาจจะพิจารณาแบ่งดูเฉพาะเรื่องในส่วนที่อยู่ในจังหวัดที่ท่านสนใจไปที่ละน้อย ๆ แต่ทั้งนี้ ก็หาได้ห้ามการอ่านทั้งหมดไปพร้อมกันเลยในทีเดียวนะครับ

กาลเวลาผันผ่าน เปลี่ยนแปลง
หลายสิ่งหลายอย่างจางหาย ดับสูญ
หลายสิ่งหลายอย่างกำเนิด งอกงาม
อดีตเป็นสิ่งที่ผ่านพ้น แต่ไม่พ้นผ่าน
อดีตมักส่งผลถึงปัจจุบัน และอนาคต
ไม่ว่าในทางรุดหน้า หรือเสื่อมถอย

การศึกษาเรื่องราวในอดีตมิได้เป็นสิ่งที่ได้ค่านิวส์ไว้ทั้งสาระและความหมาย แต่การศึกษาเรื่องราวในอดีตกลับเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าส่งเสริม เพราะอดีตสามารถบอกเล่าความเป็นมา การดำรงอยู่ ความรุ่งเรือง ความเสื่อมโทรม กระทั่งการสูญสิ้น นอกจากนี้ อดีตยังแฝงด้วยคำสอน เพื่อให้ผู้ที่ใส่ใจ สนใจ ค้นหา ได้เข้าใจถึงแนวทางที่ถูกต้องเพื่อเจริญรอยตาม หรือเรียนรู้เรื่องที่เคยผิดพลาดเพื่อไม่ให้หลงไปในทางนั้นอีก และนี่ยังมีได้รวมถึงความน่าหลงใหลในมนต์เสน่ห์แห่งกาลเวลาที่ผ่านพ้นไป ซึ่งได้ทิ้งร่องรอยจารึกไว้ให้ อนุชนคนรุ่นหลังได้ดู ได้เห็น ได้ศึกษา

สถานที่ที่จะสามารถช่วยให้ผู้สนใจเรื่องราวในอดีต สามารถเข้าถึงอดีตได้โดยง่ายนั่นก็คือ **พิพิธภัณฑ์** ที่ซึ่งถูกหยิบยื่นหน้าที่ความรับผิดชอบในการรวบรวม สงวนรักษา และ จัดแสดงมรดกทางศิลป-วัฒนธรรม เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน พิพิธภัณฑ์เป็นเสมือนคลังความรู้ เป็นแหล่งเชื่อมโยงโลกในมิติของอดีต ให้เข้ากับโลกปัจจุบัน ทำให้เราสามารถสัมผัสจับต้องเรียนรู้อดีตได้ เพื่อการสร้างอนาคตที่ดียิ่งขึ้น

เสาสบเรา ฉบับนี้ ใครขอแนะนำพิพิธภัณฑ์ในบริเวณรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดด้วยกัน คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา พิพิธภัณฑ์เหล่านี้เป็นสถานที่ซึ่งสามารถบอกเล่าเรื่องราวของคนลุ่มน้ำฯ ลุ่มน้ำ และผู้ผู้ใฝ่ใจใคร่รู้จากทุกสารทิศได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม **เสาสบเรา** ฉบับนี้ จะขอไม่จำกัดเฉพาะพิพิธภัณฑ์ ที่อยู่ในพื้นที่ **ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** เท่านั้น แต่จะพิจารณาเป็นรายจังหวัด เช่นว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชก็คือจังหวัดนครศรีธรรมราช ประวัติศาสตร์ของเมืองคอนครอบคลุมทั้งจังหวัด 23 อำเภออยู่แล้ว (และก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ประเทศไทย 77 จังหวัด) และลุ่มน้ำฯ

ก็มีส่วนหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราชรวมอยู่ 2 อำเภอ ดังนั้น เราจึงขออนุญาตกล่าวครอบคลุมถึงพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในจังหวัดรอบลุ่มน้ำฯ ไม่ว่าพิพิธภัณฑ์นั้นจะอยู่ในอำเภอใด

พยานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 นิยามคำว่า **พิพิธภัณฑ์** ว่าหมายถึง สิ่งของต่างๆ ที่รวบรวมไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา เช่น โบราณวัตถุ หรือ ศิลปวัตถุ แต่การใช้คำว่าพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันมักหมายถึง สถานที่ หรือสถาบัน สำหรับเก็บรวบรวมสิ่งของต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา พิพิธภัณฑ์มิได้บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนรุ่นเก่าก่อน เพื่อให้เราได้ศึกษา เรียนรู้ และเกิดความรักและความหวงแหนต่อประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอันเก่าแก่ และทำนุบำรุงรักษาหลายสิ่งเหล่านั้นไว้สืบเนื่องต่อไป มิเช่นนั้นแล้วในอนาคตเราอาจจะได้เห็นเครื่องเงิน-เครื่องถมก็ได้ก็แต่ในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น เป็นต้น

การที่เราจะทราบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตสักเรื่องหนึ่งนั้น เราอาจจำเป็นต้องหาอ่านจากหนังสือและพินิจจากภาพวาด และหรือภาพถ่ายจำนวนมาก แต่ถ้าจะให้เข้าใจ ได้ซึ่ง ได้รวดเร็ว และอย่างจริงจัง มากขึ้นละก็ **พิพิธภัณฑ์** นี้แหละ จะทำให้สิ่งในอดีตหลายอย่างที่เราสงสัยไม่รู้ กลายมาเป็นสิ่งที่เราสามารถมองเห็นได้ใกล้ชิด จนเกือบจะสัมผัสได้ ทำให้เรื่องยากกลับกลายเป็นเรื่องที่ย่อยง่ายขึ้นต่อการศึกษา เรียนรู้ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นคำตอบของการบันทึกประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ที่มีคุณภาพอย่างยิ่งก็ว่าได้

เสาสบเรา ขอเชิญท่านร่วมท่องไปในหนังสือก่อนในครั้งนี้ และขอเชิญชวนท่านไปท่องเที่ยวด้วยตนเองในโอกาสต่อไป

เราจะเริ่มกันที่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามด้วยที่อยู่ในจังหวัดพัทลุง และปิดท้ายกันที่จังหวัดสงขลา

ศาลหลักเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พิพิธภัณฑ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เมืองประวัติศาสตร์ พระธาตุทองคำ ชื่นฉ่ำ ธรรมชาติ แร่ธาตุอุดม เครื่องถมสามกษัตริย์ มากวัด มากศิลป์ ครบสิ้นกุ้งปู เป็นคำขวัญของเมืองที่สะท้อนถึงความจริงอันดำรงอยู่คู่เมือง นครฯ และบ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบันของจังหวัดที่นับเป็นเมืองหลักแห่งหนึ่งของภาคใต้

จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือที่มักเรียกกันสั้นๆ ว่า นครฯ หรือ เมืองคอน เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ของภาคใต้รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบไปด้วย 23 อำเภอ โดยมี 2 อำเภอที่นับอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ อำเภอชะอวด และ อำเภอหัวไทร

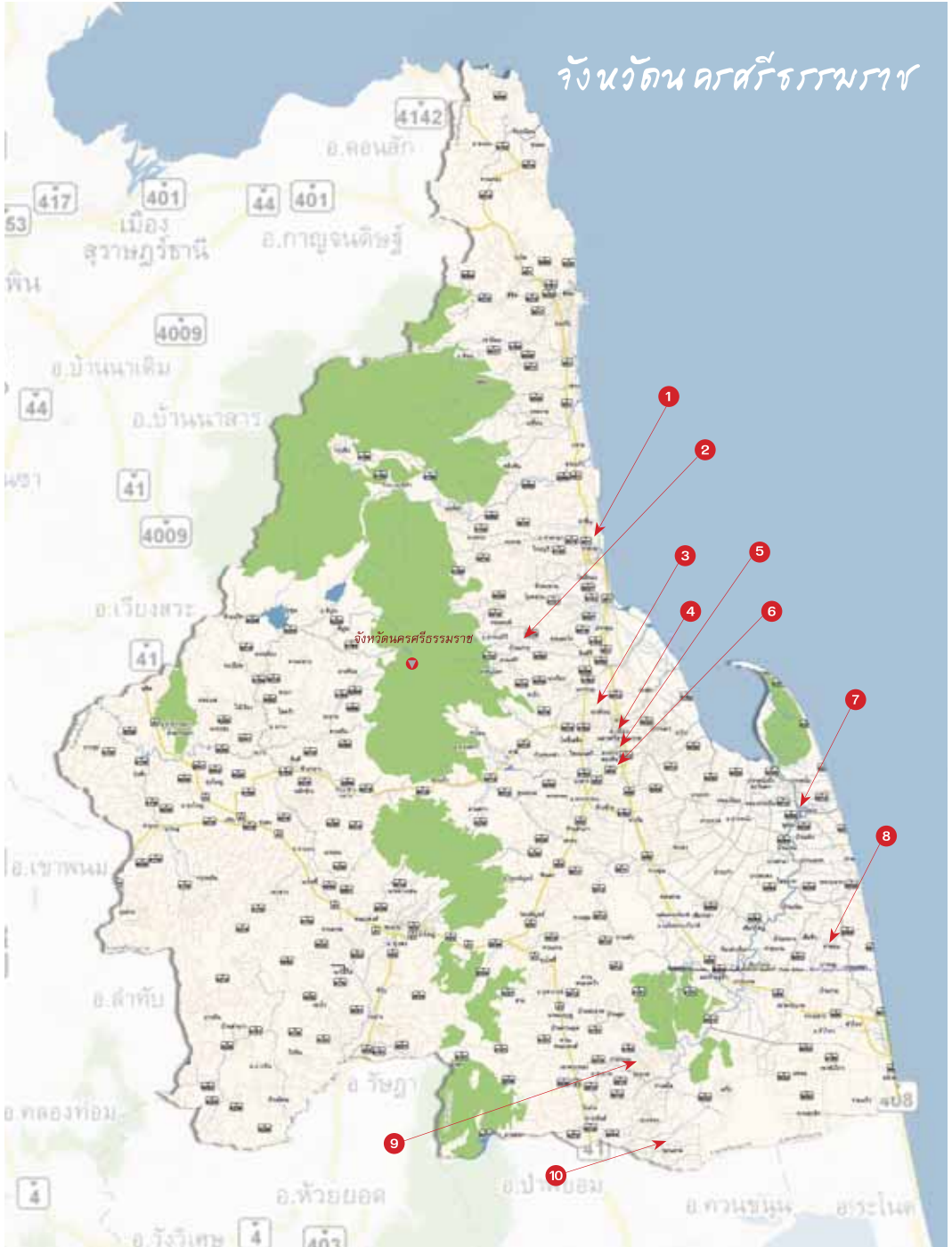
พูดถึงนครฯ คนทั่วไปคงนึกถึงวัดวาอารามต่างๆ มากมาย ไปจนถึงเครื่องเงินและเครื่องถม บางคนอาจนึกถึงข้าวแกงเมืองคอน ขนมจีนเมืองคอน ขนมลามังคุดคัด และของอร่อยอีกมากมาย หรือบางคนอาจรู้จักดีจนรู้ไปถึงคารมประจำใจชาวนครฯ ว่า เราชาว นครฯ อยู่เมืองพระ มันอยู่ในลี้จจะ ศิลธรรม กอปรกรรมดี มีมานะพากเพียร ไม่เบียดเบียนทำอันตรายผู้ใด

สถานที่ท่องเที่ยวของเมืองคอนมีหลากหลายหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น ทะเลภูเขา น้ำตก ท่านที่ชอบจับจ่ายซื้อของ อาจอยากไปเดินช้อปปิ้งดูเครื่องเงิน-เครื่องถมสามกษัตริย์ เมืองคอนยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตของผู้คน พิพิธภัณฑ์ และวัดวาอารามต่างๆ เช่น วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร หรือที่คนทั่วไปเรียกกันว่า วัดพระธาตุฯ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่อายุนับพันปี

ถ้าท่านมีใจทึ่งในการเที่ยวเมืองคอนเกี่ยวกับการเรียนรู้วัฒนธรรมของเมืองในเวลาอันจำกัด การเลือกที่จะเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งมีอยู่หลายแห่งตามอำเภอใหญ่ๆ จะเป็นทางเลือกที่น่าสนใจไม่น้อย

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพิพิธภัณฑ์หลายแห่งที่น่าสนใจ กระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ทั้งพิพิธภัณฑ์ที่เป็นของส่วนบุคคล พิพิธภัณฑ์ของวัด ของเมือง ไปจนถึงพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ

จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. พิพิธภัณฑ์หาดทรายแก้ว 2. พิพิธภัณฑ์วัดเขาขุนพนม 3. พิพิธภัณฑ์เมืองนครศรีธรรมราช 4. พิพิธภัณฑ์ที่น้บ้านหนังตะลุง สุชาติ ทรัพย์สิน 5. ศรีธรรมราชพิพิธภัณฑ์สถาน	6. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช 7. พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง 8. พิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดพุทธสีมา 9. ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอชะอวด 10. โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลขนหาด

คุณเอ๋ม เรื่องดีษฐ์

พิพิธภัณฑ์ของคุณเอ๋มเปิดให้เข้าชมมานานนับสิบปีแล้ว ตัวพิพิธภัณฑ์มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว เดิมเป็นบ้านของตนเอง ต่อมาดัดแปลงเพื่อนำมาจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ โดยแบ่งออกเป็นห้องๆ วัตถุส่วนใหญ่ที่จัดแสดงคือเครื่องปั้นดินเผาโบราณ ถ้วยชาม กระต่ายขูดมะพร้าว เครื่องจักสาน และ เครื่องมือทำมาหากินของชาวบ้าน **จำนวนของที่แสดงแม้จะยังไม่ได้จัดทำทะเบียน แต่คงมีมากกว่าหมื่นชิ้น** คุณเอ๋มเคยบริจาคโบราณวัตถุส่วนหนึ่งให้กับวัดเขาขุนพนม (ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป) เพราะสถานที่จัดเก็บมีไม่เพียงพอกับจำนวนโบราณวัตถุ แม้ปัจจุบันอาคารพิพิธภัณฑ์ก็ยังแน่นไปด้วยโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ สถานที่จึงดูคับแคบไปบ้างเมื่อเทียบกับปริมาณของที่สืออยู่ ของที่จัดแสดงได้รับการจัดแบ่งหมวดหมู่ แต่ยังไม่มีการอธิบายประกอบ **วิทยากรนำชมคือตัวคุณเอ๋มเอง** และถ้าไม่อยู่ก็จะให้ **คุณสอ** ซึ่งเป็นหน้าเขย ทำหน้าที่แทน

เรามาเริ่มกันที่

พิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล ที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของจังหวัด ซึ่งตั้งอยู่ที่หาดทรายแก้วรีสอร์ท หมู่ที่ 1 ตำบลท่าซัน อำเภอท่าศาลา กันก่อนเลย คือ **พิพิธภัณฑ์หาดทรายแก้ว** เจ้าของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ชื่อ **เอ๋ม เรื่องดีษฐ์** เมื่อก่อนคุณเอ๋มเป็นแม่ค้า ก่อนจะมาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และเป็นเจ้าของหาดทรายแก้วรีสอร์ท ท่านชอบสะสมของเก่ามาตั้งแต่ยังเป็นสาวแรกรุ่น ของสะสมส่วนใหญ่ก็รับซื้อจากชาวบ้านจากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะจากชาวประมงที่ดำน้ำลงไปมโบราณวัตถุได้จากซากเรือโบราณที่อัปปางใต้ทะเล โดยในสมัยก่อนนั้นชาวประมงทำอาชีพเสริมด้วยการนำโบราณวัตถุที่งมได้มาแลกกับข้าวสารและไก่เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง คุณเอ๋มมีความเชื่อว่าโบราณวัตถุที่สะสมไว้นั้นทำให้ท่านมีโชคลาภและถูกรางวัล จึงได้นำเงินรางวัลมาสร้างพิพิธภัณฑ์ให้เป็นบ้านให้โบราณวัตถุได้อาศัยอยู่ แล้วก็ยังแถมเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ให้คนทั่วไปได้มาเข้าชมได้โดยไม่คิดค่าผ่านประตูอีกเสียด้วย

วัดเขาขุนพนม ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี อยู่ทางด้านใต้ของอำเภอท่าศาลา ระยะห่างประมาณ 30 กิโลเมตร วัดที่เป็นที่ตั้งของ **พิพิธภัณฑ์วัดเขาขุนพนม** นี้ เป็นวัดเก่าแก่ราวพุทธศตวรรษที่ 18-20 มีภิกษุจำพรรษา มาตั้งแต่ครั้งนครศรีธรรมราชยังเป็นนครรัฐอิสระใน คาบสมุทรมลายู ตัววัดตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาขุนพนมซึ่งเป็นที่เขาที่ไม่สูงมากนัก ตำนานท้องถิ่นเล่าขานกันมาว่า เขาแห่งนี้เคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คราที่หนีการสำเร็จโทษในปี พ.ศ. 2325 มาพำนักและ ผนวชที่วัดแห่งนี้กระทั่งเสด็จสวรรคต (ตำนานที่รอการ พิสูจน์...ถ้าจะมีการพิสูจน์) วัดเขาขุนพนมเคยกลายเป็น วัดร้างในปี พ.ศ. 2475 ต่อมาได้รับการบูรณะใหม่ และ ในปี พ.ศ. 2533 ได้มีการบูรณะอุโบสถหลังเก่าซึ่งเป็นโบสถ์ มหาอุตม์ คือเป็นโบสถ์ที่มีประตูเข้าออกทางเดียวคือทาง ด้านทิศตะวันออก ตัวโบสถ์ตั้งขวางตะวัน ที่ภาษาถิ่นเรียกว่า **ขวางหัว** บริเวณวัดมีการขุดพบพระสัมฤทธิ์เก่าแก่ จำนวนมากโดยเฉพาะบริเวณถ้ำบนเขา และได้มีการขึ้น ทะเบียนไว้กับกรมศิลปากร ปุชณีย์วัตถุทางพุทธศาสนา ที่ค้นพบส่วนใหญ่เป็นฝีมือช่างท้องถิ่น และทางวัดได้เก็บ รักษาไว้ใน **หอพระ** (ซึ่งเป็นคำที่ท่านเจ้าอาวาสเรียก พิพิธภัณฑ์) **ตัวพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว วัตถุที่จัดแสดงส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปที่ขุดพบในบริเวณ ถ้ำพระยาตากและถ้ำใกล้เคียง จัดเก็บรวมไว้โดยไม่มี การจำแนกหมวดหมู่ ไม่ได้มีการจัดแสดงบนแท่นฐานหรือ ตู้ถาวร และไม่มีคำบรรยาย พิพิธภัณฑ์นี้มีได้เปิดเป็น ทางการเหมือนพิพิธภัณฑ์ทั่วไป การเข้าชมก็ไม่เสียค่า เข้าชมหากแต่จักต้องแจ้งล่วงหน้าเพื่อทางวัดจะได้จัดให้ พระภิกษุเป็นผู้นำชม ด้วยปัญหาเรื่องความปลอดภัยและ สถานที่ที่คับแคบจากการเพิ่มจำนวนของโบราณวัตถุ ทาง วัดจึงมีแผนงานที่จะสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์หลังใหม่ให้เป็น อาคารสองชั้น ชั้นบนใช้เก็บโบราณวัตถุ ส่วนชั้นล่างจะจัด เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและเป็นที่จัดแสดงพระราชประวัติ ของพระเจ้าตากสินฯ**

พิพิธภัณฑ์เมืองนครศรีธรรมราช เป็นสถานที่ที่เราจะไปต่อไป
เจ้าของรางวัลท่องเที่ยวไทยดีเด่น ประจำปี 2551 (Thailand Tourism Awards 2008)
นี้ตั้งอยู่ภายในสวนสาธารณะสมเด็จพระศรีนครินทร์ 84 ตำบลนาเคียน อำเภอเมือง
นครศรีธรรมราช พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ประกอบด้วยอาคาร 4 หลัง คือ **เทิดไถ่ราชินี
วีรไทย รวมใจภักดิ์** และ **น่านครรส**

๑๑ คาร์วีรไทย

เทศบาลนครนครศรีธรรมราช ได้ปรับปรุงอาคารวีรไทยในสวนสมเด็จพระ
ศรีนครินทร์ 84 ในปี พ.ศ. 2546 ให้เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์เมือง เพื่อรวบรวมประวัติ
ชุมชนเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี ให้ชนรุ่น
หลังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราชที่มีความเป็นมายาวนาน และเพื่อ
แสดงหลักฐานความรุ่งเรืองในอดีต ตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศต่างๆ ที่เคย
ทำมาค้าขายกับเมืองนครศรีธรรมราชในอดีตกาล เช่น จีน อินเดีย ศรีลังกา โปรตุเกส
และ ญี่ปุ่น เป็นต้น

อาคารวีรไทยมี 2 ชั้น ชั้นล่างจะต้อนรับผู้เยี่ยมชมด้วยวีดิทัศน์ประวัติศาสตร์
เมืองนครศรีธรรมราช ส่วนชั้นบนเป็นที่แสดงเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม
โดยเน้นเรื่องราวของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และมีห้องนิทรรศการหมุนเวียน ห้อง
ประมวลภาพ ซึ่งจะรวมถึงภาพโครงการพระราชดำริที่อำเภอปากพนัง และวีดิทัศน์
ประวัติศาสตร์ในหลวงครั้งเสด็จมาเยี่ยมราษฎรในจังหวัด

อาคารเทิดไถ่ราชินี

อาคารเทิดไถ่ราชินี เป็นอาคาร 2 ชั้น โถงชั้นล่างเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การนำเสนอใช้สื่อผสม Animation กับ วิดีทัศน์ ด้วยการจำลองเรือเดินสมุทรโบราณ นำผู้ชมล่องเรือโคลงเคลงย้อนอดีตผ่านเมืองท่าต่างๆ ไปยังเมืองตามพรลิงค์ ซึ่งเป็นเมืองท่าค้าขายทางทะเลที่สำคัญของคาบสมุทรไทยช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 จากนั้นผ่านไปยังท่าเรือรับส่งสินค้าซึ่งจำลองท่าเรือเมืองนครศรีธรรมราชในอดีต จะพบหุ่นลอยตัวที่แสดงการติดต่อซื้อขายทั้งสินค้าเครื่องเทศของเมืองตามพรลิงค์และสินค้าเข้า โดยใช้สื่อ Magic vision ให้เห็นนักเดินเรือชาวจีนโบราณออกมาเล่าสิ่งที่พบเห็นในเมืองนครโดยอ้างอิงหลักฐานบันทึกของนักเดินทางชาวจีนผ่านท่าเรือติดต่อซื้อขายสินค้าจะเขาเขตเมือง

นครศรีธรรมราช ในฐานะเมืองศูนย์กลางทางศาสนา มีการจัดแสดงด้วยสื่อวีดิทัศน์จอกกลมอยู่ในบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ บรรยายถึงความเชื่อดั้งเดิมกระทั่งมีศาสนาต่างๆ เขามา ทั้งพราหมณ์ พุทธ อิสลาม คริสต์ โดยเน้นประเด็นที่แม้จะต่างศาสนาแต่ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ถัดจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นการแสดงพัฒนาการของเมืองนครศรีธรรมราชกับเงินนโม ซึ่งเป็นหลักฐานที่ยืนยันความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชในอดีต มีบริเวณภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตมรดกวัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน เช่น โนรา หนังตะลุง ลิเกป่า เพลงบอก เป็นต้น นอกจากจะจัดเป็นนิทรรศการภาพแล้ว ยังมีวีดิทัศน์ประกอบแต่ละเรื่องซึ่งผู้เข้าชมสามารถกดปุ่มเลือกชมได้

รับรู้เรื่องราวของนครศรีธรรมราชได้อย่างมาก พิพิธภัณฑ์นี้เปิดให้บริการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 9 โมงเช้าถึง 5 โมงเย็น ยกเว้นวันจันทร์ที่สำคัญคือฟรีครับ เก็บเงินไปซื้อขนมที่ อาคารนาครศรี ได้ และหากจะบันทึกการมาเยี่ยมชมลงในสมุดเยี่ยมที่เคาน์เตอร์ใน อาคารรวมใจภักดิ์ ด้วยก็ยิ่งดี เราจะได้มีส่วนร่วมอยู่ในประวัติศาสตร์เมืองคอนด้วยใจครับ

๑๑ พิพิธภัณฑ์เมืองนครศรีธรรมราชที่ ตำบลนาเคียน ถ้าขับรถลงใต้มาที่ตำบลท่าวัง มาทางถนนมะขามชุมตัดกับถนนราชดำเนิน เลี้ยวซ้ายที่แยกวัดใหญ่ชัยมงคล ไปตามถนนตากสิน ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ก็จะพบกับ ออนุสรณ์สถานพระรัตนธัชมุนี อันตั้งอยู่ในวัดท่าโพธิ์วรวิหาร ตำบลท่าวัง ออนุสรณ์สถานแห่งนี้ เป็นสถานที่จัดเก็บพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุเก่าแก่ต่าง ๆ เช่น คัมภีร์ใบลาน บุตดา บุตขาว พระพุทธรูป เครื่องทองเหลืองโบราณ ตำรายา พืชสมุนไพร และข้าวของเครื่องใช้ในอดีตของชุมชน ทั้งยังจัดเป็นห้องสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกด้วย

พื้น

สองของอาคารเทิดไถ่ราชินี เป็นสถานที่จำลองการแสดงสถานการณ์วาทภัยครั้งรุนแรงที่สุดครั้งหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำเสนอด้วยวิถีทัศน์จอยักษ์ประกอบหุ่นจำลอง แสดงภูมิประเทศแหลมตะลุมพุกก่อนปี พ.ศ. 2505 กระทั่งเกิดวาทภัยที่นำความหายนะมาสู่ มีการใช้เทคนิคสายลม ละอองฝน และฟ้าแลบ ประกอบบทบรรยาย เพื่อให้ผู้ชมเกิดจินตนาการตามจากการรับรู้ และจบลงด้วยพระมหากษัตริย์องค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงห่วงใยและทรงบิดเป่าความทุกข์ยากของราษฎรชาวแหลมตะลุมพุก อันนำไปสู่การก่อกำเนิดมูลนิธิราชประชานุเคราะห์

พิพิธภัณฑ์

เมืองนครศรีธรรมราชอาจไม่มีของเก่ามากนัก แต่วิธีการนำเสนอที่สามารถนำพาผู้เข้าชมย้อนอดีตไปเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมือง ที่เราใจ เข้าใจง่าย ได้ความรู้ ภายในเวลาเพียงประมาณ 2 ชั่วโมง ผู้เข้าเยี่ยมชมจะสามารถ

๗๑๗ ท้าววัง ถ้าขับรถมาที่อำเภอเมือง ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4012 มาที่ถนนศรีธรรมโศก 3 เราจะมาถึง พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านหนังตะลุง สุชาติ ทรัพย์สิน สุชาติ ทรัพย์สิน เป็นนายหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของภาคใต้ นอกจากจะเล่นหนังแล้วหนังสุชาติยังเป็นช่างแกะตัวหนังที่มีฝีมืออีกด้วย การเป็นช่างแกะหนังเป็นจุดเริ่มต้นของการสะสมตัวหนังของหนังสุชาติเพื่อให้ง่ายต่อการออกแบบรูปภาพต่อไป หนังสุชาติมีได้คิดจะก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ในตอนแรก แรงบันดาลใจในการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์มาเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2528 เมื่อคราได้ออกสวดรายการแสดงต่อหน้าพระพักตร์ในหลวง ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงตรัสชอบใจหนังสุชาติที่มีส่วนช่วยรักษาศิลปะการแสดงแขนงนี้ไว้ พระราชกระแสให้ได้เป็นแรงบันดาลใจให้หนังสุชาติปรับส่วนหนึ่งของบ้านตนเองให้เป็นพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์และบ้านของหนังสุชาติอยู่ในวันเดียวกัน มีการแสดงกรรมวิธีการแกะหนังตะลุงและการขายสินค้าที่ระลึกเกี่ยวกับหนังตะลุง เช่น ตัวหนังเสื่อ ยี่ต ฯลฯ พร้อมกล่องรับบริจาคเพื่อสนับสนุนกิจการพิพิธภัณฑ์ อาคารจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์มีสองหลัง หลังแรกเป็นอาคารไม้สองชั้นใต้ถุนโล่ง ชั้นบนจัดแสดงตัวหนัง โดยมีจุดเด่นคือ ตัวหนังตะลุงเก่าที่หาดูได้ยากอายุกว่า 200 ปี เป็นรูปเกี่ยวกับเรื่องรามเกียรติ์

นอกจากนี้ยังมีหนังตะลุงจากประเทศต่างๆ เช่น จีน อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย เป็นต้น อาคารหลังที่สองเป็นอาคารไม้สองชั้นใต้ถุนโล่งเช่นเดียวกัน จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาากิน เครื่องจักสาน มีดพร้าต่างๆ (หนังสุชาติชอบสะสมเครื่องเหล็กและมีดพร้าด้วย ไปแสดงที่ใดก่อนแสดง หนังสุชาติมักตั้งวงสนทนากับเจ้าของงานเพื่อความคุ้นเคย และเพื่อหาข้อมูลว่าชุมชนนั้นมีของเก่าอะไรที่น่าสนใจ ถ้ามีและถูกใจก็จะขอซื้อทันที) อาคารจัดแสดงทั้งสองหลังไม่มีคำบรรยายประกอบเลย เหตุผลก็เพราะต้องการให้ผู้เข้าชมได้เข้ามาพูดคุยและซักถามเอง ซึ่งนายหนังสุชาติ ภรรยา และหรือ ลูกๆ ก็พร้อมจะให้ความรู้และตอบข้อซักถามให้

๗๑๘ ในบริเวณพิพิธภัณฑ์ยังมีโรงหนังเพื่อเชิดหนังให้ผู้มาพิพิธภัณฑ์ได้ชมอีกด้วย เส้นที่ของหนังสุชาติคือลีลาการเชิดและการเล่าเรื่องที่นำเหตุการณ์ร่วมสมัยเข้ามาสอดแทรก และมีมุขตลกเป็นระยะๆ ฝีปากเฉียบคมของหนังสุชาติทำให้ได้รับฉายาว่า ฉลามดำ

๑๑๓ ถนนศรีธรรมโศก ๓ เข้าศรีธรรมโศกเส้นหลัก เลี้ยวซ้าย ที่ถนนพานยม ตรงไปจนถึงแยกถนนท่าชี แล้วเลี้ยวซ้ายที่ถนนพระบรมธาตุ เพียงไม่กี่กิโลเมตรก็จะถึง **ศรีธรรมราชพิพิธภัณฑ์สถาน** ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเดิมมีชื่อว่าวัดพระบรมธาตุ **พระรัตนธัษณ์ศรีธรรมราช อดีตเจ้าอาวาส เป็นผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สถานของวัด** ต่อมาได้มีการเชิญชวนประชาชนผู้มีจิตศรัทธาให้นำสิ่งของโบราณ ศิลปวัตถุ มาถวายพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งทางวัดได้จัดทำทะเบียนวัตถุและจัดแสดงในพระวิหารเขียนและพระวิหารโพธิ์ลังกา และกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2480 เป็นผู้ตั้งชื่อพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ว่า **ศรีธรรมราชพิพิธภัณฑ์สถาน** จากศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระบรมธาตุ ที่ได้นำโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุมาถวายเพิ่มมากขึ้น ทำให้โบราณวัตถุที่จัดแสดงบนพระวิหารเขียนและพระวิหารโพธิ์ลังกามีจำนวนมากจนแทบไม่มีที่จัดแสดง ในปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลจึงอนุมัติงบประมาณตามคำขอของวัด เพื่อปรับปรุงต่อเติมอาคารในพระระเบียงคตเพื่อขยายพื้นที่จัดแสดง

ภายใน วิหารเขียน ของที่จัดแสดงมีหลากหลาย มีเครื่องประดับ เช่น สร้อยและแหวนจำนวนมากที่ทำจากทอง เงิน นาก มีพระพุทธรูป มีต้นไม้เงินต้นไม้ทอง และมีถ้วยชาม ส่วน **วิหารโพธิ์ลังกา** เป็นที่ประดิษฐาน **พระพวย** ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยกรุงศรีอยุธยา และมีการจัดแสดงโบราณวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ศิลปจารึก เครื่องปั้นดินเผา หีบศพเจ้าพระยานคร เป็นต้น

บ ถนนเส้นเดียวกันนี้ ถ้าเราไปตามถนนพระบรมธาตุ เลี้ยวซ้ายที่ถนนพระลาน และเลี้ยวขวาที่ถนนราชดำเนิน จากนั้นตรงหนีไปประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะพบกับ **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช** พิพิธภัณฑที่แห่งนี้ตั้งอยู่บนถนนราชดำเนิน ตรงข้ามวัดสวนหลวง เดิมบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของวัดสวนหลวงตะวันออก ต่อมาวัดนี้ได้ร้างลงและได้มีการใช้พื้นที่วัดร้างนี้ก่อสร้างพิพิธภัณฑที่ ตัวอาคารพิพิธภัณฑที่เปิดใช้งานเมื่อปี พ.ศ. 2517 ภายในจัดแสดงโบราณวัตถุที่ค้นพบในบริเวณภาคใต้ 7 จังหวัดตอนบน อันได้แก่ ชุมพร

ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา ภูเก็ต กระบี่ และ นครศรีธรรมราช โบราณวัตถุสำคัญหนึ่งจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑที่ คือ พนังกัญญาเรือประจำพระที่นั่งถมทองที่เคยประดิษฐานบนเรือพระที่นั่งในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และมีห้องจัดแสดงซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปและรูปเคารพในศาสนาฮินดูที่พบในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งห้องจัดแสดงศิลปหัตถกรรมของใช้พื้นบ้านและนิทรรศการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชาวบ้าน บริเวณเดียวกันนี้ ยังมีสาขาหอสมุดแห่งชาติ ที่เปิดให้บริการ

แก่ประชาชนทั่วไปมาตั้งแต่ พ.ศ. 2519 อยู่ด้วย มีหนังสือเก่าที่หายากและหนังสือสำคัญอื่นๆ ที่ส่งมาจากหอสมุดแห่งชาติ และยังมีโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปะสมัยทวารวดีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยอันหนัม (ญวนหรือ เวียดนาม) เครื่องสังคโลก เงินตราสมัยต่างๆ ศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ มโหรีสพพื้นบ้านภาคใต้ หนังสือตะลุง จนถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตของคนภาคใต้

ภายในพิพิธภัณฑน์แบ่งออกเป็น 6 ส่วน

1. ห้องสมัยก่อนประวัติศาสตร์ทางภาคใต้ของประเทศไทย สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ กลองมโหระทึก ซึ่งพบที่บริเวณตำบลท่าเรือ เครื่องมือหิน ภาชนะดินเผา ลูกปัดที่พบในแหล่งโบราณคดีที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร และ ที่ควนลูกปัด จังหวัดกระบี่ เป็นต้น

2. ห้องจัดแสดงโบราณวัตถุที่พบในภาคใต้ สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ เทวรูปพระนารายณ์อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 10 ถึง 11 ซึ่งเป็นเทวรูปที่เก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังมีเทวรูปในศาสนาพราหมณ์อีกหลายองค์ พระพุทธรูป และพระพิมพ์สกุลช่างนครศรีธรรมราชแบบต่างๆ เป็นจำนวนมาก

3. ห้องจัดแสดงศิลปโบราณวัตถุสมัยต่างๆ ในประเทศไทย ที่น่าสนใจคือ หน้บ้าน หรือ จัว ที่ทำด้วยไม้จำหลัก งานเครื่องไม้จำหลักเป็นงานศิลปกรรมที่กระทำบนเนื้อไม้ด้วยการสลักให้เป็นรูปร่าง ลวดลายด้วยเครื่องมือต่างๆ ให้ละเอียดสวยงาม หน้บ้านนี้เป็นฝีมือช่างท้องถิ่น และย้ายมาจาก วัดสระเรียง ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากพิพิธภัณฑน์ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

4. ห้องของใช้พื้นเมืองภาคใต้ จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวันของชาวใต้ เช่น ข้าวของเครื่องใช้ในอดีตของตระกูล ณ นคร เป็นต้น

5. ห้องเครื่องถ้วยสมัยต่างๆ จัดแสดงเครื่องถ้วยชามที่พบในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีเครื่องถมทองฝีมือช่างถมนครสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นกัญญาเรือพระที่นั่งประจำทวีปที่เจ้าพระยานคร (น้อย) ทำถวายเมื่อคราวเสด็จประพาสเมื่อเรือปลดระวางแล้ว จึงได้นำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑน์

6. ห้องจัดแสดงเกี่ยวกับของใช้ส่วนตัวของพระรัตนธัชมุนีศรีธรรมราช (ม่วง) เรื่องราวของท่านสามารถอ่านได้ใน **เลสาบเรา 4** ในส่วนที่กล่าวถึงเมืองนครศรีธรรมราช ว่าเป็น **นครแห่งปราชญ์ นครแห่งวัด**

หัวข้องานโบราณวัตถุที่จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

กลองมโหระทึก สำริด

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคโลหะ อายุประมาณ 2000-1500 ปี ขนาด สูง 48.5 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 81.5 ซม. แหล่งที่พบ บ้านเกตุกาย ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำมาจากสำริด มีส่วนผสมของดีบุกตะกั่วและทองแดง ใช้ในพิธีกรรม มีลายที่ประดับบนหน้ากลองและด้านข้างรอบๆ ลักษณะโดยทั่วไปมักมีหน้ากลองแบน ลักษณะเด่นของกลองใบนี้ คือมีรูปกบลอยตัว 4 ตัว รูปแบบเช่นนี้จัดเป็นรุ่นแรกของวัฒนธรรมดองซอน แม้จะมีสภาพชำรุด แต่ก็มีค่าสำคัญ เพราะเป็นกลองมโหระทึกใบใหญ่ที่สุดเท่าที่พบมาในภาคใต้

ระนาด หิน

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 2000-3000 ปี แหล่งที่พบ ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะคล้ายกับระนาด ที่เคยพบมาก่อนในสาธารณรัฐเวียดนาม

ชามเคลือบสีเขียว ลายกลีบบัว

สมัยศรีวิชัย พุทธศตวรรษที่ 17-18 ขนาดปากกว้าง 15.4 ซม. สูง 9.6 ซม. แหล่งที่พบ บริเวณก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2514

ส่วนองค์ของพระพุทธรูป สำริด

ศิลปะอยุธยา
พุทธศตวรรษที่ 20
ขนาด สูง 55 ซม.
แหล่งที่พบ วัดใหญ่
ตำบลพรหมโลก
อำเภอเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช
ส่วนบนของพระพุทธรูป
ยื่นปางประทานอภัย
ทรงครองอุตราสงค์
(จีวร) แบบห่มดอง
บางแนวพระองค์

ลักษณะศิลปกรรมบางส่วนของพระพุทธรูปองค์นี้แสดงถึงความสัมพันธ์ของศิลปกรรมระหว่างนครศรีธรรมราชกับภาคกลางในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

เทวสตรี ปูนปั้น

ศิลปะภาคใต้ ประมาณ
พุทธศตวรรษที่ 18-20
ขนาด สูง 47 ซม.
แหล่งที่พบ ตำบลกำโลน
อำเภอลานสกา จังหวัด
นครศรีธรรมราช
เทวสตรีปูนปั้น แขนและเท้า
หักหายไป กล้ามเนื้อเป็นมวย
อยู่บนศีรษะ แต่งกายด้วย
เครื่องประดับต่างๆ ทั้งกรองสอด
พาทูร์ดี นุ่งผ้า ยาวเลยเข้าขอบ
ผ้าเว้าต่ำ นุ่งผ้าคล้ายจีบด้าน
หน้า ดังจะเห็นชายผ้าปลิวไสว
อยู่เบื้องหน้าเป็นริ้วเฉียงๆ
ลักษณะเช่นนี้ มักเป็นภาพ
ประติมากรรมสำหรับประดับ
อาคารสถาปัตยกรรม เช่นตาม
โบราณสถานหรือศาสนสถาน

หน้าบัน ไม้จำหลัก

ศิลปะภาคใต้
พุทธศตวรรษที่ 24
กว้าง 407 ซม.
สูง 328 ซม.
พบที่ วัดสระเรียง
อำเภอเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช
หน้าบันไม้จำหลัก
ภาพเทพราประทับ
ยืนบนศิระคนแคะ
มีเทวดาพนมมือ
ชนาบอยู่ทั้งสองข้าง

เนื้อที่รอบๆ สลักเป็นลายดอกพุดตาน อันเป็นลาย
ดอกไม้ที่เป็นที่นิยมในศิลปะจีน ที่หมายความถึงความ
อุดมสมบูรณ์มั่งคั่ง

พระวิษณุ ศิลา

ศิลปะภาคใต้ เทวรูปรุ่นเก่า
พุทธศตวรรษที่ 10-11
สูง 78 ซม.
แหล่งที่พบ หอพระนารายณ์
อำเภอเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช
ลักษณะศิลปะอินเดียใต้
พบในภาคใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสี่กร แต่หัก
หายไปเหลือเพียงพระพักตร์
ซ้ายหน้า ซึ่งทรงถือสังข์อัน
เป็นเครื่องอุปโภคสิ่งหนึ่งใน

สี่สิ่งของพระองค์ ที่พระเศียรทรงสวมกิริฎมกุฎ ทรง
กฤษทลรูปกลมโต ทรงสวมพาทูรัตทองพระกร และสาย
ยัชโญปวีตเฉวียงบ่า ยาวลงมาเกือบถึงพระขานู

ผ้ายกเมืองนครศรีธรรมราช

นางระย้อย ณ สงขลา มอบให้เมื่อ มีนาคม พ.ศ. 2516
ผ้าทอโบราณของนครศรีธรรมราช เป็นผ้ายกทอให้เกิด
ลวดลายด้วยไหมสลักกันหรือไหมสลักดินเงินดินทอง
ผ้าทอยกไหมธรรมดาก็มี เป็นรู้จักกันดีมาตั้งแต่สมัย
กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เรียกว่า “ผ้ายกนคร” ซึ่งมี
กล่าวในวรรณคดี ชุนช่างขุนแผน และปรากฏในเพลง
กล่อมเด็กของภาคใต้ด้วย

พนักกัญญาเรือพระที่นั่ง

สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทำด้วยแผ่นเงินขนาดใหญ่ถมทอง เป็นถมทองที่เยี่ยม
และใหญ่ที่สุดในนครศรีธรรมราช พนักทั้งสองข้างและ
พนักหลังประดับลายไขลงข้างในป่า ด้านหลังของพนัก
ประดับพระราชลัญจกรตราแผ่นดินล้อมรอบด้วยลาย
ดอกพุดตาน

และอีกมากมายรอท่านไปศึกษา....

**๕๙๑ จะไปกันต่อที่ พิพิธภัณฑ
เฉลิมพระเกียรติเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง
ที่อยู่ห่างจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
ประมาณ 35 กิโลเมตร**

**พิพิธภัณฑน์ที่ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 ตำบลหล่อง
อำเภอปากพนัง** สืบเนื่องจากการที่พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระราชดำริให้ส่วน
ราชการที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำ
ปากพนังเพื่อฟื้นฟูสภาพพื้นที่และพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของราษฎร ประกอบกับปี พ.ศ. 2539 เป็นปีที่ในหลวง
ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นปีที่ 50 กองทัพบกจึงได้จัด
ทำโครงการก่อสร้าง **อาคารพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฉลองสิริราชสมบัติ
ครบ 50 ปี** เพื่อพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังขึ้น เพื่อถวาย
เป็นราชสักการะอนุสรณ์ เพื่อใช้เป็นสถานที่ทรงงาน
ในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินไปบริเวณที่ก่อสร้างประตูล
ระบายน้ำปากพนัง และเพื่อเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์แสดง
ถึงวิวัฒนาการของพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ความเป็นมาของ
โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ

ภายในอาคาร แบ่งออกเป็น 6 ส่วนคือ ห้องส่วน
พระองค์ ห้องทรงงาน ห้องประชุมอเนกประสงค์ พื้นที่
ทำงานของเจ้าหน้าที่ประจำอาคาร ห้องจัดแสดง
นิทรรศการถาวร และ พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการเคลื่อนที่

การจัดแสดงนิทรรศการถาวร จัดให้มีการนำ
เสนอเนื้อหาอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่อง นำเสนอผ่าน
สื่อมัลติมีเดียต่างๆ เนื้อหาที่จัดแสดงเป็นข้อมูลโดยย่อ
ข้อมูลอย่างละเอียดนั้นบรรจุไว้ในคอมพิวเตอร์ซึ่ง
ผู้เข้าชมสามารถเลือกดูได้จากจอภาพระบบสัมผัส

พื้นที่จัดแสดงแบ่งจากเข็น ๔ ส่วน

1. ย้อนอดีตลุ่มน้ำปากพนังอันรุ่งเรือง บอกเล่าถึงความสำคัญของปากพนังในฐานะเมืองท่าที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของภาคใต้ เป็นแหล่ง **ข้าว** คุณภาพเยี่ยม ความเจริญของปากพนังครั้งนั้นเลื่องลือรู้จักกันไปทั่ว ทั้งในประเทศตลอดถึงเมืองท่าการค้าในต่างประเทศ ถึงกับมีการผลิตเหรียญกษาปณ์ขึ้นใช้เอง ส่วนนี้มีการจัดแสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของลุ่มน้ำฯ สื่อนำเสนอเป็นบทบรรยาย มีเรือกำปั่นลำใหญ่และภาพจำลองบรรยากาศท่าเรือเมืองปากพนัง

2. สาเหตุของปัญหาในพื้นที่โครงการ กล่าวถึงการปรัญทศศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศ ปัญหาการค้าข้าวตกต่ำ การขยายตัวของเมือง การเปลี่ยนเส้นทางคมนาคมจากทางน้ำไปสู่การคมนาคมทางบก การอพยพของผู้คนขึ้นไปทำไร่ทำสวนในเขตเขาหลวง ซึ่งเป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร การเริ่มต้นและการขยายตัวของ การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ สื่อนำเสนอเป็นภาพขยาย มีบทบรรยาย และดนตรีประกอบ

3. สภาพปัญหา นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำฯ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำจืด และการรุกตัวของน้ำเค็ม ปัญหาทางกายภาพของเมือง ปัญหาชายฝั่งทะเล ดินเปรี้ยว ดินเค็ม การระบายน้ำเสียจากนาุ้ง ปัญหาหนาวข้าว ปัญหาอุทกภัย ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคม และคุณภาพชีวิตของชาวปากพนัง สื่อนำเสนอเป็นแผนภูมิพื้นที่โครงการ และวิถีทัศน์ที่นำเสนออย่างสัมพันธ์กับเสียงและแสงที่ส่องลงบนแผนภูมิที่โครงการ

4. พระมหากษัตริย์คุณ นำเสนอความห่วงใยต่อพสกนิกร ที่ทรงประสบพบเห็นจากการเสด็จพระราชดำเนินมายังพื้นที่หลายครั้ง การกำหนดแผนการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังครอบคลุมหลายจังหวัด การแก้ไข ปัญหาที่จุดใดจุดหนึ่งมักไม่ได้ผล และควรต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน สื่อนำเสนอเป็นภาพและพระสุรัสวดี ทั้งที่เป็นพระราชปรารภและพระราชดำริ ที่ได้พระราชทานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. แผนการดำเนินงาน ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงเข้าพระทัยดี

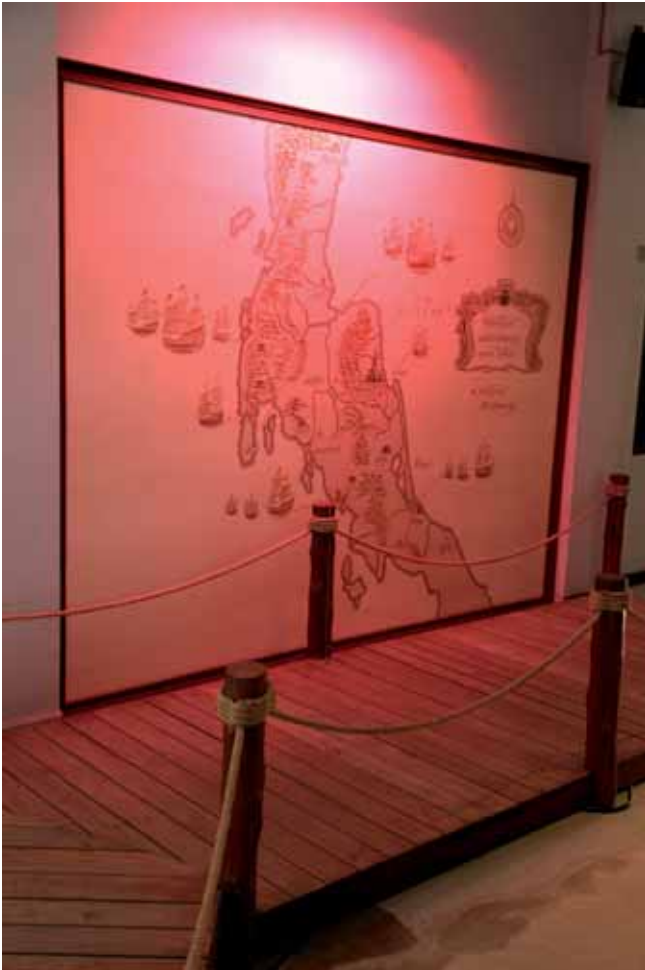
ถึงสภาพภูมิประเทศ ข้อได้เปรียบหรือข้อจำกัดต่างๆ ทำให้ทรงเข้าถึงปัญหาอย่างถ่องแท้ และจึงได้พระราชทานพระราชดำริถึงวิธีแก้ปัญหาคือต้องดำเนินไปอย่างสัมพันธ์กันในทุกๆ ด้าน เนื้อหากล่าวถึง ความเป็นมา วัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงานด้านการชลประทาน การเกษตร ป่าไม้ การพัฒนาระบบบริหาร และการจัดการ

6. ผลสำเร็จของโครงการ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีส่วนสำคัญยิ่งในการช่วยบรรเทา ภัยแล้งทุกซีกของราชอาณาจักร บางโครงการเพิ่งเริ่มต้น แต่ก็หลายโครงการที่ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม สื่อนำเสนอเป็นภาพขยายและคำบรรยายไปพร้อมๆ กัน

ภายใน พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี

อำเภอหัวไทร และ อำเภอชะอวด เป็นสองอำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่จัดอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และพิพิธภัณฑ์ที่น่าสนใจเช่นกัน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กตามโรงเรียน และตามวัด

พิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดพัทธสีมา ตั้งอยู่ในเขตวัดพัทธสีมา ตำบลท่าขอม อำเภอหัวไทร พิพิธภัณฑ์นี้จัดเก็บโบราณวัตถุเก่าแก่ต่างๆ เช่น คัมภีร์โบราณ บุตคำ บุตขาว พระพุทธรูป เครื่องทองเหลืองโบราณ ตำรายา พืชสมุนไพร และข้าวของเครื่องใช้ในอดีตของชุมชน ซึ่งจัดเป็นห้องสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอชะอวด ตั้งอยู่ในโรงเรียนชะอวดวิทยาคาร ตำบลชะอวด กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ทำกันอยู่มี 3 โครงการคือ โครงการสำนักเรียนบ้านเกิด โครงการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม และ โครงการกลุ่มวัดใกล้บ้าน

จากศูนย์วัฒนธรรมอำเภอชะอวด เราจะไปที่ตำบลชอนหาดที่อยู่ห่างออกไปประมาณ 16 กิโลเมตร เพื่อไปที่ **โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลชอนหาด** ที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนชุมชนบ้านชอนหาด กิจกรรมที่ดำเนินการมี การสร้างบุคคลต้นแบบจิตอาสา การฝึกอยู่พุทธพิธีกรทางพุทธศาสนา การจัดแสดงวัฒนธรรมไทยวัฒนธรรมท้องถิ่น สมุนไพรไทยอาหารท้องถิ่น และ ตลาดนัดวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน

การเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์และแหล่งวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราชครั้งนี้ แม้จะยังไม่ครบจบสิ้นอย่างแน่นอน เพราะยังมีแหล่งอื่นอีกหลายแห่งที่ยังไม่ได้กล่าวถึง แต่ก็เปรียบเสมือนการได้ไปท่องเที่ยวทั่วจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ดี เมืองคอนเป็นเมืองเก่าแก่ เมืองแห่งความรู้ พิพิธภัณฑ์อันหลากหลาย ที่เป็นที่รวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของผู้คนในอดีต ให้เราได้เรียนรู้แบบเรียนลัดประหยัดเวลา ยิ่งถ้าได้เดินทางไปสัมผัสซบซึ้งลึกซึ้งด้วยตนเองก็ยิ่งเพลิดเพลินและได้รู้จักกับเมืองที่มีอดีตอันรุ่งโรจน์แห่งนี้อย่างแท้จริง

^ ภายใน พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี

พิพิธภัณฑ์ในจังหวัดพัทลุง

จังหวัดพัทลุง...อยู่นอกเส้นทางหลักสายเอเชีย...และดูเหมือนจะเป็นจังหวัดที่ถูกลืมโดยผู้ขับขี่ที่รีบเร่ง ที่ถือเป็นเพียงทางผ่าน **ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป ไม่ใช่ผ่านไปแล้วก็ผ่านมา**

แต่จะมีใครรู้บ้างหรือเปล่าว่า พัทลุงเป็นจังหวัดที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์อันโดดเด่น ซึ่งรับประกันการันตีได้ด้วยคำขวัญที่ว่า **เมืองโนรา อู่นาข้าว พราวน้ำตก แหล่งนกน้ำ ทะเลสาบงาม เขาคอกทะเล น้ำพุร้อน** เพียงแค่คำขวัญก็ทำให้รู้สึกถึงความน่าสนใจของจังหวัดพัทลุงนี้แล้วหละครับ

พัทลุง มีความหลากหลายทั้งทางด้านศิลป-วัฒนธรรม ศาสนา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ ยาวนาน มีโบราณสถานโบราณวัตถุ บางแห่งมีอายุมากกว่าพันปี บริเวณที่ขุดพบสิ่งของโบราณส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งเมืองมาก่อน สิ่งของที่ขุดพบ มีอาทิเช่น ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา และเครื่องขามสังคโลก เป็นต้น

จากสี่แยกเอเชีย ตรงจุดที่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ตัดผ่าน (ที่ปัจจุบันเป็นสะพานลอยใหญ่โตในแนวเหนือใต้) หากขึ้นเหนือก็คือจะไปทางชะอวด หากลงใต้คือจะไปทางหาดใหญ่ หากหันเหไปทางตะวันตกคือจะไปขึ้นเขาพิงผ้าข้ามไปจังหวัดตรัง และหากไปตะวันออกคือจะเข้าเมืองพัทลุง

1. พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
2. พิพิธภัณฑ์วัดเขียนบางแก้ว
3. พิพิธภัณฑ์พระครูพิทักษ์ชัยเขต
4. ศูนย์วัฒนธรรมบ้านตะโหมด
5. พิพิธภัณฑ์ที่ถ้ำถ้ำบ้านคูเมือง
6. พิพิธภัณฑ์วัดสุนทรवास
7. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง
8. หอศิลป์หนังตะลุง
9. ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลชัยบุรี

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ตั้งอยู่ภายในวัดภูผาภิมุข ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าวัดนี้สร้างขึ้นตั้งแต่เมื่อใด แต่เมื่อประมาณร้อยปีก่อน ในปี พ.ศ. 2454 ได้มีการบูรณะพื้นวัดที่ทรุดโทรมมากนี้ โดยพระปลัดเปลี่ยน ปรีดตาสโย โดยชาวบ้านได้เรียกขานวัดนี้ว่า **วัดคูหาท่ากระทั่ง** ปี พ.ศ. 2482 จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น **วัดภูผาภิมุข** เหตุเพราะตั้งอยู่หน้าภูเขา **วัดภูผาภิมุข** ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2489 เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นปี พ.ศ. 2547 และเป็นที่ตั้งของสำนักงานคณะสงฆ์จังหวัดพัทลุงฝ่ายธรรมยุต โดยมีท่านเจ้าอาวาสเป็นเจ้าคณะจังหวัด

พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา เป็นอาคาร 2 ชั้น จัดสร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2502 และได้รับการบูรณะใหม่อีกครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2542 สิ่งของที่จัดแสดงส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคของชาวบ้าน แบ่งการจัดแสดงออกเป็น 2 ชั้น เรื่องที่แสดงได้แก่ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี

เราจะไม่พาท่านไปไกล

เราจะพาท่านเข้าเมืองพัทลุง ประมาณ 3 กิโลเมตรแล้วเลี้ยวขวาที่ถนนจรูญธรรม เพื่อไปยัง **พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช**

ชั้นแรก จะพบเครื่องจักสาน กระเป่าจักสาน พื้นเมือง ตัวหนึ่งตะลุง ฯลฯ ภายในจะพบเอกสารโบราณ หรือหนังสือใบตอง-ใบลาน (สมุดไทดำ ชาว) ส่วนใหญ่เป็นตำรายาและตำราโหราศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผาต่างๆ ทั้งที่มีแหล่งผลิตจากในประเทศและจากต่างประเทศ เงินตราโบราณ (ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์) เขาสัตว์ เครื่องเขียนหมาก และที่มีมากคือพระพิมพ์ดินเผา พุทธรูป และเทวรูป โดยเฉพาะพระพุทธรูปทรงเครื่อง เศียรพระหินทราย และเทวรูปโพธิสัตว์สำริดจนถึงรูปเจ้าแม่กวนอิม

ชั้นที่ 2 สิ่งของที่แสดงส่วนใหญ่จะเป็นของใช้ เช่น เครื่องมือเกษตรกรรม เครื่องดักจับสัตว์ อาวุธ ประเภทมีด ดาบ หอก ปืน เครื่องหีบอ้อย รางบดยา สมุนไพร แทนอัดผ้า ไฟตบ (สำหรับจุดประกายไฟเพื่อหุงต้ม) ส่วนภายในตู้กระจกจะมีกริชหลายเล่ม และอาจจะดูขอลำกีดของพื้นที่ ชั้นบนนี้จึงยังมีพุทธรูปวางแสดงอยู่อีกไม่น้อย เช่น เทวรูปโพธิสัตว์ศรีอารยเมตไตรย์ สำริด เป็นต้น

**ตัวอย่างของที่นำมาวางแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์
เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษาฯ**

เรื่อง จากวารสารเมืองโบราณ

<http://www.muangboranjournal.com/modules.php?name=News&file=print&sid=850>

ภาพ จากฐานข้อมูลเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ สถาบัน
พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

<http://www.ndmi.or.th/museum-database/mpictures/00146-009-1737.pdf>

๕๙๑ จะไปกันต่อที่ วัดเขียนบางแก้ว ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน เพื่อไปพบกับ พิพิธภัณฑวัดเขียนบางแก้ว ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเมื่อต้นปี พ.ศ. 2480 และประกาศเขตโบราณสถานเมื่อ 22 เมษายน พ.ศ. 2529

พิพิธภัณฑวัดเขียนบางแก้ว เป็นชื่อที่เรียกกันติดปากคนหู แต่พิพิธภัณฑนี้ยังมีอีกชื่อหนึ่งคือ **พิพิธภัณฑสังฆรักษ์** หรือถ้าเรียกตามป้ายชื่อที่ติดไว้ที่ตัวอาคารก็เรียกว่า **พิพิธภัณฑของชาติ** พิพิธภัณฑแห่งนี้เกิดจากการที่ชาวบ้านนำวัตถุโบราณมาบริจาคให้ จนมีจำนวนมาก เพื่อจัดแสดงเผยแพร่ ทางวัดจึงได้ขึ้นทะเบียนสิ่งของที่สะสมไว้กับกรมศิลปากร และกรมศิลปากรก็ได้ช่วยออกแบบสร้างอาคารเมื่อ พ.ศ. 2528

การเข้าชมพิพิธภัณฑควรต้องขออนุญาตจากเจ้าอาวาสวัดเขียนก่อน การจัดแสดงภายในเป็นไปอย่างเรียบง่าย แม้ไม่ได้มีการจัดแสดงแบ่งออกเป็นห้อง แต่ก็มีการแบ่งจัดออกเป็นส่วนๆ เรื่องที่จัดแสดง ได้แก่ ประวัติและวิวัฒนาการ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญา ซึ่งขอถ่ายภาพบางส่วนจากฐานข้อมูลเครือข่ายพิพิธภัณฑ สถาบันพิพิธภัณฑการเรือนรูแห่งชาติ (<http://www.thaimuseums.net/detail01.php?mno=00143>) มาให้ชม

วัตถุ สิ่งของที่จัดแสดงไว้ มีอาทิเช่น เครื่องปั้นดินเผา พระพุทธรูป เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องทอง เครื่องเงิน เครื่องไม้ต่างๆ เครื่องประดับ เครื่องดนตรี เครื่องโลหะ เงินตรา เครื่องใช้ในการศาสนา หินรูปแบบต่างๆ นาฬิกา และ เอกสารโบราณ เป็นต้น

มานที

เส้นทางแห่งวัดเขียนบางแก้ว มิได้มีจำกัด แต่เพียงภายในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น ในบริเวณวัด สิ่งที่ไม่สามารถจะสลายตาได้คือความสูงเด่นเป็นสง่าของ **พิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง มหาธาตุเจดีย์บางแก้ว** ที่สูงเทียบเท่าประมาณตึก 7 ชั้น เจดีย์เดิมเป็นศิลปะการสร้างแบบศรีวิชัย แต่ได้รับการบูรณะต่อมาหลายครั้งจนกลายเป็นศิลปะแบบลังกา หรือคล้ายกับเจดีย์พระมหาธาตุ (วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช) และถือเป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองพัทลุง (ท่านสามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับวัดเขียนบางแก้วได้ใน **เลสาบเร๑ 3** เรื่อง **วัดเขียน๑** ซึ่งได้รวบรวมความเป็นมาของวัดและสิ่งที่น่าสนใจในวัดในรายละเอียดมากขึ้น และหรือสามารถเข้าหาดูได้ที่ www.slb-media.psu.ac.th)

พิพิธภัณฑ์พระครูพิทักษ์ชัยเขต ในบริเวณ **วัดรัตนวราราม บ้านโคกยานาง ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว** อยู่ห่างจากวัดเขียนบางแก้วลงมาทางใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ เริ่มจากการที่ชาวบ้านเอาสิ่งของที่ขุดพบมาบริจาคให้พระครูพิทักษ์ชัยเขต ท่านพระครูฯ จึงได้นำมาจัดแสดงเพื่อให้เยาวชนและผู้สนใจได้ชมและศึกษาหาความรู้ เรื่องราวที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ได้แก่ ชีวประวัติบุคคล ประวัติและวิวัฒนาการ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งของที่จัดแสดงได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือการเกษตร เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องแก้ว เครื่องโลหะ เครื่องจักสาน เงินตรา เครื่องใช้ในการศาสนา อาวุธ และ เอกสารโบราณ

เรา จะไปกันต่อที่ตำบลตะโหมด โดยจะไปที่ **ศูนย์วัฒนธรรมบ้านตะโหมด** ซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณพื้นที่ของ โรงเรียนประชาบำรุง หมู่ที่ 9 ตำบลตะโหมด ศูนย์ฯ แห่งนี้เกิดขึ้นจากนโยบายของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ส่งเสริมให้มีการจัดทำพิพิธภัณฑ์ขึ้นภายในโรงเรียน การรวบรวมสิ่งของโบราณใช้วิธีการบริจาคจากผู้ปกครองนักเรียน และจัดแสดงไว้ในอาคารถาวรแบบเรือนไทย เรื่องราวจัดแสดงมีทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี สิ่งของที่แสดงในพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน เครื่องจักสาน ของที่ทำจากกะลา เงินเหรียญ ใบชาตร เป็นต้น โดยทางศูนย์ฯ ได้จัดทำคำบรรยายประกอบสั้นๆ ไว้ให้อ่านด้วย พิพิธภัณฑ์นี้เปิดให้เข้าชมทุกวันโดยไม่เก็บค่าเข้าชม

จังหวัด

พัทลุงยังมีพิพิธภัณฑ์ขนาดย่อมที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านคูเมือง พิพิธภัณฑ์วัดสุนทรवास รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง หอศิลป์หนังตะลุง และ ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลชัยบุรี เป็นต้น

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพื้นเพของบ้านเรา

อยู่ใกล้แค่เอื้อม

แต่ก็อยู่ที่เราจะพยายามสนใจใฝ่รู้ค้นหากัน

พิพิธภัณฑ์ ในจังหวัดสงขลา

**นกน้ำเพลินตา สมิหลาเพลินใจ เมืองใหญ่
สองทะเล เสน่ห์สะพานติณห์ ถิ่นธุรกิจแดนใต้** คำขวัญ
ของสงขลา บ่งบอกว่าสงขลาเป็นจังหวัดท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติทางน้ำและทางทะเล เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจ
ของภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งนอกเหนือจากนี้ที่ไม่ได้กล่าวถึง
ในคำขวัญ จังหวัดสงขลายังเป็นถิ่นประวัติศาสตร์
วัฒนธรรมแห่งลุ่มน้ำ คาบสมุททะเลเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้ ดังปรากฏเป็นหนึ่งในนครสิบสองนักษัตร
อีกด้วย

เรามาลงท้ายบทความชิ้นนี้ที่อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา สักสองแห่งใหญ่ๆ คือ พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติสงขลา และ พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา กันดีกว่า

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา

**ที่ย่านถนนเก่า ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง
สงขลา ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอันเก่าแก่ สิ่ง
ก่อสร้างและอาคารหลายอย่างของที่นี่ ยืนหยัดผ่าน
กาลเวลา กรำแดดฝนทนร้อนหนาวรอรับการมา
เยี่ยมชมของทุกท่านอยู่**

หนึ่งในอาคารที่สวยงาม สถาปัตยกรรมเป็น
เอกลักษณ์โดดเด่น ที่ชวนรำลึกถึงเก๋งจีนของขุนนาง
ชั้นผู้ใหญ่เชื้อสายจีนในสมัยก่อน คือ พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติสงขลา ตั้งอยู่บนพื้นที่กว่า 10 ไร่ บนถนน
วิเชียรชม บริเวณนอกกำแพงเมืองเก่า สถานที่แห่งนี้เป็นที่
ที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุต่างๆ มากมาย ตั้งแต่ สมัย
ก่อนประวัติศาสตร์จากบ้านเชียง สมัยหินกลาง หินใหม่
จากกาญจนบุรี ตลอดทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัย
ศรีวิชัยซึ่งเป็นศิลปะโบราณวัตถุซึ่งพบในภาคใต้ ผู้มา
เยี่ยมชมสมบัติศิลปะของประเทศและของเมืองสงขลา
น้อยนักที่จักพกพาคความผิดหวังกลับไปหลังแฉะมา ณ
ที่แห่งนี้

๑๑ คป พิพิธภัณฑ์นี้ ตระหง่านหันหน้าทำ
ความงามกับทะเลสาบ **ตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรม
แบบจีนผสมยุโรป (ซิโน-โปรตุเกส) คือ เป็นตึกก่อ
อิฐสอปูน 2 ชั้น ตกแต่งบานประตูด้วยสีแดงซึ่งเป็น
สัญลักษณ์มงคลแบบจีน** บานประตูแต่ละบานประดับ
ประดาด้วยลวดลายวรรณคดีจีน เทพเจ้าจีน พรรณไม้
และสัญลักษณ์ยีนหยาง ตัวอาคารยกสูงจากพื้นดิน

ประมาณ 1 เมตร อาคารพิพิธภัณฑ์สถานฯ ประกอบด้วยเรือน 4 หลัง เชื่อมต่อกันด้วยระเบียงทางเดินซึ่งปูพื้นด้วยแผ่นกระเบื้องดินเผา มีบันไดขึ้นด้านหน้าและตรงกลางลานด้านในในสไตล์ยุโรป กลางอาคารเป็นลานกว้างเปิดโล่ง พื้นที่โดยรอบอาคารเป็นสนามหญ้าและสวน มีกำแพงโค้งแบบจีนล้อมรอบ เป็นตัวเรือนที่สะท้อนการประสานกลมเกลียวของโลกฝั่งตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกันอย่างลงตัว

พิพิธภัณฑ์สถานฯ แห่งนี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2421 หรือกว่าร้อยสามสิบปีก่อน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เดิมทีเป็นบ้านพัก หรือ **จวน** ส่วนตัวของ พระยาสุนทรารักษ์ (เนตร ณ สงขลา) ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยราชการเมืองสงขลาในสมัยนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2437 **พระวิจิตรวรศาสตร์** ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนาม **เจ้าพระยาयมราช (ปั้น สุขุม)** ได้ใช้เป็นจวนพักและว่าราชการข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลา หลังจากนั้น สถานที่นี้ก็ถูกใช้เป็นศาลาว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช เมื่อครั้งเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล ในปี พ.ศ. 2439 โดยมีเจ้าพระยาयมราช ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการมณฑลขณะนั้น เมืองสงขลาอยู่ในฐานะหัวเมืองหนึ่งของปาก্ষใต้ ขึ้นตรงต่อมณฑลนครศรีธรรมราช กระทั่งปี พ.ศ. 2476 หลังเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย สงขลาได้กลายเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้

สถานที่นี้ ถูกใช้เป็นศาลากลางจังหวัดสงขลา กระทั่งถึงปี พ.ศ. 2496 **หลังการย้ายที่ทำการศาลากลางจังหวัดไปยังสถานที่หลังใหม่** ซึ่งตั้งอยู่บนถนนราชดำเนินในปัจจุบัน สถานที่แห่งนี้ก็ถูกปล่อยให้ร้างทรุดโทรม

ต่อมา กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะซ่อมแซม และได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2516 และได้เปิดใช้งานเป็นพิพิธภัณฑ์มาจนถึงทุกวันนี้

พิพิธภัณฑ์ฯ มี 2 ชั้น แบ่งห้องจัดแสดงออกเป็น 12 พื้นที่

1. อาคารศิลปะพื้นบ้านพื้นเมืองภาคใต้ จัดแสดงวิถีชีวิตสะท้อนแนวคิดของคนปักษ์ใต้ มีการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้โบราณ เช่น เครื่องจักสานจากไม้ไผ่ หวาย ย่านลิเภา เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือการประมง เรือ อาวุธ เครื่องดนตรี อุปกรณ์การเล่นต่างๆ แสดงสภาพอาคารบ้านเรือนแบบจำลอง ศิลปะและสถาปัตยกรรม เป็นต้น

2. ห้องศิลปกรรมที่พบทางภาคใต้ จัดแสดงเรื่องราวและโบราณวัตถุจากแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ คือ แหล่งยะรัง จังหวัดปัตตานี เช่น พระพิมพ์ในพุทธศตวรรษที่ 12

3. ห้องศิลปะทวารวดี จัดแสดงร่องรอยวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) ปรากฏในรูปของศิลปวัตถุสถานในแหล่งชุมชน พุทธศาสนาโบราณในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ

4. ห้องก่อนประวัติศาสตร์ จัดแสดงโบราณวัตถุที่เลือกสรรจากแหล่งโบราณคดี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ เช่น บ้านเก่า ไทรโยค กาญจนบุรี บ้านเชียง อุดรธานี

9. ห้องไม้จำหลัก จัดแสดง ฝาเพ็ยม

(ฝาเรือนที่ทำเป็นบานแคบและสูง กรูหลายบานต่อกัน ไปตามขนาด กว้างหรือยาวของห้อง มีทั้งแบบ กรูแผ่นกระดานเป็นลูกพักฝา 3 ตอน ในบานเดียวกัน หรือแบบ กรูแผ่นกระดานลูกพักฝาสอง ตอนล่างตอนบนกรูเป็นบานเกิร์ต กี่มี) ที่เคยเป็นส่วนประกอบอาคาร พิพิธภัณฑฯ แห่งนี้มีการสร้างเป็น แบบไม้จำหลักเขียนสีและประดับมุก

โดยช่างชาวจีนชั้นครู ซึ่งแสดงออกถึงคตินิยมใน ธรรมเนียมประเพณี วรรณคดี ศาสนาตามแบบจีนที่ วิจิตรงดงาม

10. ห้องศรีวิชัยหรือศิลปกรรมภาคใต้ ศรีวิชัย

เป็นชื่อรัฐหรืออาณาจักรโบราณที่ครอบคลุมพื้นที่ บางส่วนของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และภาคใต้ ของไทย รุ่งเรืองอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 12-18 ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน มีเอกลักษณ์เฉพาะ ตัวที่เรียกรวมๆ กันว่า ศิลปะศรีวิชัย และมีรูปแบบสกุล ช่างแต่ละท้องถิ่น เช่น ศิลปกรรมภาคใต้ที่จัดแสดง อยู่ในห้องนี้

11. ห้องเครื่องเรือนไทย วัฒนธรรมความ

เป็นอยู่ของชนชั้นสูงไทย แสดงให้เห็นด้วยข้าวของ เครื่องใช้ในบ้านที่มีความประณีตงดงาม เช่น แท่น บรรทม เครื่องเขียนหมาก เครื่องใช้ทำด้วยถมเงิน ถมทอง สำรับอาหารคาวหวาน คันฉ่อง (กระจก) และ ชุดเครื่องสำอาง เป็นต้น

12. ห้องประวัติศาสตร์ศิลปะไทย งานด้าน

ศิลปกรรมทางศาสนาในประเทศไทย บ่งบอกเอกลักษณ์ ของวัฒนธรรมที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่ และยุคสมัย ของประเทศ นักวิชาการได้วางแนวทางจัดลำดับ หมวดหมู่งานศิลปกรรมเหล่านี้ เรียกชื่อให้สอดคล้องกับ หลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ได้แก่ ศิลปะทวารวดี ลพบุรี อุทอง ศรีวิชัย สุโขทัย เชียงแสน ออยุธยา รัตนโกสินทร์ และบางอย่างยังสามารถกำหนดตาม ลักษณะเฉพาะถิ่น เป็นต้นว่า สกุลช่างไชยา สกุลช่าง นครศรีธรรมราช เป็นต้น

5. ห้องเครื่องถ้วยไทย-จีน จัดแสดงเครื่อง ถ้วยไทยที่ผลิตจากที่ต่างๆ ในประเทศ ที่สำคัญยังมี เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถัง ชุ่น หยวน หมิง ซิง ทั้งยังมีเครื่องถ้วยเวียดนาม ญี่ปุ่น และฝรั่งที่พบในสงขลา ซึ่งเป็นสินค้านำเข้าอย่างหนึ่ง ที่สะท้อนความเป็นเมือง ท่านานาชาติของสงขลามาดังแต่พุทธศตวรรษที่ 14

6. ห้องศิลปวัตถุในคาบสมุทรภาคใต้ จัดแสดง ประติมากรรมตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12-20 ที่ทรงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ที่เป็นประติมากรรมในพุทธศาสนาและฮินดู รวมทั้ง โบราณวัตถุที่ได้จากแหล่งโบราณคดีสำคัญในคาบสมุทร สหิงพระ เช่น กุณที่และกุณที่จากเตาปะโอ ลูกปัดจาก ชุมชนโบราณสหิงพระ เหยี่ยวอาหรับ ฯลฯ

7. ห้องเครื่องเรือนจีน ชนชาวจีนเป็นกลุ่มเข้า มาตั้งรกรากบริเวณจังหวัดสงขลาตั้งแต่พุทธศตวรรษ ที่ 24 และมีบทบาทต่อการสร้างบ้านเมืองสงขลาอยู่มาก ประเพณีความเป็นอยู่อย่างจีนจึงเป็นเอกลักษณ์ประจำ ถิ่นอย่างหนึ่ง เครื่องเรือนจีนโบราณที่นำมาจัดแสดง ประกอบด้วยเตียงและเก้าอี้ประดับมุก แท่นบูชา หิ้งพระ เครื่องบูชา (เซียงเทียน แจกัน กระถางธูป) คานหาม ตะเกียง ฯลฯ ที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชาวจีน

8. ห้อง ณ สงขลา จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ของ บุคคลสำคัญในตระกูล ณ สงขลา ที่ทายาทของตระกูล ได้นำมามอบไว้ ให้จัดแสดงเพื่อระลึกถึงเกียรติคุณของ ชุณหางเชื้อสายจีนในตระกูล ซึ่งเคยเป็นเจ้าของปกครอง เมืองสงขลา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา เปิดให้
เข้าชมเกือบทุกวัน ระหว่างเวลา 9.00-12.00 น. และ 13.00-
16.00 น. โดยจะหยุดวันจันทร์ อังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์ การ
เดินสำรวจร่องรอยอดีตที่จัดแสดงไว้ภายในพิพิธภัณฑ์นั้น ต้องใช้เวลาใน
การชมมากพอสมควร นั่นก็เพราะมีสิ่งของที่นำเสนอจำนวนมากที่ถูกนำ
มาแสดงไว้ อย่างไรก็ตาม เวลาที่นี้วันเดียวจะช่วยให้ได้รับความรู้ย้อน
เวลาไปนับร้อยนับพันปี นี่ยังว่าคุ้มค่าแก่การมาเยี่ยมชมเป็นอย่างยิ่ง

พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา เราจะไปสิ้นสุดกันที่เกาะยอ เพื่อแวะเยี่ยมพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญยิ่งอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา นั่นคือ พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา แห่งสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

หนึ่ง **เสสาบเร** ได้นำข้อมูลจากเว็บไซต์ของสถาบันทักษิณคดีศึกษามาใช้เป็นอย่างมากในที่นี้ **ทั้งนี้** เนื่องจากข้อมูลของสถาบันฯ นั้น **ดี** และกระชับ **กระทั่ง** ไม่สามารถปรับให้ดีขึ้นไปได้มาก **เสสาบเร** หวังเป็นอย่างยิ่งว่า สถาบันทักษิณฯ ยินดีให้เราช่วยเผยแพร่ให้อีกทางหนึ่ง โดยไม่ถือว่าเป็นการมา Plagiarize หรือการขโมยความรู้ความคิด เพราะเราได้ย่ำแล้วย่ำอีกกว่าเราได้ส่วนนี้มาจากที่ใด

สถาบันทักษิณคดีศึกษา ตั้งอยู่บนพื้นที่ 23 ไร่ ใน บ้านอ่าวทราย ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา สถานที่บนเขาขนาดย่อมกลางทะเลสาบตอนล่างแห่งนี้เป็นที่ที่มีทัศนียภาพสวยงาม แวดล้อมไปด้วย

บ้านทรงไทยและอาคารทรงไทยที่ร่วมสมัย แทรกตัวไปตามเชิงชันไหล่เขา ตกแต่งแบบธรรมชาติด้วยพรรณพฤกษาหลากหลาย ที่นี่เป็นที่ตั้งของแหล่งรวบรวมศึกษา และค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมของภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 สถาบันทักษิณคดีฯ เป็นหน่วยงานราชการที่มีฐานะเทียบเท่าคณะของมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมี ศาสตราจารย์สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ เป็นผู้เริ่มก่อตั้งและทุ่มเทพัฒนา และมีการจัดเก็บและแสดงข้อมูลทางวัฒนธรรมในลักษณะพิพิธภัณฑ์ ที่เรียกกันว่า **พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา**

พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่จัดแสดงโบราณวัตถุที่หายากอย่างเป็นระบบ และจัดแสดงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวใต้และขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ ตลอดจนประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปหัตถกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของกลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ยิ่งไปกว่านั้น อาคารสถานที่ ตลอดจน

องค์ประกอบอื่นๆ ล้วนสื่อความหมายของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ทั้งสิ้น **พิพิธภัณฑสถานวิทยาเริ่มเปิดเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2534** โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารกลุ่มบ้านหลังคาจั่ว อาคารกลุ่มบ้านหลังคาปั้นหย้า อาคารกลุ่มบ้านหลังคาบลานอ

พิพิธภัณฑสถานวิทยา จัดแสดงวัตถุประมาณห้าหมื่นชิ้นแบบถาวรในห้องกว่าสามสิบห้องบนพื้นที่กว่าสามพันตารางเมตร โดยผสมผสานสื่อหลากหลายชนิดประกอบเนื้อหา เช่น หุ่นจำลอง เสียง ภาพ วิดีทัศน์ และ

มัลติมีเดีย ฯลฯ โดยจัดแบ่งเป็นอาคารและห้องดังนี้ อาคารนวมภูมินทร์ (7 ห้อง) อาคารกลุ่มบ้านหลังคาบลานอ (6 ห้อง) อาคารกลุ่มบ้านหลังคาปั้นหย้า (5 ห้อง) อาคารกลุ่มบ้านหลังคาจั่ว (7 ห้อง) ลานบนอาคารนวมภูมินทร์ (6 ห้อง) และ **อาคารศิลปกรรมทักษิณ** (4 ห้อง)

จากนวนิยายพันธุ์ มี ๗ ห้อง

1. ห้องประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ จัดแสดงโบราณวัตถุที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และโบราณวัตถุที่แสดงว่ามีการติดต่อระหว่างคนพื้นเมืองภาคใต้กับกลุ่มชนภายนอก เช่น จีน อินเดีย มลายู อาหรับ ฯลฯ จัดแสดงเกี่ยวกับอาณาจักรที่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของภาคใต้ อันได้แก่ ศรีวิชัย ตามพรลิงค์ สทิงพระ-พัทลุง และ สังขาสูกะ นอกจากนี้ ยังจัดแสดงเรื่องราวของชนกลุ่มน้อยในภาคใต้ เช่น ชาวโก (มันนิ) และ ชาวเล

2. ห้องลูกปัดและเครื่องประดับ จัดแสดงลูกปัดโบราณที่พบในภาคใต้ โดยแสดงทั้งวัสดุที่ใช้กรรมวิธีและเทคนิคการผลิต ลักษณะ รูปแบบ และตัวอย่างลูกปัดที่พบจากแหล่งต่างๆ ทั้งยังจัดแสดงเครื่องประดับที่ใช้กันในภาคใต้ เช่น กำไล กระพรวน เข็มขัด ปิ่น และ จั๊บปิ้ง

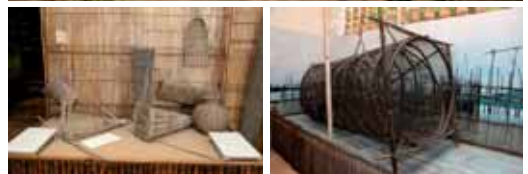

3. ห้องมิดและศาสตราวุธ จัดแสดงมิดและอาวุธที่ใช้ในภาคใต้ โดยชี้ให้เห็นความหลากหลายของรูปแบบ คติความเชื่อ และวัฒนธรรมในการใช้สอย เช่น ในการประกอบอาชีพ และในการใช้เป็นสิ่งแสดงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ ยังจัดแสดงอาวุธพกพาประจำตัว เช่น มิดต่างๆ

4. ห้องอาชีพหลักทางภาคใต้ จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพของชาวใต้ ทั้งยังจัดแสดงเครื่องส่งสัญญาณ อันได้แก่ เหลาะและดิ่ง (กระดิ่ง) ที่ใช้สวมคอสัตว์เลี้ยง รวมทั้งยังมีการแสดงตัวอย่างหินและแร่ธาตุที่มีในภาคใต้ และผลิตภัณฑ์จากยางพารา

5. ห้องเครื่องมือจับสัตว์ จัดแสดงเครื่องมือที่ใช้จับสัตว์ ทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ โดยมีรูปแบบหลากหลายตามประโยชน์การใช้สอย เช่น กรงต่อนก ไซ ลุ่ม ช้อง เขียด ช้อน ชนาง โพงพาง ฯลฯ

6. ห้องเครื่องปั้นดินเผา จัดแสดงกระบวนการผลิต การตกแต่งลายบนผิวของเครื่องปั้นดินเผา ตัวอย่างภาชนะดินเผาแบบต่างๆ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และจากแหล่งต่างๆ ในภาคใต้ เช่น แหล่งสทิงหม้อและแหล่งเกาะยอ เครื่องปั้นดินเผาของจีนสมัยราชวงศ์ต่างๆ นอกจากนี้ ยังจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาจากตะวันตก เช่น ฮอลันดา (ฮอลแลนด์ หรือ เนเธอร์แลนด์) อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น

7. ห้องผ้าทอพื้นเมือง จัดแสดงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้า และตัวอย่างผ้าทอพื้นบ้านจากแหล่งต่างๆ ในภาคใต้ รวมทั้งผ้าทอต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังจัดแสดงหุ่นจำลองแสดงการแต่งกายตามวาระต่างๆ ของชาวลี

อาคารกลุ่มบ้านหลังคาขาว มี 6 ห้อง

1. ห้องกระต่ายขูดมะพร้าว จัดแสดง เหล็กขูด หรือ กระต่ายขูดมะพร้าว รูปทรงต่างๆ ทั้งที่ทำจากไม้ เหล็ก และกระดุกช้าง ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จะนำเนื้อมะพร้าวไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังแสดง เหล็กปอกเปลือกมะพร้าว เหล็กแงะเนื้อมะพร้าว กรามขัง และดรองที่ใช้กรองน้ำกะทิ และผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องดนตรี

2. ห้องเครื่องมือช่างไม้และงานศิลป-หัตถกรรม จัดแสดงเครื่องมือช่างไม้ เช่น เลื่อย รางทัด กบไสไม้ เครื่องเจาะ เครื่องกลึง และงานหัตถกรรม ได้แก่ งานไม้แกะสลักที่ใช้ตกแต่งอาคารและเรือกอลและพิมพ์ทำขนม รูปหนังตะลุง จัดแสดงลวดลายและขั้นตอนงานจักสานเสื่อกระจูดและย่านลิเภา นอกจากนี้ยังมี ผลิตภัณฑ์จากวัสดุต่างๆ เช่น ไม้ไผ่ ไผ่ตาล เตย หวาย คล้า กลุ่ม ซึ่งลวนบ่งชี้ถึงภูมิปัญญาและฝีมือเชิงช่างของชาวใต้ในการปรับใช้พืชที่มีในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์

3. ห้องการศึกษา จัดแสดงเกี่ยวกับการศึกษาตามประเพณีโบราณของชาวไตโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาในมณฑลเทศาภิบาลที่มีการตั้งโรงเรียนประจำมณฑลขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้ยังมีการศึกษาด้านฝึกหัดครู อาชีวะ และมหาวิทยาลัย ตลอดจนการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้

4. ห้องนันทนาการ จัดแสดงอุปกรณ์ตัวอย่างจำลองและภาพถ่ายเกี่ยวกับการละเล่นและกีฬาในท้องถิ่นภาคใต้ เช่น กรี้อโต๊ะ บานอ สะบ้า ลูกข่าง หมากขุ่ม ว้าว ชนวู้ และ ตีโก่ เป็นต้น การละเล่นและกีฬานั้นมีทั้งที่เป็นการแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน และทั้งที่เป็นการพนัน

5. ห้องเครื่องประทีป จัดแสดงเกี่ยวกับเครื่องกำเนิดแสงสว่างและเครื่องตามไฟ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการใช้ไฟส่องสว่างของชาวใต้ เช่น เหล็กไฟดับ เหล็กไฟดี และตะเกียงหลากหลายรูปแบบ เช่น ตะเกียงคางคก ตะเกียงไขเปิด ตะเกียงเจ้าพายุ และ ตะเกียงแสงจันทร์

6. ห้องเครื่องแก้ว จัดแสดงเครื่องแก้วที่พบและใช้กันในภาคใต้ เช่น ลูกปัด กำไลแก้ว ภาชนะแก้วชนิดต่างๆ ที่ใช้ในครัวเรือนโดยจำแนกตามสี ภาชนะแก้วที่ใช้ใส่เครื่องสำอาง เครื่องหอม ขวดแก้ว และขวดโหล หลากรูปแบบ ตลอดจนลูกแก้วของเล่นสำหรับเด็ก

อาคารกลุ่มบ้านหลังคาชั้นนขา มี 5 ห้อง

1. ห้องวัฒนธรรมโลหะและโลหะ (โลหะ คือ โลหะเจือ เช่น ทองเหลือง ทองบรอนซ์) จัดแสดง เครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะและโลหะผสม เช่น เงิน ตะกั่ว ทองแดง สำริด นาก ทองเหลือง อีกทั้งยังจัดแสดงให้ เห็นถึงลักษณะการใช้สอย ของภาชนะบางชนิด เช่น ชันหมาก เครื่องเขียน กระบอกขนมจีน

2. ห้องอิสลามศึกษา จัดแสดงประวัติและการแพร่กระจายของศาสนาอิสลามในภาคใต้ รวมทั้ง วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของมุสลิมชาวไทย

3. ห้องการเล่นพื้นเมือง จัดแสดงมัลติมีเดีย เกี่ยวกับการเล่นและดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ ได้แก่ หนัง โนรา กาลอ ลิเกป่า นอกจากนี้ยังมีโรงหนังตะลุงจำลอง หุ่นกคนตรีโนรา และ หุ่นโนทำรำโนรา เครื่องดนตรี พื้นบ้าน และประวัตศิลป์แห่งชาติชาวดัต

4. ห้องเหรียญและเงินตรา จัดแสดง วิวัฒนาการของเหรียญและเงินตราที่ใช้ในประเทศไทย และในภาคใต้ รวมทั้งของต่างประเทศที่พบในภาคใต้ เช่น เหรียญจีนสมัยราชวงศ์ต่างๆ เหรียญเงินตราของ ชาวจวา มลายู ตลอดจนเหรียญเงินตราของประเทศใน ยุโรปที่ใช้ในประเทศอาณานิคม

5. **ห้องศาสนา** จัดแสดงเกี่ยวกับศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ในภาคใต้ โดยใช้ศาสนวัตถุ และการจำลองภาพเขียนและภาพถ่าย เช่น ฐานศิวลึงค์ ใบเสมา ธรรมาสัน ภาพถ่ายจิตรกรรมฝาผนังที่วัด มัชฌิมาวาส (วัดกลาง) จังหวัดสงขลา ที่วัดชลธาราสิงเห จังหวัดนราธิวาส ที่วัดวัง จังหวัดพัทลุง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภาพเขียน ท่านพุทธทาสภิกขุ และ ท่านปัญญาันนทะภิกขุ

อาคารกลุ่มบ้านนวลดำจ้ว มี 7 ห้อง

1. **ห้องจัดแสดงรูปหล่อสามสมเด็จพระนเรศวรมหาราช** ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าพะโคะ (หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด) สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ และ สมเด็จพระเจ้าเกาะใหญ่ นอกจากนี้ยังจัดแสดงประเพณีการกำเนิดแบบโบราณ ซึ่งมีหมอบตาแยเป็นผู้ทำคลอด การอยู่ไฟ เครื่องใช้ในการบริบาท ทารก และการเลี้ยงดูทารก

2. **ห้องจัดแสดงหุ่นการละเล่นของเด็ก** เช่น การเล่นชัตราว การเล่นวาว การเล่นปั้นวัวปั้นควาย นอกจากนี้ยังแสดงของเล่นเด็กพื้นบ้านภาคใต้จากวัตถุจริง เช่น วาว ฉับฝั่ง ลูกข้าง

3. ห้องจัดแสดงหุ่นการฝากตัวเข้าเรียน และ
ผูกเกลอ โดยมีหุ่นการนำเด็กไปฝากเข้าเรียนกับ
พระสงฆ์ที่วัด หุ่นการตกลงเป็นเพื่อนเกลอ และหุ่นที่
แสดงกิจกรรมที่ช่วยกันทำงาน หรือเรียกว่า **ช่วยการ**
เช่น การช่วยกันสร้างบ้าน

4. ห้องจัดแสดงหุ่นประเพณีการบวช เช่น
การลาบิดามารดาไปบวช การโกนผม การแห่หาคัด พิธี
บวชภายในอุโบสถ และหุ่นพระสงฆ์บวชใหม่ออก
บิณฑบาต

5, 6 และ 7 ห้องจัดแสดงหุ่นเรื่อง วัฒนธรรม
การรักษาพยาบาล และความเชื่อโศกชะตาราศี และ
อื่น ๆ เช่น การรักษาโดยการนวด การดูหมอ การ
ออกปากกินวาน (การเตรียมอาหารเพื่อเลี้ยงแขกที่มา
ช่วยงาน) การช่วยเก็บข้าวในนาและในยุ้งฉาง การแสดง
ประเพณีรดน้ำดำหัว

งานขนานงานวัฒนธรรม มี 6 นื่อง

1. ห้องสงขลาศึกษา จัดแสดงข้อมูลเมืองสงขลา ทั้งที่เป็นวัตถุ เอกสาร หรือ สื่อประวัติศาสตร์ โบราณคดีของสถานที่สำคัญ เช่น แผนที่เมืองสงขลา ผังเขาแดง ผังแหลมสน ผังบ่อยาง (ปัจจุบัน) ตลอดจนแบบจำลองประตูเมืองสงขลา นอกจากนี้ยังจัดทำบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองและประวัติบุคคลสำคัญที่เป็นชาวเมืองสงขลา

2. ห้องวรรณกรรมท้องถิ่น จัดแสดงวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทลายลักษณ์ ได้แก่ หนังสือ บุดหรือสมุดข่อย และสมุดใบลาน พร้อมการบริการข้อมูลแก่บุคคลภายนอกในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น

3. ห้องเอกสารท้องถิ่น จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติที่ใช้สิ่งพิมพ์เป็นสื่อ ทั้งที่เป็น ตำรา งานวิจัย บทความ บทความวิจารณ์ รายงานประจำปี เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา ข่าวสาร รวมทั้งเอกสารเก่าอื่นๆ ที่เกี่ยวกับทัศนคติ

4. ห้องพิพิธภัณฑ์เสียง จัดเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเสียง โดยจำแนกหมวดหมู่ตามเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ และเปิดให้บุคคลทั่วไปได้ศึกษาค้นคว้าด้วยบริการที่ทันสมัย

5. ห้องพิพิธภัณฑ์ภาพ จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติด้วยระบบภาพ ทั้งภาพถ่ายเส้น ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย สไลด์ แดปวีดีทัศน์ และ ภาพยนตร์ รวมทั้งการผลิตรายการเกี่ยวกับทัศนคติด้วยระบบวีดีทัศน์ และจัดเก็บในซีดีรอม

6. ห้องศูนย์บริการข้อมูล จัดรวบรวมและให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อเชื่อมโยงกับสถาบันทางวัฒนธรรมอื่นๆ และให้บริการสืบค้นข้อมูลทางวัฒนธรรม

อาเซียนศิลปกรรมทัศน

มี 4 ห้อง

1. **ห้องประวัติศาสตร์ศิลปะในภาคใต้** จัดแสดงศิลปะปะถ้ำ โดยการจำลองบรรยากาศในถ้ำและนำเสนอภาพถ่ายศิลปะปะถ้ำตามแหล่งโบราณคดีในภาคใต้ และจัดแสดงภาพจิตรกรรมบนฝาผนังวัดสำคัญๆ ในภาคใต้

2. **ห้องอัครศิลปิน** จัดแสดงพระราชประวัติด้านศิลปะและผลงานศิลปกรรมจากฝีมือพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

3. **ห้องศิลปินเกียรติคุณ** จัดแสดงประวัติและผลงานของศิลปินแห่งชาติชาวไทยทุกสาขา (ทัศนศิลป์ วรรณศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะพื้นบ้าน ฯลฯ) นับตั้งแต่เริ่มมีการเชิดชูบุคคลให้เป็นศิลปินแห่งชาติกระทั่งถึงปัจจุบัน

4. **ห้องนิทรรศการศิลปกรรมศิลปินและเยาวชนภาคใต้** จัดแสดงประวัติและผลงานของศิลปินผู้มีชื่อเสียงและมีคุณูปการต่อสังคมภาคใต้ รวมทั้งผลงานของเยาวชนที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานศิลปกรรมเยาวชนทัศน

นักท่องเที่ยวไม่น้อยเลือกที่จะถ่ายภาพทิวทัศน์ของสะพานติณสูลานนท์จากจุดนี้ หลายคนอดไม่ได้ที่จะถ่ายรูปคู่กับประติมากรรม และหลายคนถึงกับทำท่าเลียนแบบรูปปั้นเสียเลย

นอกจากการเยี่ยมชมการจัดแสดงในห้องต่าง ๆ ภายในอาคารต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว สถาบันทัศนศึกษายังมีอีกมุมหนึ่งที่ชวนให้เดินเล่นผ่อนคลายอิริยาบถ คือ **อุทยานวัฒนธรรม** ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงวัฒนธรรมกลางแจ้ง ประติมากรรมที่โดดเด่นคือ ประติมากรรมโนราห์ท่าต่อตัวขนาดหนึ่งเท่าครึ่งของคนจริง ณ จุดที่มองเห็นสะพานติณสูลานนท์ฝั่งเกาะยอ-เขาเขี้ยว ได้อย่างชัดเจนและสวยงาม

ในอุทยานฯ ยังมี **สวนหนังตะลุง** กล้วยบ้านทรงไทยที่ชื่อ บ้านวิภาวดีรังสิต ที่มีการจัดแสดงรูปปั้นหนังตะลุงทำการเกษตร หนังตะลุงของ **หนังจวนบ้านคูซุด (ผู้ประดิษฐ์ตัวหนัง คุณเทง)** ประติมากรรม **หนังกัน ทองหล่อ** ศิลปินแห่งชาติ รวมทั้งประติมากรรมรูปตัวละครในหนังตะลุง เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรื่องวัฒนธรรมการละเล่นหนังตะลุงของชาติ

สถานทักษิณคดีศึกษา ยังมี อาคารที่พักเป็นรูปเตาเผากระเบื้อง เรียงรายอยู่ 5 หลัง จุดประสงค์ของห้องพัก ต้องการให้เป็นที่พักของศิลปินผู้เดินทางมา สร้างสรรค์ผลงาน และมาเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ในโครงการต่างๆ แต่ในช่วงที่ไม่มี กิจกรรมก็จะเปิดเป็นที่พักแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มเติมจากที่พักของสถาบันทักษิณคดีศึกษาที่มีอยู่ แล้วในบริเวณอาคารนวมภูมินทร์ เรือนพักอ่าวทราย และบ้านวิภาวดีรังสิต

ทิวทัศน์ ครั้งนี้ เราขออนุญาต
ลงเอยแต่เพียงเท่านี้ เพราะเพียงเท่านี้ก็กินหน้า
หนังสือมาครึ่งค่อนเล่มแล้ว และเพียงเท่านี้ก็คง
เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ที่ท่านจะนำไปขยายความรู้ต่อ
นะครับ

สามจังหวัดรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
มีของดีที่มีคุณค่า
น้ำขึ้นขมและควรรค่าแก่การหวงแหน
การนำเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ
ในบทความนี้
คงจะช่วยทำให้หลายท่านได้รู้จัก
กับพื้นที่ดีขึ้น

ทั้งในแง่มุมมองประวัติศาสตร์
วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตผู้คน
นับแต่อดีตกาล จวบถึงปัจจุบัน
และหากว่าท่านจะได้มีโอกาสไปสัมผัส
สถานที่เหล่านี้ด้วยตนเอง
เชื่อว่า ท่านย่อมจะซาบซึ้งกับคุณค่า
ของประวัติศาสตร์ และวิถีวัฒนธรรม
ของชนชาวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแห่งนี้
ยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ

เสียงเรียมจากลุ่มเล

เรื่องย่อจากวิดิทัศน์ ความยาวประมาณ 90 นาที

หวัน (ตะวัน) เด็กบ้านนอก
 เข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่
 ประสบความสำเร็จ
 มีชื่อเสียงจากการรำโนรา
 แต่บางวัน **หวัน** ตื่นมาตอนเช้า
 นั่งคิดถึงตัวเองแล้วก็อยากอาเจียน
 ...เรามาทำอะไรที่นี่ ?
เพราะที่นี่... มันไม่ใช่ที่ของเรา !

เสียง นาฬิกามันดังอยู่ตลอดเวลา
มันผลักเราให้เคลื่อนที่ไปข้างหน้า ไปกับยุคสมัย
อย่างไม่มีอะไรหยุดยั้งได้

...นอกจากเราจะยอมโดดเดี่ยว
และเดินสวนกระแสกับฝูงชน

เมื่อ **หวัน** มองย้อนกลับไป
บางสิ่งบางอย่างยังอยู่ในความทรงจำ
มีลิ้มเลียน...

บ้าน ของ **หวัน** อยู่ตรงริมนา แดนต้น
โหนดและโนรา ยามที่โนรามายเยือนถึงบ้าน ความ
สนุกสนานคือความทรงจำ พ่อของ **หวัน** เป็นโนราใหญ่

๗1 วันหนึ่ง ต้องทำพิธีเข้าทรงให้แม่ของ
หวัน ที่ไม่สบายมานานแล้ว **หวัน** พ่อ และญาติๆ ได้
แต่เป็นห่วง จึงมาให้ตาหลวงช่วยดูอาการว่า ทำไม่ถึง
รักษาไม่หายสักที ตาหลวงบอกว่า **แม่ไม่ได้เป็นอะไร**
เพียงแต่จะมาเตือนพ่อว่า ใครจะเป็นคนสืบทอดโนรา
แทนพ่อต่อไปเมื่อหมดจากพ่อไปแล้ว พ่อบอกว่า เรื่อง
นั้นไม่ต้องเป็นห่วง มีลูกหลานเยอะ ให้ตาหลวงไป
เลือกว่าจะเอาคนไหน

๗1 หลวงถามว่า **ใครจะรับสืบทอดต่อไป**
หวัน ถามกลับว่า **ถ้าผมบ่นแล้วแม่จะหายหรือ**
ไม่ ตาหลวงตอบว่า **หาย**

หวัน จึงบ่น แต่ภายหลังก็ลืม เวลาผ่านไป แม่
ก็ดีขึ้นและอยู่กับครอบครัวไปอีกหลายปี และวิถีชีวิต
ของคนโหนด นา เล และโนรา ก็ยังคงดำเนินต่อไป

พ่อ รับผิดชอบ มาอยู่ที่บ้าน มานอน มากิน
มาเรียนรู้ถึงวิถีของโนรา **หวัน** มีเพื่อนหญิงที่สนิท
คนหนึ่งชื่อ **นวล** สาวน้อยที่ชื่นชอบการร้องเพลง

พว ย่างเข้าเดือนสามเดือนสี่ พุงข้าวเริ่มออกรวงสีเหลืองอร่าม เหล่าโนราเด็กก็เริ่มออกพราhl ล่าเหยื่อ พวกผู้หญิงก็จะออกไปหาของกิน แต่ก็อดไม่ได้ที่จะเด็ดสายบัวมาทำเป็นสายสร้อย เล่นขายของ พวกเด็กผู้ชายก็เล่นตามประสาเด็กทั่วๆ ไป แหงปลาหมอก ปลาตุ๊ก กัดปลา จนถึงขันโดนพ็อตี้ ซึ่งถึงแม้ **หวัน** จะไม่ได้ร่วมกัดปลา แต่ก็สารภาพแทนเพื่อนฯ และถูกตืออยู่คนเดียว

ก12 เวลาผ่านไป

พรากวัยเด็ก และชีวิตแม่ของหวันไป

แต่กาลเวลายังร้อยรัด **หวัน** และ **นวล** ไว้ด้วยกัน เย็นๆ หลังเลิกเรียนทั้งคู่มักกลับบ้านด้วยกัน แวะนั่งริมคลอง เด็ดสายบัว ซี่จักรยานผ่านท้องนา ต้นตาล... อย่างไม่รู้ก็ตาม ต่างคนต่างก็มีความใฝ่ฝันที่ต่างกัน **นวล** อยากเป็นนักร้องดัง ส่วน **หวัน** อยากเป็นโนราใหญ่

กัง เวลาไปโรงเรียน **หวัน** กับ **นวล** ก็ไปเรียนด้วยกัน แต่ก็เรียนคณิตศาสตร์กันแบบท่องท่อง **แก้ว** บอก **หวัน** ได้ **เท่าไร** เพื่อนบางคนตอบว่า

สิบห้า บ้าง สิบสาม บ้าง **สิบสี่** บ้าง ส่วน **หวัน** เฉลยว่าเท่ากับ **หกสิบ** เพราะครูสอนว่า ให้เอาเก้าไว้ในใจ จากนั้นก็นับนิ้วต่อไปทีละนิ้วหกครั้งว่า สิบ ยี่สิบ สามสิบ สี่สิบ ห้าสิบ และ หกสิบ เป็นที่ชวนขันกันในหมู่เพื่อนๆ ชีวิตในวัยเด็กของ **หวัน** และเพื่อนๆ มีทั้งเจ็บปวด สนุกสนาน แต่แม้ว่าเราจะเริ่มที่ตรงจุดไหนก็ตาม ก็มักจะมาจบกันที่ ริมเล ร่ายรำ ลูกไฟ และวัยเยาว์

เวลา ที่มีความสุข สิ่งต่างๆ ก็ดูดี และผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว จนลืมนึกไปว่ามีอีกด้านที่ตรงข้ามกับความสุขอยู่ด้วย เพื่อนๆ ต่างก็กลับไปอยู่บ้านของตนเอง ไปโรงเรียน พ่อเคี้ยวเชิญโนราให้ **หวัน** หนักขึ้นแต่ **พี่ดาว** พี่สาวของ **หวัน** ต้องออกมาทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ทั้งที่ **พี่ดาว** ก็อยากเป็นโนราเช่นกัน

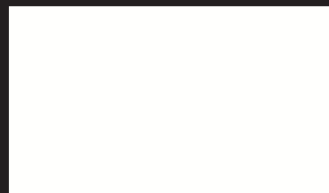

พ่อ สอน *หวัน* ว่า
เราเป็นโนรา เมื่อเราใส่เทริด
แล้ว เราอย่าก้มหัวให้ใคร จะ

ก้มหัวให้เฉพาะกับแม่เลสาบ แม่โพสพ และแม่ธรณี เท่านั้น พ่อเอาเทริด กางเกง ผ้าม้า ให้ *หวัน* และเล่าว่า สมัยพ่อยังเป็นเด็ก ๆ นั้น มันไม่ได้มาง่าย ๆ อย่างนี้ ต้องมีการเคี้ยวเชือกกันอย่างหนัก ถ้าทำไม่ได้ก็จะโดนทำโทษ ไล่ไปคอกหมู พ่อยังสอนอีกว่า เราเป็นโนราอย่างเดียวยังไม่ได้ จะต้องหาอย่างอื่นมาเสริม มาทำกัน เช่น ออกเล ทำนา เก็บตาล เคี้ยวน้ำตาล ต้องฝึกไว้ให้คล่อง

ภาว เวลาผ่านไป ฝนตก น้ำท่วม ข้าวในนาล่ม ต้องพึ่งปลาจากแม่เลสาบ *หวัน* ไม่ค่อยมีเวลาได้เจอกับ *นวล* มาวันหนึ่ง *หวัน* ก็ได้รับรู้ข่าวร้ายว่า *นวล* ตัดสินใจที่จะออกไปหางานอื่นทำ ไปเป็นนักร้องในเมืองใหญ่ เหตุเพราะไม่มีใครจ้างโนราไปเล่นอีกแล้ว ทะเลสาบก็ไม่มีปลา จะขึ้นไหนต เคี้ยวตาลรายได้ก็ไม่พอกินอยู่ดี แต่ *หวัน* ยังตั้งมั่นที่จะรำโนราต่อไป จะไม่ทิ้งโนรา

หวัน ออกงานคู่กับพ่อครั้งแรก เป็นการทำพิธีกรรมกรแก้บนให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งเป็นแกนหลักทางด้านจิตวิญญาณควบคู่ไปกับพุทธศาสนาในท้องถิ่นนี้ *หวัน* ภูมิใจและมักอวดอ้างกับ *นวล* ว่า เลือกร้านลานดิน แม้ไร้สินแต่มีศักดิ์ แต่ *นวล* มักหยอกล้อกลับว่า ระวังจะเสียของรัก ถ้าไม่พักรำโนรา

ทรงเกษน เปลี่ยนไป *นวล* เปลี่ยนไป ไปเป็นนักร้องอย่างที่ชื่นชอบ อย่างที่บอกว่า ทั้งร้องและรำมันเหนื่อย ไปร้องอย่างเดียวสบายกว่า *หวัน* เสียใจมาก แต่เรื่องร้าย ๆ ยังไม่จบสิ้น พ่อจำต้องหยุดพักเรื่องโนราเพื่อไปออกเรือทะเลนอกเพื่อชีวิตและอนาคตของลูกทั้งสองเพราะรายได้ไม่เพียงพอ

ผู้ศักดิ์สิทธิ์ ครูพรานบอกว่าจะถ่ายทอดวิชาโนราอันแท้จริงให้กับ **หวัน**

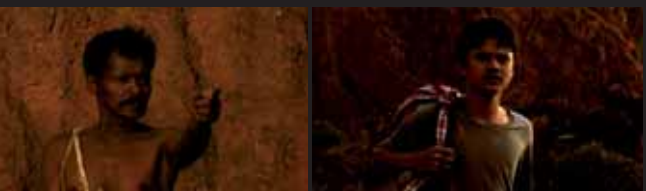
หวัน กลัวมาก อยากวิ่งหนี แต่บางสิ่งบางอย่างมาดึงดูดไว้ ทำให้ต้องเดินตามติดเข้าไปในอีกโลกหนึ่งโลกที่ **หวัน** ไม่เคยรู้จักมาก่อน

พี่ดาว ไม่ได้เรียนแล้ว ต้องออกมาทำงาน แม่พ่อก็ยังคงส่งให้ **หวัน** ได้เรียน แต่ชีวิต **หวัน** ก็เปลี่ยนไป พอหยุดโนรา ก็เหมือนหยุด

หายใจ ทะเลสาบดูแห้งไป ยิ่งได้ข่าวต่อมารู้ว่าพ่อได้เสียชีวิต และจะไม่ได้กลับมาอีกแล้ว พี่ดาว ก็ต้องทำงานหนักขึ้น และเพื่อที่จะได้ไม่ต้องก้มหัวให้ใคร **หวัน** ต้องถอดเทริดวาง ถึงวันที่ **หวัน** ต้องตัดสินใจ เพราะทนเห็น พี่ดาว ทำงานหนักเพื่อส่งหวันไปเรียนต่อไปอีกไม่ได้

หวัน บอกลา พี่ดาว แวะลา พ่อ แม่ และสกลุเทริดโนรา

ครูพราน พยายามว่า เราเป็นพราน เราขออาหารจากแม่ธรณี เราขอชีวิตจากสัตว์เพื่อเลี้ยงชีพ **เราสัญญาว่า**

วันหนึ่งร่างกายของเรา จะคืนให้กับผืนดิน และสรรพสัตว์ทั้งปวง

ระนวาง เดินทาง ชะตากรรมนำพาให้ **หวัน** ได้พานพบกับครูพราน

ครูพราน สอน **หวัน** ว่า ให้มองเวลาน้ำชนกับฟ้า เวลากลางคืนชนกับกลางวัน

มองให้ลึกเข้าไป ดูแม่คงคากำลังรำกับแม่ธรณี แม่ศรีมาลา ครูต้น

มองเข้าไปที่ภูเขา จะเห็นว่าเราตัวเล็กแคไหน
ให้ภูเขาเล่าเรื่องให้ฟัง

โนรา คือการรำยรำ
โนรา คือการเคลื่อนไหว
ที่เป็นอนิจจัง

หวัน ย้อนกลับออกมาตามทางเดิม
แต่โลกไม่เหมือนเดิมอีกต่อไปแล้ว ไม่มีคำอำลา
มีแต่หน้าที่ ครูพรานบอกให้ **หวัน** เดินทางขึ้นเหนือ
ต่อไปด้วยใจที่เปิดกว้าง และหยุดรอเรียนรู้ กระทั่ง
ได้ยิน เสียงเรียกจากกลุ่มเล

หวัน ได้ทราบซึ่ง และเข้าใจ ว่าเวลา
วาดแขนเหวี่ยงขา ดาว ตะวัน ต่างก็เคลื่อนไป
พร้อมกับ **หวัน**

โนราอยู่ที่ใจ

เวลาผ่านไป

ครูพรานผลัก **หวัน** ให้เดินทางผ่านหลากหลายพื้นที่
หลายมิติเวลา เป็นการเดินทางในตัวของมันเอง

หวัน พร้อมแล้วที่จะโบยบิน

หวัน แวะลาแม่เลสาบก่อนจะเดินทางขึ้น
เหนือ **หวัน** เห็นโนราเสื่อม ทะเลสาบตื้น ไม่มีปลา
นาข้าวร้าง ต้นตาลไม่มีคนขึ้น บ้านมีแต่คนแก่เฒ่า
อยู่ **ทุกอย่างกำลังสูญ**

หวัน มุ่งหน้าเข้าสู่เมืองใหญ่

หวัน กลางเขิน คนดังไปแล้ว

ณ เมืองหลวง

ขณะเดินแสวงหาอนาคต **หวัน** ได้ยินเสียงปี่โนรา เสียงกลองทับ มาจากตึกๆ หนึ่ง **หวัน** เจียหูเดินตามเสียงนั้น เข้าไปพบชายคนหนึ่งในโรงละคร ซึ่งต่อมา ทราบว่าชื่อ **พีฐาน** ซึ่งก็กำลังเสาะหาผู้มีความสามารถทางด้านโนรา เมื่อรู้ว่า **หวัน** เป็นโนรา **พีฐาน** ก็ชวน **หวัน** ให้อยู่ทำงานด้วยกัน มีที่อยู่ ที่กิน

เสร์ว้า

การแสดงหนึ่ง **หวัน** ออกมาพบกับ **นวล** ! **นวล** บอกว่า เห็น **หวัน** จากป้ายโฆษณาจากไนโทรทัศน์ **นวล** จึงตามมาดู และบอกว่าคนกรุงชอบที่ **หวัน** รำโนราแบบสมัยใหม่ **นวล** ยังบอกอีกว่า ตอนนี้ **นวล** ไม่ได้มีอาชีพเป็นนักร้องแล้ว เพราะที่ผ่านมามีแต่คนเห็นแก่ตัว เอาเปรียบ **นวล**

หวัน ตกใจอยู่ด้วย เปิดใจเรียนรู้ แลกเปลี่ยนกับพวกพี่ๆ ในโรงละคร เพราะการเป็นโนราจะต้องเปิดใจให้กว้าง เวลาว่าง **หวัน** มักจะมานั่งคุยกับ **พีฐาน** เรื่องโนรากับยุคสมัย **พีฐาน** เตือนว่า การปรับตัวให้เข้ากับสมัยใหม่ จะต้องคงรากเหง้าไว้ให้ได้

หวัน

หวัน บอกกับ **นวล** ว่า **หวัน** มาอยู่ที่นี้ **หวัน** มาทำงาน และ **หวัน** ยังเป็นโนราที่ถือพรหมจรรย์ ซึ่งจะต้องบวชเรียน ตัดลูกก่อน ไม่เช่นนั้นจะก้าวขึ้นไปเป็นโนราใหญ่ไม่ได้ สำหรับความรู้สึกที่มีกับ **นวล** เคยเป็นเช่นไรก็ยังคงเหมือนเดิม **นวล** ขอให้ **หวัน** เดินตามความใฝ่ฝันที่จะเป็นโนราใหญ่ และ **หวัน** ก็ให้คำมั่นว่า จะเป็นโนราใหญ่ให้ได้ตามคำขอของ **นวล**

หวัน กับ **พีฐาน** ลองเปิดการแสดงตามที่ได้คิดปรับไว้ การแสดงดำเนินไปด้วยดี กระแสตอบรับจากผู้ชมดีมาก มีผู้รู้จักและชื่นชอบมากขึ้นๆ

หวัน ได้ยินเสียงเรียกที่ชัดเจนจากเลสาบ จากโนราโรงครู พิธีกรรม กายและใจ **หวัน** พร้อมแล้ว **ความสำเร็จ** และชื่อเสียง **ไม่มีความหมาย** สำหรับ **หวัน** อีกต่อไป

หวัน จะกลับบ้าน แม่ศรีมาลา แม่เลสาบ แม่ธรณี รอ **หวัน** ด้วย

หวัน กลับถึงบ้าน ความเจริญมาถึง แต่ที่บ้านก็ยิ่งเหมือนเดิม มีเรื่องมากมายที่ **หวัน** กับ **พี่ดาว** ต้องคุยกัน..... เรื่องโนรา เรื่องอาชีพ เรื่องชุมชน

กุด กาลเปลี่ยนผันไป มีสิ่งใหม่ๆ เข้ามาสู่ ชุมชน หลายที่การเก็บเกี่ยวข้าวด้วยคนเปลี่ยนผัน ไปเป็นการจ้างรถเก็บเกี่ยวข้าว

ดี ที่หน้าข้าวของ **หวัน** กับ **พี่ดาว** มีอยู่น้อย จึงคงใช้วิธีแบบเดิมๆ เก็บเอง ทำเอง นอกจากนี้ ทั้งสองยังพยายามช่วยกันฟื้นฟูรูปแบบการลงแรง ขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน เพราะนี่ไม่ใช่แค่เรื่องการทำนา เพียงอย่างเดียว แต่มันสืบเนื่องไปถึงโนรากับ **หวัน** เริ่มทำงานร่วมกับชุมชน ตระเตรียมสถานที่ต้อนรับ นักท่องเที่ยว **หวัน** ออกงานคู่กับ **พี่ดาว** แบบทั้ง โนราหญิง และโนราชาย

หวัน เริ่มงานแรกให้แก่ชุมชน **หวัน** สอน โนราให้แก่เด็กๆ ในโรงเรียน **หวัน** กับ **พี่ดาว** ผักผืน ตัวเองอย่างหนัก **พี่ดาว** ชอบไปฝึกกรรมทะเลสาบ ดั่งแม่ศรีมาลา ครูต้น

หวัน คิดถึง **นวล** พร้าร้อง **เลือกรับนลาน** ดิน **แม่ไร่นาแต่มีศักดิ์** และได้ยินเสียงขานรับจากข้าง หลังว่า **โบยบินไปไกลนัก ปีกไกลหักจึงกลับรัง** **นวล** กลับบ้านมาแล้ว

หวัน พา **นวล** มาหา **พี่ดาว** ที่บ้าน **หวัน** บอกว่า **นวล** จะมาอยู่ที่บ้านเพื่อที่จะ รำโนรากับกันสามคน **พี่ดาว** บอกว่าแค่รำโนรามัน คงไม่พอกิน มันต้องทำนา ขึ้นไหนด ลงเล เหมือน สมัยพ่อเฒ่า **หวัน** คำนวณว่า ถ้าเราเป็นโนรา เราทำอะไร ได้ โนรามันอยู่ในไบนไหนต อยู่ไหนเล อยู่ในตะวัน อยู่ ในดวงดาว **ที่สำคัญมันอยู่ที่ใจ**

นวน พร้อมบวชตัดจุก **หวัน** หาพ่อเฒ่าในชุมชนที่จะช่วยทำพิธี พ่อเฒ่ารับปากว่าจะเป็นเจ้าภาพและเป็นนายโรงให้ และให้ **หวัน** มาอีกที่เดือนเดือนหก จากนั้น **หวัน** ก็ไปหาหลวงพ่อก็เพื่อขอบวช

เวลา ท่านผ่านไปมา
ยังคาบสมุทรสทิงพระ
ด้านที่ติดกับริมทะเลสาบ

นวน กลับบ้านมาขออนุญาตความหลังสมัยเด็กๆ กับ **พี่ดาว** แล้วเสนอความคิดที่จะปลูกบ้านใหม่สักหลังบนที่เบื้องหน้า เพราะที่สวยข้างหน้าเป็นทะเล ข้างหลังเป็นต้นไทร เป็นนาข้าว แล้วต่อไปจะถมดินแล้วสร้างเป็นบ้านโนรา สร้างบ้านหลังตะลุงบ้านหมอบแกะหนัง ที่พักของหมอกลอง หมอบทับเป็นบ้านศิลปินโนรา...

ถ้าถามผู้คนแถวนั้น
ว่ารู้จักโนรา
ที่ชื่อ **หวันดาว** และ สาว **นวล** หรือไม่
คงมีผู้รู้จัก ไม่มากก็น้อย
หรืออาจจะคุ้นๆ
หรืออาจจะเป็นแค่เรื่องเล่า
หรือตำนานที่ไม่มีจริง

อย่างไรก็ตาม

พอถึงเดือนหก
อย่าลืมแวะไปเยือนวัดท่าคูระ
โนราโรงครู
ยังคงดำเนินพิธีกรรมอยู่

ปีแล้วปีเล่า...

End Credit

โครงการสร้างฐานข้อมูล
องค์ความรู้ท้องถิ่น แหล่งวัฒนธรรม
และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
และการสร้างชุดการเรียนรู้การสอนและสื่อ
เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะ
ความรักและความห่วงแหน
ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เราขอบคุณ

รัฐบาล
สำนักงานประมง
คณะกรรมการแผนแม่บท
การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้สนับสนุนงบประมาณโครงการ ภารกิจที่ 6

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผศ.ดร.ไพโรจน์ ดั่งวิเศษ
หัวหน้าโครงการฯ และผู้ช่วยอธิการบดี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ดร.อัจฉรา วงศ์พัฒนามงคล
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายบริการวิชาการและวิเทศสัมพันธ์
รศ.ดร.ฉัตรไชย รัตนไชย

นักแสดง

ตะวัน
ไพศาล ชูหนู

ตะวัน (วัยเด็ก)

เจตนิพัทธ์ สายมณี

นวล

เจตสุภา รัตนมณฑรี

นวล (วัยเด็ก)

วนิดา ทองจำรูญ

ดวงดาว

ตฤตา สมพงศ์

ดวงดาว (วัยเด็ก)

สุทธิดา ศรีใส

พ่อตะวัน

ไกรวิทย์ เพชรโรจน์

ครูพราน

สุพัทธ์ ปานถาวร

เพื่อนตะวันวัยเด็ก

วรรณรัตน์ นัทกมลวารี

วรพล เขมวงศ์

ไกรวิทย์ แสงแก้ว

จักรไชย ทองพรหม

เพื่อนนวลวัยเด็ก

มนสิชา สุทธินิยม

ณรินภรณ์ โชติรัตน์

ธัญภรณ์ แสงประดับ

กาญจนา จันทณี

กันตยา แสงประดับ

วนิดา ทองจำรูญ

สุดารัตน์ อุบลจินดา

เด็กหมู่บ้านโนรา

กิตติศักดิ์ เหมือนหนอง

กิตติพล นิคมจิตร

วรเมธ สมัครพงศ์

ธีรพงศ์ แท่งประมูล

สุภาวดี จันทรมณี

ธิดารัตน์ บุญรัตน์

ควบ คมกาฬลิต

เสี่ยวเซน โปรटकชั้น

เขียนบทและกำกับการแสดง

คำารณ คุณะดิลก

ผู้ช่วยผู้กำกับ

กมลภัท อินทรสร

ถ่ายภาพและลำดับภาพ

สุเมธ พวงอก

ภูมิฐาน ศรีนาค

เทคนิคเสียง

HANDY MAN

ไพสิฐ พันธุ์ฤกษ์ชาติ

จุมพฏ รัตนสำเนียง

ผู้จัดการกองถ่าย

ทักษิณาธร สุวิชชากุล

ขวบ คุณ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี อ.สทิงพระ

ชนบ แทนประมุข

นักวิชาการศึกษา อบต.คลองรี อ.สทิงพระ

ล่าอาง กริมกราย

หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านคลองรี

ประกาส ขำมาก

ชุมชนคลองรี อ.สทิงพระ

สุพิศ ศรีอ่อน

พิสิทธิ์ ศรีอ่อน

วาท โวหาร

ถนอม โวหาร

โรงเรียนบ้านคลองรี

อาจารย์ทวี คงอินทร์ ผู้อำนวยการ

อาจารย์พรณี สุวรรณวงศ์

โรงเรียนเทศบาล 5 วัดหัวป้อมนอก

อาจารย์นิคม จันทุม

อาจารย์อุทิศ ประยูรทรัพย์

อาจารย์ปฐมพงศ์ ไชยภักดี

สมาคมहितเกาจุฬาสงขลา

หัวหน้าโครงการภารกิจที่ 6

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร

คณะกรรมการ ภารกิจที่ 6 ปีงบประมาณ 2551

คณะวิศวกรรมศาสตร์ ม.อ.

คุณดรุณี สุทธิวิภากร

อาจารย์ปราโมทย์ จุฑาทพร

ผศ.พยอม รัตนมณี

อาจารย์วินิจ จึงเจริญธรรม

ผศ.ดร.ศักดิ์ชัย ปรีชาวีรกุล

อาจารย์สิทธิชัย พิริยคุณธร

คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม ม.อ.

ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร

คณะวิทยาศาสตร์ ม.อ.

ผศ.พิมพ์ภา ศิลาวชิชาไนย

ข้าราชการบำนาญ อดีตอาจารย์ มรภ. สงขลา

ผศ.อารี รังสิโยกฤษฎ์

คณะผู้ช่วยคณะกรรมการ ภารกิจที่ 6

นางสาวธนวรรณ สิริสันติพงษ์

นางสาวเนตรนภา สุทธิวิภากร

นางสาวปิยนุช พลพงษ์

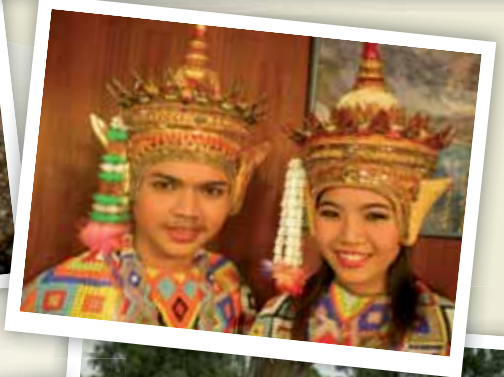
นายวรกร สุทธิวิภากร

นางสาววคินี สุทธิวิภากร

วิถีทัศน์เผยแพร่ ไม่มีการจำหน่าย

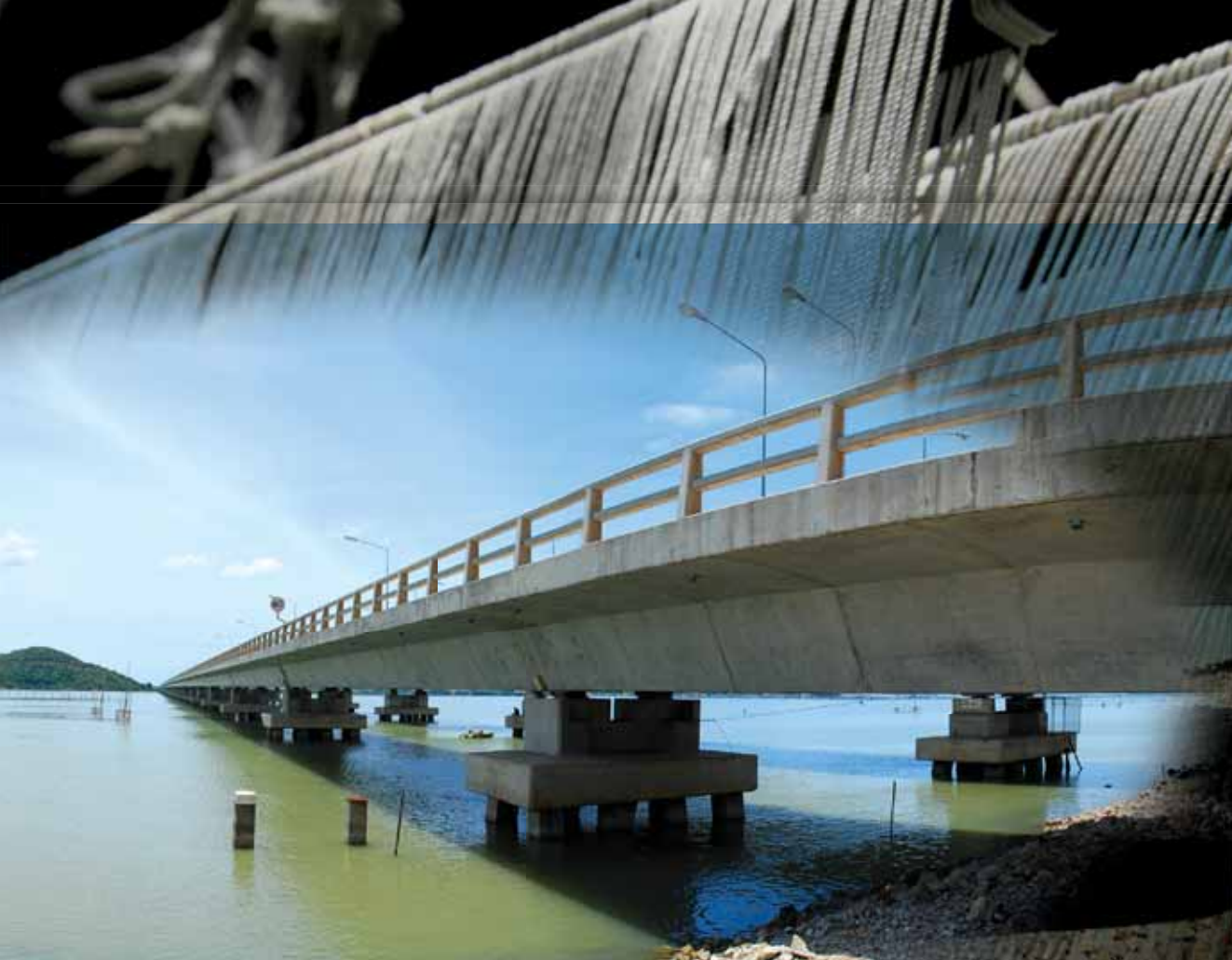
เบื้องหลังการถ่ายทำ

เกาะชะอ ทอผ้า... น้ำเตย

เนตกรรณ สุธริวิภากร

นางนากันไปนาน

หลังจากยุ่งกับการทำสารนิพนธ์ ในที่สุดก็เรียนจบมหาบัณฑิต ม.อ.

สนใจนึกบางลำภูคุณพ่อคุณแม่ เลยมีเวลา (อีกครั้ง)

กลับมาพาผู้อ่านไปตะลอนท่องเที่ยวหาของดีลุ่มเสาบเรากันอีกสักหน

หลังจากที่ได้เที่ยว ชิม ชอปบั้งไปใน เสาบเราฉบับปฐมฤกษ์ บน “ถนนนางงาม” และลัดล่อง “ลุยเมืองสูง เอ็มฟุง เอ็มใจ” ใน เสาบเรา 2 จากนั้นเราก็ได้นั่งรถต่อไปอีกนิด เพื่อไปชิม “ขนมจีน ขนมลา คอนธานี” ใน เสาบเรา 4 เล่มล่าสุด เสาบเรา 5 นี้ เราจะชะลอการหาของกิน แล้วไปออกกำลังกายลตฟุงด้วยการไปชื้อบั้งสั้นคำพื้นเมืองของดีเสาบเรากันดีกว่าค่ะ คุณผู้อ่านคะ พร้อมเดินทางไปด้วยกันหรือยังคะ
เจ้า.....1...2.....3. (ซ้า).....จกเดินทางได้.....

จุดหมาย ของการไปท่องเที่ยวในครั้งนี้ อยู่ไม่ไกลไม่ไกลจากอำเภอหาดใหญ่ศูนย์การค้าแดนใต้ เท่าไรนัก เรามุ่งหน้าไปทางอำเภอเมืองสงขลา (ตาม ทางหลวงสาย 407 ถนนกาญจนวนิช หรือตาม ทางหลวงสาย 414 ถนนลพบุรีราเมศวร์ ก็ได้ทั้งนั้น) เมื่อมาถึงบ้านน้ำกระเจา เราจะเจอแยกจรรยาจรใหญ่ แยกหนึ่ง ซึ่งหลายคนรู้จักกันในชื่อ **ห้าแยกน้ำกระเจา** หรือ **ห้าแยกเกาะยอ** จากแยกนี้ถ้าตรงต่อไปเราจะ เข้าไปทางสามแยกสำโรง เก้าเส้ง และหรือเมืองสงขลา ถ้าเลี้ยวไปทางขวาก็จะเป็นเส้นทางไปอำเภอจะนะ และจังหวัดปัตตานี แต่เราจะเลี้ยวไปทางซ้ายกันค่ะ **ไหน** ลองทายกันซิคะว่าเรากำลังจะไปไหนกัน ไปสิงหนคร สทิงพระ ระโนด หัวไทร หรือนครศรีธรรมราช กันใช่หรือ เปล่าเอ่ย (อ้อ ผู้เขียนทำมาตามความรู้ทางอย่างผู้อ่านจะ งั้น 555....) หัวเรื่องก็จั่วไว้แล้วใจแจ้ง แต่รีบบอกอีก ลักครั้งก่อนจะติกว่า ว่าเรากำลังมุ่งหน้าไปใกล้ๆ นี้ทีเดียว **แค่ เกาะยอ** กันค่ะ

เกาะยอ เป็นเกาะที่อยู่ในทะเลสาบตอนล่าง ถึงแม้ตอนนี้จะไม่ค่อยรู้สึกรว่าเป็นเกาะอีกแล้ว เพราะมี สะพานติณสูลานนท์ หรือ สะพานเปรมฯ สองช่วง ยาว รวมประมาณสามกิโลเมตร เชื่อมต่อฝั่งบ้านน้ำกระเจา กับเกาะยอกับฝั่งเขาเขียว แต่ก็ยังคงเรียกกันติดปากต่อ ไปว่า **เกาะยอ**

ว่าแต่ว่า ทำไมถึงต้องเรียกเกาะยอ เกี้ยวอะไร กับ “ยอ” ที่ใช้จับปลาหรือเปล่า? หรือว่ามี **ลูกยอ** หรือ ว่าจะมีความหมายเป็นนัยมาจากสิ่งอื่นๆ ใดๆ เราจะไป ช่วยกันค้นหาคำตอบพร้อมๆ กันต่อไปนะคะ

ป็นเกาะยอนั้นมีหมู่บ้านเล็กๆ เรียบง่าย ราย เรียงอยู่ทั่วทั้งเกาะ บ้านเรือน สลับกับแมกไม้ชายทะเล ที่ยังคงมีให้เห็นถึงความเขียวชะอุ่ม สมบูรณ์ของที่นี่ ร้านอาหารทะเลก็มีมากมายไม่น้อย เรียกกันได้ว่า **หาก** มาสงขลาแล้วไม่ได้มาลิ้มลองรสชาติอาหารทะเลที่

เป็นที่เลื่องลือของที่นี่แล้วละก็
เรียกได้ว่ายังไม่ถึงสงขลากันเลย

ทีเดียว เค้าวากันว่าปลากระพง
ที่อร่อยที่สุดในประเทศไทยอยู่
ที่นี่ เกาะยอแห่งนี้นี่แหละค่ะ
เพราะปลากระพงที่นี่จะเลี้ยงใน
ทะเล กระแสน้ำของที่นี่ไม่แรง
นัก ทำให้ปลาไม่ต้องใช้แรง
ว่ายน้ำให้เหนื่อยเกินไป เหตุนี้เองจึงทำให้ปลา
มีเนื้อนุ่มลื่น สด และหวานจับใจ.....อู้ยยย
นี่เรา ไปถึงไหนกันแล้วคะ ท่านผู้อ่านคงกำลังคิดว่า
ไหนว่าจะพามาออกกำลังกายเดินชื้อของกัน
แล้วไหน ผู้เขียนจึงวกเวียนเข้าเรื่องของกินอีกแล้ว
5555 ก็แหม...ของเค้าดีจริง ๆ นะคะ มาลองกัน
ให้ได้นะคะ เอาละ...เข้าเรื่องของเรา
กันสักที หลังจากพาหลงไปนอก
ทางนิดหน่อย

นอกจากอาหารทะเลอันลือชื่อยังมีของฝาก
ที่ถูกประดิษฐ์ประดอยออกมาอย่างประณีตบรรจง
และงดงาม แต่ละชิ้นมีลวดลายต่างๆ ออกมาให้
ซื้อหา เลือกชม และเลือกใช้ได้ในหลากหลาย
โอกาส นอกจากนั้นแล้วยังเป็นสิ่งที่บ่งบอก
และแสดงออกถึงความเป็นไทยที่ควรค่าแก่การ
อนุรักษ์ไว้สืบต่อไป ของฝากที่ผู้เขียนกล่าวถึงนี้ คงเป็น
อะไรไปไม่ได้อีกแล้ว นอกจาก ผ้าทอเกาะยอ

ผู้เขียนจำได้ว่า ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นเด็กนั้น เมื่อ
คุณแม่และญาติผู้ใหญ่ต้องการหาผ้าตัดชุดสวยเพื่อ
ออกงานในโอกาสต่างๆ เช่น งานเลี้ยง งานแต่งงาน
รับปริญญา งานเลื่อนระดับชั้น ฯลฯ ทุกท่านต่าง
คิดถึงผ้าทอเกาะยอที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ
ตัว อีกทั้งมีความสวยสดงดงาม เหมาะแก่การนำมา
ตัดชุดในโอกาสพิเศษ และเมื่อมาถึงปัจจุบันนี้ ผ้า
ทอเกาะยอก็มิได้มีเพียงผ้าชิ้นที่ใช้สำหรับตัดเย็บ
เท่านั้น แต่ยังสามารถดัดแปลงให้เป็นของใช้ประเภท
ต่างๆ เช่น กระเป๋าใส่เครื่องสำอาง กระเป๋าสตางค์

กระเป๋าใส่อุปกรณ์เครื่องเขียน ก่องใส่กระดาษ
โน้ต ที่คลุมกล่องทิชชู หรือสมุดโน้ตที่ดูแสนจะ
ธรรมดา แต่เมื่อถูกผ้าทอเกาะยอห่มให้ป็นหน้าปก
ก็ทำให้สมุดโน้ตดูมีราคา และมีคุณค่า เหมาะ
จะเป็นของฝากแก่ทั้งคนไทย และชาวต่างชาติ
มากที่สุดทีเดียว เมื่อครั้งผู้เขียนได้มีโอกาสไปเป็น
นักศึกษาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่สาธารณรัฐ
ประชาชนจีน ผู้เขียนเองก็ได้นำสมุดโน้ต
ผ้าเกาะยอ และอื่นๆ ไปฝากเพื่อนฯ ชาวจีน เป็นที่ถูก
อกถูกใจและประทับใจไปตามๆ กัน

ผ้าทอเกาะขอมมีความ เป็นมาอย่างไร

ผู้เขียนได้ออกตามหาผู้รู้ในเรื่องนี้เพื่อไขข้อข้องใจของผู้อ่านโดยทันที (อ้างผู้อ่านไปนั้น จริงๆ แล้วผู้เขียนก็อยากทราบเหมือนกันคะ อออิ) เราไปหาคำตอบด้วยกันเลยนะคะ ผ้าทอเกาะขอมนั้นจัดทำขึ้น โดยมีแกนหลักคือ **ครูสมหมาย พงศ์พฤกษ์** ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว **ครูสมหมาย**เล่าให้ฟังว่า **เมื่อก่อนเคยรับราชการเป็นครู และพบว่ามีนักเรียนหลายคนไม่มีโอกาสได้เรียนเพราะฐานะทางบ้านของนักเรียนไม่ดีเท่าไรนัก** ผู้ปกครองไม่มีเงินส่งเสียให้ลูกหลานได้เข้าเรียน **ครูสมหมาย**จึงหาวิธีที่จะช่วยกลุ่มแม่บ้านให้มีรายได้ จึงได้ลาออกและมาก่อตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และถึงแม้จะลาออกจากความเป็นครูมานานกว่า 20 ปีแล้ว ชาวเกาะขอมก็ยังคงเรียกคุณสมหมาย ว่าครูสมหมายสืบมา

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว เป็นสถานที่ที่ให้ความรู้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจากหลายๆ จังหวัด และในวันที่ผู้เขียนไปหาคำตอบนั้นเอง ก็ได้พบกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจากจังหวัดนราธิวาสที่มาเป็นหมู่คณะเข้าพอดีค่ะ เป็นโอกาสที่ได้หาความรู้ไปพร้อมๆ กันซะเลย

คุณสมหมายได้เล่าให้ฟังอย่างภาคภูมิใจว่า ผ้าทอเกาะยอเป็นมรดกที่ได้รับการสืบทอดมาจาก ภูมิปัญญาบรรพบุรุษมานานกว่า 200 ปี ในอดีตยังไม่มีลวดลายบนผามากนัก เป็นการทอด้วยมือโดยใช้ฝ้ายที่ปลูกและย้อมสีธรรมชาติ ระยะเวลาผ่านไปก็มีคนรู้จักและต้องการผ้าทอมากขึ้น

ทอผ้า ด้วยมือเพียง

อย่างเดียวเห็นที่จะไม่สามารถผลิตสินค้าได้เพียงพอ ชาวเกาะยอจึงได้พัฒนาการทอผ้าจากมือ มาเป็นการใช้จักรกระตุ้น แต่กระนั้นในช่วงหลังโลกสงครามโลกครั้งที่สอง ผ้าทอเกาะยอกก็ถูกลืมเพราะมีโรงงานผ้าเกิดขึ้น คนจึงหันไปสนใจและนิยมผ้าจากโรงงาน ผ่านไปเป็นเวลากว่า 30 ปี ผ้าทอเกาะยอจึงได้หวนกลับมาเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมนีกครั้ง โดย คุณหญิง ชื่นจิต สุขุม นายกสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทยสาขาสงขลา ผ้าทอเกาะยอได้รับความนิยมนี้อาจมาจากช่วงสภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ ผ้าทอ ก็ได้รับผลกระทบอีกครั้ง แต่ครั้งนี้เอง ที่นับได้ว่าเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวเกาะยอที่รักในอาชีพทอผ้า และมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์การทอผ้า หยดสิ้นแก๊วกฤตด้วยการพึ่งพาตนเอง และการสนับสนุนจากรัฐบาลจึงทำให้ผ้าทอเกาะยอกลับมาสร้างชื่อเสียง จนกระทั่งได้รับการคัดสรรให้เป็น สุดยอดผลิตภัณฑ์เด่นของ จังหวัดสงขลา โดยในปี พ.ศ. 2549 ผ้าเกาะยอชนะการประกวดให้เป็นหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับประเทศอีกด้วย และต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ตำบลเกาะยอชนะการประกวดได้รับโลรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ ททท.

เพื่อให้เกิดความหลากหลายในตัวผลิตภัณฑ์ จึงทำให้มีลวดลายบนผ้ามากขึ้น ผ้าทอเกาะยอปัจจุบันจึงมีลวดลายที่ประณีตและวิจิตรตระการตามากขึ้น ลวดลายบนผ้ามีทั้งหมด 35 ลาย แต่ที่นิยมและคุ้นหูกันก็อย่างเช่น ลายราชวัตร ลายดอกพิกุล ลายชมนาด เป็นต้น กว่าจะได้มาเป็นผ้าทอสักผืนต้องผ่านกระบวนการถึง 8 ขั้นตอน นับตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมใช้งาน การกรอผ้าขึ้น การเดินผ้า การสอดพันหวี การม้วนผ้าเข้าลูกรหัส (เพลา) การเข้าก-เก็บดอก การผูกตะกอก และสุดท้ายคือ การทอผ้า โอโห้.....ขั้นตอนเยอะจริงๆ ผู้เขียนถามครูสมหมายว่า เยอะขนาดนี้แล้วไม่เห็น้อยเธอคะ ครูสมหมายตอบพร้อมกับสงยิ้มให้ว่า เห็น้อยจะ แต่เราภูมิใจที่ได้มีส่วนในการรักษาผ้าเกาะยอเอาไว้

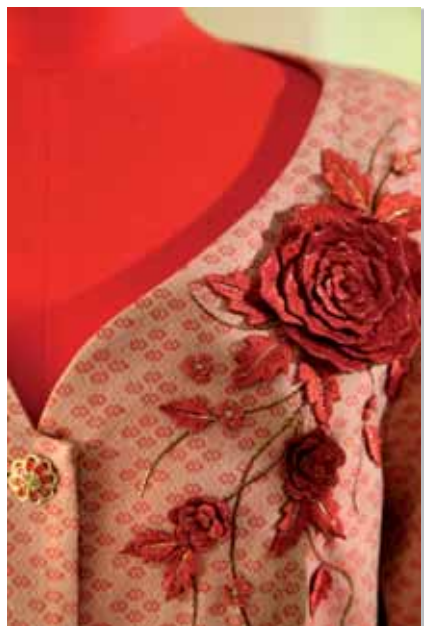

รุ่นว่าคิดอย่างไรกับผ้าเกาะยอ ครูสมหมายได้ให้คำตอบว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มองว่างานทอผ้าเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานมาก ต้องใช้ความอดทน และต้องใช้ความประณีต ไปทำงานอย่างอื่นน่าจะหารายได้ได้เร็วกว่า แล้วเป็นอย่างนี้แล้วอนาคตใครจะมาช่วยอนุรักษ์ผ้าทอเกาะยอไว้ละคะ ครูสมหมายกล่าวว่า ไข่ของเด็กวัยรุ่นทั้งหมดจะคิดเหมือนกัน เพราะยังมีคนที่รักผ้าทออย่างจริงจัง ดังนั้นแล้วจึงเชื่อมั่นว่าผ้าทอเกาะยอ จะได้รับการสืบทอดไม่สูญหายไปแน่นอน

๖๑ แต่ว่าชาวเกาะยอเค้าทอผ้ากันอย่างเดียวหรือคะ.... คำตอบคือไม่ใช่คะ ชาวเกาะยอบางคนก็ยึดอาชีพการทอผ้าเป็นอาชีพหลัก แต่ก็ยังมีชาวเกาะยออีกหลายคนที่ทอผ้าเป็นอาชีพรอง หรืออาชีพเสริม โดยหากผู้ทอมีที่ทอผ้าอยู่ที่บ้าน ก็สามารถทอผ้าที่บ้านและนำมาส่งได้ รวมพลคนทอผ้าทั้งสิ้นแล้วก็มีประมาณ 30-40 คน โดยมีอายุอยู่ที่ประมาณ 30 ปีขึ้นไป และผู้เขียนก็ไม่พลาดที่จะถามถึงมุมมองของวัย

ผู้เขียนเห็นและได้ยินมาตั้งแต่เด็ก แต่ไม่เคยคาดคิดเลยว่า ภายจะมาเป็นผ้าทอเกาะยอได้สักผืน ต้องผ่านขั้นตอนมากมาย ไหนจะอุปสรรคทางเศรษฐกิจอีก คุณผู้อ่านคงเห็นด้วยกับผู้เขียนว่า ผ้าเกาะยอได้ผ่านร้อน ผ่านหนาว ผ่านช่วงที่เฟื่องฟู และผ่านช่วงที่เลวร้ายที่สุด แต่สุดท้ายแล้วก็ยังสามารถยืนหยัดสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาวเกาะยอ คนสงขลา รวมถึงคนหาดใหญ่อย่างผู้เขียนด้วย

และก่อนกลับ

ก็ถึงคำถามที่ข้องใจ มาตั้งแต่ต้นว่า ทำไมเกาะนี้ถึงมีชื่อว่าเกาะยอ ครูสมหมาย บอกว่า “ยอ” หมายถึง “หินลูกยอ” เอาแล้วเรา แล้วอะไร คือหินลูกยอล่ะ 555 หินลูกยอคือหินที่โดนคลื่นซัดจน ทำให้เหลี่ยมมุมหายไป เหลือเพียงหินรูปร่างกลม ด้วย ลักษณะพิเศษของหิน เกาะนี้จึงมีชื่อว่าเกาะยอ แต่เมื่อ ผู้เขียนสืบหาเพิ่มเติมก็พบว่ายังมีข้อมูลอีกหลายแหล่งที่ บอกที่มาของชื่อเกาะยอ บ้างก็ว่ามาจาก “ลูกยอ” เพราะมี ลูกยอเยอะ เลยตั้งชื่อเกาะว่า เกาะลูกยอ แล้วแผลงมาเป็น เกาะยอ บางกระแสก็กล่าวไปถึง ยอ หรืออุปรกรณ์ดักสัตว์ น้ำในทะเล เอาจริงแล้วกัน ถ้าผู้อ่านท่านใดทราบที่มาของชื่อ เกาะแบบอื่น ๆ อีก ก็ส่งข่าวมาเล่าให้ผู้เขียนฟังหน่อยนะคะ ส่วนผู้เขียนจะเชื่อคุณครูสมหมายไปก่อน

ถึง เวลาหลบร้อน (กลับบ้าน) แล้วจ้า ผู้เขียน ก็ไม่พลาดที่จะซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอเกาะยอมาฝากคนที่บ้าน และเพื่อนสนิท เลือกซื้ออยู่นานเลยละคะ เพราะมี แบบให้เลือกมากมายอีกทั้งมีสีสันทัดงาม และสามารถ ซื่อไปฝากได้ทุกเพศทุกวัย ถึงเวลานั่งรถกลับหาดใหญ่ แล้ว ระหว่างทางก็เอาของที่ซื้อมาดูแล้วดูอีกว่า ผ้าทอชิ้น เล็กๆ แต่กลับมีความเป็นมาอันยาวนาน และกว่าจะได้มา เป็นของที่ซื้อมานี้ คนที่ทอผ้าเค้าต้องใช้เวลา และความ ประณีตมากแค่ไหน ทริปนี้ไม่มีของกินใดๆ ให้อิ่มท้อง มี แต่ความอึดใจยังงัยบอกไม่ถูก โดยเฉพาะเมื่อผู้รับได้รับ ของฝากแล้วถามว่าซื้อมาจากไหน ผู้เขียนได้แต่ตอบอย่าง ภาควุฒิใจว่า เกาะยอ.....ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอเกาะยอ ของ ชิ้นชื่อของบ้านเรา

สองวัน นานัง คัน รถกันรอบเล

จิระพงษ์ วงศ์วิวัฒน์ (นางขบแก้ว)

นาง ขบแก้วรอบนี้ จะขอไม่จำกัดอยู่แถวรอบ ๆ ขบแก้ว แต่จะรอบจัด นำพาท่านไปเวียนวนจนระรินรอบเล ภายใน **สองทิวา** กับ**อีกหนึ่งราตรี** และรับประกันว่าท่านจะไม่ผิดหวัง ถ้าไม่รีบหนี้อย ไปเสียก่อน

เพราะถ้ามีสัก พันหนึ่งทิวา คงจะซู้ซ่าอาหรับราตรีกว่านี้แน่ ๆ

๒๙ จะเริ่มเข้าตุรุษ โดยขอตั้งต้นจากวงเวียนน้ำพุ เทศบาลนครหาดใหญ่ มุ่งไปทางทิศเหนือผ่านสนามกีฬาจิระนคร ถึงถนนลพบุรีราเมศวร์ แล้วขึ้นเหนือต่อไปโดยใช้เส้นทางไปทาง บ้านหาร เมื่อถึง วัดบางหยี จะมีสะพานข้ามคลองบางกล้า ซึ่งคลองบางกล้าจะมีประเพณีแข่งเรือพาย ทุก ๆ ปี จากนั้นมุ่งหน้าตรงไปยังอำเภอควนเนียง ผ่านตำบลบางเหรียง ซึ่งมีชื่อในด้านสินค้าเกษตรกรรม โดยเฉพาะผักปลอดสารพิษ ผ่านวัดป่ากั้นตพงษ์ จนมาถึงอำเภอควนเนียง ชมภาพวิถีชีวิตยามเช้าที่ตลาดควนเนียง ซึ่งเป็นตลาดริมทางรถไฟ เล็กแต่มีเสน่ห์

๓๑ ๓ควนเนียง มีเส้นทางสองเส้นให้เราเลือก لذเลาะไปรอบ ๆ ทะเลสาบ โดยเส้นทิศเหนือจะมุ่งไปยังอำเภอปากพะยูน ส่วนเส้นทิศตะวันออก (ทางหลวงสาย 4111) จะไปยัง สะพานปากรอ ซึ่งเป็นสะพานข้ามทะเลสาบอีกสะพานหนึ่ง (สะพานข้ามทะเลสาบมี 3 แห่ง ที่ทิศใต้ของทะเลสาบตอนล่างผ่านเกาะยอคือสะพานติณสูลานนท์ หรือสะพานเบรมที่ทิศเหนือของตอนล่าง-หรือที่ทิศใต้ของทะเลสาบตอนกลาง-คือสะพานปากรอที่กำลังพูดถึงอยู่นี้ และที่คั่นระหว่างทะเลน้อยกับทะเลสาบตอนบนคือสะพาน ไสกลิ่ง-หัวป่า ส่วนสะพานอื่น ๆ นับไม่ได้เพราะข้ามเลไม่ตลอด เช่น สะพานเกาะหมากที่ปากพะยูน เป็นต้น)

ครั้งนี้

เราจะเลือกใช้เส้นทางไปปากรอก จากอำเภอควนเนียงมาได้ประมาณ 20 นาที ก็จะถึง **วัดบ่อหว้า** ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ริมทะเลสาบ มองเห็น **วัดแหลมจาก** ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามของทะเลสาบได้อย่างชัดเจน ภายในวัดบ่อหว้าจะมีอุโบสถเก่า มีลวดลายปูนปั้นที่น่าสนใจ ดูแล้วน่าตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก

จากวัดบ่อหว้า เราขับรถข้ามสะพานปากรอกเพื่อจะไปยังวัดแหลมจาก ใช้เวลาประมาณ 5 นาที ก็ถึง วัดแหลมจากเป็นวัดโบราณมีพระนอนอายุมากกว่าร้อยปี ตั้งอยู่ริมทะเลสาบ ปัจจุบันได้รับการบูรณะ

จนไม่มีเค้าโครงเดิมเหลืออยู่เลย ไม่แน่ใจว่าเป็นความตั้งใจของผู้บูรณะหรือไม่ แต่ผู้เขียนรู้สึกเสียดายอย่างยิ่งที่ความเก่าแก่ถูกกลบหายไปจนหมดสิ้น ที่วัดยังมีรูปปั้น **หลวงพ่อลอย** นั่งอยู่บนช้าง และยังมี **พระนอนองค์ใหญ่สีทอง** ตั้งอยู่ใกล้บริเวณทางเข้าวัด

จาก จากวัดแหลมจาก เราย้อนกลับมาเส้นทางเดิม ข้ามสะพานปากรอก ผ่านวัดบ่อหว้าเลี้ยวขวา (ทางหลวงสาย 4181) ซึ่งไปทางทิศเหนือผ่าน **บ้านห้วยลึก** ตรงไปยังอำเภopakพะยูน ผู้เคยได้อ่าน **เสลาบเรา 3** คงจะรู้เรื่องปากพะยูนมากพอสมควรแล้ว จึงไม่ขอกล่าวในที่นี้อีก จากนั้นเราจะตรงไปยังเส้นทางเลียบริมทะเลสาบ (ทางหลวงสาย 4004) ผ่าน **หาดไชเตา แหลมจองถนน** จากแหลมจองถนนเราจะสามารถเห็นทิวทัศน์ของทะเลสาบได้กว้างไกล ขวามือจะเป็น **เกาะสี่-เกาะห้า** ด้านหน้าจะเห็น **แหลมควายราบ** ซึ่งเป็นแหลมที่อยู่ในอำเภอกะแสสินธุ์บนฝั่งคาบสมุทรสทิงพระ จากแหลมจองฯ เราขับรถมุ่งตรงไปผ่าน **บ้านจงเก** เลี้ยวขวา (ทางหลวงสาย 4003) ไปยัง **วัดเขียนบางแก้ว** อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดพัทลุง ที่วัดเขียนฯ เราจะได้ชมเจดีย์เก่าทรงลังกา อายุอานามใกล้เคียงกับพระบรมธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราช ภายในมีวิหารระเบียงคต มีพระพุทธรูปปูนปั้นเรียงรายจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีวิหารถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พระพุทธรูปศิลาแลง พระพุทธรูปสองพี่น้อง และสะดือเมือง

< ปากพะยูน

< วัดเขียนบางแก้ว

^ วังเจ้าเมืองเก่า

V วัดวัง

จากวัดเขียนฯ ผ่าน
หาดพิตทอง (หรือ พัททอง - ไม่แน่ใจ
ว่าเขียนแบบไหนกันแน่เพราะป้าย
บอกชื่อก็เขียนแบบนี้ทั้งสองแบบ)
วัดสะทังชายทะเล (ทางหลวงสาย
4018) ซึ่งเป็นวัดโบราณอายุไล่เลี่ย
กันกับวัดพะโคะในอำเภอสทิงพระ
บนคาบสมุทรฝั่งตรงข้าม ตรงไป
ยังพิพิธภัณฑ์วังเจ้าเมืองเก่าพัทลุง
และ วัดวัง ซึ่งเป็นวัดโบราณที่เคยถูกใช้
เป็นสถานที่ทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์-
สัตยาในสมัยรัตนโกสินทร์

ทะเลน้อย

๗๗ วัดวัง ถ้าเราเลี้ยวซ้ายไปประมาณ 8 กม. ก็จะเจอกับตัวเมืองพัทลุง แต่ตอนนี้เราขอเลี้ยวขวาไปทางลำป่าแล้วจะมีทางแยกซ้ายมือ (ทางหลวงสาย 4007) เพื่อไปยัง **ทะเลน้อย** ซึ่งเป็นจุดหมายของเราในคำคืนนี้ ขับรถมาเรื่อยๆ จะมองเห็นทะเลสาบด้านขวามือเป็นระยะๆ ผ่าน **คลองปากประ** สวนพฤกษชาติ ลักพักหนึ่งก็จะถึงทะเลน้อย จัดแจงหาที่พักซึ่งมีเรียงรายริมทะเล หรือจะพักในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยก็ย่อมได้ และถายังมีแรงเหลือก็ให้ลองเข้าไปเดินชมวิถีชุมชนในหมู่บ้านของชาวทะเลน้อยก็ได้ ซึ่งแต่ละบ้านก็จะมีการทำเล็กระจูดกัน พบปะทักทาย พูดคุยกับชาวบ้านก็จะได้ความสุขและความรู้ขึ้นอีกมากมาย

๘ ป่าดึกดำบรรพ์ที่สวนพฤกษชาติ

เช้า วันรุ่งขึ้น ให้รีบตื่นแต่เช้า ออกจากที่พักก่อน 6 โมง ขับรถย้อนกลับมาในเส้นทางที่จะไปลำป่าประมาณ 10 กม. ไปชมความงามของพระอาทิตย์ขึ้นที่ **สะพานข้ามคลองปากประ** ซึ่งว่ากันว่าเป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ขึ้นที่สวยงามที่สุดของจังหวัดพัทลุงเลยทีเดียวที่นี่เราจะได้เห็นภาพวิถีชีวิตของชาวประมงยามเช้าที่ดำเนินกิจกรรมไปพร้อมกับพระอาทิตย์ที่ขึ้นอย่างอ้อยอิ่ง สาดแสงสีทองไปทั่วคุ้งน้ำ

๙ คลองปากประ

กล้วย มาที่อุทยานนกน้ำ ทะเลน้อย เราสามารถนั่งเรือไปชมความงามรอบๆ ทะเลน้อยได้หลายเส้นทาง และมีสถานที่ที่น่าสนใจหลายอย่าง เช่น แหล่งรังนกที่ควนซีเลียน คลองนางเรียม คลองบ้านกลาง ซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมระหว่างทะเลน้อยกับทะเลสาบตอนบน และยังเป็นคลองที่เป็นเส้นแบ่งระหว่างจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลาอีกด้วย

หลังนั่งเรือชมความงามของบัวและฝูงนกแล้ว เราจะกลับเข้าฝั่งมา เพื่อจะไปยัง บ้านหัวป่าเขียว กัน ใช้เส้นทางไปควนพะนางตุง แล้วเลี้ยวขวาโดยใช้เส้นทางหลวงชนบท สาย พท 2070 ขับรถไปทางบ้านหัวป่าเขียวประมาณ 8 กม. สามารถมองเห็น พรควนเครีง ที่โดนไฟไหม้ไปเมื่อไม่นานนี้ได้อย่างชัดเจน ช่วงหน้าน้ำของที่นี่เราจะมองเห็นควายลุยทุ่งเป็นจำนวนมาก

^ ควายทะเลน้อย

ขวน กลับมาบนในเส้นทางเดิม จากนั้นเราจะข้าม สะพานไสกั้ง-หัวป่า (แต่ก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าทำไมชาวบ้านแถบนี้ชอบเรียกสะพานนี้ว่า สะพานเอกชัย ซึ่งเป็นชื่อของนักร้องลูกทุ่งชื่อดังในภาคใต้) ซึ่งเป็นสะพานยกระดับที่ยาวที่สุดในประเทศไทย ข้ามพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของนกท้องถิ่นและนกอพยพ เราจะได้เห็นนกหลายประเภท เช่น นกกระยาง นกกระสาแดง นกกระสาขาว นกอีโก้ง ฯลฯ ซึ่งเป็นขวัญใจของนักดูนกที่มาชมความงามของทะเลน้อย บนสะพานจะมีจุดจอดรถให้ชมวิวยุเป็นระยะระหว่างที่ข้ามสะพานเราจะมองเห็นฝูงควายจำนวนมากเดินเล็มหญ้าหากิน

เมื่อ เราเริ่มเข้าสู่ **บ้านห้วยป่า** อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา สองข้างทางจะเป็นทุ่งนาเขียวขจี แซมไปด้วยต้นตาลโตหนดเรียงรายอยู่เป็นจำนวนมาก จากบ้านห้วยป่า (ทางหลวงสาย 4080) ใช้เวลาไม่นานนักก็จะถึง **อำเภอระโนด** ที่ระโนดเรายังพอมองเห็นภาพชีวิตริมน้ำแบบสมัยก่อนให้เห็นบ้างประปราย ออกจากตัวเมืองระโนดให้ขับรถออกมาตามทางหลวงสาย 4083 มาบรรจบกับทางหลวงสาย 408 ที่ **บ้านรับแพรก** แล้วแทนที่เราจะรีบเลี้ยวขวาเพื่อกลับลงไปยังอำเภอสงทิงพระให้เราเลี้ยวซ้ายก่อนเพื่อจะไปยัง **ตำบลคลองแดน** ซึ่งอยู่ออกไปประมาณ 20 กม.

**แล้ว คลองแดน คืออะไร...
ทำไมจึงต้องมา...**

^ คลองแดน

คลองแดน เคยเป็นย่านค้าขายยิ่งใหญ่ในสมัยก่อน เป็นจุดเชื่อมระหว่างจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา ผู้คนมาจับจ่ายซื้อของกันที่นี่มากมาย เนื่องจากสมัยนั้นถนนหนทางยังไม่มี ผู้คนจึงต้องอาศัยเรือเป็นพาหนะในการเดินทางไปไหนมาไหน แต่เมื่อความเจริญของยุคสมัยผ่านเข้ามา ถนนหนทางเริ่มเข้ามาสู่คลองแดนมากขึ้น จากหน้าบ้านที่เคยหันหน้าเข้าหาคลอง กลับกลายเป็นหลังบ้าน ส่วนหลังบ้านแต่ปางก่อนกลับกลายเป็นหน้าบ้านซึ่งมีถนนตัดผ่าน คลองแดนที่เคยรุ่งเรืองในอดีตก็ค่อยๆ ลดความสำคัญลง ผู้คนเริ่มอพยพไปอยู่ต่างถิ่นมากขึ้น บ้านเรือนถูกปล่อยให้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา แต่ก็ยังคงเหลือร่องรอยให้เราเห็นบ้าง ปัจจุบัน ชาวคลองแดนได้ร่วมกันปรับปรุงบ้านเรือนและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ชีวิตที่รุ่งเรืองกลับมา ทุกวันเสาร์จะมีตลาดน้ำคลองแดนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชมวิถีชีวิตชาวคลองแดนได้

จ.จก จากคลองแดน
 ชับรอล่องใต้มาผ่าน **วัดสีหยัง**
 วัดโบราณซึ่งได้รับการบูรณะแล้วจน
 มาเจอ **วัดพะโคะ** ชื่อเสียงของวัด
 พะโคะคงไม่ต้องบอกว่าระบือนาม
 ขนาดไหน ถ้าใครรู้จักหลวงพ่อดวด
 หรือหลวงปู่ทวดก็ต้องรู้จักวัดแห่งนี้
 ผ่านไปยัง **วัดดีหลวง วัดจะทิ้งพระ**
 ที่อำเภอสังขละบุรี **อุทยานนกน้ำคูขุด**
 จนมาถึงทางหลวงชนบทสาย
 3035 เลี้ยวขวาไปตามเส้นทาง
 นี้จนเจอ **วัดชะแล้** หนึ่งในวัดโบราณ
 ของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีอายุ
 กว่า 500 ปี มองจากเนินเขาซึ่งเป็น
 ที่ตั้งของยอดเจดีย์จะสามารถมอง
 เห็น **สะพานชะแล้** ข้ามทะเลสาบไป
 ยังเกาะนางคำ ทะลุไปสู่อำเภอ
 ปากพะยูน จังหวัดพัทลุงได้

กลับมาเส้นทางเดิมถึง
 ทางหลวงสาย 408 เลี้ยวขวามา
 เรื่อยๆ จนเห็นป้าย **บ้านสทิงหม้อ**
 ซึ่งมีประวัติเกี่ยวกับการทำหม้อมา
 ตั้งแต่สมัยโบราณ จากที่นี่ตรงไปยัง
 อำเภอสิงหนครจะมองเห็น **เจดีย์
 องค์ขาว** เจดีย์องค์ดำ **บนยอดเขา
 แดง** ซึ่งถ้าใครยังมีแรงเหลือก็
 สามารถขึ้นไปชมความงามบนยอด
 เขาได้ จากตำแหน่งบนยอดเขาเรา
 สามารถมองเห็นตัวเมืองสงขลา
 มองเห็นเกาะหนู เกาะแมว ในอ่าว
 ไทย และเห็นทะเลสาบสงขลาได้
 อย่างชัดเจน

วัดสีหยัง

๒
๓ สะพานดินสุสานที่จากฝั่งเขาเขียวมายังเกาะยอ ชับรถวน
 รอบเกาะไปที่ **วัดท้ายยอ** ชมอุโบสถเก่า 200 ปีที่ได้รับการบูรณะ
 (จนจำภาพเดิมไม่ได้อีกแล้ว) **วัดแหลมพ้อ** มีพระนอนสีทององค์ใหญ่
 ตั้งอยู่กลางแจ้ง ที่วัดนี้ช่วงก่อนเดือนเมษาของทุกปี จะมีพิธีห่มผ้า
 พระนอนองค์นี้ และปิดท้ายด้วยการชมความงามของพระอาทิตย์ตก
 บน **สถาบันคิตที่ภักดีคตศึกษา**

วัดพะโคะ

วัดจันทน์พระ

^ วัดแหลมพ้อ

^ สติงหม้อ

เส้นทางรอบทะเลสาบเป็นเส้นทางที่มีมานานแล้ว แต่บางคนหรือหลายคนอาจจะยังไม่รู้จักมากนัก อาจจะเป็นเพราะเป็นเส้นทางที่ค่อนข้างซับซ้อน มีถนนตัดผ่านไปมา มากมาย บ่อยบอกทางก็ไม่ชัดเจน พาลให้หลงได้ง่ายๆ แต่ก็ควรถือว่าการหลงทางเป็นเสน่ห์ของการเดินทางอย่างหนึ่ง ใช้เวลา 2 วัน กับ 1 คืนก็น่าจะเพียงพอแล้ว แต่ถ้าจะให้ดีแล้ว ควรจะมีเวลามากกว่านี้ เพราะเส้นทางนี้ มีสิ่งที่น่าสนใจมากจริงๆ

โปรดอย่าถามผู้เขียนว่าใช้เส้นทางนี้
กี่ครั้งแล้ว เพราะไม่เคยนับเลย
แต่อยากจะบอกให้รู้ว่า ไปมาก็ครั้งก็ยิ่งชอบ
และก็รักลุ่มน้ำนี้ มากขึ้นไปทุกที

เสาชิงช้า

เข้าร่วมแสดง ความยินดี
กับทากล่อง คนทรงของเรา
ที่ทอขบโกยรางวัล
อย่างไม่รู้เหนื่อยจน

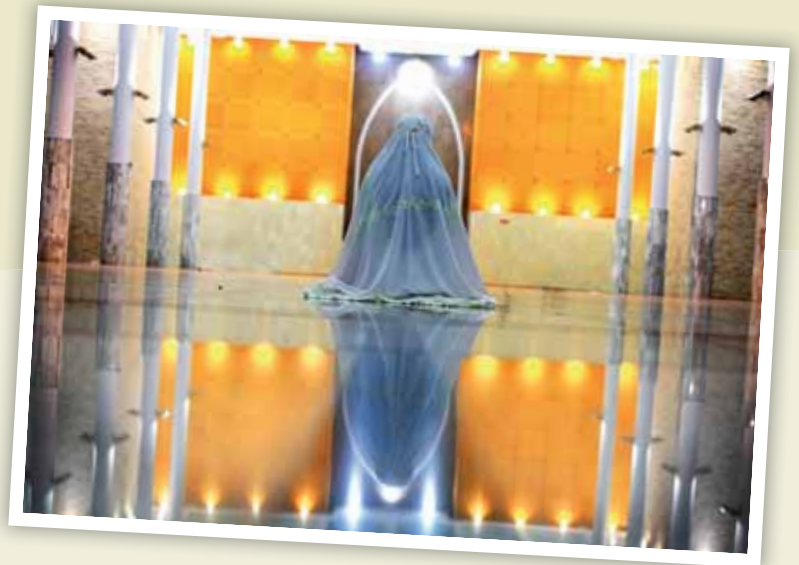

นายจิระพงษ์ วงศ์วิวัฒน์

เข้ารับรางวัลจากการประกวดภาพถ่าย
หัวข้อภูมิทัศน์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต
ศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้
ที่หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2553
โดยมีนายนายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นผู้มอบรางวัล

ผลงานชื่อ "Pray"

ได้รับรางวัลเกียรติยศ
จากการประกวดภาพถ่าย
นานาชาติ ครั้งที่ 6
หัวข้อ "คน"
เนื่องในงานวันนริศ
ประจำปี พ.ศ. 2553
จัดโดยมหาวิทยาลัยศิลปากร

<http://www.thaiartspace.com/announcement-the-winners-the-6th-international-photographic-contest-%E2%80%9Cpeople%E2%80%9D/>

การร่วมออกนิทรรศการ ม.อ. วิทยาการ

ของโครงการภารกิจที่ ๔

ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติเฉลิมพระเกียรติฯ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เพื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๕๓

เคส่าบร่า '๒๕๕๓

